

Sfântul Ignatie Briancianinov

Aripi duhovnicești
pentru cei osteniți
și împovărați

Experiențe ascetice vol. III

Traducere de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas
Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului
e d i t u r a

București, 2001

Redactor: Irina Floarea

Coperta: *Sfântul Grigorie*, frescă în Biserica Sfintei Treimi, Mănăstirea Sfântul Ioan
Hrisostom, Cipru, începutul sec. al XI-lea

© Editura Sophia pentru prezenta ediție

Traducerea a fost efectuată după originalul în limba rusă: *Episkop Ignatii
Briancianinov, Asketiceskie opîtî*, tom I, Sankt-Peterburg, Tipo-litografia M.P. Frolovoi, 1904.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale IGNATIE, St.

Aripi duhovnicești pentru cei osteniți și împovărați /

Ignatie Briancianinov; trad.: Xenia și Adrian Tănăsescu-Vlas. -București; Ed.
Sophia, 2001

p.; cm.

ISBN 973-8207-08-8

I. Tănăsescu-Vlas, Xenia (trad.)

II. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

Fericit bărbatul

Cântă cântărețul cel insuflat de Dumnezeu, lovește strunele
răsunătoare.

Când mă buimăcea zarva lumii, nu puteam să iau aminte la el. Acum,

în liniștea însingurării, încep să ascult cântărețul de taină. Atât sunetele, cât și stihurile lui mi se fac, parcă, mai deslușite. Parcă s-ar dezvălui în mine o putere nouă: puterea de a lua aminte la el și de a-l înțelege. Deosebesc în sunetele lui o simțire nouă, iar în cuvintele lui un înțeles nou, minunat - minunat ca înțelepciunea lui Dumnezeu.

„Saul ! încetează a te înverșuna: să se depărteze de la tine duhul viclean...” - cântă sfântul Da vid, făcând să răsunе alăuta bine înstrunată.

„Saul” numesc mintea mea, tulburată, zdruncinată de gândurile care ies de la stăpânitorul acestei lumi. El - mintea mea¹ - a fost rânduit de Dumnezeu la așezarea împărăției lui Israil - la facere, și apoi la răscumpărarea omului - ca împărat, ca stăpân al sufletului și al trupului; prin neascultarea de Dumnezeu, prin călcarea poruncilor dumnezeiești, prin stricarea unirii cu Dumnezeu ea s-a lipsit de vrednicie și de har. Puterile sufletului și trupului nu i se supun; ea însăși e supusă înrâuririi duhului viclean.

Cântă Sfântul David, vestește cuvintele Cerului: și sunetele psaltirii lui sunt sunete cerești ! Despre ce cântă ? *Despre fericirea omului.*

Fraților, să ascultăm învățătura cea dumnezeiască înfățișată în cântarea cea dumnezeiască. Să ascultăm graiurile, să ascultăm sunetele prin care grăiește, prin care tună către noi Cerul.

Voi, cei ce căutați fericirea, ce alergați după plăceri, ce însetați de desfătări! Veniți, ascultați cântarea cea sfințită, ascultați învățătura cea de mântuire. Până când să mai pribegiți, să umblați prin văi și munți, prin pustii și codri nepătrunși ? Până când să vă chinuiți cu o osteneală neîncetată și deșartă, neîncununată de nici un fel de roade, de nici un fel de împliniri dăinuitoare? Plecați o ureche supusă: ascultați ce grăiește Duhul Sfânt prin gura lui David despre fericirea omenească, fericirea spre care năzuiesc, de care flămânzesc toți oamenii.

Să tacă tot în jurul meu ! Și înlăuntrul meu să tacă înseși gândurile mele ! Să tacă inima ! Să vieze, să lucreze doar luarea aminte întru evlavie! Să intre în suflet, prin mijlocirea ei, sfintele întipăriri² și gânduri!

Împărat era David și nu a zis că scaunul împărătesc e scaunul fericirii omului.

Căpetenie de oaste și viteaz vajnic era David; din anii tinereții sale și până la bătrânețe s-a bătut cu cei de alt neam în lupte sângeroase; câte bătălii a dat, atâtea biruințe a câștigat; de la Iordan până la Eufrat a întins hotarele împărăției sale și nu a zis că în slava de biruitor și cuceritor stă fericirea omului.

Adunase David bogății fără număr - cu sabia sa le adunase. Aurul zăcea în cuferele sale ca arama, argintul - precum fierul, dar nu a zis David că în bogăție stă fericirea omului.

Avea David toate desfătărilor pământești: în nici una din ele n-a văzut fericirea pământească.

Când David era flăcău, când îndeletnicirea sa era de a paște oile tatălui său Iesei a venit fără veste, din poruncă dumnezeiască, proorocul Samuil, 1-a uns pe păstorul cel sărman ca împărat al neamului israili-tean: și n-a numit ceas al fericirii ceasul ungerii sale ca împărat al lui Israil.

Copilăria și-a petrecut-o David într-o pustie sălbatică. Acolo, mușchii lui au început să simtă în ei vigoarea mușchilor de voinic: fără de arme, doar cu

1. În limba rusă cuvântul „minte” este de genul masculin.

2 Impresii.

măinile goale, David se arunca asupra leului și ursului, sugrumându-i. Acolo, sufletul lui a început să fie mișcat, umplut de insuflare cerească. Măinile care zdrobeau pe urs și leu au întocmit psaltire, se atingeau de strunele încordate și aduse în conglăsuire de lucrarea Duhului: au răsunat sunete armonioase, desfătătoare, duhovnicești, înțelegătoare. Departe, departe, prin vremuri, prin sute și mii de ani, aceste sunete s-au răspândit, au fost și sunt repetate de glasuri fără număr, au făcut slăvit numele lui David în toate marginile pământului, în toate veacurile ființării sale creștine: dar David n-a numit fericire a omului viața de pustie, plină de nevoințe minunate și insuflare mai presus de fire.

Fericit bărbatul, cântă el - în orice loc, în orice tagmă, cu orice avere, în orice rang - *care n-a umblat în sfatul necredincioșilor, și în calea păcătoșilor n-a stătut, și pe scaunul pierzătorilor n-a șezut* (Ps. 1,1).

Fericit bărbatul ce se păzește de păcat, care alungă păcatul de la sine, în orice chip, în orice haină i s-ar înfățișa păcatul - fie că i se va înfățișa ca faptă nelegiuită, fie că i se va înfățișa ca gând care îndeamnă la fărădelege, fie că i se va înfățișa ca simțire aducătoare de plăcere, de încântare păcătoasă.

Dacă femeia slabă va alunga de la sine păcatul cu astfel de bărbăție tare, atunci și ea este *bărbatul fericit* pe care îl cântă David.

Părtași ai fericirii acesteia, părtași ai vârstei bărbătești celei în Hristos sunt copilandrii și pruncii care se împotrivesc păcatului cu tărie. Nu este părtinire la Dumnezeu, Dreptul Judecător.

Fericitul bărbatul a cărui voie este toată în Legea lui Dumnezeu (Ps. 1, 2). Fericită inima care s-a pârguit întru cunoașterea voii lui Dumnezeu, care a văzut că *bun este Domnul* (Ps. XXXIII, 9). Care a dobândit această știință prin gustarea poruncilor Domnului, care a unit voia sa cu voia Domnului. Astfel de inimă e *bărbat*. Fericită inima aprinsă de dumnezeiasca râvnă ! Fericită inima ce arde cu dorire nepotolită de voia lui Dumnezeu! Fericită inima ce cu neîndurată dulceață pătimește de dragoste către Dumnezeu ! Astfel de inimă e sălaș, locaș, cămară, scaun al fericirii!... Din zori de zi sade vulturul pe vârful stâncii înalte; ochii lui scăpărători caută lacomi prada; apoi, el se înalță în cerul siniliu, plutește, întinzând aripi largi, pe necuprinsele întinderi; caută prada. Atunci când o vede, se năpustește asupra ei ca o săgeată, ca un fulger, ca o săgeată se înalță cu ea și pierе. Și-a hrănit puii, și iarăși e la straja sa: pe stâncă sau pe cer. Așa e inima ce s-a rănit cu rana nevindecată a dragostei de Dumnezeu! Și tocmai în această dragoste e *fericirea*, în porunci nu este numai făptuire: în ele este tănuită și prin ele se arată înțelegerea duhovnicească: *din poruncile tale am înțeles... cu toată inima mea Te-am căutat... pe calea poruncilor Tale am alergat, când ai lărgit inima mea l... și am cugetat la poruncile Tale, care le-am iubit foarte l... bună este mie legea gurii Tale mai mult decât mii de aur și de argint l... pentru aceasta, am iubit poruncile Tale mai mult decât aurul și topazul l... întru inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greșesc Ție l... bucura-mă-voi eu de cuvintele Tale, ca cel ce află dobânzi multe !... pleacă inima mea spre mărturiile Tale, și nu spre lăcomie* (Ps. CXVIII, 104,10, 32, 47, 72, 127,11,162,36).

Răsare soarele: oamenii grăbesc la îndeletnicirile lor. Fiecare are scopul și planul său. Ce este sufletul în trup, aceea este scopul și planul în orice îndeletnicire omenească. Unul se ostenește spre a găsi comori ascunse; altul - pentru a a-și face rost de multe desfătări; altul - pentru a dobândi slavă deșartă, pământească; în fine - altul spune, crede că faptele sale au ca scop

folosul țării și al obștei. Ucenicul cel iubit al Legii lui Dumnezeu are ca scop, în toate îndeletnicirile și faptele sale, a plăcea lui Dumnezeu. Lumea e pentru el o carte a poruncilor dumnezeiești, pe care o citește cu faptele, cu purtarea, cu viața. Cu cât citește inima lui mai mult această carte, cu atât se luminează, mai mult cu înțelegerea duhovnicească și cu atât mai mult se aprinde spre a umbla în calea bunei cinstiri și a virtuții. Ea dobândește aripile de foc ale credinței, prinde a călca toată frica vrăjmașă, trece orice prăpastie, îndrăznește spre tot începutul bun. Fericită este o inimă ca aceasta! O asemenea inimă e *fericit bărbatul*.

Vine noaptea cu umbrele ei, cu lumina pală pe care o aruncă luminătorii cei de noapte ai cerului, adună oamenii de pe întinderea pământului la căminele lor, în adăposturile lor. În aceste adăposturi e plictiseală, pustietate a sufletului; oamenii se străduiesc să își înece chinul în distracții nebune; nelucrarea, obiceiurile stricate se dedau veselilor zgomotoase și vasele templului lui Dumnezeu - mintea, sufletul, trupul - sunt întrebuintate de Baltayar spre lucru fara de lege. Robul pamantului, robul vremelnicilor griji ale acestei vietii, indata ce s+a desprins de grijile in care statea inecat până la apusul soarelui, își gasește în linistea noptii griji noi pentru ziua urmatoare: și zilele, și nopțile lui – întreaga viață – cad jertfă deșertăciunii și stricăciunii. Se aprinde candela smerită înaintea sfintelor icoane, se revarsă lumină lină în așternutul dreptului. Și acesta are grija lui neîncetată, grija lui ce îl roade. În așternutul sau, își amintește cele ce a faptuit in yiua aceea: le pune față în față cu tablele pe care este însemnată voia lui Dumnezeu descoperită omului cu Scriptura, neajunsurile din faptele, din gândurile din mișcarile inimii sale le vindecă prin pocăință, le spală cu lacrimi, pentru reînnoirea și întărirea nevoițelor sale cere Cerului pentru noi, lumină nouă. Lumină harică, putere mai presus de fire pogoară de la Dumnezeu în sufletul care aduce rugăciune cu simțire îndurerată a sărăciei, slăbiciunii lesnei plecări a omului spre cădere. Astfel ziua zilei vestește cuvânt și noătea noptii vestește știință (Ps. XVIII,2) . O viata ca aceasta e reusita neincetata, agonisita necurmată, agonisita veșnică. Fericit bărbatul cel ce trăiește astfel: și va fi acest bărbat ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor (Ps. I, 3) Un pom ca acesta nu se teme de razele arzatoare ale soarelui, nu se teme de secetă: rădăcinile lui sunt totdeauna hrănite cu umezeală, ele n-așteptă, nu suferă niciodată de puținătatea hranei- de acel neajuns de care pomii care cresc în locuri înalte și uscate se îmbolnăvesc adeseori, se usucă adeseori, mor. Pomul care crește pe loc înalt, bătut de vânturi și ars de soare, ce bea arareori ploaie din cer, asemenea este cu omul înclinat spre bună cinstire, dar care duce viață fără luare aminte, împrăștiată, care se îndeletnicește puțin și numai pe deasupra cu deprinderea Legii lui Dumnezeu. Câteodata și acesta este împrăștiat de roua străpungerii de inimă, câteodata și asupra sufletului său uscat cade ploia înviorătoare a lacrimilor de pocăință, câteodata și mintea, și inima lui sunt stârnite a se misca spre Dumnezeu, însă această stare nu dăinuie, nu poate fi statornică, nici măcar prelungită. Gândurile și simțurile religioase, atunci când nu sunt luate de cunoașterea limpede și deplină a voii lui Dumnezeu, n-au nici o limpezime, nici o temeinicie, și ca atare nu are putere și viață. Cel ce cugetă întru Legea lui Dumnezeu ziua și noaptea se aseamănă pomului sădit lângă izvoarele apelor. Neîncetat curg chiar la rădăcinile lui ape proaspete, răcoritoare, mintea și inima lui – aceste rădăcini ale lui – sunt cufundate neîncetat în Legea lui Dumnezeu, sunt adaptate neîncetat de sfânta Lege a lui Dumnezeu, neîncetat curg pentru el unde ale

vieții veșnice curate, pline de putere. Aceste ape, această putere, această viață sunt Duhul Afânt, Cel ce sălășluiește în Scriptura cea Sfințită și Sfântă, Care sălășluiește în poruncile Evangheliei. Cel ce se adâncește neîncetat în Scriptură, care o cercetează într-o smerenie a Duhului, cerând de la Dumnezeu, prin rugăciune, înțelegere cel ce îndreptează după îndreptarul poruncilor evanghelice toate faptele sale, toate mișcările tainice ale sufletului, acela, negreșit, se face părtaș al Sfântului Duh, Care trăiește în ele. Părtaș sunt Eu, a vestit despre Sine Duhul Sfânt, tuturor celor ce se tem de Tine și păzesc poruncile Tale (PS. CXVIII, 63)³.

Desprinderea Legii lui dumnezeu cere răbdare. Această deprindere e dobândirea sufletului nostru: *întru răbdarea voastră, poruncește Domnul, veți dobândi sufletele voastre* (Le. XXI, 19). Aceasta este știința științelor! Aceasta este știința cerească! Aceasta este știința împărtășită omului de către Dumnezeu! Căile ei sunt cu desăvârșire osebite de acele căi obișnuite pe care merg științele pământești, științele omenești, științele născute de rațiunea noastră căzută, din propria ei lumină, pentru starea noastră căzută. Trufesc, îngâmfă mintea științele omenești, scot la lumină, fac să crească *ego-ul* omenesc! Știința dumnezeiască se descoperă sufletului pregătit, înfrânt, netezit prin lepădarea de sine, parcă lipsit de ființare de sine din pricina smereniei sale, prefăcut în oglindă, care nu are nici un chip al său și de aceea e în stare să primească și să răsfângă dumnezeieștile trăsături. Știința dumnezeiască este înțelepciunea lui Dumnezeu, e Dumnezeu Cuvântul. Fiul lui Sirah grăiește despre ea: *înțelepciunea înaltă pe fiii săi, și primește pe cei ce o caută pe Ea. Cel ce o iubește pe ea iubește viața, și cei ce mănecă la ea se vor umplea de veselie. Cel ce o ține pe ea va moșteni mărire, și oriunde va merge îl va binecuvânta pe el Domnul. Cei ce slujesc ei sluji-vor Celui Sfânt, și pe cei ce o iubesc pe ea îi iubește Domnul. Cel ce ascultă de ea judeca-va neamuri, și cel ce se apropie de ea va locui cu nădejde* (înț. Șir. IV, 12-16). Așa e știința cea dumnezeiască ! Așa este înțelepciunea lui Dumnezeu! Ea e descoperire a lui Dumnezeu! în ea e Dumnezeu! La ea se ajunge prin smerenie! La ea se ajunge prin lepădare de rațiunea proprie! Ea e de neajuns pentru rațiunea omenească ! Aceasta este lepădată, e socotită nebunie de către ea ! Și rațiunea, vrăjmașul ei obraznic și trufaș, o socoate în chip hulitor nebunie, se smintește de ea pentru faptul că s-a arătat oamenilor pe cruce și îi luminează de pe cruce. La această știință se ajunge prin lepădarea de sine ! La această știință se ajunge prin răstignire! La această știință se ajunge prin credință! Continuă fiul lui Sirah: *de vei crede ei, o vei moșteni pe ea* (înț. Șir. IV, 17).

Credința cea adevărată, bine plăcută lui Dumnezeu, în care nu este înșelare și amăgire, stă în plinirea poruncilor Evangheliei, în sădirea lor iubitoare de osteneală și statornică în sufletul nostru, în lupta cu rațiunea, cu simțirile și mișcările împotrivoare lui Dumnezeu ale sufletului și trupului. Și rațiunea, și inima, și trupul omului căzut au o așezare potrivnică Legii lui Dumnezeu. Rațiunea căzută nu primește rațiunea Dumnezeiască; inima căzută se împotrivesc voii lui Dumnezeu; însuși trupul, supus stricăciunii, a dobândit voia sa osebită, dată lui de căderea pe care a împărtășit-o cu îmbelșugare omului, cunoașterea aducătoare de moarte a binelui și răului. Strămtă și necăjită este calea noastră către înțelepciunea lui Dumnezeu! La ea ne duce sfânta credință, călcând, strivind împotrivirea rațiunii căzute, și a

³ Așa e tâlcuit stihul acesta de Prea Cuviosul Pimen cel Mare (v. Patericul Egiptean).

inimii căzute, și a trupului căzut. Aici este nevoie de răbdare! Aici este nevoie de tărie, de statornicie, de îndelungă răbdare ! *întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre*. Cel ce voiește să aducă roadă duhovnicească, să săvârșească cu răbdare războiul prelungit, preaplin de felurite întorsături și necazuri, împotriva păcatului ! Poate vedea roadă Duhului în pomul sufletului său numai cel care va lucra această roadă sfântă și gingașă prin răbdare multă și bărbătească! Să mai ascultăm, să mai ascultăm ce spune înțeleptul! *înțelepciunea*, vestește el, *curmeziș umblă cu dânsul* - cu ucenicul său - *dintâi; temeri și frică va aduce peste el, și-l va chinui pe el cu învățătura sa până ce va crede sufletului lui, și-l va ispiti pre el întru îndreptările sale. Și iarăși se va întoarce drept la el, și-l va veseli pe el, si-i va descoperi lui cele ascunse ale sale* (înț. Șir. IV; 18-20).

Trec zile, luni, ani, vine *vremea sa*, vremea cunoscută lui Dumnezeu, *Care a pus vremurile si anii întru a Sa stăpânire* (Fapte I, 7), si pomul, sădit la izvoarele apelor, va aduce rodul său. Acest rod este împărtășirea vădită de Sfântul Duh, care a fost făgăduită de către Fiul lui Dumnezeu tuturor celor ce cred cu adevărat în El. Frumos, minunat este rodul Duhului! Schimbă pe om cu totul! Sfânta Scriptură se strămută din carte în suflet; pe tablele lui - în minte și în inimă - sunt însemnate cu nevăzut condei cuvântul lui Dumnezeu și voia lui Dumnezeu, Cuvântul și Duhul. Asupra unui om ca acesta se săvârșește ceea ce a făgăduit Fiul lui Dumnezeu: *râuri de apă vie vor curge din pântecelul lui (iar aceasta a zis-o despre Duhul, pe Care aveau să-L primească cei ce cred întru numele Lui)*, lămurește cuvântul Mântuitorului ucenicul Lui cel iubit, cel ce s-a culcat pe pieptul înțelepciunii și al Cuvântării de Dumnezeu celei de Dânsul dăruite. -Nici *chiar frunza* acestui pom *nu va cădea* (Ps. I, 3). Frunza, după învățătura Părinților, sunt nevointele trupești: și ele primesc prețul lor - nestrăicirea și viața - după înnoirea, cea de-a doua naștere a sufletului de către Duhul Sfânt. Voia unui asemenea om se face una cu voia lui Dumnezeu: el voiește doar ceea ce e plăcut lui Dumnezeu, plinește numai voia lui Dumnezeu. Drept aceea, el are pe Dumnezeu ca ajutor în toate lucrurile sale, *și toate ori câte va face vor spori* (Ps. 1,3).

Nu au parte necredincioșii de o asemănare ca aceasta ! Insuflatul David nu îi aseamănă cu niște pomi sau cu altceva ce are însușiri, semne de viață ! De altă, de altă asemănare au ei parte ! *Nu sînt așa necredincioșii, nu sînt așa, cântă împărătescul Prooroc, ci ca praful ce-l spulberă vîntul de pre fața pămîntului* (Ps. I, 4). Necredincioșilor ! Voi sunteți praf lipsit de viață, ridicat de vîntul viforos - deșertăciunea cea zgomotoasă a lumii - de pe fața pămîntului, ce se învârtă în văzduh, ca un nor gros, care întunecă soarele și firea toată.

Nu te uita la acest nor! Nu crede amăgirii ochilor tăi! Pentru ei, praful deșert, praful nimicnic se înfățișează, în chip mincinos, ca nor. Închide ochii pentru o clipă - si norul cel de praf va trece, dus de suflarea cea puternică a vîntului, fără a vătămă vederea ta. Peste o clipă vei deschide ochii, te vei uita: unde e norul cel întins ? Vei căuta urmele lui, și nu-i vei mai vedea, nu vei vedea nici o urmă rămasă după el, nici un semn al ființării lui.

Cu viers înfricoșat, cu sunete înfricoșate continuă David a grăi înfricoșata hotărâre asupra celor necredincioși. *Pentru aceasta nu vor învia necredincioșii la judecată, nici păcătoșii în sfatul dreptilor* (Ps. I, 5). Necredincioșii nu au parte de învierea cea dintâi (Apoc. XX), pe care a descris-o Sfântul Ioan în Apocalipsă, de învierea duhovnicească, cea săvârșită în vremea vieții pămîntești, atunci când Atoatelucrătorul Duh se atinge de

suflet și-1 înnoiește spre altă viață. Prinde viață sufletul, învie întru viața cea dumnezeiască! Minte și inima lui se luminează, se fac părtașe ale înțelegerii duhovnicești, „înțelegerea duhovnicească este simțirea vieții celei fără de moarte”⁴, după cum au hotărnicit⁵ purtătorii de Duh. Însăși această înțelegere (rațiune) e semn al învierii. Dimpotrivă, cugetarea trupească este moarte nevăzută a sufletului (Rom. VIII, 4). Înțelegerea duhovnicească este roadă a Sfântului Duh. Ea vede păcatul, vede patimile în sine și în ceilalți, vede sufletul său și sufletele celorlalți, vede cursele stăpânitorului acestei lumi, surpă orice cugetare ce se ridică împotriva înțelegerii lui Hristos, alungă de la sine păcatul, în orice chip s-ar apropia acesta, fiindcă înțelegerea duhovnicească este împărăția, lumina Sfântului Duh în minte și în inimă. *Nu vor învia necredincioșii spre judecată duhovnicească ! Această judecată este sfat doar al dreptilor, e moștenirea lor. Ea e de neajuns, de neurmat pentru necredincioși și păcătoși. Ea este vedere a lui Dumnezeu, și numai Cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu* (Mt. V, 8).

Calea necredincioșilor este urâtă de Dumnezeu: atât de străină și de urâtă Lui, încât Scriptura îl înfățișează pe Dumnezeu întorcându-Se de la ea, parcă nu ar cunoaște-o. Dimpotrivă, calea dreptății este atât de plăcută lui Dumnezeu, încât Scriptura spune despre El: *știe Domnul calea dreptilor* (Ps. I, 6). Și numai El știe această cale ! - Fericită cale ! Tu duci la Dumnezeu ! Tu ești ascunsă în nesfârșirea Dumneze-irii ! Începutul tău este Dumnezeu și sfârșitul tău este Dumnezeu ! Tu ești fără sfârșit, precum Dumnezeu e fără de sfârșit.

Calea necredincioșilor are un capăt, are un sfârșit amar ! Acest sfârșit e în prăpastie adâncă și întunecată, veșnic sălaș al morții veșnice. Si *va pieri* ea - calea necredincioșilor - pentru totdeauna în această prăpastie înfricoșată, după ce mai înainte a adus la ea și a pierdut în ea pe toți cei care au umblat într-însa.

Știe Domnul calea dreptilor, si calea necredincioșilor va pieri (Ps. 1, 6). *Fericit bărbatul care n-a umblat în calea necredincioșilor*, nu e atras de felul lor de a gândi, de regulile lor morale, de purtarea lor, *ci în legea Domnului toată voia lui*.

Așa cântă cerescul, minunatul Cântăreț: la sfânta lui cântare de Dumnezeu insuflată lua aminte viețuitorul pustiei.

Anul 1847. Mănăstirea Sf. Nicolae, Babaevo.

Iosif⁶

Povestire după cartea Facerii (cap. XXXII-L)

În chip minunat le vine dreptilor, atunci când sunt întru necazuri, gândul de a mulțumi lui Dumnezeu⁷. Acest gând smulge inima lor din întristare și întunecime, o înalță spre Dumnezeu, pe tărâmul luminii și

44. Sfântul Isaac Șirul. Cuvântul 38.

5 Definit (n. tr.).

6 Preacuviosul Efrem Șirul, scriitor bisericesc din veacul al IV-lea, a alcătuit o povestire despre Iosif cel preafrumos, în forma literară a acelei vremi. Această povestire e citită, după indicațiile din Tipic, la utrenia din marțea Săptămânii Patimilor

7 Arătarea recunoștinței față de Dumnezeu este o parte a lucrării minții și stă în a da mulțumită lui Dumnezeu și a-L slavoslovi pentru toate câte ni se întâmplă, lucruri plăcute sau neplăcute. Această lucrare a fost poruncită de către Apostol din partea Domnului: *întru toate mulțumiți*, a spus Apostolul: *căci aceasta este voia lui Dumnezeu întru Iisus Hristos spre voi* (I Tes. V, 18). Lucrarea recunoștinței față de Dumnezeu e tâlcuită în chip deosebit de îndestulător în răspunsurile Preacuviosului Varsamifie cel Mare.

mângâierii. Dumnezeu mântuiește întotdeauna pe cei care aleargă la El cu simplitate și cu credință.

Sfântul patriarh Iacov se întorcea din Mesopotamia în pământul Canaanului, în pământul nașterii sale, în moștenirea sa dinaintea rânduită de către Dumnezeu⁸. Pe neașteptate, i-a sosit vestea că Isav cel mânios, fratele lui, îi iese în întâmpinare, având cu sine patru sute de bărbați înarmați, încă din anii tinereții, Isav, tulburat de zavistie, încercase a-l omorî pe Iacov. Pentru a scăpa de o moarte timpurie, năprasnică, Iacov a fugit în Mesopotamia. A petrecut acolo douăzeci de ani. Timpul ar fi putut să vindece inima rănită de răutate a lui Isav... dar nu, el iese în întâmpinarea fratelui cu o ceată înarmată. Mulțimea oamenilor din ceată, înfățișarea lor războinică trădează gândul rău al căpeteniei. Timpul n-a vindecat ura în Isav: crescând acesta cu vârsta, creștea în el și ura față de fratele său.

S-a speriat Iacov, nu știa ce să facă: s-a hotărât să își împartă avuția, care era alcătuită din slugi și numeroase dobitoace, în două tabere. „Dacă Isav, mânios”, socotea el, „va măcelări una din tabere, poate că mânia i se va stinge și nu se va atinge de cealaltă tabără”, în urma celor două cete se aflau soțiile și copiii lui Iacov; în urma tuturor se afla cea de-a doua soție a lui, Rahila, cu singurul ei fiu - Iosif, cel mai tânăr dintre fiii lui Iacov. Ei se aflau la urma tuturor, fiind cei mai tineri, însă acest loc era dat lor și în urma osebitei iubiri de soț și de părinte a lui Iacov, fiind locul cel mai neprimejduit. Ochiul iubirii este și ochiul geloziei. După ce a rânduit astfel, dreptul a grăbit spre limanul cel obișnuit al dreptilor, a grăbit a sta înaintea lui Dumnezeu în rugăciune plină de evlavie. *Destul este mie toată dreptatea și tot adevărul care ai făcut robului Tău, că numai cu acest toiag al meu am trecut Iordanul acesta, iar acum m-ai făcut cu două tabere* (Fac. XXXII, 10). Înconjurat de primejdie din toate părțile, dreptul își varsă inima înaintea lui Dumnezeu, se socotește cu soarta, se află pe deplin mulțumit, vede că Dumnezeu, Care i-a poruncit să meargă în Mesopotamia și apoi să se întoarcă de acolo, a săvârșit toate după făgăduința Sa. *Destul este mie toată dreptatea și tot adevărul care ai făcut robului Tău*. Adâncă, adevărată smerenie ! Doar ea e vrednică să stea înaintea lui Dumnezeu; doar ea e vrednică să stea de vorbă cu Dumnezeu: ea nu e niciodată părăsită de Dumnezeu. Dumnezeu caută cu milostivire către ea, revărsând mile îmbelșugate asupra celui ce se roagă cu smerenie. Prin voia lui Dumnezeu, inima lui Isav s-a schimbat: mai înainte ardea de vrăjmășie, acum s-a aprins fără veste de dragoste frățească. Isav aruncă sabia, fuge în îmbrățișarea fratelui - și amândoi frații plâng unul în brațele celuilalt⁹.

Iată, a trecut de acum multă vreme de când Iacov se află în pământului Canaanului. Soția lui iubită, Rahila, a murit deja, născând pe cel de-al doilea fiu al său - Veniamin. Iacov a încercat deja multe necazuri din partea fiilor săi necugetați, ce s-au purtat în pământul făgăduinței ca într-o țară câștigată prin război¹⁰, în împrejurimile locuinței sale, aflată în apropiere de Hevron, ei pășteau marile lor turme, înde-părtându-se uneori destul de mult în căutarea unor pășuni mai grase. Iacov stătea tot timpul acasă, unde îl opreau atât vârsta, cât și sporirea duhovnicească. Aceasta atrăgea mintea și inima bătrânului spre Dumnezeu, și ca atare el îndrăgea însingurarea în locuința sa. Un astfel de om nu are când să se dedea grijilor lumești și nu i se

⁸ Fac. XXXII.

⁹ Fac. XXXIII.

¹⁰ Fac. XXXIV, XXXV.

potrivește acest lucru. Nedespărțit de el era mângâierea lui, fiul cel iubit, frumos la suflet și la trup, Iosif. Slujirea bătrânului părinte și luarea aminte la adâncă, sfânta învățătură a părintelui văzător de Dumnezeu alcătuiau toată îndeletnicirea și toată desfătarea tânărului, în sufletul său cădea cuvântul cucerniciei așa cum cade sămânța în pământ gras, și a adus degrabă rod: a prins a străluci în sufletul lui Iosif sfânta curăție, în curăția inimii începe să se oglindească Dumnezeu, așa cum în oglinda apelor limpezi, străvezii, se răsfrânge soarele. Virtutea lui Iosif a trezit în frați nu râvna de a-i urma, ci zavistie: așa se întâmplă, din nefericire, cel mai adesea între oameni. Frații au născocit și au venit cu clevetire rea asupra lui Iosif - care anume, Scriptura nu ne spune; dar Iacov cel pătrunzător și plin de har nu a fost amăgit de născocirea împletită cu viclenie: el a continuat să-l iubească pe Iosif, și ca semn al deosebitei sale iubiri i-a dăruit fiului haină pestriță. Culoarele vii și felurite au fost - și sunt, până în ziua de astăzi - deosebit de iubite în Răsăritul nomad. Oare nu era această haină simbolul felurimii împrejurărilor prin care avea să treacă tânărul în viața sa ?

Dumnezeu i-a insuflat înainte văzătorului bătrân să înfățișeze proorocia nu prin cuvinte, ci printr-un simbol: haina pestriță. De aici încep neobișnuitele peripeții ale lui Iosif. El slujește drept preînchipuire, îndepărtată umbră biblică a Domnului nostru Iisus Hristos, iar pentru viața lucrătoare se arată pildă de om cucernic și îmbunătățit supus unor felurite și neobișnuite necazuri, în vremea cărora el își păstrează credincioșia față de cucernicie și virtute, niciunde și nicicând nu este părăsit de Dumnezeu, pretutindeni este păzit de El și în cele din urmă e proslăvit în chip minunat. Să ascultăm, să ascultăm vrednica de luare aminte povestire despre minunatele și plinele de învățăminte peripeții ale celui înveșmântat de prooro-cul-părinte în haină pestriță.

Frații lui Iosif¹¹, văzând că tatăl lor îl iubește mai mult decât pe toți ceilalți fii, l-au urât: cu fiecare cuvânt schimbat cu el, cu fiecare privire aruncată • asupra lui, fierbea într-înșii o tulburare întunecoasă. El nu înțelegea boala care îi cuprinsese: sufletul lui curat îi vedea pe toți curați, oameni cu gânduri bune. Cu încredere își deschidea inima înaintea lor. Această inimă fără de răutate fusese aleasă, deja, de Dumnezeu ca vas al descoperirilor de taină. Harul Sfântului Duh începuse, pe potriva anilor tineri ai lui Iosif, a-și arăta sălășluirea și lucrarea prin vise pline de înțeles. O mână tainică zugrăvea în închipuirea feciorelnică, cu trăsături vii, vise ciudate. Iosif avea șaptesprezece ani atunci când a visat primul vis proorocesc. Fără să se ascundă, fără a bănuși vreun rău, l-a povestit fraților: pe cât se vede, visul lăsase în sufletul tânărului o întipărire neobișnuită, care avea nevoie de tâlcuire. El voia să audă această tâlcuire din gura fraților săi mai mari. „Am visat”, le-a spus el, „că legam snopi pe câmp; snopul meu s-a ridicat deodată și a stat drept, iar snopii voștri s-au întors către snopul meu și i s-au închinat”. Frații au întors cuvânt: „Nu cumva vei împărați tu peste noi, sau te vei face domn al nostru ?” - Și ura fraților față de dânsul a sporit îndoit din pricina visului haric, din pricina sfintei lui sincerități pe care ei o răstălmăciseră, strâmbând-o, și care îi rănise. Iosif vede un nou vis. Cu nevinovăție copilărească, parcă spre a se îndreptăți pentru primul vis și a dovedi că visele cu tâlc vin la el fără voia lui, el povestește visul tatălui și fraților: „Am văzut”, zice, „soarele, luna și unsprezece stele închinându-se

¹¹ Fac. XXXVII.

mie". Tatăl, auzind povestirea fiului, l-a oprit pe tânăr. „Ce este acest vis pe care l-ai văzut ?" - a grăit el. „Nu cumva eu, mama ta și frații tăi ne vom închina ție până la pământ ?" - Duhovnicul și încercatul tată l-a oprit pe fiu nu fiindcă ar fi socotit visul lui închipuire deșartă, odraslă a sufletului propriu, bolnav de semeață cugetare, ci pentru a-l păzi pe tânăr de căderea în semeață cugetare și, totodată, pentru a stinge întrucâtva printr-o muștrare aspră zavistia și pizma din frații lui.

Astfel, îndrumătorii ascetici creștini poruncesc să nu luăm aminte la toate arătările îndeobște ce se înfățișează simțurilor sufletești și trupești: ei poruncesc să păstrăm în fața oricărei arătări o răceală înțeleaptă, o fereală mântuitoare¹². Sunt și vise de la Dumnezeu, a căror pildă și dovadă sunt visele lui Iosif: dar starea celui ce vede vise și vedeni este primejdioasă, foarte apropiată amăgirii de sine. Vederea neajunsurilor noastre - iată vedenia cea neprimejdi-oasă ! Vederea căderii și a răscumpărării noastre - iată vederea cea preatrebuingioasă! *Duhul înfrânt și smerit* (Ps. L, 18) - iată starea cu adevărat folositoare, străină amăgirii de sine, starea întru care binevoiește Dumnezeu ! Dreapta socotință în stare să pătrundă, să prețuiască și să tâlcuiască vedeniile, este proprie celor sporiți în nevoița duhovnicească: ea se dobândește după vreme îndelungată, ea este dar al lui Dumnezeu. A avut acest dar al lui Dumnezeu Sfântul Iacov: el și-a oprit fiul care povestea visul proorocesc, însă păstra în amintire - dă mărturie Scriptura - cuvintele lui, care purtau asupra lor ungerea Duhului.

Nu aceeași lucrare a avut-o noul vis asupra fraților lui Iosif: el n-a făcut decât să înmulțească în aceștia ura și pizma față de Iosif. Odată, ei pășteau turmele în Sihem. Iacov a grăit lui Iosif: „Frații tăi sunt în Sihem; voiesc să te trimit la ei". Iosif a răspuns: „Sunt gata". „Mergi", a continuat Iacov, „vezi de sunt sănătoși frații tăi și de sunt sănătoase oile noastre; apoi întoarce-te și spune-mi".

Lesne se despart uneori oamenii; se despart de parcă nu s-ar despărți; luându-și rămas bun, parcă nu și-ar lua rămas bun - iar acest rămas bun este de multe ori rămas bun pentru totdeauna; adeseori îi urmează o depărțire lungă și plină de amărăciuni. Nu știa bătrânul, când l-a trimis pe Iosif, că multă vreme nu își va mai vedea fiul iubit! Oare putea el crede că trimițându-l pe Iosif la frații săi îl trimite la niște ucigași ? El cunoștea zavistia lor față de tânăr - însă putea, oare, să-i vină gândul că ura aceasta putea să ajungă până la gând ucigaș, până la uneltire, până la hotărârea de a săvârși ucidere de frate ? Ne-răutatea bătrânului era nerăutate încercată, nu acea nerăutate copilărească de care era plin Iosif, care mergea de-a dreptul la junghiere, ca un miel. Iacov cel înțelept, cu toată sporirea sa duhovnicească, agonisită în lunga sa viață pătimitoare, nu putea să-si închipuie că fii săi cei zănatoci ar fi fost în stare de îngrozitoare fărădelege a uciderii de frate. Este propriu sfințeniei a nu gândi răul despre aproapele; e propriu sfințeniei a-i socoti chiar și pe răufăcătorii cei mai învederați nu chiar atât de răi cum sunt în fapt: și vedem mulți oameni sfinți înșelați nu de păcatul cel învederat, ci de iubirea lor cea multă, de încrederea lor în aproapele. Bătrâne ! Pentru mult timp te desparti de fiul tău iubit, Iosif! Tu ai darul proorociei și al înaintevederii; dar acum Dumnezeu, Care orânduiește în chip neajuns soarta omului, a ascuns de tine viitorul printr-un văl nepătruns. L-ai lăsat de lângă tine pe Iosif pentru câteva zile - îl vei vedea după mulți ani de suferință: iar

¹² Vezi Capetele foarte folositoare ale Sfântului Grigorie Sinaitul, cap. X. *Dobrotoliubie*, tom 1. Această părere o au și ceilalți Părinți ai Bisericii.

el va vedea pământul Canaanului, locul sălașului tău, doar atunci când vor veni zilele îngropării tale - și doar pentru scurtele zile ale acestei îngropări! Aici vor fi aduse oasele lui; aici se vor întoarce cu ele numeroșii lui urmași, și cu mână înarmată se vor înstăpâni în moștenirea strămoșului lor - acum tânărul Iosif.

Plecat-a Iosif din casa părintească, din Hebron, venit-a în Sihem. Acolo frații săi nu se mai aflau. El nu știa unde să-i găsească - așa că a început să caute și să întrebe. Deodată, s-a întâlnit cu un necunoscut, care l-a întrebat pe cine caută. Iosif i-a răspuns: „Caut pe frații mei: spune-mi, nu știi cumva unde sunt ei împreună cu turmele lor ?” Necunoscutul a răspuns: „S-au dus de aici; i-am auzit grăind între dânșii: să mergem în Dotaim”. La cuvintele acestui om, pe care soarta pare a-l fi adus într-adins în calea lui Iosif pentru a-l îndrepta spre ceea ce-i era merit, tânărul începe din nou să își caute frații - jertfa pe jertfătorii săi - și-i află în Dotaim. Aceștia l-au recunoscut de departe - au început să se înțeleagă cu privire la omor. În adunarea fraților au răsunit cuvinte grozave despre frate: „Iată, vine văzătorul de vise. Să-l omoram și să spunem: l-a mâncat o fiară de pradă. Să vedem ce va fi atunci cu visele lui!” În urma cuvintelor grozave s-au ridicat și mâinile nelegiuite - însă Ruvim, fiul mai mare al lui Iacov, l-a răpit de la ei. „Să nu-i ucidem”, le-a zis el, „cu mâinile noastre ! Coborâți-l într-una din gropile de aici, iar mâinile voastre să nu le puneți pe el!” Și Ruvim, căruia i se înmuiase inima, cugeta să-l înapoieze pe fiul cel iubit bătrânului părinte. Ei au luat de pe Iosif haina pestriță și l-au aruncat într-o fântână adâncă, uscată - viu într-un mormânt înfricoșător, în groapă e acum Iosif, în fălcile morții!... Sfinte tinere, prin grea încercare începe cercarea ta duhovnicească! Minunată este tăria sufletului tău, care a suferit asemenea necaz amarnic ! Tăria în nenorociri o dă conștiința fără de prihană, ce nu cunoaște vreo muștrare, învață-ne să dobândim și curăția și tăria ta - reazim puternic pentru inimă în întorsăturile grele ale vieții.

Iosif este în groapă. Ce fac frații ? Au șezut să mănânce... Ură în pârgă!... Arunci când o patimă oarecare se pârguiește în suflet, acesta nu mai simte boala sa de moarte. Mai cumplit e să fii cu inima în acest adânc al răutății, decât cu trupul în groapa cea adâncă, având un suflet îngeresc. Fiii lui Iacov au săvârșit nelegiuirea ca și cum ar fi împlinit o datorie: până-ntr-atât se înrădăcinase în ei ura de frate. *Și au șezut să mănânce pâine* (Fac. XXXVII, 25), spune Scriptura.

Atunci când a avut loc această masă, firește că la ea nu s-a întâmplat nimic bun. Ea s-a săvârșit nebunește. Cum altfel putea să prânzească ucigașii ? Câte un hohot răsunător spărgea tăcerea înfricoșătoare: era un hohot de suflet care a lepădat haina rușinii, care se îndulcește de răutate înrădăcinată, de răutate mulțumită. Cădeau din când în când cuvinte de iad, ca dintr-o prăpastie întunecată, din inimile ce hotărâseră uciderea de frate, întunecate, ca de fiară, erau chipurile celor care prânzeau. Văzul și auzul le rățăceau în toate părțile cu posomorâre, sălbăticie. Aici nu mai cârmuia înțelepciunea. Ce înțelepciune ! ? Arunci când pun stăpânire pe om patimile, mintea, lipsită de cârmuirea sa, slujește cu slugărnice și inventivitate patimile spre îndeplinirea cerințelor viclene, capricioase, nelegiuite ale acestora.

Petrec fiii lui Iacov deasupra mormântului cu mortul viu: și iată, privirile lor scăpărătoare zăresc deodată niște călători. Erau ismailiteni, negustori. Ei s-au ivit venind din Galaad spre Egipt. Cămilele lor erau încărcate din belșug cu tămâie, rășină și smirnă: ei duceau aceste mărfuri spre vânzare în Egipt.

La ospățul cel nebunesc s-au auzit un glas: „Ce folos de vom ucide pe fratele nostru și vom ascunde sângele lui ? Veniți să-1 vindem ismailitenilor acestora, iar mâinile noastre să nu fie asupra lui, că fratele nostru și trupul nostru este!” Glasul acesta a fost glasul lui Iuda, cel de-al patrulea între fiii lui Iacov; Iuda a îmbiat la trădarea fratelui-drept. După multe veacuri a apărut al doilea Iuda; el va grăi despre alt Drept, despre Dumnezeu-Omul însuși: *Ce-mi veți da mie, și eu îl voi da pe El vouă ?* (Mt. XXVI, 14)

Au zornăit banii de aur... Iosif este de-acuma scos din groapă și vândut în grabă arabilor... Nici un cuvânt de neînțelegere cu privire la preț sau la cel robit nu s-a făcut auzit de-o parte sau de cealaltă. N-ar fi trecut Scriptura cu vederea vreun cuvânt vrednic de pomenire, dacă el ar fi fost rostit, în povestirea aceasta, ea ne aduce la cunoștință și acele cuvinte ce merita cât de cât luate în seamă. Zornăie banii de aur... douăzeci la număr. Cât seamănă zornăitul acesta cu zornăitul celor treizeci de arginți!... Fericit tânăr, vândut pe douăzeci de bani din aur ! Tu te-ai învrednicit a preînchipui pe Cel vândut pe treizeci de arginți!

Ruvim nu era de fată la acel prânz. El nu luase parte la uneltirea cea fără de lege; nu fusese nici la ospățul unde se prăznuia nelegiuirea reușită. El se apropie pe ascuns de groapă și-1 cheamă pe cel înmormântat acolo. Nici un răspuns, îl cheamă iarăși... nici un răspuns ! În deznădejdea sa, își rupe de pe sine haina, aleargă la frații săi, le spune: „Băiatul nu este în groapă! Unde mă voi duce acum?..” Drept răspuns, au zornăit banii de aur. Erau douăzeci al număr: cei nouă frați care fuseseră de față la vindere au arătat că nu-i uitaseră pe cel de-al zecelea, care lipsea atunci.

Între timp, fiii lui Iacov se gândeau cum să ascundă de bătrânul tată ceea ce făcuseră cu Iosif. Au junghiat un ied, au înroșit în sângele lui haina pestriță și au trimis-o tatălui lor cu întrebarea nemiloasă: „Am aflat asta: cunoaște de este haina fiului tău sau nu”. - A cunoscut-o; a zis: „Haina fiului meu este; fiară rea 1-a mâncat pe el, fiară rea 1-a răpit pe Iosif!” - A sfâșiat Iacov hainele sale, s-a îmbrăcat în sac și a plâns pe fiul său vreme de multe zile. S-au adunat la dânsul fiii și fiicele; căutau să îl mângâie pe bătrân: însă el nu voia să se mângâie, ci grăia: „Plângând mă voi pogorî în iad la fiul meu”. Iarăși și iarăși grăia cuvintele acestea, și plângea îndelung.

Ismailitenii 1-au dus pe Iosif în Egipt¹³: acolo 1-au revândut lui Pentefri, dregător al lui Faraon (faraoni se numeau împărații Egiptului), mai-marele străjii de trup împărătești. Si Domnul era cu Iosif, priveghea asupra lui, îl ajuta în chip tainic. Degrabă a băgat de seamă stăpânul că asupra robului său era binecuvântarea cerească, și 1-a îndrăgit foarte. Ca urmare a acestei dragoste osebite, Pentefri 1-a pus pe Iosif peste toată casa sa și peste toată averea sa. Domnul, pentru Iosif, a binecuvântat averea egipteanului: s-a revărsat harul lui Dumnezeu peste toată avuția lui, peste casa lui și peste țarina lui. Pentefri s-a lăsat în voia simțământului de bunăvoință față de tânăr cu toată încrederea fără de grijă, nu cerceta el însuși nimic, la nimic nu lua seama. Iosif era foarte frumos, atrăgător. Frumusețea lui a atras privirile soției lui Pentefri. Pe aceasta a cuprins-o patima: ea i-a vestit tânărului patima sa în chip fățiș, fără de ocolișuri. Tânărul nu s-a învoit la fărădelege. El a dat povață femeii care ardea de poftă nebunească și fără de lege; el i-a grăit: „Domnul meu a avut atâta încredere în mine și s-a bizuit până-ntr-atât pe purtarea mea de grijă, că nici nu știe ce e la el în casă. Toate bunurile sale

13 Fac. XXXIX.

le-a dat cu toată încrederea pe mâinile mele; în casa lui nu este nimeni mai mare decât mine; totul este sub cârmuirea mea, afară de tine, soața lui. Cum, dar, să fac eu ceea ce-mi spui tu ? Cum să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu ?" - N-ascultă femeia cea fără de lege înțeleptele cuvinte ale fiului lui Iacov: altceva grăiește în dânsa patima ce pusese stăpânire pe ea. Ea ascultă doar glasul patimii: cuvintele lui Iosif au trecut în zbor pe lângă auzul ei, ca niște sunete deșarte, fără înțeles și însemnătate. Din vreme în vreme, femeia își reînnoiește îmbierea, întotdeauna cu aceeași obrăznicie fățișă, înfierbântată. Odată, Iosif avea treabă prin casă, potrivit îndatoririlor sale; s-a întâmplat să nu fie acolo nimeni din cei ai casei, afară de stăpână. Ea îl apucă de haină, îl roagă, cere ca pofta ei să fie mulțumită pe loc. Iosif i se smulge din mâini, fuge; haina sa de deasupra rămâne în mâinile egiptencei. Dragostea nelegiuită, neaflându-si îndestulare, se preschimbă în ură turbată: cea care cu o clipă în urmă căuta a se îndulci de farmecele trupului frumos însetează acum cu învrâncenare a se sătura de sânge. Strigă ca ieșită din minți egipteanca, cheamă pe cei ai casei cu țipete răsunătoare. Aceștia vin în goană. - „Priviți”, le spune egipteanca, „acest tânăr evreu a fost adus în casa noastră ca să își bată joc de noi!... A venit la mine... mi-a zis... am strigat cu glas mare... auzind țipătul meu, a fugit... iată haina lui de deasupra în mâinile mele!” Ea a păstrat acea haină până la întoarcerea lui Pentefri. Pentru a doua oară haina e martor mincinos mut, însă ascultat, împotriva lui Iosif. Când dregătorul s-a întors, femeia i-a povestit cele întâmplate. Ea grăia plângător, și lin: „A venit la mine ca să mă necinstească și să mă îmbie la fărădelege tânărul evreu pe care tu l-ai adus la noi - iar când eu am strigat cu glas mare a fugit, lăsându-și la mine haina de deasupra”. Auzind povestea ce semăna a adevăr, în care sub simplitatea și răceala povestirii se ascundeau cu măiestrie un cumplit vifor sufletesc și o cumplită clevetire, văzând în mâinile femeii dovada celor petrecute - haina lui Iosif, dovadă ce părea de nezdruccinat, Pentefri a fost foarte nemulțumit. El a socotit că era lucru de prisos și netre-buincios să îl mai ia la întrebări și să-l mai judece pe Iosif - atât de limpede, de învederată părea în ochii lui fărădelegea robului. A poruncit ca Iosif să fie zvârlit în temnița în care erau ținuți criminalii de stat, „legații împăratului”, spune Scriptura.

Domnul, Care îl alesese pe Iosif din zilele copilăriei lui, Care îi ajutase în robie și în casa lui Pentefri, nu l-a lăsat nici în închisoare. Inima mai-marelui peste temniță l-a îndrăgit pe Iosif: el i-a încredințat tânărului întemnițat întreaga temniță, pe toți cei închiși în ea și, asemenea lui Pentefri, se bizuia cu toată încrederea pe purtarea de grijă a lui Iosif. După câțeva vreme, înaintea împăratului egiptenilor s-au făcut vinovați doi dregători ai lui: mai-marele peste paharnici și mai-marele peste pitari¹⁴. Mâniat, faraonul i-a închis în aceeași temniță în care era ținut Iosif. Mai-marele temniței i-a încredințat acestuia. După ce au petrecut câteva zile în temniță, într-una și aceeași noapte amândoi au visat câte un vis. Dimineața a venit la ei Iosif și a băgat de seamă că amândoi sunt în tulburare. l-a întrebat pe dregătorii faraonului: „De ce sunt fețele voastre astăzi posomorâte ?”. Ei au răspuns: „Fiecare din noi a văzut câte un vis; dar n-are cine să tâlcuiască visele noastre”. Iosif a zis: „Oare nu Dumnezeu dă darul de a tâlcui acele vise ce sunt trimise de la Dânsul ? Povestiți-mi visele voastre”. Din cuvintele lui Iosif se vede sporirea lui duhovnicească, rod al ispitelor. Atunci când văzuse vise în copilărie, el

14 Fac. XL.

doar simțea că ele au un tâlc și le povestea tatălui și fraților ca și cum ar fi căutat tâlcu-ire, dar fără a îndrăzni să adauge vreuna din partea sa; iar acum numai ce a auzit că dregătorii au văzut vise, și deja nădăjduiește să afle tainicelor vise dezlegare în Dumnezeu, de Care el se apropiase, Căruia l se împropriase prin necazuri, credință, curăție, rugăciune. Visele l-au băgat în cuptorul ispitelor; tot visele îl scot din acest cuptor, în care Pronia aruncă de obicei pe oamenii meniți de ea unor lucrări de însemnătate. Mai-marele paharnicilor a început să-și povestească visul: „Se făcea”, a zis el, „că era vie înaintea mea; în vie erau trei vițe care odrăsleau, scoțând vlăstari cu struguri copți. Paharul lui Faraon era în mâna mea, și am luat strugurele și l-am stors în pahar, și l-am dat lui Faraon”. Iosif a răspuns: „Iată tâlcul acestui vis: cele trei vițe sunt trei zile. Încă trei zile și-și va aduce aminte Faraon de tine, îți va înapoia rangul dinainte de mai-mare al paharnicilor: vei da paharul lui Faraon ca mai înainte. Atunci, în bunăstarea ta, amintește-ți de mine. Arată-mi milă: spune despre mine lui Faraon și scoate-mă dintre aceste ziduri mohorâte. Am fost furat din pământul evreiesc și aici nu am făcut nimic rău, dar am fost aruncat în această temniță înfricoșătoare”. Mai-marele peste pitari, auzind tâlcuirea cea prielnică, și-a povestit și el visul lui Iosif: „Și eu”, a zis, „am văzut vis. Mi se părea că țin pe cap trei coșuri cu pâine, în coșul cel mai de deasupra erau din toate felurile de aluaturi coapte întrebuintate de Faraon. Deodată au venit în zbor păsări și au început să ciugulească din aluaturile coapte”. Iosif a răspuns: „Iată tâlcul visului: cele trei coșuri sunt trei zile. Încă trei zile și Faraon va lua de la tine capul tău! Leșul tău va atârna pe lemn; păsările cerului vor mânca trupul tău”. A venit cea de-a treia zi: era ziua de naștere a faraonului. Aceasta a dat ospăț pentru curtenii săi; stând de vorbă cu ei, împăratul și-a amintit de cei doi dregători închiși: mai-marelui paharnicilor i-a înapoiat rangul de mai înainte, și acela a început din nou să-i dea paharul faraonului, iar pe mai-marele pitarilor a poruncit să îl omoare, după prezicerea lui Iosif. Și a uitat de Iosif mai-marele paharnicilor. Dreptul avea încă nevoie să se mai chinuie în temniță! Încă avea nevoie de singurătatea și întunericul din închisoare, ca sufletul să se cufunde mai adânc în rugăciune, prin ea să se apropie de Dumnezeu încă și mai mult, încă mai strălucit să se lumineze cu înțelegerea duhovnicească.

Au trecut doi ani - faraonul a văzut un vis¹⁵. I se părea că stă lângă un râu: și iată că din râu ieșeau șapte vaci grase, preafrumoase, și au început să pască lângă țărm. În urma lor au ieșit din râu șapte vaci slabe și urâte, și au început să pască pe țărmul râului lângă primele. Deodată, vacile cele slabe le-au mâncat pe cele grase: și nu s-a văzut să se fi îngrășat mâncându-le, ci și-au păstrat înfățișarea schilavă dintâi. S-a trezit faraonul. Mai apoi, a ațipit din nou și a văzut alt vis: i se părea că dintr-o singură rădăcină crescuseră șapte spice pline de boabe coapte. După acestea au crescut alte șapte spice - subțiri, parcă uscate de arșiță și vânt. Aceste spice subțiri au înghițit spicele pline de la început. S-a trezit faraonul; sufletul lui s-a tulburat; odată cu venirea dimineții, a poruncit să fie adunați toți învățații și înțelepții Egiptului și le-a povestit visul său. Aceștia, însă, nu au putut să-i tâlcuiască visul care pricinuisese împăratului îngândurare și tulburare. Atunci, mai-marele paharnicilor a grăit faraonului: „Acum îmi aduc aminte de păcatul meu ! Atunci când tu, împărate, te mâniasei pe robii tăi - pe mine și pe mai-marele pitarilor - și poruncisei să ne închidă în temnița de pe lângă casa mai-marelui

15. Fac. XLI.

străjilor tale de trup, am văzut amândoi câte un vis în aceeași noapte. Acolo se afla dimpreună cu noi un evreu tânăr, rob al mai-marelui străjilor de trup; i-am povestit visele noastre, și el ni le-a tâlcut. Mie mi-a prezis că-mi voi primi înapoi rangul, iar tovarășului meu - că va fi dat morții. Așa s-a și întâmplat cu noi".

Faraonul a trimis în temniță după Iosif, a poruncit să fie adus la el. L-au scos pe Iosif din închisoare: 1-a scos pe el mâna lui Dumnezeu. Potrivit cu obiceiul țării, i-au tuns părul, au schimbat veșmintele de pe el și s-a înfățișat faraonului, împăratul Egiptului i-a povestit visele sale și s-a plâns de înțelepți că nu putuseră să i le tâlcuiască. „Am auzit de tine", i-a grăit faraonul lui Iosif, „că tâlcuiesti visele când îți sunt povestite". Iosif a răspuns: „Fără de Dumnezeu nu poate Faraon să primească răspuns mulțumitor". Iată cum Iosif își arată fără să vrea starea duhovnicească ! El mărturisește lucrarea vădită, minunată, adevărată a lui Dumnezeu, lucrarea Sfântului Duh, lucrare care nu atârna de om, care cercetează pe om din voie preaînaltă și îi descoperă tainele. Această împărtășire nevăzută cu Dumnezeu, această lucrare harică o simțea în sufletul său Iosif: până la astfel de înălțime a sporirii duhovnicești îl înălțaseră statornicia în virtute, necazurile, pătimirile - sau, mai la drept vorbind, harul Sfântului Duh, care umbrește în chip statornic pe cei îmbunătățiți, și mai ales pe cei ce pătimesc nevinovați. „Amândouă visele tale", i-a zis el faraonului, „au unul și același înțeles; visele tale sunt în fapt un singur vis. Cele șapte vaci grase prevestesc șapte ani rodnici; cele șapte spice pline prevestesc același lucru. Cele șapte vaci slabe și cele șapte spice uscate înseamnă șapte ani de foamete. Dumnezeu arată lui Faraon ceea ce a hotărât a săvârși. Vor veni șapte ani în care în Egipt se vor culege roade din belșug. După aceea vor veni alți șapte ani, și foametea din vremea lor va face să se uite belșugul din cei șapte ani dinainte. Foametea va topi, va strica pământul. Până și urmele belșugului de mai înainte vor fi șterse de foametea ce va veni în urma lui, fiindcă foametea va fi foarte mare. Îndoit a fost visul lui Faraon: asta ca întărire a arătării de la Dumnezeu și ca semn al faptului că El Se va grăbi să aducă la îndeplinire hotărârea Sa. Împărate! Găsește-ți un om înțelept și încredințează-i lui pământul Egiptului, în vremea celor șapte ani rodnici să se adune a cincea parte din tot ce se va culege; grâul adunat trebuie să intre sub mâna lui Faraon și să fie păzit în cetăți, în acest fel vor fi merinde pentru cei șapte ani de nero-dire, și pământul nu va pieri de foamete". - Plăcut-au cuvintele lui Iosif faraonului și celor de pe lângă acesta. Faraonul le-a zis: „Unde vom mai afla alt om care, precum acesta, să aibă în el Duhul lui Dumnezeu ?" - După aceea, întorcându-se către Iosif, i-a zis: „Dumnezeu îți descoperă ție tainele, și drept aceea nu e om care să se asemene cu tine ca înțelepciune și înțelegere. Fii cap în casa mea; să se supună ție tot poporul meu ! Numai cu tronul voi fi mai presus decât tine. Te pun peste tot pământul Egiptului".

Faraonul a luat inelul din degetul său și 1-a pus în mâna lui Iosif, 1-a îmbrăcat în haină de vison, i-a pus lanț de aur la grumaz și a poruncit să fie așezat în carul al doilea din cele ale sale: noul dregător a fost purtat astfel prin cetate; înaintea carului mergea un crainic, vestind poporului rangul și stăpânirea lui Iosif. Iosif împlinea atunci treizeci de ani. Faraonul 1-a înșurat pe dregătorul îndrăgit cu Asineta, fiica preotului din Iliopole, și i-a schimbat numele, che-mându-1 *Psomthofanih*. Ce însemna acest nume ? El înseamnă

„Mântuitorul lumii”¹⁶. Iosif a preînchipuit pogorârea pe pământ a Dumnezeu-omului la căzutul și rătăcitul neam omenesc, atunci când a fost trimis de tatăl său la frații care pășteau oile departe de casa părintească. L-a preînchipuit atunci când a fost vândut de frații săi celor de alt neam. A preînchipuit îngroparea Lui prin închiderea sa în temniță; prin neașteptata sa înălțare și slavă a preînchipuit slava învierii Lui. Fiica preotului din Iliopole care s-a măritat cu Iosif preînchipuia Biserica lui Hristos alcătuită de cei din neamuri. Prin mântuirea poporului de la moarte a preînchipuit mântuirea omenirii de moartea cea veșnică, împărțitorul pâinii celei materiale a fost preînchipuire a Celui Care e și *Pâinea Care se pogoară din cer* (In. VI), și împărțitorul acestei pâini cerești. Dintre tainicele preînchipuiri ale Vechiului Legământ s-a auzit pentru cea dintâi oară mângâietorul nume: „Mântuitorul lumii” ! în minunat chip a prevestit Dumnezeiasca Pronie marea lucrare a lui Dumnezeu - răscumpărarea omenirii - prin umbrele preînchipuirilor biblice. Cât de străvechi e începutul arătării acestor umbre! Cât de viu zugrăveau ele adevărul ! Cu ce văl de taină erau acoperite ele pentru oamenii acelor vremi! Ce limpezi, ce străvezii au devenit ele atunci când Dumnezeu a descoperit oamenilor înțelesul Scripturilor Lui insuflate! Iosif a purces la împlinirea îndatoririlor la care îl chemase însuși Dumnezeu și pe care, după rânduia-la dumnezeiască, le pusese asupra lui stăpânitorul Egiptului. El a întreprins o călătorie prin întregul Egipt și, după ce a cercetat țara, a rânduit cele de trebuință. Pământul a dat vreme de șapte ani roadă îmbelșugată. De-a lungul acestor șapte ani, Iosif a adunat provizii de pâine pe care le păstra în cetăți sub pază de nădejde, în jitnițe mari. El a strâns mulțime fără număr de grâne: aceasta stătea în jitnițe ca nisipul mării. Tot în vremea acestor șapte ani roditori, Asineta a născut doi fii. Iosif l-a numit pe cel în-tâi-născut Mânase. Numindu-l astfel, el a cuprins în numele fiului mai mare un gând adânc: „Așa a rânduit Dumnezeu, că am uitat pătimirile mele”. Pe cel de-al doilea l-a numit Efraim, împreunând cu acest nume alt gând adânc și evlavios: „Dumnezeu m-a înălțat în pământul smereniei mele”. Astfel de gânduri cuprind în ele aceste nume, potrivit înțelesului lor în limba evreiască¹⁷.

Au trecut cei șapte ani rodnici, cum trece tot ce este supus vremii: au venit ani de foamete. După prezicerea lui Iosif, foametea a început să bântuie tot pământul. Poporul egiptean a strigat către faraon, cerând pâine. Faraonul a dat răspuns către supușii săi: „Mergeți la Iosif și ce vă va zice el faceți”. - Iosif a deschis jitnițele cu merinde, a început să vândă de acolo pâine egiptenilor. Locuitorii țărilor vecine, auzind că în Egipt se vinde pâine, au început, strâmto-rați de foamete, să vină în Egipt ca să cumpere grâne. Înțeleptul, prevăzătorul cârmuitor pusese deoparte grâu îndeajuns nu doar ca să hrănească poporul țării, ci și să atragă în țara Egiptului banii altor popoare.

În rândul celorlalte țări chinuite de foamete se chinuia și pământul Canaanului. Vestea că în Egipt se vinde pâine a ajuns la bătrânul Iacov¹⁸. Acesta a grăit către fiii săi: „Am auzit că în Egipt e grâu: de ce nu luați seama la acest lucru ? Mergeți acolo, cumpărați ceva pâine ca să ne ținem viața, nu cumva să murim de foame”. Supunându-se voii tatălui, zece din frații lui Iosif

16 Porro ab Aegiptiis didicimus quod in lingua eorum resonet: Salvator mundi. S. Hieronymi, Liber de nominibus hebraicis. (Am aflat cândva de la [niște] egipteni că în limba lor înseamnă „Mântuitorul lumii”. Fericitul Ieronim, Cartea despre numele evreiești din Scriptură-n. tr.)

17 *Insemnări asupra cărții Facerii*, ale Mitropolitului Filaret al Moscovei.

18 Fac. XLII.

au plecat în Egipt ca să cumpere pâine. Pe Veniamin, Iacov nu l-a lăsat să meargă cu frații lui -el a grăit: „Nu cumva să se întâmple ceva rău cu el în cale”.

Ajungând în Egipt, fiii lui Iacov au mers dimpreună cu ceilalți cumpărători în locul unde se vindea pâine. Cu vânzarea de pâine se îndeletnicea Iosif. Atunci când frații s-au înfățișat înaintea lui, el i-a recunoscut îndată; ei, însă, n-au bănuț nicicum că stau înaintea fratelui vândut de ei pe douăzeci de bani din aur. Si cum ar fi putut să-l recunoască ?

Atunci când se despărțiseră de el abia împlinise șaptesprezece ani; acum mergea pe patruzeci de ani. Schimbat de trecerea anilor, el nu era mai puțin schimbat de măreția și strălucirea rangului său - cel dintâi în împărăția Egiptului, care întrecea aproape toate celelalte țări prin cultură, prin putere, prin rânduiala lăuntrică, înfățișându-se înaintea lui Iosif, frații i s-au închinat adânc, cu fruntea până la pământ, Iosif și-a amintit visele sale... Înțelept, îmbunătățit Iosif! El n-a dezvăluit fraților cine era de fapt: a amânat aceasta pentru altă dată. Câtă stăpânire de sine avea acest suflet mare! Oare nu îi rodea inima dorința de a da îndată veste îmbucurătoare despre sine bătrânului, sfântului său părinte, care de mai bine de douăzeci de ani nu mai știa nimic de el și, socotindu-l pierit fără întoarcere, jelea pentru el nemângâiat ? El nu ia seama la îndemnul inimii milostive, ci alege un fel de a lucra care să aducă folos atât pentru el, cât și pentru frații lui. Iosif cunoștea obiceiurile lor grosolane, neînfrânate: ei erau păstori pe jumătate sălbatici, crescuți în taberele de nomazi, care își petrecuseră toată viața pe lângă turme, la largul libertății nestăpânite, sub cerul liber, în pustiile nelocuite. Ei nu știau de nici o stăpânire, nu știau de nici un frâu: părintelui îi arătau neascultare, îi pricinuiau dese jigniri; orice dorință a lor, cât de nelegiuită ar fi fost, o aduceau la împlinire; mâinile lor erau nu rareori împurpurate cu sânge de nevinovați. Astfel îi zugrăvește Scriptura pe fiii lui Iacov. Le trebuia o învățătură de minte. Pentru binele lor, aveau neapărată nevoie să facă cunoștință cu supunerea, cu obiceiurile bune. Sufletele împietrite, obișnuite să calce în picioare conștiința și legea lui Dumnezeu, nu puteau fi altfel zguduite, aduse în simțire și cunoaștere de sine, decât prin chinul fricii de oameni. Prevăzând foametea prelungită, Iosif a prevăzut și trebuința strămutării casei lui Iacov din Palestina în Egipt. Oare nu de aceea i-a numit el pe frații săi, la prima lor venire în Egipt, „iscoade” ?... Dacă frații lui ar fi adus cu ei în noua lor patrie neînfrânarea, nestăpânirea lor, degrab ar fi atras asu-pră-le nemulțumirea egiptenilor; degrab s-ar fi surpat bunăstarea casei lui Iacov, bunăstarea lui Iosif însuși; această casă, cu Iosif dimpreună, ar fi căzut în cele mai mari nenorociri. Câștigul dobândit prin pătimiri îndelungate se cuvine ocrotit, păzit printr-o purtare înțeleaptă.

Iosif i-a luat pe frații săi de sus, cu asprime, ca un stăpân sever. „De unde sunteți voi ?” - i-a întrebat. Ei au răspuns: „Din pământul Canaanului: am venit să cumpărăm pâine”. El a întors cuvânt: „Sunteți iscoade: ați venit să cercetați țara noastră!” — Ei au răspuns: „Nu, doamne! Robii tăi au venit să cumpere pâine. Noi toți suntem frați, fiii unui singur bătrân. Am venit cu gând pașnic; robii tăi nu sunt iscoade”. El a zis: „Nu, nu: voi ați venit să cercetați țara !” - Ei au răspuns: „Suntem doisprezece frați; robii tăi sunt din pământul Canaanului. Cel mai mic dintre noi a rămas cujtata, iar unul... nu mai este”. Iosif a băgat de seamă: „în cuvintele voastre este minciună! Drept am zis eu că iscoade sunteți. Mă jur pe sănătatea lui Faraon că nu veți pleca de aici dacă fratele vostru cel mai mic nu va veni la mine. Prin asta sunteți

datori să vă îndreptățiți. Trimiteți unul dintre voi: să îl aducă pe fratele vostru; iar voi veți rămâne aici sub pază până ce se va lămuri dacă sunt drepte sau nu spusele voastre. De se vor arăta cu strâmbată te... mă jur pe sănătatea lui Faraon, iscoade sunteți!" - și, zicând acestea, i-a pus sub pază.

Au trecut trei zile. În cea de-a treia i-a chemat și le-a zis: „Eu sunt om temător de Dumnezeu. Iată cum să faceți: dacă aveți gând pașnic, mergeți și luați grâul cumpărat de voi - iar unul dintre voi să rămână aici sub pază. Data viitoare când veți veni să-l aduceți la mine pe fratele vostru: prin asta veți arăta adevărul spuselor voastre; iar dacă nu mi-l veți aduce pe fratele vostru cel mai mic, nu veți mai vedea fața mea !" - Iosif a vorbit cu frații săi prin tălmaci. El încă nu le dăduse drumul de tot și, în vreme ce vedea de ceilalți cumpărători, fiii lui Iacov au început să vorbească încetișor între ei pe limba evreiască. Puteau, oare, să presupună că înfricoșătorul cârmuitor al Egiptului pricepe spusele lor ? Iar el, cu auzul și luarea-aminte încordate, urmărea fiecare cuvânt; fiecare cuvânt al lor îi prindea sufletul plin de sfântă dragoste, care lucra cu sfântă, mântuitoare înțelepciune. - „Așa e", grăiau unul către altul fiii lui Iacov, „ne urmărește păcatul ce l-am săvârșit asupra fratelui nostru ! Trecut-am cu vederea durerea lui cea adâncă, nu l-am ascultat când ne ruga: pentru el a venit asupra noastră necazul acesta !" - Ruvim le-a spus celorlalți: „Oare nu v-am spus eu: nu faceți nedreptate băiatului ? Nu m-ați ascultat: iată, acum se cere de la noi sângele lui". - Spusele fraților au străpuns inima simțitoare a lui Iosif. Acesta a ieșit de la ei pentru un minut și și-a ușurat prin șiroaie de lacrimi povara de pe inimă. După aceea s-a întors la ei, a ales dintre ei pe Simeon, a poruncit să fie legat înaintea lor. În purtarea înțeleptului Iosif totul are o pricină. Pricina pentru care a ajuns în lanțuri sălbaticul și cruntul Simeon, iar nu altul din frați, Scriptura o trece sub tăcere; însă tot din Scriptură se vede că tocmai el avea nevoie de o mai aspră învățătură de minte. Toți cei zece frați își îngăduiseră fapte grele; dar Simeon se întinase prin cumplita ucidere a celor din Sihem, prin care supusese întreaga casă a patriarhului unei primejdii înfricoșătoare, de care a fost izbăvită doar printr-o osebă ocrotire a Proniei. Și oare nu mâinile lui se ridicaseră pentru altă ucidere, mai cumplită și nelegiuită ?... Iosif a dat în taină porunca de a se umple cu grâu sacii fraților și în sacul fiecăruia să fie pus argintul dat pe grâu, iar pe deasupra să li se dea merinde pentru drum. Se vede că fiecare plătise aparte pentru grâul luat de el: aceasta trăsătură e una dintre cele care ne zugrăvesc depărtatele obiceiuri ale vechimii biblice.

După ce au încărcat asinii cu grâu, fiii lui Iosif au purces spre casă. La prima oprire, unul dintre ei, vrând a hrăni asinul, a luat de pe el sacul, care s-a desfăcut cumva: și a văzut legătura cu argintul său în sac, deasupra grâului. El a prins a striga către frații săi: „Mi-a fost dat înapoi argintul! Iată-l... în sacul meu". S-a spăimântat inima lor; s-au tulburat, și grăiau unul către altul: „Ce face Dumnezeu cu noi ?" - Ajungând în pământul Canaanului, la tatăl lor, au povestit toate cele întâmplate, zicând: Bărbatul, domnul pământului aceluia, s-a purtat cu noi aspru foarte, chiar ne-a băgat în închisoare ca iscoade. Noi i-am spus: Nu ! Doamne, nu suntem iscoade ! Am venit cu gând pașnic. Noi suntem doisprezece frați, suntem fiii tatălui nostru; unul dintre noi... nu mai este, iar cel mai mic este cu tata, în pământul Canaanului. Ne-a răspuns acel bărbat și a zis: „Iată ce va fi pentru mine dovada că nu sunteți iscoade, ci oameni cu gând pașnic: unul din voi va rămâne aici la mine; voi, luând grâul cumpărat pentru casa voastră, mergeți; însă pe

fratele vostru cel mai mic să mi-l aduceți. După aceasta voi cunoaște că nu sunteți iscoade, ci oameni pașnici: și atunci vă voi da înapoi pe fratele vostru, care a rămas acum la mine ca zălog, și veți face târguieli slobod în țara Egiptului". Când au vărsat grâul din saci, la fiecare a căzut dimpreună cu grâul legătura cu argintul plătit pe grâu. Văzându-și legăturile cu argint, s-au înspăimântat. A văzut legăturile și tatăl lor, și s-a înspăimântat de asemeni. „Voi", le-a zis el; „m-ați făcut fără de fii! Iosif nu este, Simeon nu este: și pe Veniamin vreți să-l luați ? Pentru voi au venit asupra mea toate necazurile". Ruvim i-a dat răspuns: „Pe amândoi feciorii mei să îi omori dacă nu-i voi aduce pe Veniamin la tine înapoi". Bătrânul a răspuns: „Nu va merge fiul meu cu voi! Fratele lui a murit; a rămas singur: dacă se va întâmpla ceva rău cu el pe calea în care veți merge, cu întristare veți pogorî la iad bătrânețele mele".

Foamea se făcea din ce în ce mai puternică, copleșea pământul¹⁹. S-a sfârșit în casa lui Iacov grâul adus din Egipt, și a grăit bătrânul către fiii săi: „Du-ceți-vă iarăși în Egipt, cumpărați-ne ceva pâine". Iuda i-a răspuns: „Bărbatul, domnul pământului aceleia, ne-a zis, întărindu-și cu jurământ spusele sale, că nu vom vedea fața lui dacă nu va veni cu noi fratele nostru cel mai mic". Iacov a băgat de seamă: „De ce ați făcut acest lucru rău, de ce i-ați spus bărbatului că aveți un frate ?" Ei au răspuns: „Bărbatul ne-a întrebat cu asprime și de-amănuntul: Mai este viu tatăl vostru ? Mai aveți vreun frate ? Noi am răspuns la întrebările lui. Oare știam că el va spune: Aduceți pe fratele vostru ?" După aceea, Iuda a început să caute a îl îndupleca pe tatăl său: „Lasă-1 pe băiat cu mine; ne vom scula, vom merge, vom lua pâine ca să ne hrănim, tu și noi, să nu murim de foame. Iau asupra mea răspunderea pentru Veniamin: din mâna mea să-1 ceri. De nu îl voi aduce înapoi și nu-i voi pune înaintea ta, să fie mânia ta asupra mea în toată viața mea. De nu am fi întârziat atât, de două ori am fi făcut drumul în Egipt". La acestea, tatăl a zis: „De este așa, iată cum să faceți: luați din roadele de aici și du-ceți-i în dar bărbatului aceleia. Luați tămâie, miere, rășină și nuci. Luați argint îndoit, ca să puteți da înapoi banii aflați în sacii voștri: poate au nimerit acolo din vreo neînțelegere. Și pe fratele vostru luați-l. Pre-gătiți-vă de drum, și mergeți la acel bărbat. Dumnezeuul meu să-1 plece spre milostivire, ca să dea drumul fratelui vostru și lui Veniamin. Am rămas cu totul fără fii!"

Fiii lui Iacov au luat cu ei darurile și suma îndoită, au plecat în Egipt. Ajungând acolo, s-au înfățișat lui Iosif. Acesta l-a văzut pe Veniamin, fratele său după mamă - și s-a tulburat sufletul lui. El l-a chemat pe mai-marele casei sale și i-a zis: „Du-i pe acești oameni în casa mea și pregătește un prânz bun: la amiază ei vor prânzi cu mine". Mai-marele casei a împlinit porunca lui Iosif, i-a dus pe frați în casa lui. Ei, văzând că sunt duși în casa lui Iosif, grăiau între ei: „Ne duc aici pentru banii găsiți în sacii noștri, ca să ne scoată vină, să ne ia robi și să pună stăpânire pe asinii noștri". Ca atare, la porțile casei, fără să intre, s-au apropiat de mai-marele casei și i-au grăit: „Ne rugăm ție, ascultă-ne. Când am venit pentru prima oară să cumpărăm pâine și, luând sacii noștri, am plecat înapoi, la cea dintâi oprire am desfăcut sacii noștri și am văzut fără de veste fiecare argintul său în sacul lui; acest argint l-am adus înapoi acum, drept măsurat: iar ca să cumpărăm pâine nouă am adus alt argint. Dar cine a pus în sacii noștri argintul pe care l-am

dat data trecută pentru pâine, nu știm". „Liniștiți-vă", le-a dat răspuns mai-marele casei; „de nimic nu vă temeți. Dumnezeu vostru, Dumnezeu părinților voștri v-a trimis bogăție în sacii voștri; iar argintul adus de voi e însemnat la mine ca primit". El l-a scos la dâșii pe Simeon. După aceea, a fost adusă apă, li s-au spălat picioarele, iar asinilor li s-a dat nutreț. Ei au scos darurile și, după ce le-au pregătit, au așteptat să iasă Iosif să prânzească.

Când Iosif s-a întors acasă, frații i-au adus darurile și i s-au închinat cu fruntea până la pământ. I-a întrebat: „Sunteți sănătoși ?", după care a adăos: „Sănătos e bătrânul, tatăl vostru, de care mi-ați vorbit ? Oare mai este viu ?" Ei au răspuns: „Încă e viu și este sănătos robul tău, tatăl nostru". „Binecuvântat este omul acesta înaintea lui Dumnezeu!" - a zis Iosif. Ei i s-au închinat adânc. - Căutând cu ochii printre ei pe Veniamin, Iosif a întrebat: „Acesta-i fratele vostru cel mai mic, pe care ați făgăduit să-l aduceți la mine ?" -și încuviințând ei, a grăit: „Dumnezeu să te miluiască, fiule!" S-a tulburat Iosif; inima i s-a zbătut cu putere; din ochi i-au țâșnit lacrimi. Cu grabă a plecat în camera sa, acolo a plâns până s-a săturat; după aceea și-a spălat fața, a ieșit la frații săi și, stăpânindu-se, a zis: „Puneți masa". Pentru el a fost pusă masa aparte, pentru fiii lui Iacov aparte și aparte pentru egiptenii care prânzeau la cârmuitor în ziua aceea. Egiptenii, spune Scriptura, nu puteau sta la o masă cu evreii; ei, potrivit credinței lor, se îngreșeau de orice păstor crescător de oi. Fiii lui Iacov au fost așezați chiar înaintea lui Iosif, după vârstă, și s-au minunat văzându-se rânduiți după numărul anilor. Li s-au dat bucate, fiecăruia porție aparte: însuși Iosif le împărțea mâncarea, și lui Veniamin îi punea mai mult ca celorlalți frați. Li s-a pus și vin. Fiilor lui Iacov li s-a ușurat inima sezând la masa bogată și primitoare. Nedepriși cu sfiala, păstorii din pustie au mâncat până la saț și au băut din plin. Această masă preînchipuia masa duhovnicească a lui Hristos Mântuitorul, înbiată creștinilor la Sfânta Liturghie. Domnul a binevoit a Se face frate al nostru, El a dobândit stăpânirea asupra lumii - Egiptul cel de taină - iar fraților Săi, care pătimesc sub povara păcatului, *le-a gătit masă și paharul Lui este adăpându-i ca un puternic* (Ps. XXII, 6, 7): Preasfântul Lui Trup și Preasfântul Lui Sânge. Creștinii, împărtășindu-se cu această hrană dumnezeiască, se împărtășesc de viața veșnică, sunt sloboziți de păcate și, întru beția desfătării duhovnicești, uită necazurile ce îi împilează în vremea pribegiei din Egipt - țară străină, țara surghiunului: această țară, plină de amărăciuni și necazuri văzute și nevăzute, e viața pământească.

Între timp, Iosif a dat poruncă tainică supușilor săi²⁰: „Umpleți sacii acestor oameni cu grâu, cât vor putea ridica. Argintul fiecăruia puneți-l în sac, deasupra grâului, în sacul celui mai mic puneți, afară de prețul grâului, și paharul meu de argint". Totul s-a împlinit după porunca lui Iosif. A venit dimineața: fiii lui Iacov au plecat cu asinii încărcăți de grâu. După ce au ieșit ei din cetate, fără să fi apucat a se depărta, Iosif i-a spus mai-marelui casei sale: „Mergi degrabă și aleargă după oamenii aceia, ajunge-i din urmă și spune-le: Ce este asta ? Pentru binele meu ați răsplătit cu rău ? De ce ați furat paharul de argint ? Au nu este acesta paharul din care bea domnul meu ? Căci cu el și ghicește". Mai-marele casei, ajungându-i din urmă, le-a spus întocmai cele poruncite de către Iosif. Ei au răspuns: „De ce spune acestea domnul ?

20 Fac. XLIV.

Nu, robii tăi nu au făcut aceasta. Dacă argintul găsit de noi în sacii noștri l-am adus înapoi din pământul Canaanului, cum am fi furat din casa stăpânului tău argint și aur ? La cine vei afla paharul, acela să moară, și noi ne vom da robi stăpânului nostru". Mai-marele casei a răspuns: „Fie după cuvântul vostru: la cine se va afla paharul, acela să fie rob domnului meu". Ei au descărcat în grabă sacii de pe asini și fiecare a desfăcut sacul său. Mai-marele casei a început să caute pornind cu cel mai mare, a ajuns la cel mai mic: paharul s-a aflat în sacul lui Veniamin. În deznădejde, și-au sfâșiat hainele de pe ei, au așezat sacii pe asini și s-au întors în cetate. Iosif era acasă: au venit la el și au căzut la pământ înaintea lui. „Ce-ați făcut ?" - le-a zis el. „Oare voi nu știați că nu e pe pământ ghicitor asemeni mie ?" Iuda a răspuns: „Doamne! N-avem ce să-ți răspundem, n-avem cu ce să ne îndreptățim! Dumnezeu pedepsește păcatul cel ascuns al robilor tăi. Ne dăm ca robi domnului nostru. Să fim robii tăi, noi și cel la care s-a aflat paharul". „De ce să fiu nedrept ?" - a zis Iosif. „Cel la care s-a aflat paharul, acela să fie robul meu, iar voi mergeți slobozi la tatăl vostru". Atunci Iuda, apropiindu-se de el, a zis: „Doamne! Te rog, îngăduie-mi să grăiesc înaintea ta câteva cuvinte, și nu te mânia pe robul tău: știu că tu ești al doilea după Faraon. Doamne! Tu i-ai îndrebat pe robii tăi: Aveți tată sau frate ? Și noi am zis domnului: avem un tată bătrân și un frate mai mic, făcut la bătrânețe. Au fost doi frați din aceeași mamă: cel mai mare... a murit; acesta a rămas singur, și tata pe dânsul îl iubește. Tu ai zis robilor tăi: Aduceți-1 la mine, vreau să îl văd. Noi am zis domnului: Cu neputință este băiatului să lase pe tatăl său; dacă el îl va părăsi pe tata, acesta va muri. Tu, însă, ai zis robilor tăi: Dacă nu va veni fratele vostru cel mai mic, nu veți mai vedea fața mea. Atunci când am ajuns la robul tău, tatăl nostru, i-am spus cuvintele domnului nostru. Tata ne-a zis: Mergeți, cumpărați pâine. Noi am răspuns: Nu putem merge! Dacă fratele nostru cel mai mic va merge cu noi, atunci vom merge, căci fără el nu vom mai fi îngăduiți înaintea feței bărbatului. Robul tău, tatăl nostru, ne-a grăit: Știți că femeia mea mi-a născut doi fii. Unul a plecat de la mine la voi: ați zis că l-a mâncat o fiară; de-atunci și până acum nu l-am mai văzut. Dacă-1 veți lua și pe acesta și se va întâmpla cu el vreun rău, cu întristare veți pogon la iad bătrânețele mele. Așadar, dacă voi merge acum la robul tău, tatăl nostru, iar băiatul nu va fi cu mine - căci sufletul lui e nedezipit de sufletul acestuia ! - și va vedea tatăl meu că nu este cu noi băiatul, el va muri: și cu întristare vor pogorî la iad robii tăi bătrânețele robului tău, tatăl nostru. Eu, robul tău, l-am luat pe băiat de la tata, zicându-i: De nu îl voi aduce la tine și nu-i voi pune înaintea ta, să fie mânia ta în toate zilele vieții mele. Să fiu eu, dar, robul tău în locul băiatului... da! Rob domnului... Iar băiatul să meargă cu frații săi. Cum să merg eu la tata fără băiat ? Nu voi putea suferi amărăciunea care îl va lovi pe tatăl meu". Iosif n-a mai putut să se stăpânească și să se ascundă²¹. Le-a poruncit tuturor celor de față să iasă; chiar dintre cei apropiați și dintre casnici nu era nimeni atunci când s-a descoperit fraților săi. Toți s-au îndepărtat; atunci Iosif a strigat cu plângere și tânguie către frații săi: „Eu sunt Iosif!... Trăiește încă tatăl meu ?". Frații au căzut în desăvârșită nedumerire și n-au putut să-i dea nici un răspuns. Iosif le-a zis: „Apropiați-vă". Ei s-au apropiat. „Eu sunt Iosif", le-a repetat el. „Eu sunt fratele vostru, pe care l-ați vândut în Egipt; dar nu vă întristați că m-ați vândut aici... Să nu vă tulbure, să nu vă chinuie acest

21 Fac. XLV.

lucru! Dumnezeu, Care poartă grijă de mântuirea voastră, m-a trimis încoace. Iată, este al doilea an de foamete pe pământ, și încă au rămas cinci ani când în deșert se va ara pământul, când roadă nu va fi. Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră ca să vă pregătesc adăpost pe pământ și să hrănesc casa noastră cea numeroasă. Nu voi m-ați vândut aici: aici m-a trimis Dumnezeu, m-a făcut ca un părinte lui Faraon, domn peste toată casa lui și stăpân a tot pământul Egiptului. Grăbiți de vă întoarceți la tatăl meu, și-i spuneți: Iată ce îți grăiește fiul tău Iosif: Dumnezeu m-a făcut stăpân peste Egipt: vino la mine, nu întârzia. Te vei sălășlui în pământul Ghesemului, vei fi în apropierea mea - tu, și fiii tăi, și fiii fiilor tăi, și oile tale, și boii tăi, și toate turmele tale. Eu îți voi da hrană, fiindcă încă cinci ani va fi foamete pe pământ. Ochii voștri văd și ochii lui Veniamin, fratele meu, văd că eu cu gura mea vă spun asta. Povestiți tatălui meu toată slava și stăpânirea care mi s-au dat în Egipt, pe care le-ați văzut cu ochii voștri. Grăbiți-vă de îl aduceți pe tatăl meu aici". S-a aruncat de grumazul lui Veniamin și, cuprinzându-l, plângea - și Veniamin l-a cuprins, și plângea la rândul lui. După aceea, Iosif i-a îmbrățișat plin de lacrimi pe toți frații săi. Atunci s-au deschis gurile lor, ce până atunci erau pecetluite de frică și nedumerire: au intrat în vorbă cu Iosif.

A ajuns până la casa faraonului vestea venirii fraților lui Iosif; s-au bucurat faraonul și curtea lui. Faraonul i-a zis lui Iosif: „Spune fraților tăi: Așa să faceți: umpleți sacii voștri cu pâine, mergeți în pământul Canaanului și, luându-l pe tatăl vostru, mutați-vă la mine cu tot avutul vostru. Bogățiile Egiptului sunt deschise pentru voi". - Iosif a dăruit fiecăruia dintre frații săi două rânduri, iar lui Veniamin - cinci rânduri și trei sute de bani din aur. Tatălui său i-a trimis daruri multe, încărcate pe zece asini, și a mai dat zece catări cu pâine. După acestea, Iosif le-a dat drumul fraților săi, zicându-le: „Pe drum să nu vă certați între voi". Nestăpânirii fii ai pustiei aveau nevoie de acest sfat: firește că acum i-au dat greutatea cuvenită, și-au amintit de el și l-au păzit.

S-au întors fiii lui Iacov în pământul Canaanului, la tatăl lor, și i-au zis: „Fiul tău Iosif este viu: chiar el cârmuiește acum tot pământul Egiptului". S-a spăimântat Iacov, nu i-a crezut. Ei i-au dat încredințare, i-au povestit întocmai toate spusele lui Iosif; iar atunci când bătrânul a văzut darurile bogate și carele trimise pentru el de Iosif, a prins viață duhul lui - și a zis Iacov: „Mare lucru e pentru mine dacă trăiește încă Iosif! Voi merge și mă voi vedea cu el mai înainte de a muri".

Patriarhul s-a sculat dimpreună cu toată casa lui, cu tot avutul lui; ajungând la așa-numitul „Puț al Jurământului", a adus în apropierea lui jertfă lui Dumnezeu²², în vedenie de noapte, Dumnezeu i-a grăit bătrânului: „Iacove! Iacove! Eu sunt Dumnezeuul părinților tăi. Nu te teme să te muți în Egipt: acolo te voi face neam mare. Eu mă voi pogorî cu tine în Egipt, și Eu te voi scoate de acolo. Iosif va închide ochii tăi cu mâinile sale".

Casa lui Iacov, atunci când s-a mutat între hotarele Egiptului, număra (cuprinzându-i aici și pe Iosif dimpreună cu fiii lui) șaptezeci și cinci de suflete, în privința părții bărbătești. Ajungând în pământul Ghesemului, Iacov l-a trimis pe Iuda să-i dea de veste lui Iosif despre venirea lui. Iosif a poruncit să se înhame carele și a ieșit într-o întâmpinare a bătrânului său tată în ținutul Ghesemului: văzându-l, i s-a aruncat de grumaz cu plângere și tânguire. Iacov i-a grăit lui Iosif: „De-acuma pot să mor, fiindcă am văzut fața ta: încă trăiești!" - După ce tot neamul său a ajuns în Egipt, Iosif le-a grăit fraților săi:

22. Fac. XLVI.

„Voi merge la Faraon, îl voi vesti de venirea voastră, voi zice: Frații mei și toată casa tatălui meu, care locuiau în pământul Canaanului, au venit la mine. Ei sunt păstori: aceasta este îndeletnicirea neamului nostru. Ei au mânat încoace și vitele lor. Dacă vă va-chema Faraon și vă va întreba care e îndeletnicirea voastră, să îi răspundeți: Noi, robii tăi, din copilărie și până acum ne îndeletnicim cu păstoritul; cu el s-au îndeletnicit și părinții noștri. Iar el vă va grăi: Sălășluiți-vă în Ghesemul Arabici". - Această fâșie întinsă de pământ roditor, foarte bun pentru păstori, nu a fost niciodată locuită. Pricina așezării familiei patriarhului într-un ținut aparte și nelocuit a fost, spune Scriptura, credința egiptenilor că cei care se îndeletnicesc cu păstoritul sunt necurați. Iosif a adus la cunoștința faraonului că tatăl său și frații săi, dimpreună cu vitele lor, au venit din pământul Canaanului și s-au oprit în ținutul Ghesemului²³. Dintre frații săi a ales cinci oameni și i-a înfățișat faraonului. Faraonul i-a întrebat pe frații lui Iosif: „Cu ce vă îndeletniciți voi ?" - Ei au răe-puns: „Noi, robii tăi, ne îndeletnicim cu păstoritul: această îndeletnicire o avem din copilărie, și este îndeletnicirea părinților și străbunilor noștri. Acum am venit să locuim în pământul tău: în latura Canaanului s-a întărit foarte foametea, și pășunile de acolo nu mai sunt îndeajuns pentru turmele noastre, îngăduie robilor tăi a se sălășlui în pământului Ghesemului". -Faraonul a răspuns, întorcându-se către Iosif: „Tatăl tău și frații tăi au venit la tine. Înaintea ta e tot pământul Egiptului; sălășluiește-i în locul cel mai bun. Să se sălășluiască în pământul Ghesemului; iar dacă între ei sunt oameni pricepuți, pune-i mai-mari peste turmele mele". Iosif l-a adus și pe Iacov înaintea faraonului: bătrânul l-a binecuvântat pe împăratul Egiptului. Faraonul l-a întrebat pe Iacov de numărul anilor lui. „Eu", a răspuns bătrânul, „am o sută treizeci de ani. Putini sunt anii mei! Viața mea a fost plină de necazuri: nu voi trăi atâta cât au trăit părinții mei". Și, după ce l-a binecuvântat din nou pe împărat, bătrânul a ieșit de la el. În privința sălășluirii tatălui său în pământul Ghesemului, Iosif a plinit totul după porunca faraonului. Acolo, fiul iubit își cerceta deseori tatăl și-i aducea toate cele de trebuință traiului.

Foarte interesante sunt feluritele amănunte privitoare la rânduielele Egiptului din vremea lui Iosif pe care ni le-a păstrat cartea Facerii, în aceste amănunte se vede o pildă a felului în care au apărut statele, cum treceau oamenii de la starea de libertate sălbatică la starea de supunere; cum această supunere n-a fost la început deplină, ci se asemana mai degrabă supunerii patriarhale; în fine, tot aici se vede că cel care a întocmit rânduiala cârmuirii autocratice sau monarhice în Egipt a fost înțeleptul, sfântul Iosif. Curtea de arunci a faraonului, chiar dacă arată o anumită măreție și un anume lux, nu izbutise încă să se depărteze de simplitatea patriarhală: cel mai înalt dintre dregători se îndeletnicește el însuși cu vinderea pâinii; alt dregător poartă coșuri cu pâine pe cap, un al treilea stoarce cu mâinile sale vin din struguri în pahar și dă acest pahar împăratului nu doar în zilele de sărbătoare, ci, cum se vede, în fiecare zi. Populația Egiptului era încă neînsemnată la număr, drept care ținutul roditor al Ghesemului rămăsese în întregime nelocuit, iar locuitorii cetăților aveau puțința de a se îndeletnici cu semănatul și păstoritul. Cartea Facerii respiră tinerețea lumii politice. Istoriisirea de Dumnezeu insuflatului alcătuitor al acestei cărți, Moisi, îl strămută prin firescul ei pe cititorul cu luare-aminte într-o vechime depărtată, sfințită,

la acești oameni, care trăiau în minunată simplitate, la acea viață nu demult începută, străină de toate rafinementele. Această viață și această simplitate sunt pline de putere ! Cel care deseori se afundă în contemplarea povestirilor biblice va simți negreșit în sufletul său o impresie aparte, ciudată. Această impresie este alcătuită dintr-o mireasmă de prospețime, de tinerețe, ca aceea pe care o dă văzduhul unei dimineți minunate de vară. Sufletul întinerește privind cu stăruință tinerețea lumii, vorbind cu lumea tânără; puterile lui se întăresc așa cum prinde viață duhul unui bătrân de la tovărășia tinerilor. Plăcut e să te desfătezi de prospețimea lumii tinere, să te odihnești în ea de impresiile lumii îmbătrânite, în descompunere.

Puternica foamete se prelungea; pătimeau de ea mai ales Egiptul și Palestina: în țările acestea nimeni nu avea pâine afară de cea pusă deoparte de Iosif. Nu rămăsese nici aur, nici argint în amândouă țările: toți banii trecuseră în mâinile lui Iosif, iar el îi vărsase în vistieria faraonului - care, trebuie să luăm seama, se afla chiar în casa împăratului Egiptului. Egiptenii, fără să aibă bani, aveau nevoie de pâine: i-au vândut faraonului mai întâi vitele lor, apoi pământul, în cele din urmă pe ei înșiși. Iată începutul supunerii necondiționate în Egipt. Numai preoților le rămăseseră pământurile: ei primeau pâine de la faraon fără plată, în dar. După sfârșitul anilor de foamete, când egiptenii ajunseseră robi la faraon, Iosif le-a dat semințe ca să semene, ei fiind îndatorați să dea în fiecare an a cincea parte vistieriei. Această măsură nouă privitoare la dare și însăși schimbarea de stăpânire au fost primite cu mulțumire și recunoștință de poporul statului autocratic ce se năștea. „Tu ne-ai ținut în viață”, îi spuneau egiptenii lui Iosif, „tu ești binefăcătorul nostru; vom fi robi lui Faraon”. Scriitorul cărții *Facerii* bagă de seamă că această dare a rămas neschimbată până în vremea lui, adică după ce trecuseră aproape patru sute de ani. Din cărțile unor scriitori mult mai târzii - Herodot și Diodor - se vede că același sistem de dări continua până în vremea lor, se vede că pământul era proprietatea împăraților Egiptului. Veniturile pe care pământul le aducea împăraților Egiptului, scrie Diodor, erau atât de îndestulătoare încât făceau de prisos oricare altă dare de la popor²⁴. Din această rânduială se vede mintea adâncă, luminată a lui Iosif, neobișnuita lui îndemânare de cârmuitor - îndemânare care se vedea în el din tinerețe și pe care atât de repede și cu atâta îndreptățire o băgaseră în seamă atât mai-marele pazei de trup a faraonului cât și mai-marele temniței. El a rânduit o dare însemnată, însă foarte ușor de plătit din pricina însușirilor țării. Ce dare este mai potrivită pentru roditorul Egipt decât darea în grâne ? Ușor era de dat acolo unde chiar o recoltă obișnuită înseamnă belșug; ușor era de dat de pe țărini aflate lângă un râu pe care pot umbla corăbiile - așa cum sunt toate țărinile Egiptului, aflate pe malurile Nilului, în jitiți din cetăți aflate pe malurile aceluiași râu; ușor erau de acoperit pierderile din anii slabi cu plățile din anii cu recolte uriașe. Dacă pot fi numite „uriașe” niște recolte, acest nume se cuvine, mai mult decât oricăror recolte din lume, recoltelor din țărinile Egiptului. Desfacerea grânelor înăuntrul țării era lesne de făcut pentru faraon din porturile aflate pe malurile aceluiași râu. Mai apoi, când s-au întemeiat porturi la Marea Mediterană, pe țărmurile căreia locuia toată lumea civilizată și comercială a acelei vremi, Egiptul a devenit hambarul acestei lumi - și a rămas astfel atâta vreme cât Marea Mediterană a rămas centrul ei; iar ea a fost centru al lumii civilizate

²⁴ *Însemnări la cartea Facerii*, de Mitropolitul Filaret al Moscovei.

²⁵. Fac. XLVIII.

până în vremurile cele mai noi, de-a lungul aproape întregii vieți a lumii. Rânduiala lui Iosif era, cu toată simplitatea ei, neobișnuit de temeinică: de aceea a și durat atâtea veacuri. Timpul însuși se pleacă înaintea înțelepteii rânduieli, și de-a lungul multor sute de ani o păstrează într-o nestrămutată statornicie, care-i atât de binefăcătoare pentru state. Printr-o lucrare atât de vădit bună pentru stat, Iosif a format și a întărit puterea faraonilor, a asigurat noului stat capitalul și venituri statornice, îmbelșugate.

Șaptesprezece ani a viețuit Iacov în pământul Egiptului și, ajungând la o sută patruzeci și șapte de ani, și-a simțit apropierea sfârșitului. Cu câteva zile înainte de moarte, el cheamă pe fiul său iubit, Iosif, și-i spune: „Fă cu mine milă și adevăr: nu mă îngropa în Egipt. Să odihnesc împreună cu părinții mei! Scoate-mă din Egipt și îngroapă-mă în mormântul lor”. Mișcat de credință - nu de oarecare dorință mărunță, pământească - lasă cu limbă de moarte bătrânul insuflat de Dumnezeu mutarea trupului său în Palestina și îngroparea în peștera din ținutul Hebronului. Astfel tâlcuiește diata sa Sfântul Apostol Pavel, ce pomenește de cuvintele diatei acesteia ca de niște cuvinte insuflate de Sus, care cuprind în sine o adâncă taină (Evr. XI, 21). Sfântul fiu făgăduiește împlinirea cu sfințenie a voinței sfântului tată. Iacov cerea ca făgăduința să fie întărită cu jurământ - și a jurat Iosif: atunci Iacov, șezând pe patul său, s-a închinat pe vârful toiagului lui Iosif. Toiagul era în mâna dregătorului fie că pe atunci era obiceiul de a umbla cu toiag, fie ca semn al rangului înalt.

După puține zile, Iosif a fost vestit că tatăl lui a slăbit de tot²⁵. El a luat cu sine pe cei doi fii ai săi, pe Mânase și pe Efraim, și a mers la tatăl care trăgea să moară. Bătrânul zăcea pe patul de moarte, cuprins de slăbiciune. I s-a spus: „Vine la tine fiul tău Iosif”. Iacov și-a adunat puterile și s-a sculat în capul oaselor. L-a întărit dragostea către fiu ? Sau în acea clipă s-a pogorât asupra lui adumbrirea harului ? Cel ce trăgea să moară a înviat cu viața dumnezeieștii insu-flări. Adeseori în aleșii lui Dumnezeu la lucrarea firească a omului se adaugă dintr-o dată lucrarea mai presus de fire a Sfântului Duh. Această puternică lucrare îl scoate pe om din starea lui obișnuită și-l face organ al lui Dumnezeu. Așa au fost minutele lui Iacov dinainte de moarte. Atunci când Iosif a intrat la el, Iacov a grăit către fiul său: „Dumnezeul meu S-a ajutat mie în Luza, în pământul Canaanului, m-a binecuvântat și mi-a zis mie: Eu te voi înmulți, voi scoate din tine adunări de neamuri și voi da pământul acesta ție - și seminției tale după tine - în stăpânire veșnică. Pe acest temei, cei doi fii ai tăi, care s-au născut ție înainte de venirea mea în Egipt, să fie ai mei. Efraim și Mânase vor fi ai mei așa cum sunt ai mei Ruvim și Simeon. Fiii ce se vor naște ție după ei vor fi ai tăi și vor fi chemați la moștenire sub numele acestor doi frați, în partea lor. Mama ta Rahila s-a săvârșit în pământul Canaanului, când veneam din Mesopotamia și mă apropiam de Efrata, care este același loc cu Vitleemul. Acolo, în cale, am și îngro-pat-o”. Văzând pe fiii lui Iosif, l-a întrebat pe acesta: „Cine este cu tine ?” Iosif a răspuns: „Sunt fiii mei, pe care Dumnezeu mi i-a dăruit aici”. Și a grăit Iacov: „Adu-i la mine: îi voi binecuvânta pe ei”. Ochii patriarhului se întunecaseră de bătrânețe: el nu mai vedea limpede. Atunci când Iosif i-a adus la el pe copii, Iacov i-a îmbrățișat, i-a sărutat și i-a grăit lui Iosif: „Iată, nu mai nădăjduiam să văd fața ta, și Dumnezeu mi-a arătat și pe copiii tăi”. Iosif i-a ridicat de la genunchii lui, și i s-au închinat lui cu fața la pământ!

După aceea, luând pe Efraim în dreapta, de-a stânga lui Iacov, iar pe Mânase în stânga, de-a dreapta lui Iacov, i-a apropiat iarăși de bătrân; și a întins de Dumnezeu insuflatul bătrân mâinile pentru binecuvântare, încrucișându-le: mâna dreaptă a pus-o pe creștetul lui Efraim, iar stânga - pe capul lui Mânase. Pentru prima oară apare însoțind binecuvântarea semnul crucii, obișnuitul semn al binecuvântării în Biserica Noului Legământ! „Dumnezeu”, a grăit sfântul patriarh, „Dumnezeu, Căruia bine au plăcut părinții mei Avraam și Isaac, Dumnezeu, Cel Ce mă ocrotește și îmi ajută mie din pruncia mea până acum, Cel Ce mă izbăvește din toate relele, să binecuvânteze pe acești doi copii! Să se cheme după numele meu și după numele părinților mei Avraam și Isaac; să iasă din ei mulțime multă de urmași”. Atunci când Iosif a văzut că bătrânul pusese mâna dreaptă pe Efrem, iar pe Mânase stânga, i s-a părut lucru greșit; a luat dreapta părintească pentru a o muta de pe capul lui Efrem pe capul lui Mânase, și a grăit: „Tată! Nu ai pus mâinile cum trebuie. Iată pe cel întâi-născut: pe el să pui mâna dreaptă”. Bătrânul nu a vrut. „Știu, fiule, știu”, a grăit el. „Și din acesta vor ieși mulți urmași, și din acesta va fi mare – însă fratele lui mai mic va fi mai mare decât el: seminția lui va alcătui un popor întreg”. El i-a binecuvântat iarăși pe copii, „întru voi”, a zis el, „să se blagoslovească Israil! Vor spune: Să facă Dumnezeu cu tine ce a făcut cu Efraim și cu Mânase”. Iar lui Iosif i-a zis: „Eu mor. Dumnezeu va fi cu voi și vă va întoarce din acest pământ în pământul părinților voștri, în acel pământ dau ție o parte mai mult decât fraților tăi: pe aceasta am luat-o eu de la amorei cu sabia și cu arcul meu”. Cuvântul bărbaților purtători de duh, bagă de seamă un mare povățuitor al asceților²⁶, este asemenea cuvântului bătrânului Iacov: prin cuvântul lor, aceștia împărtășesc ascultătorilor puterea duhovnicească ce trăiește în ei, pe care au dobândit-o în lupta cu păcatul, prin biruințele asupra amoreilor nevăzuți: gândurile și simțămintele păcătoase.

Ceasul sfârșitului sfântului patriarh se apropia, în acest ceas dinaintea morții s-a revărsat asupra lui cu îmbelsugare Duhul Sfânt, și parcă a pus stăpânire pe el cu totul, în acele ultime clipe ale vieții pământești, în care sufletul este gatra să iasă din trupul învechit, S-a pogorât Duhul lui Dumnezeu, a oprit despărțirea, a revărsat în sufletul care pleca, în trupul care rămânea, viață harică. Cel ce trăgea să moară a înviat cu viața veacului viitor, în grabă a chemat bătrânul la sine pe toți fiii săi; aceștia s-au grăbit să se adune lângă el, l-au înconjurat²⁷. Iacov încă ședea pe pat. Atunci când ei s-au adunat, le-a rostit o diată de Dumnezeu insuflată, proorocească. Această diată respiră putere tinerească și poezie: veșnica tinerețe a locuitorilor cerului și sfânta lor poezie. Aici nu vorbește un om! Aici limba omului a fost doar o unealtă. Aici se aude vorbind Dumnezeu. Aici se aude Dumnezeu rostind voia Sa, hotărând sorțile viitoare ale oamenilor și ale urmașilor îndepărtați ai acestora ! Diata patriarhului este o cântare cerească pe care a cântat-o Duhul ca să audă toată lumea. Cântarea aceasta vestește lumii pe Răscumpărătorul, și popoarelor cufundate în slujirea idolilor - luminarea cu lumina creștinismului. „Adu-nați-vă”, le-a grăit fiilor săi bătrânul aflat pe moarte, le-a grăit ca din tărâmul veacului de dincolo, „adu-nați-vă împrejurul meu; vă voi vesti vouă viitorul. Adunați-vă, fiii lui Iacov, ascultați-mă, ascultați-1 pe Israil, ascultați-1 pe tatăl vostru. Ruvim este îndepărtat de drepturile primului născut pentru că s-a lăsat în voia desfătării simțurilor; nu

26 Preacuviosul Isaac Șirul. Cuvântul 1.

27 Fac.XLIX.

le-au primit pe acestea Simeon și Levi. Aplecarea lor spre vărsarea de sânge a fost lovită de blestem, pentru urmașii lor s-a hotărât să fie răspândiți între semințiile celorlalți frați. Asupra lui Iuda s-a revărsat toată îmbelșugarea binecuvântării: lui i s-a făgăduit stăpânirea lumească, faima, întâietatea între frați, și mai ales i s-a făgăduit că va fi strămoșul Mântuitorului, Care - a vestit bătrânul prooroc - va fi așteptarea neamurilor". De Dumnezeu insuflatul patriarh a rostit binecuvântare fiilor, fiecăruia în parte, înșirându-și fiii după vârstă. Ajungând la numele lui Iosif, el a chemat iarăși asupra lui și asupra urmașilor lui binecuvântarea cerului și pământului. Neștirbit și cu putere s-a răsfrânt această binecuvântare în bunăstarea de care aveau să se numere mai apoi numeroșii urmași ai lui Iosif.

Odată cu sfârșitul diatei proorocești, cuvântul lui Iacov se schimbă: de acum nu-i mai însuflețește extazul, solemnitatea, măreția cerească. Ea e asemenea unui trup părăsit de suflet. Dumnezeu, Care grăise prin gura bătrânului, a încetat prevestirile Sale tainice: începe să grăiască, istovit, bătrânul neputincios. „Mă întorc", au fost ultimele cuvinte ale lui Iacov, „la poporul meu; să mă îngropați în peștera care este în țarina lui Evron heteul. Acolo sunt îngropați Avraam și Sarra; acolo sunt îngropați Isaac și Rebeca; acolo am îngropat-o pe Lia". După ce a grăit aceasta, Iacov a pus picioarele pe pat și s-a sfârșit. *S-a dus la poporul său*, spune Scriptura - la acei sfinți oameni drepti pe care pământul îi odrăslise și crescuse pentru cer, pe care îi încredințase deja tărâmului veșniciei.

Văzând că Iacov s-a sfârșit, Iosif a căzut pe fața tatălui său, i-a sărutat fața, gura pecetluită de moarte, a rourat această față cu belșug de lacrimi²⁸. El a poruncit ca trupul să fie pregătit de îngropare după obiceiul Egiptului. De-a lungul a patruzeci de zile a fost săvârșită de îmbălsămători pregătirea care ferește trupul de putrezire, întreg Egiptul a luat parte la durerea lui Iosif; șaptezeci de zile au plâns egiptenii sfârșitul sfântului bătrân, începătorul neamului isra-ilitean. După trecerea zilelor de plângere, Iosif a cerut de la faraon îngăduirea să împlinească diata părintelui său și făgăduința pe care i-o dăduse cu jurământ: să îngroape trupul de mare preț al dreptului în pământul Canaanului. Faraonul a dorit ca mergerea dregătorului său iubit în pământul Canaanului să fie însoțită de pompa cuvenită, întreaga curte a împăratului Egiptului, toți dregătorii lui îl însoțeau pe Iosif; aveau cu ei mulțime de care și de călăreți. Toți fiii lui Iacov, toți nepoții lui care erau în stare de călătorie au luat parte la ea. Ajungând la locul îngropării, ei au cinstit sfințitul trup prin șapte zile de plângere - *plângere mare*, astfel o numește Scriptura. Acea țarină în care s-a oprit numeroasa adunare și unde a săvârșit plângerea sa de îngropare a fost numită de locuitorii țării „Plângerea Egiptului".

După ce și-a plinit făgăduința, Iosif s-a întors în Egipt. Pe frații săi încă mai continua să îi neliniștească fărădelegea săvârșită de către dânșii asupra lui. Îl bănuiau pe dregătorul-frate de pomenire a răului, iar acel suflet curat, sfânt, era în stare doar de bunătate ! Presupunând că Iosif nu voia să tulbure liniștea bătrânului lor tată cu priverile răzbunării, că amânase răzbunarea pentru vremea potrivită, au venit la el și i-au zis: „Tata a poruncit înainte de a muri: Spuneți-i lui Iosif: Iartă greșala lor, iartă-le nedreptatea lor; au săvârșit asupra ta nelegiuire, însă tu iartă-le vina pentru Dumnezeul părinților tăi", în vreme ce spuneau ei asta, Iosif plângea. Ei au căzut înaintea lui și au zis:

28 Fac. L.

„Iată, ne dăm robi ție !” Iosif cel cu suflet mare, Iosif cel vrednic de binecuvântarea pământului și cerului, de binecuvântarea tuturor celor care citesc istorisirea faptelor sale ziditoare, le-a răspuns fraților: „Nu vă temeți! Eu sunt al lui Dumnezeu. Voi v-ați vorbit să-mi faceți mie rău, iar Dumnezeu a voit pentru mine bine. Și s-a împlinit hotărârea Lui! Mulțime de oameni a primit hrană, a fost păstrată în viață. Nu vă temeți: eu vă voi ocroti pe voi și casele voastre”. Credința vie în Dumnezeu și vederea cu ochi sufletesc curat a purtării de grijă dumnezeiești îl înalță pe om deasupra tuturor necazurilor, deasupra cumplitei nenorociri a sufletului: pomenirea răului și răzbunarea.

Cartea Facerii trece sub tăcere întâmplările din viața lui Iosif care au urmat: pesemne că viața lui s-a scurs în liniște și neștirbită bunăstare. Scriptura spune doar că Iosif și-a petrecut în Egipt restul zilelor vieții sale, a văzut pe nepoții lui Efraim, a văzut pe fiii lui Maher, fiul mai mare al lui Mânase, și s-a sfârșit în vârstă de o sută zece ani. Plecând în veșnicie, el a lăsat cu limbă de moarte alor săi: „Eu mor; Dumnezeu vă va cerceta și vă va scoate din acest pământ în pământul pe care a făgăduit să vi-l dăruiască. Atunci, la strămutarea voastră, luați oasele mele de aici cu voi în pământul făgăduinței”. Lăsând această diată, a răposat; trupul lui, ferit de putreziciune, a fost pus într-o raclă și pregătit de strămutarea poruncită: și trei sute de ani a așteptat trupul lui Iosif această strămutare, în legătură cu care diata fusese dată și primită cu atâta credință.

Să mor și să fiu îngropat în Egipt, țara pribegiei mele: dar las cu limbă de moarte fiilor mei eu, cel lipsit de fii, las cu limbă de moarte seminției mele să se strămute în pământul făgăduinței și să strămute cu sine acolo și trupul meu. Fii și seminție numesc gândurile care se nasc în mintea mea, simțămintele ce se nasc în inima mea. Fii mei! Seminția mea! Lăsați pământul Ghesemului, pajiștile lui grase, bune doar pentru creșterea dobitoacelor ! Strămutați-vă din Egipt, din această lume de jos, unde stăpânesc trupul și păcatul, strămutați-vă la Cer! Trupul meu să se pogoare pentru o vreme în pământ, din care a fost luat; iar atunci când, stârnit de trâmbița învierii, se va scula din somnul morții, voi - gândurile și simțămintele mele -, înaripate de către Duhul, înălțați trupul înviat la cer! Cerul este făgăduit de Dumnezeu întregului om: nu numai sufletului, ci și trupului ! Da! Va veni vremea, îl va cerceta Dumnezeu pe om, va aduna trupul lui risipit în praf, amestecat cu țărâna, va da viață acestui trup: și dacă gândurile și simțămintele omului sunt vrednice de cer, unse, pecetluite de către Duhul, atunci și trupul Lui se va schimba la față, se va proslăvi, se va întrăpăna, împreună cu sufletul se va înălța în zbor la cer.

Epistolă către frățimea sihăstriei Serghiev, trimisă din mănăstirea Babaevski

Preaiubiți Părinți și Frați!

Vă mulțumesc că mă pomeniți pe mine, păcătosul, vă mulțumesc pentru iubirea voastră față de mine. Binecuvântarea lui Dumnezeu să odihnească asupra Dumneavoastră și asupra tuturor celor care plutesc pe marea vieții cu scopul de a se mântui, cu scopul de a ajunge la limanul cel dumnezeiesc; iar pentru cel care se uită numai după foloase, întâietăți, plăceri ale lumii celei trecătoare, pentru acela nu am nimic de spus.

În vremea călătoriei mele din sihăstria Serghiev, prin Moscova, spre mănăstirea Babaevski, am cercetat multe sălașuri călugărești și am văzut din

cercare ceea ce Sfinții Părinți zugrăvesc în cărțile lor de Dumnezeu insuflate. Am văzut că în orice loc - și în pustia însingurată, și în mijlocul unei mulțimi zgomotoase - aceia dintre creștini care se adâncesc în Cuvântul lui Dumnezeu și se străduiesc să-1 împlinească în viață, umplu sacii lor - mintea și inima - de provizii pentru veșnicia cea fericită. Dimpotrivă, cei ce se lenevesc a cugeta întru Cuvântul lui Dumnezeu, a plini sfintele porunci ale lui Dumnezeu, petrec în amară întunecare a păcatului, în robia păcatului, în desăvârșită nerodire, chiar dacă viețuiesc în adâncul pustiei. Petrecerea în pustie care nu e împreună cu îndeletnicirile duhovnicești hrănește, îngroașă, întărește patimile păcătoase²⁹. Așa ne învață Sfinții Părinți; așa și este în fapt. Cuvântul lui Dumnezeu este viață veșnică: cel ce se hrănește cu el *viu va fi în veac* (In. VI, 51). Oriunde s-ar hrăni omul cu Cuvântul lui Dumnezeu, în pustie sau în mijlocul mulțimilor de oameni, Cuvântul lui Dumnezeu își păstrează pretutindeni sfânta sa însușire: însușirea vieții veșnice. Ca atare, nici un loc nu împiedică aceste vieți veșnice să dea celor ce se împărtășesc de dânsa viața duhovnicească, singura viață adevărată. Cât timp am petrecut cu voi, vă aminteam întotdeauna, vă îndemnam să vă îndeletniciți cu Cuvântul lui Dumnezeu: el poate dăruia mănăstirii noastre pline de zarvă vrednicia unei mănăstiri însingurate; el poate ridica o îngrăditură duhovnicească în jurul mănăstirii noastre, care nu are îngrăditură materială. Această îngrăditură duhovnicească va fi mai tare și mai înaltă decât orice îngrăditură ridicată din cărămizi și pietre; nici un păcat nu va pătrunde în mănăstirea noastră, nici o virtute nu se va pierde din ea. Lipsind de acolo, nu aflu ceva mai bun de făcut decât a vă repeta în scris ceea ce vă spuneam prin viu grai. Fraților! Nu vă treceți viața în îndeletniciri deșarte; nu pierdeți viața pământească, scurtă, ce ne e dată pentru dobândirea celor veșnice. Ea va trece în goană, va trece și nu se va mai întoarce; pierderea ei nu poate fi acoperită de nimic; cei ce și-o trec cu deșertăciuni și jucării se lipsesc singuri de veșnicia cea fericită gătită nouă de Dumnezeu, întrebuițați-o spre deprinderea voii lui Dumnezeu celei bune și desăvârșite, care ne e înfățișată în Sfințitele și Sfintele Scripturi. *Acestea a scrie vouă*, a zis sfântul Apostol, *mie nu-mi este cu lene, iar vouă vă este de folos* (Filip. III, 1).

Atunci când Milostivul Dumnezeu, care mi-a dăruit o oarecare îndreptare a sănătății mele trupesti, mă va întoarce în binecuvântata voastră obște și mă va învrednici a vedea fețele voastre, ca pe fețele sfinților îngeri, atunci cuvântul meu către voi va fi același care a fost mai înainte. Si mai înainte vă îndemnam ca voi, răbdând în limanul dăruit nouă de către Dumnezeu, să căutați pacea sufletească în Cuvântul lui Dumnezeu, nelăsându-vă trași de gânduri și visări deșarte, care făgăduiesc că vor da pace și de fapt răpesc pacea. „Partea celui lipsit de minte este mică înaintea ochilor lui”³⁰, a grăit marele Isaac. Dimpotrivă, în sufletul care primește cu recunoștință darurile lui Dumnezeu darurile acestea devin mai de preț. Asta o spun despre limanul nostru: sihăstria Serghiev. Dând mulțumită lui Dumnezeu pentru acest liman, putem face acest liman lin și preadesfătat; privirile tulburate de cârtire și nemulțumire fac să treacă tulburarea și întunecimea lor și asupra limanului pentru care, după toată dreptatea, ar trebui să mulțumim lui Dumnezeu și să-L preaslăvim.

Pomul răsădit dintr-un loc într-altul își pierde vlaga, chiar dacă ar fi viguros din fire, devine lipsit de puțința rodirii, *întru răbdarea noastră ne-a poruncit*

29 Preacuviosul Casian Romanul. Despre mânie. *Dobrotoliubie*, tom 4.

30 Cuvântul 2.

să ne *dobândim sufletele noastre* Dumnezeu-iescul nostru învățător (Le. XXI, 19). El a vestit că cei ce fac roadă *o fac întru răbdare* (Le. VIII, 15). El a vestit: *cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui* (Mt. XXIV, 12); *și de se va îndoi cineva, a vestit, în fine, tot El, nu va binevoi sufletul Meu într-însul* (Evr. X, 38).

Mă adâncesc în vederea duhovnicească a țarinei lui Hristos. Câte semințe nu au fost semănate, câte spice nu au crescut în ea! Cât de minunat este verdele lor, cât de mângâietor și desfătător foșnesc, văluri-te de vânt! Trece, pentru aceste spice, vremea pârguirii, vremea secerișului; ele părăsesc câmpul pe care s-au născut și au crescut, sunt strânse în arie, sunt uscate, sunt treierate, sunt vânturate. La fel e și cu viața noastră. De câte felurite întorsături nu e nevoie ca omul să vadă toată deșertăciunea lumii, toată nimicnicia ei, să ajungă, în sfârșit, ca într-o arie, în sânul sfintei mănăstiri! Grăunțele greu, purtător de roadă, oricât ar fi vânturat, cade totdeauna în arie, iar pleava și grăunțele nevolnice, găunoase, ușurele, sunt purtate de vânt în afara ariei; la început par nor gros, apoi se răresc, se răresc, se pierd din vedere, pier. Necazurile care se întâlnesc în obște nu pot îndreptăți puținătatea de suflet. Petrecere și loc fără necazuri pe pământ - acestea sunt vise cu neputință de împlinit, pe care le caută mințile și inimile străine de lumina dumnezeiască, înșelate de draci. Ni s-a poruncit să căutăm pacea sufletească purtându-ne unii celorlalți neputințele. Nu prin schimbările de loc, care se nasc numai și numai din osândirea aproapelui, împlinim legea lui Hristos. Nu! *Purtați-vă poverile unii altora, și așa veți plini legea lui Hristos* (Gal. VI, 2). Se abate de la împlinirea legii lui Hristos cel ce caută nebunește loc unde nu sunt necazuri. Locul și viața fără necazuri sunt în cer - de acolo *a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea*. Pământul este loc al suspinelor, și fericiți sunt cei ce suspină pe el: aceștia se vor mângâia în cer. Loc și viață fără necazuri sunt atunci când inima află smerenie și smerenia intră întru răbdare.

Toate acestea, tot ce este bun și mântuitor, ne învață Cuvântul lui Dumnezeu - și de aceea Domnul însuși poruncește, toți Proorocii și Apostolii, toți Sfinții Părinți îndeamnă, sfătuiesc, roagă să petrecem mereu întru Cuvântul lui Dumnezeu, care este izvorul tuturor bunătăților, care e viață, care este lumină pe pământ, în această vale a plângerii, a foametei, a întunericii, a morții. *Și lumina a luminat întru întuneric, și întunericul pre dânsa nu o a cuprins* (In. I, 5). Călăuzit de raza acestei lumini, cel care pribegeste pe pământ iese la pășune mântuitoare, duhovnicească, unde este pridvorul vieții veșnice. Primiți, fraților, cuvintele mele, care nu-s altceva decât ecoul învățaturii tuturor Sfinților, în același chip în care peștera sălbatică din pustie - sălaș al jigăniilor și a toată ne-curăția - repetă cu ecoul său sunetele de Dumnezeu insuflate ale cântărilor dumnezeiești.

Cerând sfintele voastre rugăciuni și încredințându-mă sfintelor voastre rugăciuni,

Arhimandritul Ignatie

Anul 1847. Mănăstirea Sf. Nicolae, Babaevu.

Cuvânt despre frica de Dumnezeu și dragostea de Dumnezeu

Slujirea lui Dumnezeu de către om, pe care El a legiuit-o, e limpede și simplă; însă noi ne-am făcut atât de sofisticăți și de vicleni, atât de străini de înțelegerea duhovnicească, încât avem nevoie de o călăuzire și povățuire cât

se poate de amănunțită pentru a sluji lui Dumnezeu în chip nerătăcit și bineplăcut Lui. Foarte adesea purcedem a sluji lui Dumnezeu folosindu-ne de un mijloc potrivit rânduielii lui Dumnezeu, oprit de Dumnezeu, care aduce sufletelor noastre nu folos, ci vătămare. Astfel, unii, după ce au citit în Sfânta Scriptură că dragostea este cea mai înaltă dintre virtuți (Cor. XIII, 13), că ea este Dumnezeu (I In. IV, 8), încep și se silesc îndată să dezvolte în inima lor simțământul dragostei, îl amestecă în rugăciunile lor, în cugetarea lor la Dumnezeu, în toate faptele lor.

Dumnezeu Se întoarce de la asemenea jertfă necurată. El cere de la om dragoste, însă dragoste adevărată, duhovnicească, sfântă, nu dragoste visătoare, trupească, spurcată de trufașă cugetare și patimă a dulceții. Pe Dumnezeu este cu neputință a-L iubi altfel decât cu inimă curată și sfințită de Dumnezeiescul Har. Dragostea de Dumnezeu este un dar dumnezeiesc: ea se revarsă în sufletul adevăraților robi ai lui Dumnezeu prin lucrarea Sfântului Duh (Rom. V, 5). Dimpotrivă, dragostea care ține de însușirile noastre firești se află în vătămarea păcătoasă care cuprinde întregul neam omenesc, întreaga ființă a fiecărui om, toate însușirile fiecărui om. În *.zadar* năzuim a sluji lui Dumnezeu, a ne uni cu Dumnezeu prin mijlocirea unei asemenea dragoste ! El este Sfânt, și numai întru sfinți Se odihnește. El e neatârnat: neroditoare sunt strădaniile oamenilor de a-L primi în sine pe Dumnezeu, atâta vreme cât Dumnezeu încă nu binevoiește a sălășlui în om, chiar dacă omul este templu zidit de Dumnezeu, făcut cu scopul sălășluirii lui Dumnezeu în el (I Cor. III, 16). Templul acesta se află în stare de amară pustiire: mai înainte de a fi sfințit, are nevoie de înnoire.

Cel care năzuiește a dezvolta în sine simțământul dragostei de Dumnezeu se află deja în înșelare de sine. Această înșelare de sine nu întârzie a-l îndepărta de slujirea lui Dumnezeu, a-l băga în multe feluri de rătăcire, și se încheie prin vătămarea și pieirea sufletului. Vom dovedi spusele noastre prin Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți; vom vorbi despre faptul că drumul către Hristos începe și se termină sub călăuzirea fricii de Dumnezeu; în cele din urmă, vom arăta că dragostea de Dumnezeu este acea fericită odihnă în Dumnezeu întru care intră cei ce au terminat de străbătut calea ce nevăzută către Dumnezeu.

Legământul cel Vechi - în el adevărul este închipuit prin umbre, și cele întâmplare cu omul dinafară slujesc drept pildă a ceea ce în Noul Legământ se săvârșește cu omul cel lăuntric: povestește despre cumplita pedeapsă la care au fost supuși Nadav și Abiud, doi fii ai lui Aaron, preoți ai poporului israilitean. *Luând fiecare din ei cădelnița sa, spune Scriptura, au pus într-însele foc și tămâie, aducând înaintea Domnului foc străin, care nu li se poruncise lor de Domnul - și a ieșit foc de la Domnul, i-a ars pe ei, și au murit amândoi înaintea Domnului* (Lev. X, 1, 2). Focul străin din cădelnița preotului israilitean închipuie dragostea firii căzute, înstrăinate de Dumnezeu în toate însușirile sale. Pedeapsa preotului obraznic închipuie omorârea sufletului care în chip lipsit de dreaptă socotință și nelegiuit aduce jertfă lui Dumnezeu poftă necurată. Un astfel de suflet este lovit de moarte, pierde în amăgirea lui de sine, în flacăra patimilor sale. Dimpotrivă, focul sfințit, singurul care se întrebuințează pentru sfințitele lucrări, închipuie dragostea harică. Focul pentru dumnezeieștile slujbe este luat nu din firea căzută, ci din Cortul lui Dumnezeu. „Focul, pogorân-du-se în inimă”, grăiește Sfântul Ioan Scărarul, „învie rugăciunea - iar când aceasta învie și se înalță la cer, atunci se

săvârșește pogorârea focului în foișorul sufletului"³¹. *Iată voi toți*, zice Proorocul, care *umblați*, adică vă călăuziți în viața voastră *cu lumina focului vostru și întru flacăra* firii căzute care *ați aprins-o*, în loc s-o stingeți, voi toți veți pieri în foc și văpaia iadului. Lucrând în chip greșit și nelegiuit în voi înșivă, *aprindeți foc și vă întăriți flacăra* gheenei (Is. L, II)³².

Același lucru ne învață și Noul Legământ prin pilda celui ce a intrat la nuntă în veșminte nepotrivite, cu toate că era din numărul celor chemați, împăratul a grăit slugilor, arătând către cel nevrednic: *Le-gându-i mâinile și picioarele, luați-l și aruncați-l în întunericul cel mai dinafară* (Mt. XXII, 13). Legarea mâinilor și picioarelor înseamnă răpirea oricărei putințe de sporire duhovnicească, întocmai în starea aceasta ajunge cel ce a luat îndreptare mincinoasă, care a năzuit, drept din starea de păcătoșenie și încă fiind în această stare, spre dragostea ce săvârșește unirea omului cu Dumnezeu - însă a omului deja curățit prin pocăință. Aruncarea în întunericul cel mai dinafară înseamnă căderea mintii și a inimii în rătăcire și amăgire de sine. Când omul se află în rătăcire și amăgire de sine, fiecare gând, fiecare simțire e cu totul întunecată, cu totul potrivnică lui Dumnezeu. Slugile în a căror putere e dat nefericitul sunt demonii: cu toate că ei sunt bolnavi de ură nebună împotriva lui Dumnezeu, rămân totodată slugile Lui, potrivit nemărginitei Lui atotputernicii și înțelepciuni; ei au putere doar peste acei oameni care pentru purtarea lor cea aleasă de bună voie sunt dați în stăpânirea lor. În stăpânirea aceasta este dat cel ce a pășit pe o cale oprită de Dumnezeu, ca unul ce s-a lăsat atras de părerea de sine, care a lepădat de bună voie supunerea față de Dumnezeu.

Înălțată și slăvită e dragostea de Dumnezeu în Sfânta Scriptură. Apostolul Pavel, înșirând în cea dintâi Epistolă către Corinteni darurile Sfântului Duh, după ce a pomenit darurile: facerii de minuni, proorociei, deosebirii duhurilor, cunoașterii feluritelor limbi, a zis: *Ci să râvniți darurile cele mai bune: si încă mai înaltă cale vă arăt vouă* (I Cor. XII, 31). Dar ce poate fi mai presus decât un prooroc, un făcător de minuni, unul care vorbește în limbi străine din darul Sfântului Duh, nu din obișnuita învățătură omenească ? - *De as grăi în limbile omenești si îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare si chimval răsunător. Și de as avea proorocie, si de as ști toate tainele și toată știința; și de aș avea toată credința, cât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aș împărți toată avuția mea, și de aș da trupul meu să-l ardă, si dragoste nu am, nici un folos nu-mi este... Dragostea niciodată nu cade — si proorociile de vor lipsi, și limbile de vor înceta, și cunoștința de se va strica: pentru că din parte cunoaștem, și din parte proorocim; iar când va veni ceea ce e desăvârșit, ceea ce e din parte se va strica* (I Cor. XIII, 1-3,8-10). Ce înseamnă ceea ce e desăvârșit ? *Dragostea este legătura desăvârșirii* (Col. III, 14). Trebuie să atingem desăvârșirea în toate virtuțile, ca să intrăm în desăvârșirea tuturor desăvârșirilor, în împreunarea lor, în dragoste. *Tot cel ce iubește din Dumnezeu este născut și cunoaște pe Dumnezeu* (I In. IV, 7). *Dumnezeu dragoste este, si ceta ce petrece întru dragoste întru Dumnezeu petrece, și Dumnezeu întru dânsul* (I In. IV, 16). *Întru aceasta cunoaștem că petrecem întru dânsul și el întru noi: că din Duhul Său ne-a dat nouă* (I In. IV, 13). Singurul semn adevărat al dobândirii dragostei, dat nouă de însuși Duhul Sfânt, e adăstarea vădită a Duhului Sfânt în noi. Cel ce nu s-a făcut templu al Duhului

31 Cuvântul 28, cap. 45, după traducerea lui Paisie de la Neamț.

32 După tâlcuirea Preacuviosului Varsanufie cel Mare, răspuns 158.

Sfânt să nu se lingusească în zadar, să nu se amăgească pe sine: el nu poate fi sălaș al dragostei; este străin de ea. În inimile noastre dragostea se revărsă împreună cu Duhul Sfânt. Ea este însușire a Lui. În cel în care se pogoară Duhul Sfânt, în acela se arată însușirea Lui: dragostea (Rom. V, 5). „Cel care dobândește dragostea se îmbracă totodată în însuși Dumnezeu”, a grăit Sfântul Isaac Șirul³³.

Poate că ni se va întoarce vorba în următorul chip: „Suntem creștini; suntem înnoiți prin Sfântul Botez, prin care sunt vindecate toate bolile firii căzute, sunt refăcute chipul și asemănarea lui Dumnezeu în strălucirea lor dintâi, este sădit în om Duhul Sfânt, e nimicită vătămarea însușirilor acestora, ca atare și a dragostei”. Așa-i! Dar starea harică a înnoirii și vieții celei noi dată nouă prin Sfântul Botez are nevoie să fie sprijinită prin viețuirea după poruncile evanghelice. *De veți păzi poruncile Mele, a grăit Domnul, veți rămâne întru dragostea Mea. Rămâneți întru Mine, și Eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, de nu va rămâne în viță, așa nici voi, de nu veți rămâne întru Mine. De nu rămâne cineva întru Mine, se scoate afară ca mlădița și se usucă, și o adună pe ea și în foc o aruncă, și arde* (In. XV, 10, 4, 6). Cel ce nu sprijină prin viețuirea după porunci ceea ce i s-a dăruit la Sfântul Botez, acela pierde darurile primite. „Slava cea negrăită și înfricoșată dobândită prin botez”, grăiește Sfântul Ioan Gură de Aur, „rămâne în noi pentru o zi-două, după care o stingem, aducând asupra ei viforul grijilor lumești și acoperindu-i razele cu nori deși”³⁴. După ce am înviat prin cea de-a doua naștere a botezului, ne omoram iarăși prin viața cea după trup, viața pentru păcat, pentru plăcerile și agonisiile lumești. Sfântul Apostol Pa vel a zis: *Datori suntem nu trupului, ca să viețuim după trup. Cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a plăcea nu pot: căci cugetul trupului este moarte* (Rom. VIII, 12,8,6). Harul botezului rămâne fără lucrare, ca luminosul soare acoperit de nori, ca un talant de mult preț îngropat în pământ. Păcatul începe a lucra în noi cu aceeași putere, sau încă mai puternic decât mai înainte de botez, potrivit cu măsura în care ne dedăm păcătoșeniei; însă comoara cea dată nouă nu ne este luată de tot până la moarte și putem s-o descoperim iarăși, în toată puterea și slava ei, prin pocăință³⁵. Căința pentru viața păcătoasă, întristarea pentru păcatele cele de voie și fără voie, lupta cu obiceiurile păcătoase, strădania de a le birui și întristarea pentru înfrângerile fără voie suferite din partea lor, silirea de sine spre plinirea tuturor poruncilor evanghelice, iată partea noastră. Trebuie să cerem iertare de la Dumnezeu, să ne împăcăm cu El, să ștergem prin credincioșia față de El necredincioșia de mai înainte, prietenia cu păcatul să o înlocuim prin ura față de păcat. Celor care s-au împăcat cu Dumnezeu le este proprie Sfânta Dragoste. Nu o căutăm noi atât cât caută Dumnezeu să ne facem în stare a o primi și s-o primim. După ce a dat în vileag rătăcirea celui care era mulțumit de sine din părere de sine și orbire, și l-a chemat la pocăință râvnitoare, Domnul a rostit următoarea mângâiere și făgăduință: *Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el, și el cu Mine. Celui ce biruieste voi da lui să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui* (Apoc. III, 20,21). Asta o spune Atotsfânta Dragoste. - Simțământul de dragoste pe care și-l pune pe seama sa păcătosul care nu

33 Cuvântul 48.

34 Calist și Ignatie Xanthopoulos, cap. 5. *Dobrotoliubie*, tom 2.

35 Calist și Ignatie, cap. 6.

încetează a se bălăci în păcate, pe care acesta și-l pune pe seama sa în chip nefiresc și trufaș, nu este altceva decât un joc amăgitor, silit al simțirilor, un edificiu inconștient al visării și părerii de sine. *Tot cel ce face păcatul nu L-a văzut pe El, nici nu L-a cunoscut pe El* - pe Dumnezeu, care e Dragostea.

Să ne întoarcem către cetățenii pustiilor, peșterilor, crăpăturilor pământului, către aceia dintre oameni *de care lumea întreagă nu era vrednică*, la preacuvioșii monahi care se îndeletniceau cu cea mai înaltă dintre științe: știința adusă de Domnul din cer. Această știință este cunoștința de Dumnezeu - și, prin mijlocirea adevăratei cunoștințe de Dumnezeu, celei din cercare, cunoașterea omului. Fără izbândă s-au ostenit și se ostenesc pentru dobândirea acestei cunoștințe înțelepții acestei lumi întru lumina înțelegerii (rațiunii) proprii întunecate de cădere. Aici este nevoie de lumina lui Hristos ! Doar întru strălucirea acestei lumini poate omul să îl vadă pe Dumnezeu, să se vadă pe sine însuși. Luminați de lumina lui Hristos, preacuvioșii locuitori ai pustiei s-au ostenit în țarina inimii lor, au dobândit în ea mărgăritarul cel de mult preț - dragostea către Dumnezeu, în scrierile lor de Dumnezeu însuflete, ei ne preîntâmpină asupra necazurilor care urmează îndeobște căutării mai înainte de vreme a dragostei. Cu osebă limpezime cugetă la aceasta Sfântul Isaac Șirul. Din scrierile lui vom scoate câteva mărturii și povețe folositoare de suflet.

„Preaînțeleptul Domn” - grăiește marele povățuitor al monahilor - „binevoiește ca noi să mâncăm întru sudoarea feței pâinea duhovnicească. A rânduit aceasta nu din răutate, ci ca să nu se întâmple vreo mistuire proastă (indigestie) și să murim. Fiecare virtute este maica celei care urmează după dânsa. De vei lăsa pe maica ce naște o virtute oarecare și te vei avânta în căutarea fiicei mai înainte de a fi dobândit pe maica ei, virtuțile acestea se fac vipere pentru suflet. Dacă nu le vei lepăda de la tine, degrabă vei muri”³⁶, înțelegerea duhovnicească urmează în chip firesc lucrării virtuților. Atât uneia cât și celeilalte le sunt înainte-mergătoare frica și dragostea - și iarăși, frica e înainte-mergătoarea dragostei. Oricine spune cu nerușinare că se poate dobândi ceea ce vine pe urmă „fără a se fi călit întâi în ceea ce e mai înainte, fără îndoială că a pus în sufletul său temelia începătoare a pierzării. De Domnul este rânduită această cale, ca ceea ce urmează să se nască din ceea ce e mai înainte”³⁷.

În Cuvântul 55, care alcătuiește răspunsul la epistola preacuviosului Simeon Făcătorul de minuni, Sfântul Isaac grăiește: „Ai scris în epistola ta că sufletul tău a dorit a-L iubi pe Dumnezeu, dar că nu ai ajuns să iubești, măcar că ai mare dorință de a iubi. La asta mai adaugi că sihăstrirea în pustie îți e dorită, că a inimii curăție a luat început în tine și că pomenirea lui Dumnezeu arde foarte în inima ta, o învăpăiază. Dacă ce spui este adevărat, mare lucru este; dar eu n-aș fi dorit ca acestea să fie scrise de către tine, fiindcă în ele nu este nici o rânduială. Dacă mi-ai povestit acestea în chip de întrebare, să știi că rânduială întrebării este alta. Cel ce spune că sufletul său nu are încă îndrăznire la rugăciune fiindcă nu a biruit patimile, cum va îndrăzni să spună că sufletul său dorește a-L iubi pe Dumnezeu ? Nu-i cale de a trezi în suflet dumnezeiasca dragoste, în urma căreia mergi tainic către pustnicie, dacă sufletul nu a biruit patimile; iar tu ai zis că sufletul tău nu a biruit patimile, dar i-a plăcut a-L iubi pe Dumnezeu: aici nu-i nici o rânduială. Cel ce spune că patimile nu le-a biruit, dar i-a plăcut a-L iubi pe Dumnezeu -

36 Cuvântul 72.

37 Cuvântul 5

nu înțelege ce spune. - Vei întoarce cuvânt: „Eu nu am zis: iubesc, ci doresc a iubi”. Nici pentru aceasta nu este loc, dacă sufletul nu a ajuns la curăție; iar de vei vrea să spui că nu doar tu, ci fiecare spune că dorește a-L iubi pe Dumnezeu, și asta nu numai creștinii, ci și cei ce se închină strâmb lui Dumnezeu, să știi că la cei ce spun unele ca acestea se mișcă numai limba, în vreme ce sufletul nu simte ceea ce se grăiește. Mulți bolnavi nici nu știu că sunt bolnavi. Răutatea este boală a sufletului, iar înșelarea - pierderea adevărului. Foarte mulți, molipsiți de aceste boli, trâmbițează că sunt sănătoși, fiind laudați de mulți. Dacă sufletul nu se va vindeca de răutate și nu va dobândi sănătatea cea după fire într-o care a fost zidit, de nu se va fi renăscut într-o sănătate de către Duhul, omului nu-i este cu puțință să dorească ceva mai presus de fire, propriu Duhului, fiindcă sufletul, câtă vreme este bolnav din pricina patimilor, nu e în stare a simți cu simțirea sa ceea ce e duhovnicesc și nu poate să dorească ceea ce e duhovnicesc, ci dorește doar de auzirea și citirea Scripturii”.

„Lucrarea crucii îndoită este, potrivit cu alcătuirea firii noastre, care este împărțită în două. O parte a ei stă în răbdarea necazurilor cu trupul, e săvârșită prin lucrarea puterii sufletești a râvnei și se numește „făptuire” în înțelesul propriu; iar cealaltă se dobândește prin lucrarea subțire a minții, prin necurmata cugetare la Dumnezeu și petrecere într-o rugăciune, ceea ce se săvârșește prin puterea doririi, și se numește „vedere”. Cea dintâi, adică făptuirea, curăță partea poftitoare a sufletului prin puterea râvnei, iar cea de-a doua curăță partea lui cea gânditoare prin lucrarea dragostei sufletești sau a doririi sufletești. Oricine care, mai înainte de a deprinde cu desăvârșire prima parte, trece la cea de-a doua, lăsându-se atras de dulceața ei (ca să nu zic din lenevie), este supus mâniei lui Dumnezeu pentru că nu și-a omorât mai înainte *mădularele sale cele de pe pământ* (Col. III, 5), adică a îndrăznit să viseze în capul său slava crucii fără ca mai înainte să fi tămăduit neputința gândurilor prin petrecerea răbdătoare într-o lucrare purtării crucii. Asta înseamnă ceea ce s-a zis de către Sfinții cei bătrâni: „Dacă mintea va vrea a se sui pe cruce mai înainte ca simțurile să se vindece de boală, pe unul ca acesta îl ajunge mânia lui Dumnezeu”. Suirea pe cruce atrage mânia Lui atunci când este săvârșită nu cu cea dintâi parte, a răbdării necazurilor sau răstignirii trupului, ci prin năzuința către vedere, prin cea de-a doua parte, ce are loc după tămăduirea sufletului. Mintea unuia ca acesta este spurcată cu patimi de rușine, și tinde către vise și gânduri ale părerii de sine. Acestuia îi este îngădită calea prin opreliște dumnezeiască, fiindcă nu și-a curățit mai întâi mintea prin necazuri, nu și-a supus poftele trupesti, ci de la auzire și slovă s-a aruncat de-a dreptul înainte, în cale plină de întuneric, fiind el însuși orb. Si cei ce au vederea sănătoasă, care sunt plini de lumină și au dobândit povățuitori plini de har, și aceia sunt în necazuri ziua și noaptea; ochii lor sunt umpluți de lacrimi; în rugăciune și plâns se ostenesc din pricina primejdiilor călătoriei pământești, din pricina pră-păștiilor mai înfricoșate ce îi întâmpină, din pricina chipurilor adevărului ce li se arată amestecate cu năluciri amăgitoare ale lui. „Dumnezeiescul”, spun Părinții, „vine singur, atunci când nu te aștepti”. Da ! însă atunci când locul e curat, nu întinat”³⁸.

Cel ce dorește să se apropie de Dumnezeu ca să-l slujească este dator să se încredințeze călăuzirii fricii de Dumnezeu.

Simțământul sfințitei frici, simțământul celei mai adânci evlavii față de

Dumnezeu, ni-1 insuflă pe de o parte mărirea necuprinsă a Ființei Dumnezeiești, iar pe de alta - nespusa noastră mărginire, neputință, stare de păcătoșenie, de cădere. Frica ne este poruncită și de Dumnezeiasca Scriptură, care a început să înlocuiască pentru noi glasul conștiinței și legii firești atunci când ele s-au întunecat, au început să dea sunete tulburi, în mare parte mincinoase, și care le-a înlocuit deplin arunci când s-a ivit Evanghelia. *Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur* (Ps.

II, 9), ne învață Sfântul Duh; celor supuși poruncii Lui, El le grăiește: *Veniți, fiilor, ascultați-Mă, frica Domnului vă voi învăța* (Ps. XXXIII, 11); vestește făgăduința de a dăruia frica de Dumnezeu celor care se hotărăsc cu adevărat să devină ai Lui: *Voi da frica Mea în inima lor, ca să nu se depărteze de la Mine* (Ier. XXXII, 40). Începutul marii științe - cunoștinței de Dumnezeu lucrătoare - este frica de Dumnezeu. Această știință este numită în Sfânta Scriptură „înțelepciune”, *începutul înțelepciunii este frica de Domnul, și înțelegere bună este tuturor celor ce o fac pe dânsa; lauda ei rămâne în veacul veacului* (Ps. CX, 9-10; Pilde I, 7). *Cununa înțelepciunii este frica Domnului, ce odrăsește pacea și vindecare de însănătoșire. Frica Domnului este mărire și laudă și veselie și cunună de bucurie* (Șir. I, 17,10). Prin frica Domnului ne deprindem a ne feri de păcate: *Frica Domnului este izvor de viață, și pe cel ce o are îl face a se feri de lațul morții. Frica Domnului urăște nedreptatea și semeția și mândria și căile viclenilor, și gura cea necredincioasă o am urât eu. Fii toată ziua întru frica Domnului* (Pilde XIV, 28; VIE, 13; XXIII, 17). Prin frica Domnului suntem călăuziți în calea poruncilor lui Dumnezeu: *Fericit bărbatul care se teme de Domnul, întru poruncile Lui va voi foarte: puternică pe pământ va fi sămânța lui* (Ps. CXI, 1-2). *Fericiți toți cei ce se tem de Domnul, care umblă în căile Lui* (Ps. CXXVII, 1). *Tăbără-va în gerul Domnului înmprejurul celor ce se tem de Dânsul, și-i va izbăvi pe ei. Temeți-vă de Domnul, toți sfinții Lui, că nu e lipsă celor ce se tem de Dânsul* (Ps. XXXIH, 7,9).

Dar în deșert se scârbesc de frica lui Dumnezeu, ca de o însușire a robilor disprețuiți, visătorii plini de părere de sine și amăgire de sine, de vreme ce la frică ne cheamă Dumnezeu, vestind că El însuși ne va învăța această frică, vestind că ne va da nouă darul duhovnicesc al temerii de Dumnezeu. Nu e înjositor pentru om, făptură de nimic, căzută, lepădată, pierită, ce își împrăsiase vrajba față de Dumnezeu, să treacă din starea de vrajbă și pierzare la starea de robie și mântuire. Robia asta e, deja, un câștig mare! Robia asta e, deja, o mare libertate ! Frica ne este legiuită ca mijloc neapărat trebuincios. Frica îl curăță pe om, îl pregătește pentru dragoste: suntem robi ca să devenim fii în chip legiuit. Pe măsura curățirii prin pocăință începem a simți prezența lui Dumnezeu; din simțirea prezenței lui Dumnezeu apare sfântul simțământ al fricii. Cercarea descoperă înălțimea simțirii, înalt și dorit este simțământul fricii de Dumnezeu ! Când ea lucrează, adesea mintea încetează a își mai încorda privirile, a mai rosti cuvinte, a mai rodi gânduri: printr-o tăcere plină de evlavie, dincolo de cuvinte, arată că-și recunoaște nimicnicia, arată negrăita rugăciune care se naște din această recunoaștere. Minunat descrie această stare Sfântul Isaac Șirul: „Cel cu smerită cugetare, atunci când se apropie de rugăciune ori se învrednicește de ea, nici nu cutează a se ruga lui Dumnezeu pentru ceva sau a-l cere ceva. Nici nu știe pentru ce să se roage; el tace cu toate gândurile sale, așteptând numai milă și acea voie ce are a se rosti pentru el de la Acea Mărire Căreia el se închină. Fața lui este plecată la pământ, iar vederea cea lăuntrică a inimii e înălțată la preaînălța-tele porți ce dau în Sfânta Sfintelor. Acolo Cel al Cărui

sălaş este întunericul care orbește ochii serafimilor, a Căruia bunătate face legiunile îngerești să stea cu evlavie, așternând tăcerea peste toate cinurile lor. Îndrăznirea lui se întinde doar până la următoarele cuvinte, doar despre asta îndrăznește el să se roage: Doamne, fie cu mine după voia Ta³⁹. Frica de Dumnezeu este dar al lui Dumnezeu. Dar fiind, el trebuie cerut prin rugăciune. Dorea să se învrednicească de acest dar Sfântul Prooroc David, și ca atare se ruga lui Dumnezeu: *Pune robului Tău cuvântul Tău întru frica Ta, pironeste cu frica Ta cărnurile mele* (Ps. CXVIII, 31, 120), adică „dorințele mele trupesti”. Frica de Domnul este unul din cele șapte daruri ale Sfântului Duh, pe care Sfântul Prooroc Isaia le înșiră precum urmează: *Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, Duhul sfatului și al puterii, Duhul cunoștinței și al bunei credințe, Duhul temerii de Dumnezeu* (îs. XI, 2).

Domnul nostru Iisus Hristos, Care a adus oamenilor prin venirea Sa pe pământ pacea de la Dumnezeu și bunăvoința dumnezeiască, Ce S-a făcut Părinte al veacului ce va să vină și începător de neam al sfintei seminții a celor ce se mântuiesc, Ce cheamă pe copiii Săi întru dragoste și unirea cu El, Domnul Iisus Hristos ne recomandă, printre alte mijloace de vindecare a firii noastre vătămăte, frica. Pe cel care se lasă în voia izbucnirilor de mânie și ură, El îl amenință cu focul gheenei; pe cel ce calcă conștiința în picioare îl amenință cu temnița; pe cel ce se lasă atras de poftele necurate îl amenință cu muncile cele veșnice (Mt. V, 22, 25, 26, 29). Celui care nu iartă din toată inima pe aproapele îi vestește că nici păcatele lui nu vor fi iertate (Mt. VI, 15). Iubitorului de argint și de plăceri îi amintește de moarte, ce poate să-l răpească atunci când n-o așteaptă (Le. XII, 16-20). Înaltă este nevoia muceniei: ea e și insuflată, și hrănită de dragoste; însă Mântuitorul lumii, în povața pe care a dat-o mucenicilor, îi îndeamnă la bărbăție, le ajută în nevoia prin frică. *Nu vă temeți, grăiește El, de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să îl ucidă: ci să vă temeți mai vârtos de Cel Ce poate săpiarzăși sufletul și trupul în gheea* (Mt. X, 28). *Adevăr grăiesc vouă: de Acela să vă temeți* (Le. XII, 5). Tuturor următorilor Săi îndeobște, Domnul le-a poruncit mântuitoarea frică de Dumnezeu, ce se arată în statornica trezvie și luare-aminte la sine. *Să fie mijloacele voastre încinse, a grăit El, și făcliile aprinse, și voi asemenea cu oamenii care așteaptă pe domnul lor când se va întoarce de la nunți, ca viind și bătând, îndată să-i deschidă lui. Fericite slugile acelea pe care, venind Domnul, le va afla priveghind* (Le. XII, 35-37). *Tuturor zic: privegheați!* (Mc. XIII, 37).

Măreț e zugrăvită în Evanghelia după Matei (XXV) cea de-a doua și slăvită venire a Domnului, nemitarnica și înfricoșătoarea Lui judecată asupra semințiilor și neamurilor. Această priveliște neobișnuită, înfățișată cu neobișnuită simplitate și limpezime, prinde viață de la sine în fața ochilor minții, lovește inima cu frică. Contemplând această priveliște, putem zugrăvi starea în care aduce ea sufletul prin cuvintele lui Iov: *Frică m-a întâmpinat și cutremur, și mi s-au încrețit perii și carnea* (Iov IV, 14). La venirea judecății asupra surghiuniților din cer, tărâmul surghiunului și blestemului - pământul - se aprinde, iar cerul se desfășoară ca o haină (2 Pt. III, 10; Apoc. VI, 14). Morții tuturor vremurilor și neamurilor, stârniți de trâmbița cea făcătoare de viață - Cuvântul lui Dumnezeu -, se vor scula din morminte și vor alcătui o necuprinsă cu privirea și nenumărată adunare (I Tes. IV, 16; In. V, 28). Cetele și oștirile sfinților îngeri vor veni la priveliștea cea înfricoșată, la slujirea cea

39 Cuvântul 49.

mare. Și îngerii lepădați vor sta de față la judecată. Fiul lui Dumnezeu va ședea pe tronul slavei - al slavei înfricoșătoare prin necuprinsa ei măreție. Toate zidirile înțelegătoare se vor cutremura de frică văzând pe Ziditorul lor, Ce i-a chemat din neființă la ființă doar prin Cuvântul Cel Atotputernic. Ei vor sta înaintea Acelui Cuvânt pentru Care nimic nu e cu neputință de împlinit. Ei vor sta înaintea Acelui Vieți alături de Care, afară de Care nu poate fi vreo altă viață. Pe bună dreptate au zis Părinții că în acea vreme înfricoșătoare toată făptura, de nu ar ține-o atotputernicia lui Dumnezeu și de ar fi lăsată doar cu puterile ei, s-ar întoarce în neființă⁴⁰. Dreptii, văzând față către față Dreptatea Cea Desăvârșită, vor socoti dreptatea lor lipsită de orișice însemnătate, iar păcătoșii, cu îndreptățirea lor străină de înțelegerea evanghelică, se vor osândi pe sine. Se va hotărî soarta tuturor pentru veșnicie. Mai înainte de venirea acestei judecăți, Dumnezeiescul Apostol recunoaște că el nu poate să se îndreptățească, cu toate că nu știe nici un păcat asupra sa: fiindcă Judecătorul lui e Dumnezeu (I Cor. IV, 4). Toți sfinții, în vremea pribegiei lor pământești, adesea merg la judecata lui Hris-tos prin aducerea-aminte și cugetarea binecinstitoare la ea; osândindu-se pe sine la bună vreme se străduie să capete la bună vreme îndreptare, prin plâns să scape de plâns. Fraților! Este de trebuință, de neapărată trebuință pentru noi, neputincioșii și păcătoșii, deasa aducere-aminte de cea de-a doua venire și de înfricoșata judecată a lui Hristos: această aducere-aminte e pregătirea cea mai de nădejde, înfricoșată e acea Judecată ce îi așteaptă pe toți oamenii după învierea de obște; înfricoșată este și acea judecată ce îl așteaptă pe fiecare om după moartea sa. Urmările atât ale unei judecăți cât și ale celeilalte sunt fie dorite, fie nenorocite. Dacă judecățile pământești, de care, atârnă numai lucruri stricăcioase și vremelnice, stârnesc în noi atâta îngrijorare, cu atât mai mult trebuie să ne îngrijoreze judecata lui Dumnezeu. Cu ce alt scop ne-a vestit Dumnezeu atât de limpede despre ea, de nu cu scopul de a trezi în noi frica mântuitoare de suflet, care poate să ne păzească de viața păcătoasă, nepăsătoare, de care ține pieirea noastră ? Preacu-viosul Ilie, călugăr din Egipt, care se liniștea în pustia Tebaidei, spunea: „Mă înspăimântă trei vremuri: vremea ieșirii sufletului din trup, vremea judecății lui Dumnezeu și vremea hotărârii ce va urma pentru mine de la Dumnezeu”⁴¹.

Oare mai e nevoie să facem preîntâmpinarea că învățătura tuturor Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe despre frica de Dumnezeu e în conglăsuire cu învățătura Sfintei Scripturi, de vreme ce învățătura Sfintei Scripturi este izvor pentru învățătura Părinților, de vreme ce izvorul amândorura e unul singur - Sfântul Duh ? „Frica de Dumnezeu e începutul virtuților”, grăiește sfântul Isaac Șirul. „Ea este odrasla credinței și este semănată în inimă atunci când mintea se înstrăinează de grijile acestei lumi pentru a aduna gândurile sale, ce rătăcesc, din răspândire într-o neconținută cugetare la refacerea ce va să vină... Cu pricepere pune la temelie călătoriei tale frica de Dumnezeu, și în puține zile te vei arăta la porțile împărăției, fără să ai nevoie de cale lungă”⁴², între povețele Preacuviosului Pimen cel Mare citim următoarele: „Avem nevoie de smerita cugetare și frica de Dumnezeu tot atât de mult ca de răsuflare. Cele trei lucrări de căpetenie ale monahului sunt: a se teme de Dumnezeu, a se ruga lui Dumnezeu și a face bine aproapelui. Când albinele

40 Preacuviosul Nil Sorski. Cuvântul 7.

41 Patericul egiptean.

42 Cuvântul I.

vor fi alungate de fum din stup, atunci se va lua osteneala lor dulce: așa și desfătarea trupească alungă frica de Dumnezeu din suflet și pierde tot lucrul lui bun. Începutul căii duhovnicești este frica de Domnul. Scriptura spune: *începutul înțelepciunii este frica de Domnul* (Ps. CX, 9). Și iarăși, când Avraam a făcut altar, Domnul i-a zis: *Acum am cunoscut că te temi tu de Dumnezeu* (Fac. XXII, 12)". Când un frate a întrebat cine spune: *Părtaș sunt Eu tuturor celor ce se tem de Tine* (Ps. 118, 63), cel Mare a răspuns: „Duhul Sfânt spune aceasta despre Sine". De asemenea, el povestea spusa Sfântului Antonie cel Mare despre Preacuviosul Pamvo, că prin frica de Dumnezeu Pamvo se făcuse pe sine locaș al Sfântului Duh⁴³, „începutul mântuirii noastre", spune Preacuviosul Casian Romanul, „este frica de Domnul. Prin ea vine și începutul întoarcerii, și curățirea de patimi, și păzirea virtuților în cei ce sunt povățuiți pe calea desăvârșirii. Ea, când pătrunde în inima omenească, naște în ea disprețul față de toate cele materiale, uitarea de rudenii și ura față de însăși lumea"⁴⁴, în același Cuvânt, tâlcuind porunca Domnului: *Cel ce nu va lua crucea sa și nu va veni după Mine, nu este Mie vrednic* (Mi. X, 38), Preacuviosul Casian judecă astfel: „Crucea noastră este frica de Domnul. Precum cel răstignit nu poate să-și întoarcă ori să își miște mădularele după dorința sufletului său, așa și noi suntem datori a ne îndrepta voile și dorințele noastre nu potrivit cu ceea ce ne e plăcut și ne înveselește în vremea de acum, ci potrivit cu Legea Domnului, cu ceea ce poruncește El. Precum cel pironit de lemnul crucii nu se minunează cu încântare de cele de acum, nu cugetă la cele de care e împătimit, nu se împrăstie cu griji pentru ziua de față, în el nu lucrează nici o dorință de a agonisi averi, nu se aprinde cu vreo trufie, cu vreo iutime, de necinstirile vremii de față nu se necăjește și de cele trecute a uitat deja, și cu toate că încă mai răsuflă în trup fiind, se socotește în toate privințele deja mort, tinzându-și privirile inimii în sus, unde nu se îndoiește că se va strămuta: așa și noi trebuie să fim răstigniți cu frica Domnului față de toate acestea, adică trebuie să fim morți nu doar față de patimile trupești, ci și față de înseși temeiurile lor, să avem ochii sufletului ațintiți într-aco-lo unde trebuie să ne așteptăm în orice clipă a ne muta. Astfel putem dobândi omorârea tuturor poftelor și împătimirilor noastre trupești"⁴⁵. Lesne se poate vedea aici că răstignirea pe crucea fricii de Dumnezeu pe care o descrie Preacuviosul Casian este ceea ce Sfântul Isaac Șirul numește lucrare care stă, după cuvântul Apostolului, în răstignirea trupului *cu patimile și poftele* (Gal. V, 24), care alcătuiește cea dintâi jumătate a căii duhovnicești care îl duce pe creștin la desăvârșirea menită lui.

Sfânta Scriptură, ce ne învață că *frica de Dumnezeu este curată, rămâne în veacul veacului* (Ps. XVIII, 10), spune de asemenea că *frica nu este întru dragoste, ci dragostea cea desăvârșită scoate afară frica: că frica pedeapsă are; iar cea ce se teme nu e desăvârșită în dragoste* (I In. IV, 18). Această părută contradicție Sfinții Părinți o lămuresc astfel: „Sunt două frici: una începătoare, cealaltă desăvârșită; una este frica celor care încep, ca să zic așa, să facă voia lui Dumnezeu; cealaltă e a Sfinților desăvârșiți, ce au ajuns la măsura dragostei. De pildă: cine plinește voia lui Dumnezeu de frica muncilor, acela, precum am spus, încă este începător; acesta încă nu face binele de dragul binelui în sine, ci de frica pedepsei - iar celălalt împlinește voia lui Dumnezeu din dragoste de Dumnezeu, iubind voia lui Dumnezeu, o

⁴³ Patericul egiptean.

⁴⁴ Cassianus, liber IV: *De institutis, renuntiantia*, cap. XXXIX.

⁴⁵ Cap. XXXV.

împlinește ca să placă lui Dumnezeu. Unul ca acesta știe ce este binele adevărat! Unul ca acesta a cunoscut ce înseamnă a fi cu Dumnezeu! Unul ca acesta are adevărata dragoste, pe care sfântul a numit-o *desăvârșită* (I In. IV, 18). Această dragoste îl conduce la frica cea desăvârșită, fiindcă unul ca acesta se teme și păzește credincioșia față de voia lui Dumnezeu nu din frica pedepselor, nu pentru a scăpa de muncile cele veșnice, ci pentru că, precum am spus, gustând din dulceața petrecerii cu Dumnezeu, se teme să nu cadă, se teme să nu se lipsească de aceasta. Prin această frică desăvârșită, care lucrează pe temeiul dragostei, e izgonită frica începătoare. De asta s-a și spus: *Dragostea desăvârșită alungă frica*. Ci totuși e cu neputință a atinge frica desăvârșită altfel decât prin cea începătoare"⁴⁶, însăși măreția Dumnezeirii aduce frică sfântă, evlavioasă asupra acelor zidiri înțeleghătoare ale lui Dumnezeu care, din pricina curăției și sfințeniei lor, s-au învrednicit de foarte apropiata stare înaintea Lui. *Dumnezeu, Cel Ce e proslăvit în sfatul sfinților, mare și înfricoșat este peste toți cei dimprejurul Lui* (Ps. LXXXVIII, 8).

Nu cumva, fiindcă suntem păcătoși, nu trebuie să îl iubim deloc pe Dumnezeu ? - Nu! Să-L iubim, însă așa cum a poruncit El; să rtăzuim din toate puterile a ajunge la dobândirea sfintei dragoste, însă pe calea arătată nouă de către însuși Dumnezeu. Să nu ne lăsăm în voia imboldurilor lingușitoare și amăgitoare ale părerii de sine! Să nu stărnim în inimă văpaia patimii dulcetii și a slavei deșarte, care sunt atât de urâte înaintea lui Dumnezeu, atât de pierzătoare pentru noi! Dumnezeu poruncește să fie iubit în următorul chip. *Rămâneți întru dragostea Mea*, spune El. *De veți păzi poruncile Mele, veți rămâne întru dragostea Mea, precum Eu poruncile Tatălui Meu am păzit, și rămân întru dragostea Lui* (In. XV, 9,10). Însuși Fiul lui Dumnezeu înomenit ne-a dat pildă deaceastă viețuire și nevoință, *smerindu-Se pe Sine și ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce* (Fii. II, 8). Să lepădăm trufia, care pune pe seama noastră merite; să îmbrățișăm smerenia, ce ne descoperă căderea și păcătoșenia noastră. Dragostea de Hristos s-o arătăm prin ascultarea față de Hristos; dragostea de Dumnezeu Tatăl s-o dovedim prin ascultarea de Dumnezeu Fiul, Care *nu de la Sine grăia* către noi, Ci ne vestea ceea ce *1-a poruncit Tatăl*, a Cărui poruncă este *viață veșnică* (In. XII, 49, 50). *Cel ce are poruncile Mele și le păzește pe ele*, a grăit Domnul, *acela este cel ce Mă iubește. De Mă iubește cineva, cuvântul Meu va păzi. Cel ce nu Mă iubește, cuvintele Mele nu le păzește* (In. XIV, 21, 23, 24). Plinirea poruncilor Mântuitorului este singurul semn al dragostei de Dumnezeu pe care îl recunoaște Mântuitorul. „Din această pricină, toți cei ce bine au plăcut lui Dumnezeu l-au bineplă-cut nu altminteri decât părăsind dreptatea lor cea vătămată de căderea în păcat și năzuind spre căutarea dreptății lui Dumnezeu, care este înfățișată în învățătura și poruncile Evangheliei, în dreptatea lui Dumnezeu ei au aflat dragostea ascunsă de firea căzută; și Domnul, Care a poruncit mult despre dragoste, a poruncit să căutăm mai înainte dreptatea lui Dumnezeu, știind că aceasta este maica dragostei"⁴⁷. Dacă dorim să dobândim dragoste de Dumnezeu, să îndrăgim poruncile evanghelice; să vindem poftele și împătimirile noastre și să cumpărăm cu prețul lepădării de sine țarină: inima noastră, care fără a fi cumpărată în acest chip nu poate fi a noastră; să o lucrăm prin poruncile lui Dumnezeu și să aflăm comoara cerească cea ascunsă într-însa: dragostea

46 Preacuviosul Avvă Dorotei. Învățătura a IV-a: *Despre frica de Dumnezeu*.

47 Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia XXXVII, cap. II, III.45.

(Mt. XIII, 44).

Dar ce ne așteaptă în țarina aceasta ? Ne așteaptă osteneli și dureri; ne așteaptă vrăjmașul, care nu se va lăsa lesne biruit: ne așteaptă, pentru a ni se împotrivi, păcatul care viază în noi. El viază în minte, viază în inimă, viază în trup. Este nevoie de nevointă puternică pentru a pleca mintea îngâmfată și oarbă întru ascultarea poruncilor lui Hristos. Atunci când mintea se supune lui Hristos, vine o nouă nevointă: aducerea inimii stricate, încăpățănate, la conglăsuirea cu învățătura lui Hristos, supunerea inimii înaintea învățăturii lui Hristos, căreia ea îi e vrăjmașă, în fine, dacă mintea și inima ajung în starea de supunere față de Hristos, trebuie să fie atrasă la aceasta și pulberea menită cerului - trupul. Fiecare pas în războiul nostru cel nevăzut e însemnat de nevointă, însemnat de pătimire, stropit cu sudoarea puternicei siliri de sine. Ba biruim, ba suntem biruiți; ba apare nădejdea smulgerii din robie, ba vedem iar că lanțurile noastre sunt tari, deloc slăbite de mijloacele prin care socoteam să le slăbim. Ne doboară și neputința firească, și neputința cea de bună voie, și întunecarea înțelegerii pricinuită de viața păcătoasă dinainte, și neorânduiala inimii, care a dobândit deprinderi păcătoase, și imboldurile trupului, ce a gustat din desfătări dobitoarești și s-a molipsit de dorirea lor. Iată calea cea strâmtă și necăjită, așternută cu măracini, pe care îl duce pe păcătos la împăcarea cu Dumnezeu plângerea întru rugăciune către Dumnezeu, ajutată de faptele pocăinței, de faptele smereniei, de împlinirea poruncilor evanghelice insuflată de către frica de Dumnezeu.

Unirea fricii de Dumnezeu cu dumnezeiasca dragoste e minunat înfățișată de către purtătorii de Duh Părinți Isaac Șirul și Simeon Noul Teolog. Cu frumoasele lor cuvinte să împodobim cuvântul nostru sărăcăcios. „Pocăința”, grăiește Sfântul Isaac Șirul, „a fost dată oamenilor prin har spre har. Pocăința este a doua naștere a noastră de la Dumnezeu. Așteptăm ca prin mijlocirea pocăinței să ni se dăruiască ceea ce ni s-a zălogit prin credință. Pocăința e ușa milostivirii, deschisă larg celor care o caută. Prin ușa aceasta intrăm întru milostivirea lui Dumnezeu; afară de această intrare nu vom afla milă: *fiindcă toți, după cuvântul Scripturii, au păcătuît, îndreptându-se în dar prin harul Lui* (Rom. III, 23-24). Pocăința este al doilea har (al botezului ? - n. tr.), și se naște în inimă din credință și frică. Frica este toiagul părintesc care ne cârmuiește până când vom ajunge la raiul cel duhovnicesc al bunătăților; când vom ajunge acolo, ne va lăsa și se va întoarce. Raiul e dragostea lui Dumnezeu, în care este desfătarea tuturor fericirilor, unde fericitul Pavel se hrănea cu hrană mai presus de fire. Gustând acolo din pomul vieții, el striga: *Cele ce ochiul n-a văzut, nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, acestea a gătit Dumnezeu celor ce îl iubesc pe Dânsul* (I Cor. II, 9). Gustarea din acest pom i-a fost oprită lui Adam prin cursa pusă de diavol. Pomul vieții e dragostea lui Dumnezeu, din care a căzut Adam, și după cădere nu-i mai întâmpina bucuria, ci muncea și se ostenea pe pământul cu măracini. Cei care s-au lipsit de dragostea lui Dumnezeu, chiar dacă umblă drept, mănâncă pâinea sudorii întru faptele lor, pâinea pe care i s-a poruncit să o mănânce, după căderea lui, celui întâi-zidit. Până ce n-am aflat dragostea, trebuie să lucrăm pe pământul cu măracini; vom semăna și vom culege printre măracini. Chiar dacă semănătura noastră va fi semănătură a dreptății, totuși suntem răniți în fiecare ceas de măracini și, oricât ne-am trudi pentru dreptate, trăim întru sudoarea feței noastre. Iar când vom afla dragostea, atunci ne vom hrăni cu pâinea cea cerească, ne

vom întări fără fapte și osteneală. Hristos e *pâinea care s-a pogorât din cer, și dă viață lumii* (In. VI, 51, 33). Aceasta este hrana îngerilor. Cel ce a aflat dragostea gustă pe Hristos în fiecare zi și în fiecare ceas. *De va mânca cineva din pâinea aceasta, spune El, pe care o dau Eu, va fi viu în veci* (In. VI, 51). Fericit cel care mănâncă pâinea dragostei, care este Iisus. Iar că cine are ca hrană dragostea, are ca hrană pe Hristos, Cel peste toți Dumnezeu, dă mărturie Ioan, care grăiește: *Dumnezeu Dragoste este* (I In. IV, 8). Apoi, cel care trăiește în dragoste se îndulcește de viața care izvorăște din Dumnezeu și, aflându-se în astă lume, trage în piept încă de aici văzduhul învierii. De acest văzduh se îndulcesc dreptii după înviere. Dragostea e împărăția, gustarea cea de taină pe care Domnul a făgăduit-o Apostolilor. Spusa: *ca să mâncați și să beți la masă întru împărăția Mea* (Le. XXII, 30), ce înseamnă, dacă nu dragostea ? Îndeajuns este această dragoste ca să hrănească pe om în loc de mâncare și băutură. Ea este *vinul care veselește inima omului* (Ps. CUI, 16). Fericit cel ce a băut acest vin. Băutu-1-au neînfrânații, și s-au făcut evlavioși; băutu-1-au păcătoșii, și au uitat calea poticnirilor lor; băutu-1-au bețivii, și s-au făcut postitori; băutu-1-au bogații, și au dorit sărăcia; băutu-1-au săracii, și s-au îmbogățit cu nădejdea; băutu-1-au neputincioșii, și s-au făcut puternici; băutu-1-au neștiutorii, și s-au făcut preaînțelepți. Precum este cu neputință a trece marea largă fără corabie, așa este cu neputință să ajungă cineva la dragoste fără frică. Marea cea puturoasă care se află între noi și raiul cel gândit putem s-o trecem în corabia pocăinței, ce are ca vâslași frica. Dacă nu îndreaptă corabia pocăinței, în care trecem marea lumii către Dumnezeu, atunci ne înecăm în marea puturoasă. Pocăința este corabia; frica este cârmaciul ei; dragostea e limanul dumnezeiesc. Frica ne bagă în corabia pocăinței și ne trece marea cea puturoasă a acestei lumi, îndreptându-ne la limanul cel dumnezeiesc - la dragoste, spre care năzuiesc *toți cei osteniți și împovărați* (Mt. XI, 28) de pocăință. Dacă am atins dragostea, am atins pe Dumnezeu; calea noastră s-a săvârșit: am ajuns la ostrovul acelei lumi unde sunt Tatăl și Fiul și Sfântul Duh".

Titlul celui de-al doilea Cuvânt din cartea Sfântului Simeon, care e scrisă în versuri, ne arată tot ce cuprinde acest Cuvânt, și ca atare începem prin a da acest titlu: „Din frică se naște dragostea, iar prin dragoste se dezrădăcinează frica din suflet, și rămâne în suflet numai dragostea, fiind Duh Dumnezeiesc și Sfânt". Cuvântul său, sfântul și-1 începe în acest fel: „Cum voi cânta, cum voi proslăvi, cum voi lăuda după vrednicie pe Dumnezeu meu, Cel Ce a trecut cu vederea multele mele păcate ? Cum voi privi la cer ? Cum voi deschide ochii ? Cum voi deschide gura, Părinte ? Cum voi mișca buzele ? Cum voi tinde mâinile mele spre înălțimea cerului ? Ce cuvinte voi ticlui ? Ce graiuri voi aduce ? Cum voi îndrăzni să încep împreună-vorbirea, sau cum voi cere iertăciune pentru greșalele mele fără număr ? Cu adevărat, am făcut fapte care nicicum nu merită iertare. Tu știi, Mântuitorule, ce vreau să spun! Am întrecut orice hotar al firii; am făcut fapte mai prejos de fire; m-am arătat mai rău ca necuvântătoarele, mai rău decât toate vietățile mării, decât toate dobitoacele pământului: cu adevărat, mai rău chiar și decât jivinele, și decât fiarele, călcând poruncile Tale dincolo de firea necuvântătoarelor, spurcându-mi trupul meu și necinstindu-mi sufletul. Cum mă voi arăta Ție ? Cum Te voi vedea ? Cum voi cuteza să stau eu, ticălosul înaintea feței Tale ? Cum nu voi fugi de slava Ta, de lumina cu care strălucește Sfântul Tău Duh ? Cum nu voi merge în întuneric singur, cel ce am făcut faptele întunericului, și nu voi fi înstrăinat de mulțimea sfinților ?

Cum voi suferi glasul Tău care mă va trimite în întuneric ? încă de aici purtând osânda faptelor mele, cu totul mă înfricoșez, cu totul mă cutremur. Cuprins de spaimă și de *groază*, strig Ție: Mântuitorul meu ! Știu că nimeni altul nu a greșit înaintea Ta ca mine, nici n-a săvârșit faptele pe care le-am făcut eu, ticălosul. Pricină m-am făcut și pierzării altora. Dar și aceasta știu, și de aceasta m-am încredințat, Dumnezeuul meu: că nici mărimea păcatelor, nici mulțimea greșalelor, nici necurăția faptelor nu vor întrece niciodată mila Ta cea iubitoare de oameni și mare, mai presus decât toată măreția, mai presus de cuvânt și mai presus de minte, pe care Tu o reversezi cu îmbelsugare asupra celor ce păcătuiesc și apoi se căiesc fierbinte. Tu-i curățești și-i luminezi și-i faci părtași ai luminii, făcându-i fără pizmă părtași ai Dumnezeuirii Tale. Tu stai de vorbă cu ei adesea, ca și cu niște prieteni adevărați ai Tăi, despre lucruri minunate pentru îngeri și pentru gândurile omenești. O, bunătate nemăsurată ! O, dragoste netâlcuită ! Tocmai de aceea cad și strig către Tine! Cum ai primit pe curvarul și pe desfrânata ce au venit la Tine, așa primește-mă, Indurate, și pe mine, cel ce mă pocăiesc din suflet. Socotind, Hristoase al meu, picăturile lacrimilor mele întru izvoare care izvorăsc neîncetat, spală cu ele sufletul meu. Spală cu ele și întinarea trupului, cea pricinuită de către patimi; spală de toată viclenia și inima: ea este rădăcina și izvorul a tot păcatul. Viclenia este semănătura semănătorului celui viclean. Unde se află ea, acolo și odrăslește, și se înalță, și scoate ramuri multe de viclenie și răutate. Rădăcinile ei smulge-le din adânc, Hristoase al meu, și curăță țarinile sufletului și inimii mele. Îndurate! Sădește în ele frica Ta. Fă ca ea să se înrădăcineze și să crească în chip mulțumitor, ca să ajungă înaltă, prin păzirea poruncilor Tale înmulțindu-se în fiecare ceas, prin înmulțirea sa înmulțind și curgerile lacrimilor. Adăpându-se cu ele din ce în ce mai mult, ea crește și se înalță. Odată cu frica, pe măsura ei, crește smerenia, în fața smereniei fug toate patimile, iar dimpreună cu acestea e alungată și oastea demonilor. Toate virtuțile sunt privite ca unele ce o urmează, o înconjură ca paznicele, prietenele și roabele pe o împărăteasă, pe o stăpână. Iar când se adună și se unesc între ele, în mijlocul lor înflorește, ca pomul lângă izvoarele apelor, frica, sădită de către Tine, și încetul cu încetul odrăslește o floare străină. Am zis străină fiindcă orice fire naște după felul său, și sămânța tuturor pomilor se află în fiecare după felul său - iar frica Ta dă naștere și unei flori străine firii, și unui rod de asemenea străin ei. Frica aceasta este plină în chip firesc de tânguire, și *pe* cei ce au dobândit-o îi face a se tângui neîncetat ca pe niște robi vrednici de multe cazne, ca pe unii care așteaptă în fiecare ceas cercetarea morții, care văd secera morții, care nu cunosc ceasul morții, care nu au nădejde, nu au încredințare de iertare desăvârșită, ci se cutremură de hotarul acestei vieți, se înspăimântă de sfârșitul ei, din pricină că neștiută este hotărârea ce va urma după judecată, o, Dumnezeuul meu ! Floarea născută de către frică, netâlcuită după fel, este încă și mai netâlcuită după chip. Ea se vede înflorind, dar neîntârziat se ascunde - ceea ce este nefiresc și nu după rânduiala firii, ceea ce este mai presus de fire, ceea ce întrece orice fire. Totuși, floarea se arată minunată, mai presus de orice cuvânt, răpește spre vederea ei toată mintea mea, neîngăduindu-i să-și amintească nimic din cele a căror cunoaștere o aduce frica, ci pricinuieste în mine atunci uitarea tuturor acestora, și degrab zboară. Pomul fricii rămâne iarăși fără floare. Și mă necăjesc, și suspin, și strig cu putere către Tine! Și iarăși văd pe ramurile pomului floarea ! O, Hristoase al meu ! Având privirea ațintită doar la floare,

nu văd atunci pomul acesta. Dar floarea se ivește mai des și, atrăgându-mă tot la sine prin dorire, sfârșește în rodul dragostei. Și iar nu rabdă acest rod să rămână pe pomul fricii. Dimpotrivă, când se coace, se coace singur, fără pom. Frică în dragoste nicidecum nu se află, în timp ce, dimpotrivă, sufletul fără frică nu aduce roadă. Cu adevărat, minune mai presus de cuvânt, mai presus decât orice gând! Pomul cu greutate înflorește și aduce rod; iar rodul, dimpotrivă, dezrădăcinează tot pomul și rămâne rodul, rămâne singur. Cum se poate rod fără pom ? Nicidecum nu pot să tâlcuiesc. Și totuși el rămâne, și totuși el este - dragostea asta fără frica ce a născut-o. Această dragoste e, cu adevărat, cea mai mare veselie, umple pe cel care a dobândit-o de bucurie și desfătare sufletească, îl scoate în afara lumii prin simțirea duhovnicească, lucru pe care frica nu poate nicidecum să-l facă. Acest rod, aflându-se înlăuntrul celor văzute și înlăuntrul celor simțite, cum poate să îl așeze departe de toate pe cel ce a dobândit frica, unindu-l în întregime cu cele nevăzute prin mijlocirea simțirii duhovnicești ? Cu adevărat, nicidecum nu poate. Floarea aceasta și rodul acesta, născute de către frică, se află în afara acestei lumi. Ele și acum răpesc sufletul, și îl înalță, și îl așază în afara acestei lumi. Cum ? Aș fi vrut și eu să știu limpede acest lucru. El este de netâlcuit: Dragostea este Dumnezeuzei Duh".

În ce chip se petrece însăși schimbarea în inimă ? În ce chip săvârșește ea nepătrunsa trecere de la frică la dragoste ? - Vom da răspuns luat din sfânta cercare a bineplăcuților lui Dumnezeu. Contemporanul și compatriotul nostru, podoaba și slava monahismului vremurilor din urmă, Gheorghe, zăvorâtul din mănăstirea Zadonsk, care a ajuns la desăvârșirea creștină, grăiește despre sine, într-un cuvânt de ziditoare încredere către aproapele: „Vreau să spun câteva cuvinte despre esența dragostei. Ea este focul cel mai subțire cu putință, care întrece toată mintea și este mai ușor decât toată mintea. Lucrările acestui foc sunt iuți și minunate; ele sunt sfințite și revarsă asupra sufletului de la Sfântul, Pretutindenea-Fiito-rul Duh. Acest foc numai ce se atinge de inimă, că orice gând și simțământ neliniștit se preschimbă într-o clipă în liniște, în smerenie, în bucurie, în desfătare mai presus de toate, în multe privințe am fost fără ascunzișuri față de Dumnezeuzei: vreau să fiu încă și mai deschis. Petrecusem aici, întru însingurarea mea, deja șase ani (pare-se), când a fost plăcut înaintea Domnului să aducă inima mea întru străpungere desăvârșită. Atunci am crezut că deja pierisem și că mânia lui Dumnezeu va arde sufletul meu călcător de lege, trândav și nepăsător... Am căzut în mare istovire, și abia mai suflam; dar repetam în inima mea neconținut: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul". Deodată, într-o clipă, toată neputința a pierit, și focul dragostei curate s-a atins de inima mea: m-am umplut tot de putere, de simțiri, de plăcere și bucurie netâlcuită; eram răpit într-o asemenea măsură că deja îmi doream să fiu chinuit, sfâșiat, batjocorit; doream aceasta spre a păstra în mine dulcele foc al dragostei către toți. El e atât de puternic și dulce, că nu e nici amărăciune, nici jignire pe care să nu o prefacă în bucurie. Cu cât pui mai multe lemne pe foc, cu atât este mai puternic: așa lucrează asupra noastră necazurile și amărăciunile pricinuite de către oameni. Cu cât mai multe necazuri din partea lor, cu atât mai mult se aprinde inima de sfânta dragoste. Si ce libertate, ce lumină! Nu sunt cuvinte spre a tâlcui: m-as bucura de m-ar lipsi cineva de ochii mei ca să nu vadă lumina cea deșartă; bucuros aș fi de m-ar lua cineva ca pe un nelegiuit și m-

ar zidi într-un zid ca să nu aud glas, să nu văd umbră omenească..."⁴⁸. „Dragostea”, spune Sfântul Isaac Şirul, „nu ştie de sfială, şi ca atare nu poate să dea mădulelor sale chip de bună rânduială. Prin firea ei, iubirea leapădă ruşinea şi uită de măsurile sale. Fericit cel ce te va afla pe tine, liman al bucuriei fără margini !”⁴⁹

Dumnezeiescul vine de la sine atunci când nu îl aşteptăm şi nu nădăjduim să îl primim: dar ca să urmeze bunăvoinţa lui Dumnezeu către noi, trebuie mai întâi să ne curăţim prin pocăinţă, în pocăinţă sunt împreunate toate poruncile lui Dumnezeu. Prin pocăinţă e adus creştinul mai întâi în frica de Dumnezeu, apoi în dragostea de Dumnezeu.

Să se culce pe pieptul lui Iisus Ioan, feciorelnicul şi de Dumnezeu Cuvântătorul, ucenicul *pe care îl iubea Iisus* (In. XXI, 20)! Să se alăture lui ceilalţi sfinţi ai lui Dumnezeu, ucenicii iubiţi ai sfintei dragoste! Acolo nu e locul nostru. Locul nostru este în ceata leproşilor, slăbănogilor, orbilor, surzilor, muţilor, îndrăciţi-lor. Noi ţinem de numărul lor prin starea sufletelor noastre, şi în rândul lor ne apropiem de Mântuitorul nostru, împreună cu ei ne aşază Maica noastră, Sfânta Biserică, punând în gura fiilor săi rugăciunile umilicioase, pătrunse de conştiinţa păcătoşeniei proprii, ale acatistului Preadulcelui Iisus. Maica noastră duhovnicească ne dă o stare sigură, ca să primim cu atât mai sigur mila lui Dumnezeu. Domnul ne-a înfiat prin Sfântul Botez; noi, însă, am călcat sfinţita unire cu El prin călcarea sfintelor Lui porunci, prin prea-curveasca unire cu păcatul cel spurcat. *Domni ai So-domei, popor al Gomorei* (Îs. 1,10): astfel numeşte Domnul poporul după căderea acestuia în fărădelege -acel popor despre care El vestise mai înainte: *S-a făcut partea Domnului poporul Lui, Iacov, funia moştenirii Lui, Israil* (Deut. XXXII, 9).

Fiul risipitor, după ce a cheltuit în ţară străină averea părintească şi s-a supus unor negrăite nenorociri, când a început să cugete întoarcerea la tatăl său, şi-a plănuit - povăţuit fiind de starea sa cât se poate de necăjită şi de marea bogăţie a tatălui său - cel mai înţeleaptă purtare. *Scula-mă-voi, a zis el, si mă voi duce la tatăl meu si voi zice lui: Tată, gresit-am la cer si înaintea ta, şi nu mai sunt vrednic a mă chema fiul tău:fă-măca pe unul dintre argaţii tăi* (Le XV, 18,19). Smerenia ce luase naştere în gânduri fiul a şi înfăptuit-o, *si el încă departe fiind, l-a văzut pe dânsul tatăl lui si i s-a făcut milă* (Le. XV, 20). Aşa şi noi, după ce am pierdut în îndeletniciri deşarte şi păcătoase frumuseţea înfierii dată nouă de către Tatăl Cel Ceresc, suntem datori să ne apropiem de tronul slavei şi măririi Lui cu adâncă smerenie, cu frică plină de evlavie. Cea dintâi lucrare a noastră se cuvine să fie recunoaşterea şi mărturisirea greşalelor noastre, părăsirea vieţii păcătoase, intrarea în viaţa după poruncile evanghelice. Sufletul rugăciunilor şi celorlalte evlavioase nevoinţe ale noastre se cuvine să fie simţământul pocăinţei. Cu deplină încredinţare se cade nouă să ne socotim nevrednici de dragoste, nevrednici de numele „fii ai lui Dumnezeu” şi „fiice ale lui Dumnezeu”. *Fă-mă*, spune fiul risipitor care se pocăieşte, *ca pe unul dintre argaţii tăi* care trudesce în ţarina pocăinţei sub privirea cumplitelui supraveghetor: frica. Să nu căutăm ceea ce nu depinde de noi să dobândim, pentru care nu suntem încă pârguiţi. Până când, asemenea sutaşului pomenit în Evanghelie, ne aflăm *sub stăpânire*, până când în noi precumpănesc păcatul şi duhurile căzute, să mărturisim dimpreună cu sutaşul cel înţelept: „*Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu: ci numai zi cu cuvântul, şi se va tămădui sluga mea*”

48 *Scrisorile zăvorâtului Gheorghe*, voi. 2, scrisoarea 37, ediţia din anul 1860

49 Cuvântul 89

(Mt. VIII, 8). Tu ești Preacurat și Preasfânt, odihnești numai în cei curați și sfinți: dar eu, spurcatul, *nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu*".

„Cred”, spune Sfântul Isaac Șirul, „că așa cum fiul nu se îndoaie de tatăl său și nu cere de la dânsul, zicând: „învăță-mă meșteșug”, sau: „Dă-mi cutare și cutare lucru”, asemenea și monahului nu se cuvine să cugete și să ceară de la Dumnezeu: „Dă-mi cutare și cutare lucru”. El știe că Dumnezeu Se îngrijește de noi mai mult decât se îngrijește tatăl de fiu. Prin urmare, suntem datori să ne aducem în starea de smerenie, să plângem pentru pricinile greșalelor noastre celor fără de voie, pe care le-am făcut în gânduri sau în fapte, și din inimă înfrântă să zicem spusele vameșului: *Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului* (Le. XVIII, 13)... Precum fiul bolnav al unui împărat nu spune tatălui său: „Fă-mă împărat”, ci îngrijește de boala sa și după însănătoșire împărăția tatălui său devine de la sine împărăția sa, așa și păcătosul care se pocăiește, primind sănătatea sufletului său, intră cu Tatăl în tărâmul firii curate și împărătește întru slava Tatălui său”⁵⁰. Amin.

Judecățile lui Dumnezeu

Nu este întâmplare oarbă! Dumnezeu cârmuiește lumea, și tot ce se săvârșește în cer și în cele de sub cer se săvârșește potrivit judecății Atotînțeleptului și Atotputernicului Dumnezeu, Celui Neurmat întru înțelepciunea și atotputernicia Sa, Celui Neurmat întru cârmuirea Sa.

Dumnezeu cârmuiește lumea; făpturile Sale cele înțelegătoare să se supună Lui, și slugile Lui să contemple cu evlavie, să slavoslovească întru mirare și nedumerire ceea ce întrece mintea lor: cârmuirea Lui cea măreață!

Dumnezeu cârmuiește lumea. Păcătoșii cei orbi nu văd această cârmuire. Ei au născocit „întâmplarea” străină de rațiune: lipsa vederii drepte, lipsa de agerime a vederii lor duhovnicești - vedere întunecată, vedere schimonosită - ei n-o pricep; ei pun pe seama cârmuirii lui Dumnezeu lipsa dreptății și a noimei din această lume; ei hulesc cârmuirea lui Dumnezeu, și lucrarea Lui cea preaînțeleaptă o socot și o numesc lucrare fără noimă!

Domnul Dumnezeul nostru: în tot pământul judecățile Lui (Ps. CIV, 7), propovăduiește Proorocul împărătesc. *Judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună* (Ps. XVIII, 10). În ele nu-i nimic nedrept! În ele nu-i nimic „irațional” ! Ele sunt îndreptățite de urmările lor, de roadele lor: sunt îndreptățite prin desăvârșirea Atotdesăvârșitului lor Izvor.

Laudă, Ierusalime, pe Domnul! Laudă pe Dumnezeul tău, Sioane ! Că a întărit încuietorile porților tale, binecu-vântat-a pe fiii tăi întru tine (Ps. CXLVII, 1, 2). În stare a lauda pe Domnul cu laudă bineplăcută lui Dumnezeu este doar Biserica Ortodoxă; doar adevărații ei fii, credincioase sânelui ei - predaniei ei dogmatice și morale - sunt în stare să moștenească binecuvântarea. Dumnezeu, *Cel Ce vestește cuvântul Său lui Iacov, îndreptările și judecățile Sale lui Israil* (Ps. CXLVII, 8)⁵¹, descoperă învățătura mântuirii tuturor mădularelor Bisericii Ortodoxe; însă taina dreptății

⁵⁰ Cuvântul 55.

⁵¹ Cf. Fac. XXXII, 28. „Iacov”, precum și „Israil”, este numit aici poporul israilitean după numele începătorului său, care la naștere a fost numit Iacov, iar după ce s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu numele i-a fost schimbat în cel de Israil. În înțeles duhovnicesc, „Israil” sunt numiți creștinii care au ajuns la o sporire duhovnicească însemnată.

evangelice si taina judecăților Sale o descoperă, pe cât poate fi ea pătrunsă, numai celor aleși, ce s-au învrednicit să vadă cu minte curată pe Dumnezeu în pronia și cârmuirea Lui. *Nu a făcut Dumnezeu așa la tot neamul, si judecățile Sale nu le-a arătat lor* (Ps. CXLVII, 9).

Vederea judecăților lui Dumnezeu e o vedere duhovnicească. La această vedere e înălțată prin Dumnezeiescul har, la vremea potrivită, mintea creștinului care se nevoiește după rânduială⁵². Vederii duhovnicești a minții îi răspunde inima printr-o simțire duhovnicească, sfântă, cu care ea se adapă ca și cu o băutură dulce și bineînsmiresmată, ce revarsă în ea și saturare, și bărbăție, și veselie. Privesc în judecățile Tale, Doamne al meu: *judecățile Tale - adânc mult* (Ps. XXXV, 6). Adâncul lor nu-i poate cerceta nici mintea omenească, nici mintea îngerească, la fel cum ochiul nostru cel simțit nu poate vedea țăriile cerului, ce se ascund dincolo de albastrul lui străveziu și fără hotar.

Este cu neputință a împlini întocmai și nerătăcit voia lui Dumnezeu fără cunoașterea judecăților Lui. Ce sunt poruncile lui Dumnezeu ? Sunt voia lui Dumnezeu, descoperită de El oamenilor ca ei să aibă călăuză în faptele ce țin de sloboda lor alegere. Ce sunt judecățile lui Dumnezeu ? Sunt cele făptuite sau îngăduite de voia lui Dumnezeu, asupra cărora voința slobodă a omului nu are nici o înrăurire. Este învederat că pentru a împlini deplin voia lui Dumnezeu, omul are neapărată nevoie să intre în legătura cea nerătăcită cu poruncile lui Dumnezeu, precum și cu judecățile Lui. *Păzit-am căile Domnului*, grăiește adevăratul slujitor al lui Dumnezeu, *că toate judecățile Lui sunt înaintea mea, si îndreptările Lui nu s-au depărtat de la mine* (Ps. XVII, 24, 25). *Judecățile Tale*, Doamne al meu, *mă învață!* (Ps. CXVIII, 108). *Mărturisi-mă-voi Ție întru îndreptarea inimii, ca să mă învăț judecățile dreptății Tale* (Ps. CXVIII, 7).

Întăritat-a pe Dumnezeu cel păcătos - slujitorul de bună voie al dracilor: *nu este Dumnezeu înaintea lui, spurcă-se căile lui în toată vremea, leapădă-se judecățile Tale*, Doamne al nostru, *de către fața lui* (Ps. IX, 24, 25). Nepăsarea față de poruncile lui Dumnezeu însoțește - altminteri nu se poate - tăgăduirea cârmuirii lumii de către Dumnezeu și a purtării Lui de grijă pentru lume: nepăsarea față de poruncile lui Dumnezeu reiese ca o urmare firească din tăgăduirea aceasta. Drept cârmuitor al lumii, pricină începătoare a tot ce se săvârșește în obștea oamenilor și cu fiecare om în parte, cel ce păcătuiește de bună voie și dinadins so-coate fie rațiunea omenească, fie întâmplarea oarbă și fără noimă. Acest păcătos, prin însuși felul său de a gândi, prin însăși așezarea lui sufletească, se face vrăjmaș lui Dumnezeu, vrăjmaș Sfintei Lui Evanghelii; el calcă în picioare fără frică toate poruncile Lui, îndestulându-și fără frică toate poftetele păcătoase.

Pentru cine Dumnezeu nu este întru pronia Sa, Dumnezeu nu este nici întru poruncile Sale. Cel care L-a văzut pe Dumnezeu în cârmuirea lumii de către Dânsul, cel ce s-a cucerit înaintea acestei cârmuirii, cel ce s-a cucerit *înaintea judecăților lui Dumnezeu*, numai acela poate *pironi cârnurile sale cu frica Lui* (Ps. CXVIII, 120), poate răstigni voia și cugetarea păcătoasă și iubitoare de materie pe crucea poruncilor evangelice. Pentru a-L vedea pe Dumnezeu în pronia Sa, este nevoie de curăție a minții, a inimii și a trupului. Pentru agonisirea curăției, este nevoie de viață după poruncile Evangheliei. Din vederea judecăților lui Dumnezeu se naște cu îndoită îmbelșugare materia acestei vederi: viața

⁵² Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 56.

cucernică.

Dumnezeu cârmuiește lumea; El cârmuiește și viața fiecărui om, în toate amănuntele ei. Acest fel de cârmuire, ce intră până în cele mai mărunte - neînsemnate, la prima vedere - condiții ale ființării zidirilor, e pe măsura nemărginitei desăvârșiri a însușirilor lui Dumnezeu. Legea acestei cârmuiri se lasă citită și în natură, se lasă citită și în viața obștească și particulară a oamenilor, se lasă citită și în Sfânta Scriptură. *Au doară*, a zis Mântuitorul, *nu se vând două păsări pentru un ban ? Și nici una dintr-însele nu cade pe pământ fără de Tatăl vostru - iar vouă*, slujitorilor apropiați și credincioși ai lui Dumnezeu, *și perii capului vă sunt toți numărați* (Mt. X, 29, 30). Cred atotsfintelor cuvinte! Nu pot să nu cred lor: ele zugrăvesc întocmai desăvârșirea Dumnezeului meu. *De la fața Ta, Doamne al meu, judecata mea să iasă!* (Ps. XVI, 2) Sunt al Tău pe de-a-ntregul! Viața și moartea mea se află în orișicare clipă în mâinile Tale! Tu iei parte la toate faptele mele, la toate împrejurările vieții mele: îmi ajuți în a-Ți bineplăcea Ție; îndelung îmi rabzi atunci când lucrez cu samavolnicie, în chip păcătos, nebunește. Neîncetat mă îndreptează pe calea Ta dreapta Ta ! Fără împreună-lucrarea acestei drepte, de mult m-aș fi rătăcit fără ieșire, aș fi pierit fără întoarcere. Tu, Singurul în stare a-1 judeca pe om, mă judeci și hotărăști soarta mea veșnică după dreapta Ta judecată, după nespusa Ta milostivire. Eu sunt al Tău și dinainte de a lua ființă, și în viața mea, și dincolo de hotarul ființării sau pribegiei mele pământești!

Judecățile lui Dumnezeu sunt tot ce se săvârșește în lume. Tot ce se săvârșește, se săvârșește ca urmare a judecății și rânduielii lui Dumnezeu, în ascuns de Dumnezeu și în neatârnare de El nu se săvârșește și nu poate să se săvârșească nimic. Un lucru se săvârșește după voia lui Dumnezeu; altul se săvârșește prin îngăduința Lui; tot ce se săvârșește, se săvârșește potrivit judecății și rânduielii dumnezeiești. Judecata lui Dumnezeu este întotdeauna dreaptă: *Drept ești, Doamne*, spune Proorocul, *și drepte sunt judecățile Tale* (Ps. CXVIII, 137).

Prin lucrarea voii lui Dumnezeu au fost zidite lumea văzută și cea nevăzută, a fost zidit și răscumpărat omul, au fost și sunt săvârșite toate întâmplările, atât obștești cât și particulare, din care luminează, ca soarele de pe cer, bunătatea dumnezeiască, atotputernicia dumnezeiască, înțelepciunea dumnezeiască. Cu îngăduința lui Dumnezeu, din sloboda alegere a zidirii a apărut răul cu toate urmările lui: cu îngăduința lui Dumnezeu, de voia lor, au căzut îngerii, a căzut omul, nu l-au primit pe Dumnezeu și s-au lepădat de Dumnezeu oamenii răscumpărați de Dumnezeu întrupat; cu îngăduința lui Dumnezeu s-a stricat pământul, prin reaua voință a îngerilor lepădați și oamenilor căzuți, cu fărădelegile și păgânătatea acestor îngerii și acestor oameni. Cu îngăduința lui Dumnezeu și potrivit judecății Lui pedepsesc și vor pedepsi lumea felurite necazuri și nevoi, obștești și osebite; cu îngăduința lui Dumnezeu și potrivit judecății Lui îi ajung pe cei apostăți de la Dumnezeu, pe vrăjmașii Lui, muncile cele veșnice în adâncul de văpaie și întuneric al iadului, pentru care s-au pregătit fiindcă așa au vrut.

Căutat-a Apostolul cu minte curată, cu minte luminată de razele Sfântului Adevăr, căutat-a spre ne-ajunsă înălțime a judecăților dumnezeiești și, în sfînțita spaimă stărnită de vederea acestor judecăți, a strigat: *O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu ! Cât sunt de necercate judecățile Lui, și neurmăte căile Lui! Că cine a cunoscut gândul*

Domnului ? Sau cine s-a făcut Lui sfetnic ? (Rom. XI, 33,34).

A strigat aceasta Apostolul vorbind despre cumplita nelegiuire, lepădarea cea de bună voie a Răscumpărătorului de către iudei, lepădarea cea nebunească ce s-a încununat cu grozava fărădelege: uciderea Mântuitorului. Vorbind despre nelegiuirea oamenilor, aflată în deplină atârnare de sloboda lor voință, Apostolul o face ca și cum nelegiuirea ar fi fost săvârșită de către Dumnezeu. *1-a încuiat Dumnezeu pe toți iudeii întru necredință* (Rom. XI, 32). *Le-a dat Dumnezeu duh de împietrire, ochi ca să nu vadă și urechi ca să nu audă* (Rom. XI, 8). Îngăduința lui Dumnezeu poartă nume de lucrare: *i-a încuiat, le-a dat*. Cel Nemărginit după putere și stăpânire parcă S-ar fi mărginit pe Sine, neschimbând sloboda alegere omenească, neopriind faptele omenești intrate în încăpățânată împotrivire, își încrâncenată vrăjmășie față de voia lui Dumnezeu. Sloboda alegere a zidirilor, toate eforturile lor n-ar fi putut să se împotrivescă atotputernicei drepte a Ziditorului. Aceasta nu s-a întâmplat. Iată *judecățiile lui Dumnezeu* (Rom. XI, 33). Înțelegerea lor e cu neputință, fiindcă întrece înțelegerea zidirilor înțelegătoare. Cercetarea a ceea ce nu poate fi pătruns e osteneală deșartă, fără noimă. Cercetarea judecăților lui Dumnezeu este oprită de către Dânsul ca întreprindere insuflată de trufia oarbă, ca întreprindere insuflată de un fel greșit de a vedea lucrurile, ca întreprindere ce duce la rătăcire de neocolit, la hulă împotriva lui Dumnezeu, la pieirea sufletului. Se cuvine ca, urmând pildei Apostolului, să contemplăm judecățile lui Dumnezeu cu ochiul credinței, cu ochiul înțelegerii duhovnicești, și, neîngăduindu-ne meditații sterpe întemeiate pe principii omenești, să ne cufundăm cu evlavie în sfințita nedumerire, în sfințitul *întuneric duhovnicesc*, care e, totodată, și minunată lumină ce ascunde pe Dumnezeu de privirile minților omenești și îngerești (Ps. XVII, 12).

„Răul nu are ființă”, au zis Părinții: „el apare prin nepăsarea noastră față de virtute și pierе prin râvna noastră pentru dânsa”⁵³. Răul, fiind lipsă a binelui, nu poate apărea decât la marginitele fapte înțelegătoare, în care binele e mărginit. Dumnezeu este nesfârșit, și binele Lui este tot nesfârșit. Ceea ce este nesfârșit din fire nu se micșorează oricât ai lua din el, și nu se mărește oricât ai adăuga la el. Nici binele, nici răul zidirilor nu pot avea vreo înrâurire nici asupra lui Dumnezeu, nici asupra lucrărilor Lui. Judecățile lui Dumnezeu stau la o înălțime neurmată și neajunsă; ele stau la o înălțime ce nu atârnă de lucrările drăcești sau omenești. Lucrarea lui Dumnezeu rămâne cu propriile sale însușiri și propria sa însemnătate, oricum ar fi lucrarea drăcească sau omenească ce se îmbină la arătare într-o singură lucrare cu ea.

O pildă izbitoare a acestei lucrări ne-o înfățișează o mare întâmplare: pătimirile și moartea lui Dumnezeu-Omul. Pe de o parte, acestor pătimiri și acestei morți a binevoit a li se supune Dumnezeu înomenit, după sfânta Sa voie: pe de alta, arhieriei iudeilor, de asemenea mânați de sloboda lor voie, L-au supus pe Dumnezeu înomenit unei înjosiri rușinoase, unor chinuri cumplite și unei morți de ocară. La fărădelegea omenească au luat parte dracii, ca începători ai fărădelegii (In. XIII, 2, 27). Aici, lucrarea lui Dumnezeu a fost îmbinată, la arătare, într-o singură lucrare cu lucrarea omenească și cu lucrarea dracilor; dar, în fapt, se deosebea de ele cu o deosebire atotdesăvârșită. *Voi de Cel Sfânt și Drept v-ați lepădat*, le-a zis iudeilor Apostolul

⁵³ Preacuviosul Avvă Dorotei, învățătura XI.

Petru; *voi pe începătorul vieții L-ați omorât: ci Dumnezeu, cele ce mai înainte a vestit prin gura proorocilor Lui, că va pătimii Hristos, le-a împlinit întocmai* (Fapte III, 14,15, 18). Același gând l-au vădit și toți ceilalți apostoli în rugăciunea pe care au rostit-o la vestea că se pornise prigoană asupra Bisericii în Ierusalim. El au grăit în rugăciunea lor: *Stăpâne, Tu, Dumnezeule, Cea Ce ai făcut cerul și pământul și marea și toate cele ce sunt într-însele, Carele prin Duhul Sfânt ai grăit prin gura părintelui nostru David, robului Tău: „Pentru ce s-au întărit neamurile, și noroadele au cugetat cele deșarte / Stăturat-au de față împărății pământului, și boierii s-au adunat împreună asupra Domnului și asupra Unsului Lui”. Că s-au adunat, cu adevărat, în cetatea aceasta asupra Sfântului Tău Iisus Hristos, pe Care L-ai uns, Irod și Pilat din Pont, cu neamurile și cu noroadele lui Israhel, să facă câte mâna Ta și sfatul Tău mai înainte a rânduit să fie* (Fapte IV, 25-28).

Judecățile și lucrările lui Dumnezeu merg pe calea lor; lucrările omenești și drăcești merg și ele pe calea lor. Nelegiuirile și facerile de rele nu încetează a fi nelegiuiri și faceri de rele în ce-i privește pe cei ce le lucrează, chiar dacă cei ce fac răul cu gând rău sunt totodată unelte ale voii lui Dumnezeu. Faptul că sunt unelte ale acestei voi este urmarea nemăsuratei înțelepciuni dumnezeiești, a nemărginitei puteri dumnezeiești, din pricina cărora făptura, lucrând după sloboda sa voie, rămâne totodată neabătut sub stăpânirea Făcătorului, fără a pricepe aceasta, împlinesc voia Făcătorului, fără a ști aceasta.

Judecățile lui Dumnezeu iau parte și lucrează în mijlocul celor săvârșite de oameni și de draci, ca un duh cât se poate de subțire în materie, neatârând de materie, nesuferind împiedicare din partea ei, lucrând asupra materiei și nefiind supuse lucrării ei. Judecățile lui Dumnezeu sunt lucrarea atotputernică în lume a Atotdesăvârșitului Dumnezeu, a singurului Duh în adevăratul înțeles al cuvântului, Ce umple lumea și tot ce e dincolo de hotarele lumii, Care e necuprins de lume. Nu-L cuprinde pe Dumnezeu lumea materială, supusă simțurilor noastre; nu-L cuprinde pe Dumnezeu nici lumea duhurilor, care nu e supusă simțurilor noastre. Lucrările lui Dumnezeu, judecățile lui Dumnezeu sunt pe măsura Lui: și ele sunt necuprinse. Să tacă și se se cucerească înaintea lor și oamenii și îngerii! Față de Dumnezeu, și duhurile sunt materie: ele se deosebesc de Dumnezeu atât prin ființă cât și prin însușiri, se deosebesc cu deosebire nemăsurată, se deosebesc la fel de mult ca materia grosolană⁵⁴. Aceasta este legea raportului dintre ceea ce este nesfârșit și tot ceea ce este mărginit și are un sfârșit. Oricât s-ar deosebi între ele lucrurile mărginite, oricât ar crește ori s-ar micșora, deosebirea lor față de ceea ce e nesfârșit nu se schimbă și nu se poate schimba vreodată: ea este întotdeauna aceeași, fiindcă este întotdeauna nesfârșită.

Vai lumii de la sminteli: că nevoie este să vină smintelile - dar vai omului aceuia prin care vine sminteala ! (Mt. XVIII, 7). Aceasta s-a spus de către Mântuitorul lumii, Domnul nostru Iisus Hristos. Aceasta s-a spus despre lucrurile ce se săvârșesc înaintea ochilor noștri, și încă mai trebuie să se săvârșească, în care atotsfintele judecăți ale lui Dumnezeu se îmbină cu

54 „îngerii”, spune Sfântul Ioan Damaschin, „sunt netrupești și nemateriali prin comparație cu noi -

dar față de Dumnezeu, Singurul Care nu suferă comparație, totul e grosolan și material”. *Expunerea Credinței Ortodoxe*, cartea a 2-a, cap. 3 -Despre îngeri. Știința, la nivelul ei actual de dezvoltare, precizează cu toată claritatea că ceea ce e limitat este, în mod necesar, și material.

nelegiuitele și pierzătoarele urmări ale păcătoasei, iubitoarei de patimi, vrăjmașei lui Dumnezeu voi omenești.

Nevoie este să vină smintelile: prin aceste cuvinte e vestită preștiința lui Dumnezeu, sunt vestite judecățile lui Dumnezeu, nepătrunse pentru om și neajunse pentru înțelegerea lui. *Vai omului aceleia prin care vine sminteala:* prin aceste cuvinte este vestită mânia lui Dumnezeu ce stă asupra slujitorilor, propovăduitorilor, ocrotitorilor păcatului, semănătorilor și răspânditorilor păcatului în societatea omenească, vrăjmașilor și prigonitorilor adevăratei cunoștințe de Dumnezeu și slujiri a lui Dumnezeu. Așezarea lor sufletească și lucrarea lor sunt deja osândite de Dumnezeu; deja sunt rostite tunătoare amenințări împotriva acestei așezări sufletești și acestei lucrări; deja le este pregătit ca răsplată iadul cu închisorile lui, cu înfricoșătoarele lui cazne și chinuri: însă acea lucrare și așezare sufletească a oamenilor care nu sunt plăcute lui Dumnezeu și se împotrivesc Lui sunt îngăduite de Dânsul. Așa fel sunt judecățile lui Dumnezeu. Răul săvârșit de fapte nu poate strica în Dumnezeu în Binele Atotdesăvârșit - rămânerea Lui cea de nestricat și de neatins în însușirile și vrednicia Sa cele de neschimbat, nu e în stare să împiedice nemărginita înțelepciune a lui Dumnezeu să împlinească atot-sfânta, atotputernica sa voie.

Ce este aceea „preștiința lui Dumnezeu” ? Este un fel de a vorbi întrebuințat de Sfânta Scriptură, prin care e zugrăvită măreția lui Dumnezeu cea mai presus de orice zugrăvire. Conceptul de „preștiința a lui Dumnezeu” seamănă mult cu cel de „judecăți ale lui Dumnezeu”: ele se suprapun adeseori. Vom lămuri, după putința noastră, ce este preștiința lui Dumnezeu, despre a cărei ființare dă mărturie Sfânta Scriptură (Rom. IX) și a cărei greșită înțelegere trage pe mulți în prăpastia pierzătoare a rătăcirii.

Dumnezeu nu este supus timpului⁵⁵: timpul nu există pentru Dumnezeu. Cuvântul „timp” exprimă o concepție ce se alcătuiește din întipăririle (impresiile) pricinuite în noi de succesiunea fenomenelor în natură. Astfel e definit timpul de către știință. *Si a fost seară, si a fost dimineață, ziua una* (Fac. I, 5). Astfel înfățișează Scriptura proveniența conceptului de „timp”, în deplină congruență cu concluzia științei pozitive⁵⁶. E limpede că întipăririle dinafară nu pot acționa asupra lui Dumnezeu - altminteri El n-ar fi desăvârșit, și ar fi supus adaosurilor și împușcărilor, ceea ce e impropriu pentru ceea ce este nesfârșit, în general, pentru Dumnezeu timpul nu există: pentru El nu există nici viitor. Ceea ce urmează a se săvârși stă ca fapt deja săvârșit înaintea feței lui Dumnezeu; și soarta de dincolo de mormânt a fiecărui om, care trebuie să decurgă, ca urmare firească, din lucrarea lui pământească pe care a lucrat-o prin sloboda sa voie, este deja știută de Dumnezeu, este deja hotărâtă de către Dânsul. „Ceea ce încă n-am lucrat au văzut ochii Tăi (Ps. CXXXVIII, 16), Atotdesăvârșite Dumnezeule !” A mărturisit asta Proorocul cel insuflat: a mărturisi asta este dator, prin necesitate logică, fiecăru om.

„Sunt predestinat! A te împotrivi predestinării, a schimba sau a nimici preștiința lui Dumnezeu nu este cu putință. Și atunci, de ce să mă silesc a împlini virtutea creștină cea neînduplecat de aspră ? De ce să mă supun unor nenumărate lipsuri și să trăiesc lepădându-mă mereu de viață ? O să trăiesc cum vreau și cum îmi place ! Voi grăbi să ajung acolo unde mă cheamă visul meu, zugrăvind-mi înainte priveliști născătoare de încântare! Mă voi desfăta până la saț cu toate desfătărilor, fie ele și păcătoase ! Ele sunt risipite din

⁵⁵ Sfântul Ioan Damaschin, *Expunerea Credinței Ortodoxe*, Cartea a 2-a, cap. 3 - Despre îngeri.

⁵⁶ Fizica

belșug prin lume, și o curiozitate de neîndurat mă trage să gust din ele și să le cunosc cu lucrul ! Dacă sunt predestinat să mă mântuiesc, Dumnezeu mă va mântui în pofida păcătoșeniei mele; iar dacă sunt predestinat să pier, voi pieri, în ciuda tuturor silințelor mele de a dobândi mântuirea". Această judecată e trâmbițată de necunoașterea tainelor creștinismului ! Ea este trâmbițată de rațiunea cea cu nume mincinos și de cugetarea trupească ! Prin această judecată este rostită o hulă cumplită, dar neînțeleasă de către ele! Această cugetare nefericită, greșită pe de-a-ntregul, e socotită și primită de către mulți ca adevăr de netăgăduit: pe temelia lui este zidită viețuirea după bunul plac, viețuirea nelegiuită și dezmațată. Pe temelia viețuirii păcătoase de pe pământ este zidită viețuirea veșnic amară, veșnic nefericită, din tărâmul de dincolo de mormânt.

Mincinoasa, pierzătoarea de suflet cugetare despre preștiința lui Dumnezeu (înțeleasă ca predestinare - n.tr.) și soartă⁵⁷ a răsărit din confundarea lucrărilor proprii numai lui Dumnezeu cu lucrările omenești. O greșeală duce negreșit la altă greșeală; ea duce la multe greșeli, dacă a fost făcută în ideea de început, de la care pleacă tot raționamentul. Omul, confundând lucrarea sa cu lucrarea lui Dumnezeu, prin asta a supus - în chip părut firesc - amândouă lucrările unei singure legi, unei singure judecăți -judecății rațiunii sale. De aici s-a deschis înaintea lui o necuprinsă arenă a rătăcirilor. Punându-se pe sine însuși judecător al lucrărilor lui Dumnezeu, nu avea cum să nu pună pe seama Lui aceeași atitudine față de bine și rău pe care o are față de ele omul. El a socotit însușirile lui Dumnezeu identice cu însușirile omenești; gândirea lui Dumnezeu a supus-o legilor gândirii omenești: a stabilit și o oarecare deosebire, însă deosebire nu nesfârșită, ci o deosebire de-a sa, nedefinită, străină de corectitudine și de sens.

Dintru începutul Său cel fără de început, Dumnezeu S-a mulțumit și Se mulțumește doar cu Cuvântul Său. Cuvântul lui Dumnezeu e, totodată, și gândirea Lui: *Cuvântul întru început era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul* (In. I, I, 2). Așa fel este însușirea Minții Celei Fără de margini. Potrivit cu nemărginita Sa desăvârșire, Dumnezeu are o singură Gândire, în ciuda faptului că această Gândire se vădește în tărâmul făpturilor înțelegătoare printr-o nenumărată mulțime de gânduri. Să depărtăm de noi la o nesfârșită depărtare și ființa lui Dumnezeu, și însușirile Lui, și lucrările Lui: atunci judecata noastră cu privire la soartă și preștiința lui Dumnezeu va deveni întemeiată așa cum se cuvine. A ști dinainte soarta omului este un lucru pe deplin potrivit cu Dumnezeirea, fiindcă mintea Dumnezeirii este nemăsurat de desăvârșită, fiindcă Dumnezeu nu e atârnat de timp. Preștiința, arătând omului măreția lui Dumnezeu și rămânând o taină cunoscută numai lui Dumnezeu, nu îngrădește nicidecum sloboda lucrare a omului în întreaga arenă a vieții pământești, nu are nici o înrâurire asupra acestei lucrări, nici o legătură cu ea. Nea vând nici o înrâurire asupra lucrării omului, preștiința lui Dumnezeu nu are și nu poate să aibă nici o înrâurire asupra urmărilor acestei lucrări, asupra mântuirii sau pierzării omului. Drept călăuzitori ai purtării noastre ne sunt dați pe de o parte rațiunea și voia slobodă, pe de alta, învățătura revelată a lui Dumnezeu, învățătura revelată a lui Dumnezeu vestește cu amănunțime deplin mulțumitoare voia lui Dumnezeu ca mijloc de mântuire, vestește bunăvoința lui Dumnezeu ca toți oamenii să se mântuiască, vestește muncile cele veșnice pentru călcarea voii lui Dumnezeu. De aici

⁵⁷ În limba rusă sud'ba (soartă) derivă etimologic de la judecată (sud): judecata lui Dumnezeu.

- urmarea limpede: mântuirea și pierzarea omului atârână doar de sloboda lui voie, nu de vreo „predestinare” hotărâtă de Dumnezeu, pe care omul nu o știe.

De ce unul se naște în bogăție și vază, altul în sărăcie, între oameni disprețuiți și împilați, sortiți să trudească trupește toată viața întru sudoarea feței, neavând mijloace de a-și dezvolta mintea ? De ce unul moare la adânci bătrâneți, altul în floarea vârstei tinerești sau bărbătești, altul copil sau chiar prunc de puține zile ? De ce unul are întotdeauna sănătate și bunăstare, altul se chinuie în boli, trece din necaz în necaz, din nevoi în nevoi, ca din mână în mână ? Aceste întrebări și altele asemenea acestora îl frământau cândva pe marele pustnic egiptean Antonie, și pustnicul căuta cu osârdie dezlegarea lor în înțelegerea proprie, umbrită de Dumnezeiescul Har, în stare a se adânci în cercetarea tainelor lui Dumnezeu, în vreme ce sfântul bătrân era frământat de neroditoarea cugetare, s-a făcut către dânsul glas din cer: „Antonie ! Acestea sunt judecățile lui Dumnezeu. Cercetarea lor este vătămătoare de suflet. Ia aminte la tine însuți”⁵⁸.

„Ia aminte la tine însuți”, omule ! Intră în osteneala și cercetarea ce sunt neapărat trebuincioase pentru tine. Stabilește cu exactitate pe tine însuți, relația ta cu Dumnezeu și cu toate părțile uriașei zidiri a lumii care îți este cunoscută. Stabilește ce ți s-a dat să înțelegi, ce a fost lăsat ca să contempli doar și ce a fost ascuns de tine. Stabilește treapta și hotarele capacității tale de a gândi și a înțelege. Această capacitate, fiind capacitate a unei ființe mărginite, are în chip firesc și treapta sa și marginile sale. Concepțiile lor omenești, în formele lor cunoscute, sunt numite de către știință „complete” și „desăvârșite”; dar ele rămân întotdeauna relative, în funcție de capacitatea omului de a gândi și a înțelege: ele sunt desăvârșite în măsura în care este desăvârșit omul. Trebuie să ajungi la importanta idee că desăvârșita înțelegere a oricărui lucru este improprie și cu neputință pentru o mintea mărginită a omului. Desăvârșita înțelegere aparține doar Minții Cele Desăvârșite. Fără această cunoștință, cunoștință nemincinoasă și sfântă, chiar și un geniu va fi mereu străin de poziția corectă și activitatea corectă. Prin poziție și activitate se înțeleg aici poziția și activitatea duhovnicească, în care fiecare dintre noi este dator să se dezvolte cu dezvoltarea menită și prescrisă pentru făptura înțelegătoare (rațională) de către Ziditorul ei. Nu se vorbește aici despre poziția temporară sau activitatea temporară în care ne aflăm situați pentru un foarte scurt răstimp în vremea călătoriei noastre pământești, ca membri ai societății omenești.

S-ar părea următorul lucru: ce este este mai aproape de mine decât eu însumi ? Ce îmi este mai cunoscut decât eu însumi ? Eu sunt mereu cu mine însumi; din firească trebuință sunt nevoit să iau mereu aminte la mine însumi; îmi îndrept luarea-aminte spre alte lucruri doar în măsura în care am nevoie. Dragostea față de mine însumi îmi este rânduită de către legea lui Dumnezeu în aceeași măsură ca și dragostea de aproapele. Și tocmai eu, care mă apuc să cunosc cele de departe, din adâncurile pământului și mării, din adâncurile lumii de sub cer și de dincolo de bolta cerească, ajung în încurcătură, în desăvârșită nedumerire, nu știu ce să răspund atunci când aud întrebarea: „Cine sunt eu și ce sunt eu ?” Cine sunt eu ? Sunt ființă ? Dar sunt supus unor schimbări neobișnuite din ziua zămislirii mele și până în ziua morții. Ființa, în deplinul înțeles al cuvântului, nu trebuie să fie supusă

⁵⁸ *Patericul egiptean.*

schimbărilor; ea trebuie să arate putere de viață mereu aceeași, întotdeauna egală cu sine însăși. Nu e în mine mărturie de viață care să se cuprindă în întregime în mine însumi; sunt supus desăvârșitei secătuirii a puterii de viață în trupul meu: mor. Nu numai trupul meu stricăcios e supus morții: însuși sufletul meu n-are în sine condiții de viață nestricată: mă învață asta sfânta predanie a Bisericii Ortodoxe. Sufletului, deopotrivă și îngerilor, le-a fost dăruită nemurirea de către Dumnezeu: ea nu le este proprie, nu este atribut firesc al lor⁵⁹. Trupul, pentru susținerea vieții sale, are nevoie a se hrăni cu aer și produse ale pământului; sufletul, pentru a-și susține și păstra nemurirea, are nevoie să lucreze tainic în el dreapta lui Dumnezeu. Cine sunt eu ? Un fenomen ? Dar simt existența mea. Mulți ani a cugetat oarecine asupra unui răspuns mulțumitor la întrebarea dată, a meditat, adâncindu-se în contemplare de sine în lumina luminătorului care este Duhul lui Dumnezeu.

Prin cugetarea de mulți ani, el a fost călăuzit la următoarea definiție relativă a omului: „omul este răsfrângerea Ființei, și împrumută de la Această Ființă caracterul de ființă”⁶⁰. Dumnezeu, Singurul *Cel Ce este* (Ieș. III, 1), se răsfrânge în viața omului. Așa se răsfrânge soarele în picătura curată de ploaie, în picătura de ploaie vedem soarele: dar ceea ce vedem în ea nu este soarele. Soarele este acolo, în înălțimea lui neajunsă.

Ce e sufletul meu ? Ce este trupul meu ? Ce este mintea mea ? Ce e simțirea inimii ? Ce e simțirea trupului ? Ce sunt puterile sufletului și trupului ? Ce este viața ? Răspunsuri nedelegate, răspunsuri de nedelegat! De-a lungul miilor de ani, neamul omenesc a purces la dezbaterea acestor probleme, s-a străduit să le dezlege, și s-a depărtat de ele după ce s-a încredințat că dezlegarea lor este cu neputință. Ce poate fi mai cunoscut pentru noi decât trupul nostru ? Având simțuri, el e supus acțiunii tuturor acestor simțuri: cunoașterea trupului ar trebui să fie cât se poate de îndestulătoare, fiind dobândită atât prin rațiune cât și prin simțuri. Ea chiar așa și este față de cunoașterea sufletului, a însușirilor și puterilor lui, a lucrurilor care nu sunt supuse simțurilor trupesti⁶¹; este, totodată, o cunoaștere cu totul neîndestulătoare față de condițiile în care cunoașterea poate fi socotită deplină și desăvârșită.

Pentru a cunoaște însemnătatea unei substanțe oarecare, știința e obligată să se rezume la părțile alcătuitoare, care nu pot fi descompuse mai departe, iar după aceea să refacă din părțile alcătuitoare substanța descompusă. Cunoașterea astfel dobândită despre substanță știința o socoate vrednică de încredere: ipotezele, atâta vreme cât nu sunt dovedite la modul pozitiv, nu sunt admise în ansamblul cunoștințelor, în tezaurul științei, chiar dacă arbitrariul omenesc le proclamă, prin viu grai și în scris, ca adevăruri, bătându-și joc de ignoranța și credulitatea omenirii. Pentru a diseca în mod satisfăcător trupul uman, este neapărată nevoie să facem asta atunci când trupul este încă viu. Nu este cu puțință a defini ce reprezintă viața altfel decât captând-o și cercetând-o în sine însăși. Fidelitatea disecției trebuie dovedită prin reformarea trupului viu din părțile alcătuitoare. Noi disecăm numai cadavre, neștiind ce anume lasă viața în trupul părăsit de ea

59 Sfântul Ioan Damaschin, *Expunerea credinței ortodoxe* (în rom. *Dogmatica* - n. tr.), cartea a 2-a, cap. 3: Despre îngeri.

60 Sfântul Ioan Damaschin, *Expunerea credinței ortodoxe*, cartea a 4-a, cap. 13.

61 Asta la oamenii trupesti, în care sufletul nu este înviat de lucrarea dumnezeiescului har. Cei înviați de această lucrare au despre suflet o concepție mai clară.

și ce ia cu sine. Disecând cadavre, facem cunoștință cu întocmirea mașinii ascunse înăuntrul trupului - dar a unei mașini ce nu mai e în stare de mișcare și de lucrare, a unei mașini deja lipsite de însemnătatea sa esențială. Dar despre trupul nostru ce știm ? Un nimic care se află departe de cunoașterea deplină și desăvârșită.

Să cerem minții noastre - acestui principal instrument de dobândire a cunoștințelor - să dea o definiție a esenței sale: ce este ea ? Putere a sufletului ? Dar prin aceasta este exprimat doar un concept care ia naștere în noi din impresiile produse de lucrările minții - nu este definită esența minții. Exact același lucru trebuie să-1 spunem și cu privire la duhul omenesc, adică la acele simțuri înalte ale inimii de care sunt lipsite dobitoacele, prin care inima omului se deosebește de inima dobitoacelor și care alcătuiesc alesul prisos de simțuri al inimii omenești față de inimile dobitoacelor. Duhul este putere a sufletului, în ce fel sunt unite puterile sufletului cu sufletul însuși ? Felul unirii este de nepătruns, fiindcă de nepătruns este felul unirii trupului cu simțurile lui - vederea, auzul și celelalte. Simțurile trupesti părăsesc trupul atunci când îl părăsește viața, sunt luate din ele de către sufletul care pleacă. Asta înseamnă că simțurile trupesti aparțin în mod propriu sufletului și, când acesta este în trup, se fac ca simțuri ale trupului. De aici decurge o consecință firească de neînlăturat: capacitatea sufletului de a simți ceea ce simte și trupul; înrudirea sufletului cu trupul - nu aceea desăvârșită opoziție care în chip nechibzuit a fost atribuită de către unii sufletului și duhurilor create și care până în ziua de astăzi le e atribuită din ignoranță⁶². Intre fapte există, la fel ca între numere o gradație și o deosebire ce provine din gradație, în această gradație ceva este mai grosier în raport cu noi, altceva - mai subtil: dar tot ce e creat, mărginit, fiind în spațiu și timp, nu poate fi străin de materialitate - acest atribut inseparabil al tot ce este mărginit. Nematerial e numai Dumnezeu: El se deosebește cu o desăvârșită deosebire de toate faptele; El este opus lor prin fire și însușiri așa cum este opus infinitul numerelor - tuturor, fără deosebire. Iată ce știm despre sufletul, despre mintea, despre inima noastră! Dar ce știm ? Nimic, cel mai mărginit nimic.

Cine știe toate acestea în chip cu totul mulțumitor ? Doar Dumnezeu! El, potrivit proprietății infinitului, are despre toate idei desăvârșite, străine de orice neajuns - și a dovedit asta cu dovadă desăvârșită: facerea din nimic a unei mulțimi nenumărate de lumi, văzute și nevăzute de către noi, știute și neștiute de către noi. Propriu infinitului este să aducă la ființă ceea ce nu ființează, ceea ce nu sunt în stare să facă nici un fel de numere, oricât de mari ar fi ele. Dovada infinității Rațiunii ce cârmuiește lumea continuă să se vădească în chip măreț prin ființarea a tot ceea ce ființează⁶³. O proporție foarte redusă a legilor creației și existenței a fost pătrunsă de către oameni - și asta numai parțial. A fost pătruns de către ei și faptul că întreaga natură este cuprinsă de o legiuire mai presus de pătrunderea omenească. Dacă este nevoie de o minte pentru a pătrunde o parte a legilor, cu atât mai mult este nevoie de Una pentru a le alcătui.

Omule ! „la aminte la tine însuși”, pe tine însuși cercetează-te! Înțelegându-te pe tine cu atâta limpezime câtă îți este cu putință, vei privi

⁶² Descartes și adepții săi consideră sufletul o substanță complet contrară trupului, care nu are nimic în comun cu el, care nu are nici o relație cu spațiul și cu timpul: noi considerăm că astfel e numai Dumnezeu.

⁶³ Dogmatica Sf. Ioan Damaschin. Cartea IV, cap. 13:

mai deslușit și mai nerătăcit la tot ce este supus privirilor tale în afara ta. În ce fel, pe ce temeii am ajuns să ființez și am apărut în arena vieții pământești ? Am apărut în această arenă fără voia mea și fără să îmi dau seama; pricinile pentru care am ajuns să ființez nu le cunosc. Chibzuiesc, caut pricina - și nu pot să nu îmi dau seama că sunt dator prin necesitate s-o recunosc în hotărârea nemărginitei, neștiutei, neurmăteii Voi căreia eu îi sunt supus necondiționat. Am apărut în lume având puterile sufletului și trupului ca însușiri de-a gata: mi s-au dat, nu le-am ales eu. Am apărut în lume cu felurite neputințe, parcă pecetluit deja cu pedeapsa; am apărut în lume pătimitor și logodit cu pătimirile. M-am trezit în niște condiții și într-un mediu pe care le-am găsit ca atare sau care mi-au fost pregătite - nu știu. Pe calea pribegiei pământești foarte rar pot să fac după voia mea, să-mi împlinesc dorințele: mai întotdeauna sunt mânat în chip silnic de o Mână atotputernică, nevăzută, ca de un torent căruia nu-i pot arăta nici o împotrivire. Mai mereu dă peste mine numai neașteptatul și neprevăzutul. Voi fi luat din viața pământească fără veste, fără să mi se ceară încuviințarea, fără să ia nimeni aminte la nevoile mele pământești, la cei ce mă înconjură pe pământ, pentru care eu - după judecata mea și a lor -sunt de neapărată trebuință! Voi fi luat de pe pământ pentru totdeauna, neștiind unde voi merge ! Voi fi luat întru cumplită singurătate! În tărâmul necunoscut în care voi intra prin moarte mă va întâmpina doar noul, doar ceea ce nicicând nu am văzut. De acolo, din tărâmul necunoscut, nu voi putea da pe pământ nici o veste despre mine - fiindcă nu e cu putință să audă veste de acolo nimănui dintre cei îmbrăcați cu învelișul materiei pământești, grosolane. Viața mea în această lume văzută e o luptă neconținută cu moartea; astfel e ea din leagăn și până la mormânt. Pot să mor în orice zi și în orice ceas, dar ziua și ceasul morții nu le știu. Îmi este cunoscut că voi muri; în această privință nu este și nu poate fi nici o îndoială, dar trăiesc de parcă aș fi nemuritor -fiindcă mă simt nemuritor. Presimțirea morții a fost luată de la mine - și nu aș crede nicidecum că este cu putință pentru om să moară, de n-aș vedea la toți oamenii că moartea este soarta de neocolit a fiecărui om. Exact e zugrăvită în Evanghelie neputința stăpânirii pe care o avem peste noi înșine. „Oricât te-ai strădui", îi spune Evanghelia omului, „nu poți să adaugi la statura ta măcar un cot (Mt. VI, 27), nici să faci un negru un fir de păr alb (Mt. V, 36)".

„De ce se face asta astfel ? Nu este cu putință a nu recunoaște că multe din cele ce s-au spus aici s-au spus cu palpabilă îndreptățire. Starea pătimitoare a omenirii pe pământ, stare aflată sub privirile tuturor, trebuie să aibă pricina ei: dar cum pot fi vinovați urmașii de greșală strămoșului îndepărtat de acești urmași și deja străin de ei ? Urmașii sunt pedepsiți: asta e limpede. Dar de ce sunt pedepsiți ei, nevinovații ? De ce poartă înfricoșătoarea pedeapsă veșnică?

Pedeapsa trece din generație în generație, se lasă împovărătoare asupra fiecărei generații, șterge de pe fața pământului fiecare generație, după ce a supus-o mai înainte la chinuri fără număr. Fiecare generație apare pe fața pământului în mod inconștient, fără voia sa, cu de-a sila. Fiecare om intră în viața pământească fără putința de a acționa în mod liber ales prin capacitățile care în nou-născut se aseamănă mai mult cu niște semințe decât cu niște vlăstare. Dar ce părtășie au urmașii la păcatul strămoșului, părtășie care să fie vrednică de pedepse grele, de vreme ce nici nu era cu putință pentru ei să ia parte la păcat nici cu vreo încuviințare subțire a inimii, nici cu cea mai mică abatere a minții ? Unde este aici dreapta judecată a lui

Dumnezeu ? Unde e bunătatea Lui ? Văd doar contrariul lor". Astfel strigă omul neputincios, orbit de viețuirea sa păcătoasă, materialnică. Astfel strigă el - și cheamă judecățile lui Dumnezeu să dea socoteală înaintea lui.

Astfel strigă necunoștința de Dumnezeu ! Astfel strigă trufia omenească! Astfel strigă necunoașterea de sine însuși a omului! Astfel strigă concepția lui mincinoasă despre sine și despre tot ce-l înconjoară! Astfel strigă ele - și nimeni nu ia aminte la strigătul lor. Prin acest fel de exclamații oamenii, nedându-și seama, nu fac decât să arate boala părerii de sine și amăgirii de sine ce i-a cuprins: prin acest fel de exclamații ei dau în vileag dorința lor de a fi chivernisitori ai lumii, judecători și povățuitori ai lui Dumnezeu în cârmuirea lumii de către Dânsul, și credința ce trăiește în ei că sunt în stare de acest lucru - și nimeni nu le dă tronurile înalte, mai presus de nori, pe care mai înainte de oamenii răsculați au vrut să se așeze îngerii răsculați, întreprinderea nehibzuită se împotmolește, ca într-o prăpastie adâncă, în nehibzuința sa, sfâșiind jertfele ce s-au lăsat fără prevedere atrase de această întreprindere, sfâșiindu-le cu chinuri sterpe în lanțuri de nesfârșit. Evenimentele își urmează șirul, în iconomia lumii nu are loc nici o schimbare, judecățile lui Dumnezeu rămân nestrămutate. Nimicnicia și amăgirea de sine a oamenilor le sunt dovedite în mod pozitiv și irefutabil de către aspra experiență.

Un raționament matematic foarte precis îi lămurește omului cât se poate de limpede nesfârșita deosebire dintre el și Dumnezeu - atât după ființă cât și după însușiri -, chiar dacă pentru descrierea atât a unuia cât și a Celuilalt sunt întrebuințate aceleași cuvinte din pricina neputinței limbii omenești. Infinitul e cârmuit de cu totul alte legi decât tot ce poate fi descris prin număr după metoda științei pozitive, pe care se edifică toate celelalte științe așa cum se edifică pe oase tot organismul omului. Din această axiomă decurge altă axiomă: acțiunile infinitului sunt în chip firesc inaccesibile pentru toate făpturile raționale, indiferent care ar fi ele, ce sunt supuse descrierii prin număr. Numărul, la orice valoare s-ar ridica, rămâne număr și se deosebește de infinit cu infinita deosebire cu care se deosebesc de infinit toate numerele. Năzuința spre atingerea inaccesibilului nu este altceva decât urmarea cunoașterii mincinoase ce se alcătuiește din concepțiile mincinoase. Această năzuință nu poate să nu lucreze potrivit cu principiul său: ea trebuie să ducă la cele mai pierzătoare urmări potrivit caracterului tuturor acțiunilor ce pleacă din minciună. De unde s-a ivit această năzuință ? Este limpede: din trufașă, greșita părere despre sine ce îl trage pe om să își dea altă însemnătate decât i s-a dat în necuprinsul ansamblu al zidirii.

Mă cercetez pe mine însumi - și iată o priveliște care se zugrăvește înaintea mea în timp ce fac aceasta ! Iată cum sunt descris eu în chip de netăgăduit -descriș în culori nemincinoase, în culori vii, descriș de înseși experiențele, de înseși întâmplările din viața mea ! Ce concluzie trebuie să trag despre mine însumi din acest tablou ? Concluzia că nu sunt defel o ființă de sine fiitoare și de sine stătătoare, că îmi lipsesc până și cele mai de temelie, mai vitale cunoștințe despre mine însumi. Am nevoie, am neapărată trebuință ca altcineva să îmi lămurească propria mea ființă, să îmi lămurească menirea mea, să îmi arate lucrarea cea nerătăcită - și prin asta să mă ferească de lucrarea fără rost și fără țel.

Această nevoie adevărată, această necesitate a recunoscut-o însuși Dumnezeu. El a recunoscut-o, și a dăruit oamenilor învățătura revelată, care ne înalță la cunoștințe de neajuns pentru înțelegerea noastră proprie, în

învățătura de Dumnezeu revelată, El S-a descoperit omului, în măsura în care omului mărginit poate să-i fie lămurit și descoperit Dumnezeu Cel Fără margini și netâlcuit. În învățătura de Dumnezeu revelată, El i-a descoperit omului însemnătatea și menirea omului, raportul lui cu Dumnezeu și cu lumea văzută și cea nevăzută. Dumnezeu i-a descoperit omului cunoașterea despre om, în măsura în care această cunoaștere e accesibilă minții omului. Deplină și desăvârșita cunoaștere a omului, ca și a oricărei alte făpturi, o are Unul singur, Care este în stare de cunoașterea deplină și desăvârșită a toate: Atotdesăvârșitul Dumnezeu.

Învățătura de Dumnezeu revelată îmi vestește, experiențele vieții îmi dovedesc că sunt zidire a lui Dumnezeu. Sunt zidire a Dumnezeului meu! Sunt rob al Dumnezeului meu - rob pe deplin supus stăpânirii lui Dumnezeu, înconjurat, ținut de stăpânirea Lui - stăpânire nemăsurată, autocratică în înțelesul exact al cuvântului. Stăpânirea nu se sfătuiește cu nimeni, stăpânirea nu dă socoteală nimănui pentru planurile și lucrările sale: nimeni - nici dintre oameni, nici dintre îngeri - nu e în stare nici să dea sfat, nici să primească de la ea dare de seamă, nici s-o priceapă. *Dintru început era la Dumnezeu Cuvântul Lui* (In. 1,2).

Eu sunt rob al Dumnezeului meu, în ciuda faptului că mi s-au dat voință liberă și rațiune spre cârmuirea voinței. Voința mea e liberă aproape numai în privința alegerii între bine și rău: în celelalte privințe, ea este îngrădită din toate părțile. Pot să doresc ! însă dorința mea, dând peste îndreptarea potrivnică ei a împrejurărilor de nebiruit, rămâne în cea mai mare parte neîmplinită. Pot să doresc multe; însă propria mea neputință face neroditoare cea mai mare parte a dorințelor mele.

Când dorința rămâne neîmplinită, și mai ales atunci când ea pare și înțeleaptă și folositoare și trebuincioasă, inima e lovită de întristare. După măsura însemnătății dorinței, întristarea poate spori, nu rareori trece în trândăvie și chiar în deznădejde. Ce alină în cumplitele vremi de necaz al sufletului, atunci când orice ajutor omenesc e fie neputincios, fie cu neputință? Dă alinare numai a te recunoaște pe sine rob și zidire a lui Dumnezeu; numai această recunoaștere are asemenea putere. Numai ce va spune omului lui Dumnezeu, rugându-se din toată inima sa, „Săvârșească-se asupra mea, Doamne al meu, voia Ta", și se va potoli înviforarea inimii. Prin cuvintele acestea, rostite fără fățarnicie, chiar și necazurile cele mai grele vor rămâne lipsite de putere asupra oamenilor.

Ce înseamnă asta ? Asta înseamnă că omul, după ce s-a mărturisit pe sine ca rob și zidire a lui Dumnezeu, după ce s-a încredințat în întregime voii lui Dumnezeu, intră fără întârziere, cu toată ființa sa, în tărâmul Sfântului Adevăr. Cel care a urcat în tărâmul Adevărului, care s-a supus Adevărului, primește libertatea morală și duhovnicească, primește fericirea morală și duhovnicească. Această libertate și această fericire nu atârnă de oameni și de împrejurări.

De veți petrece voi întru cuvântul Meu, le-a zis Mântuitorul iudeilor, cu adevărat ucenici ai Mei sunteți, și veți cunoaște Adevărul, și Adevărul vă va slobozi pe voi. Tot cel ce face păcatul, rob păcatului este. Dacă vă va slobozi pe voi Fiul lui Dumnezeu, Care e însuși-Adevărul, cu adevărat slobozi veți fi (In. VIII, 31-36; XIV, 6). Slujirea păcatului, minciunii, deșertăciunii este robie în deplinul înțeles al cuvântului, chiar dacă s-ar înfățișa ca libertate strălucitoare. Robia asta e robie veșnică. Liber în chip adevărat și desăvârșit e doar cel ce e rob adevărat al Dumnezeului său.

Mă cufund mai adânc în cercetarea de sine - și o nouă priveliște se deschide înaintea mea. Văd învederată neorânduială a propriei mele voi, nesupunerea ei față de rațiune, iar în rațiune văd pierderea putinței de a călăuzi voința în chip nerătăcit, pierderea putinței de a lucra în chip nerătăcit. Pentru cel ce duce viață împrăștiată este greu a băga de seamă starea aceasta; dar în însingurare, atunci când însingurarea e luminată de lumina Evangheliei, starea de neorânduială a puterilor sufletești se arată într-un tablou vast, întunecat, înspăimântător: și el slujește înaintea mea drept mărturie a faptului că sunt o ființă căzută. Eu sunt rob al Dumnezeului meu - dar rob care L-a mâniat pe Dumnezeu, rob lepădat, rob pedepsit de mâna lui Dumnezeu. Astfel mă arată mie și Dumnezeiasca Descoperire.

Starea mea este stare de obște pentru toți oamenii. Omenirea este un șir de ființe care se chinuie, se căznesc în fel și fel de necazuri. Nu poate fi altfel! Dovezile acestui fapt mă înconjură atât dinafară, cât și dinlăuntrul meu. De n-aș fi fost surghiunit pe pământ, asemenea tuturor fraților mei, oamenii, dacă viața pământească nu ar fi fost pedeapsă pentru mine, de ce toată această viață să fie arenă de osteneală neîncetată, de poticnire neîncetată, de năzuință fără saț, nepotolită nicicând și de nimic ? De ce viața pământească să fie cale doar de pătimire ce uneori lucrează mai puternic, alteori mai slab, câteodată în chip simțit, alteori înăbușit de beția grijilor și plăcerilor lumești ? De ce să fie suferințe și toate celelalte nefericiri, obștești și ale fiecăruia în parte ? De ce să fie în societatea omenească certuri, jigniri, ucideri ? De ce să fie tot răul cel de multe feluri, ce se oștește neadormit împotriva binelui, ce strâmtorează și prigonește binele, care triumfă mai întotdeauna asupra binelui ? De ce să fie fiecare om, înlăuntrul său, otrăvit de patimi, să fie chinuit de ele neasemuit mai mult decât de necazurile dinafară ? De ce să fie moarte, ce îi înghite pe toți fără cruțare ? Ce fel de fenomen sunt generațiile care se schimbă una după alta, care apar din neființă, care intră în viață pentru un scurt răstimp și iarăși se cufundă pentru totdeauna în neștiut ?

Ce fel de fenomen este lucrarea fiecărei generații pe pământ, care lucrează ca și cum ar fi veșnică pe acesta ? Ce fel de fenomen este această lucrare, care este mereu în contradicție cu sine însăși, care zidește mereu cu silință, zidește pe râuri de sânge omenesc ca pe ciment, și mereu își dă rămă munca proprie cu aceeași silință, cu aceeași vărsare de sânge?... Pământul este valea surghiunului, valea neconținutei neorânduiei și tulburări, valea vremelnice petreceri pătimitoare a ființelor ce și-au pierdut vrednicia și sălașul dintru început, ce și-au pierdut gândirea sănătoasă. Cu nenumărate feluri de pătimire pătimesc oamenii în această vale întunecată și adâncă! Ei pătimesc și sub povara sărăciei, și în belșugul bogăției; ei pătimesc și în colibe sărăcicioase, și în mărețele cămări împărătești; ei pătimesc de necazuri dinafară și de cumplita neorânduială de care e bolnavă firea fiecărui om înlăuntrul lui, de care sunt bolnave și sufletul și trupul lui, de care e stricată, orbită mintea lui.

Așa ghicesc cu privire la mine însumi! La astfel de concluzii de netăgăduit, palpabile mă conduc experiențele vieții mele și tot ce s-a săvârșit și se săvârșește asupra întregii omeniri. Astfel mă zugrăvește și Dumnezeiasca Descoperire - mă zugrăvește întocmai, deschizându-mi porțile spre tărâmul cunoașterii celei după darul lui Dumnezeu: poartă închisă, la care prin lucrarea propriei mele minți puteam doar să ajung, înaintea căreia prin lucrarea propriei mele minți puteam doar să stau. Ne spune

Dumnezeiasca Descoperire că primul om a fost zidit de Dumnezeu din nimic - a fost zidit întru frumusețea nobleții duhovnicești, a fost zidit fără de moarte, străin de rău. Istorisirea asta nu poate să nu fie adevărată: mă simt fără de moarte, și simt că răul mi-e străin; îl urăsc, simt că mă chinuiește, sunt atras de el ca de un lingușitor și un tiran. Făcut pe pământ, primul om a fost luat în acea parte a cerului care se cheamă rai.

Aici, în mijlocul unei fericiri netulburate de nimic, el s-a otrăvit pe sine de bună voie prin gustarea răului; în sine și împreună cu sine a otrăvit și a dat pierzării pe toți urmașii lui. Adam - așa se numea acest om - a fost lovit de moarte, adică de păcat, care a stricat fără putință de întoarcere firea omului, făcându-l neînstare de fericire. Ucis fiind de această moarte, dar nu lipsit de ființă - ceea ce face moartea și mai înfiorătoare, fiind trăită -, el a fost aruncat pe pământ în lanțuri: în trupul grosolan, multpătimitor, prefăcut în așa ceva din trup nepătimitor, sfânt, duhovnicesc cum era mai înainte. Pământul a fost blestemat pentru fărădelegea omului: el, pierzându-și starea dintâi, în care fusese zidit (Fac. II, 5,6), a trecut într-o stare așa cum se cuvine să aibă locașul celor surghiuniți din cer pentru călcarea în cer a poruncii lui Dumnezeu, înclinarea spre vrăjmășie față de noi a întregii naturi văzute o întâlnim la fiecare pas! La fiecare pas dăm de musturarea ei, de certarea ei, de neîncuviința-rea ei la purtarea noastră! Față de om, care a lepădat supunerea față de Dumnezeu, a lepădat supunerea făptura neînsuflețită și însuflețită! Ea a fost supusă omului atâta vreme cât el a rămas supus lui Dumnezeu ! Acum ea se supune omului de silă, se încapățânează, adesea calcă supunerea, adesea strivește pe cel ce-i dă porunci, răsculându-se împotriva lui cu încrâncenare și fără veste. Legea înmulțirii neamului omenesc, rânduită de Ziditor după zidire, n-a fost înlăturată, dar a început să lucreze sub înrâurirea căderii; ea s-a schimbat, s-a schimonosit. Părinții au fost supuși vrăjmășiei unul față de celălalt, în ciuda legăturii lor trupesti (Fac. III, 16); au fost supuși durerilor nașterii și osteneților creșterii odraslelor (Fac. III, 16-19); odraslele, născându-se în sânul stricăciunii și în păcat (Ps. L, 6), intră întru ființă ca jertfe ale morții. Petrecerea pe fața pământului, în mijlocul a felurite și numeroase chinuri, a fost dată fiecărui om pentru o vreme mărginită. După scurgerea răstimpului hotărât de Neurmatul Dumnezeu, fiecare om era dator să se pogoare în temnița cea veșnică - în iad, format în măruntaiele întinse ale planetei Pământ. Ce este omenirea asta, plină de trufașă închipuire despre sine, înnebunită de acest vis deșert și mincinos ? Omenirea este gunoi netrebnic pentru cer, măturat afară din cer, aruncat mai întâi pe marginea prăpastiei, apoi, treptat, pe măsura înmulțirii sale, chiar în prăpastie. Prăpastia se cheamă „adânc”: așa e ea față de oameni. Din ea nu-i cale de ieșire: *încuietorile lui sunt zăvoare veșnice* (Iona II, 7).

Iau aminte la spusele Scripturii, și recunosc că sunt adevărate: Este cu neputință a nu le recunoaște ca adevărate! Dumnezeu Cel Nemărginit e Binele Atotdesăvârșit; omul se deosebește de El cu nemărginită deosebire după fire, iar după însușiri și îndreptare a intrat în starea de potrivnicie față de Dumnezeu. Iar dacă omul, care-i așa neînsemnat înaintea lui Dumnezeu, e, totodată, și potrivnic Lui, ce însemnătate poate să aibă el înaintea sfinteniei și măreției dumnezeiești ? Însemnătatea unei necurații și spurcăciuni disprețuite, după mărturia Scripturii (Apoc. XXII, 11,15). El trebuie să fie izgonit de la fața lui Dumnezeu, acoperit, cum ar fi, de privirile Lui.

Dumnezeiasca Descoperire îl învață pe om că el este zidire a lui

Dumnezeu și rob al Lui, rob călcător de lege, zidire lepădată, ce se târăște în chip josnic și pierе în căderea sa (Fac. II, 7, 22; III, 11, 12; Ps. CXVIII, 125; LXXXIX, 13,16; XXXVII şcl.). Otrăvit de împărtășirea cu începătorul și născătorul răului, lipsit de libertatea sa firească prin supunerea față de acest duh atotrău, omul și-a schimonosit legătura sa firească cu Dumnezeu, s-a făcut, asemeni îngerului căzut, vrăjmaș al lui Dumnezeu (Rom. V, 10). Unii din oameni s-au mulțumit cu starea aceasta, neprice-pând și nebănuind altă stare, aflând plăcere în a sluji păcatului; alții, povățuiți de Dumnezeu și de rămășița bunei aplecări a slobodei lor voi, au intrat în luptă crâncenă cu păcatul, dar n-au putut curăța firea de amestecul cel împotriva firii - de rău -, n-au putut rupe lanțurile robiei și lepăda jugul păcatului și morții. Să refacă firea putea doar Făcătorul firii.

S-a chinuit omenirea în cumplita robie mai bine de cinci mii de ani, potrivit neurmărilor judecării a lui Dumnezeu; ea s-a chinuit în robie și a umplut în tot acest răstimp cu îmbeșugare închisorile iadului, după ce promise de la Dumnezeu făgăduința slobozirii chiar în ceasul căderii în robie. *O zi înaintea Domnului este ca o mie de ani, și o mie de ani ca o zi* (2 Pt. III, 8). Făgăduința a fost dată odată cu rostirea pedepsei pentru neascultare. A fost învrednicită omenirea de această făgăduință fiindcă pricină a căderii a fost amăgirea, nu planul dinainte cugetat și împlinit în-tr-adins. După trecerea a cinci mii de ani, S-a pogorât pe pământ, la surghiuniți, în tărâmul surghiunului lor, Răscumpărătorul: Dumnezeu înomenit. El a cercetat și pridvorul temniței noastre - fața pământului, și temnița însăși - iadul. El a dăruit mântuire tuturor oamenilor, lăsând la sloboda lor alegere primirea mântuirii sau lepădarea ei. El i-a făcut slobози pe toți cei care au crezut într-însul: pe cei închiși în întunericul de sub pământ i-a înălțat la cer, iar pe cei care pribegeau pe fața pământului i-a adus în împărtășire cu Dumnezeu, rupând împărtășirea lor cu satana. Dumnezeu-Omul, luând asupra Sa toate urmările căderii omenești afară de păcat, a luat asupra Sa și chipul vieții pământești, potrivit celui căzut și lepădat, pedepsit de către dreapta judecată a lui Dumnezeu, care își recunoaște căderea sa, care mărturisește dreapta judecată a lui Dumnezeu prin răbdarea cu seninătate a tuturor încercărilor îngăduite de Dumnezeu să vină asupra lui. El a arătat în lucrarea Sa pildă de lucrare pentru fiecare din oameni în arena vieții lui pământești.

Două trăsături deosebitoare înfățișează privirilor noastre Evanghelia în lucrarea Mântuitorului: împlinirea neabătută a voii lui Dumnezeu în faptele care atârnă de voia slobodă, și desăvârșita supunere față de voia lui Dumnezeu în judecățile lui Dumnezeu. *M-am pogorât din cer, a zis Domnul, nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui Ce M-a trimis pe Mine* (In. VI, 38). *Paharul pe care l-a dat Mie Tatăl, au nu-i voi bea pe el l* (In. XVIII, 11). Plinirea neabătută a voii lui Dumnezeu și supunerea față de judecățile lui Dumnezeu Dumnezeu-Omul le-a arătat prin întreaga Sa viață. Marea virtute, temeiul tuturor virtuților, pierdută de Adam în rai, virtutea ascultării de Dumnezeu, Dumnezeu-Omul a adus-o din cer pe pământ la oameni, care se chinuiau în pierzarea pricinuită de neascultarea față de Dumnezeu. Cu osebire s-a arătat virtutea aceasta în toată măreția ei după ce Domnul a primit pătimirile cele cumplite. El, în chipul lui Dumnezeu fiind, întru asemănarea oamenilor făcându-Se... și cu înfățișarea aflându-Se ca un om, *S-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce* (Fii. II, 6-8). Din pricina acestei supunerii atotdesăvârșite față de voia lui Dumnezeu, Domnul

a fost singurul adevărat Rob al lui Dumnezeu după firea Sa omenească⁶⁴. El a fost Rob atotdesăvârșit al lui Dumnezeu, Ce niciodată nu S-a abătut de plinirea voii lui Dumnezeu și de la supunerea față de această voie. Nici unul dintre oamenii drepecți n-a împlinit această sfințită îndatorire a omului față de Dumnezeu în chip mulțumitor și neabătut.

Adunării iudeilor Domnul i-a spus răspicat: *Nu caut voia Mea, ci voia Tatălui, Celui Ce M-a trimis* (In. V, 30). Înainte de a merge la purtătoarele de viață pentru neamul omenesc pătimiri și moarte pe cruce, Domnul a arătat în Sine neputința omului căzut înaintea judecăților lui Dumnezeu care îl pedepsesc. El a început să Se întristeze și să Se mâhnească (Mt. XXVI, 37). Frământarea sufletului Său El a binevoit să o descopere ucenicilor aleși: *întristat este sufletul Meu până la moarte* (Mt. XXVI, 38), le-a grăit El. După aceea, S-a întors la rugăciune - acest liman de nădejde în necazuri și în ispite. El a căzut *pe fața Sa* (Mt. XXVI, 39), și a fost înălțat după omenitate la o nevoință atât de încordată, *că se făcuse sudoarea Lui ca picăturile de sânge ce pică pe pământ* (Le. XXII, 44). În pofida stării atât de încordate în care fusese adusă firea omenească a lui Dumnezeu-Omul, rugăciunea Lui vădea, în același timp, și că El avea cu adevărat voie omenească și că în El voia omenească se supunea deplin celei Dumnezeiești. Rugăciunea lui Dumnezeu-Omul, rostită de către El înainte de mergerea la pătimiri, este o moștenire duhovnicească prețioasă pentru toată seminția cea creștinească: ea e în stare să verse mângâiere în sufletul care se chinuie sub povara celor mai grele întristări. *Părintele Meu*, a grăit Domnul în rugăciunea Sa, *de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta: însă nu cum voiesc Eu, ci cum Tu voiesti* (Mt. XXVI, 39). „Pahar” a numit Domnul judecățile lui Dumnezeu.

Acest pahar este dat de Dumnezeu omului spre mântuirea lui.

Moartea pe cruce și batjocurile, chinurile, caznele ce i-au premers Dumnezeu-Omul a binevoit a le lua asupra Sa de bună voie. Ca Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu, având o singură voință cu Tatăl și cu Duhul, El a luat pedeapsa asupra Sa, Celui Nevinovat de păcat, asupra Fiului Omului și totodată Fiului lui Dumnezeu, ca să-l răscumpere omenirea cea vinovată de păcate. Celui care a încercat să întrebuinteze un mijloc omenesc în apărarea Lui, în împotrivire față de judecățile lui Dumnezeu, El i-a grăit: *întoarce sabia ta în locul ei. Au ți se pare că nu pot să-L rog acum pe Tatăl Meu și să îmi pună Mie înainte mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri ? Dar cum se vor plini Scripturile, în care e înfățișată hotărârea lui Dumnezeu, că așa se cade să fie ?* (Mt. XXVI, 52-54)⁶⁵. Aceeași concepție despre lucrarea neștrămutatelor judecăți ale lui Dumnezeu a arătat-o Domnul în fața lui Filat. Trufașul roman, necăjit de tăcerea Domnului, a zis: *Mie nu-mi grăiești ? Au nu știi că putere am să Te răstignesc, si putere am să Te slobozesc ?* Domnul i-a dat răspuns: *N-ai avea nici o putere asupra Mea, de n-arfi fost dat ție de sus* (In. XIX, 10,11). „Lucrează judecățile lui Dumnezeu, lucrează stăpânirea lui Dumnezeu: tu ești doar o unealtă care pe sine nu se înțelege”, însă unealta este dăruită cu înțelegere și voie slobodă: de asta e încredințată, și o rostește cu obrăznicie și slavă deșartă. Ea lucra fără să înțeleagă judecățile lui Dumnezeu, lucra în chip slobod și de bună voie: lucrarea ei este vădită de

64 Potrivit tâlcuirii Fericitului Teofilact al Bulgariei la vers. 17, cap. 14 din Evanghelia după Luca.

65 Numeroasa armată a romanilor, stăpânii lumii, ajungea la douăsprezece legiuni. E limpede că ceea ce voia să arate Cuvântul lui Dumnezeu era să înfățișeze ideea unei armate mai numeroase și mai puternice decât orice armată omenească

un păcat ce-și are greutatea și măsura sa înaintea judecății lui Dumnezeu (In. XIX, 11).

Împotrivirea față de judecățile lui Dumnezeu se numără în rândul întreprinderilor satanicești. Când Domnul a prevestit ucenicilor despre pătimirile și moartea silnică ce-L așteptau, *luându-L pe El Petru, a început a-1 sta împotriva, zicând: Milostiv fii Ție, Doamne; să nu fie Ție aceasta. Iar El, întorcându-Se, a zis lui Petru: Mergi după mine, satano! Sminteală îmi ești - că nu cugeti cele ce sunt ale lui Dumnezeu, ci cele ce sunt ale oamenilor* (Mt. XVI, 22,23). Petru era mișcat de un simțământ părut bun; dar el lucra din felul de a gândi și din binele care sunt ale firii omenești căzute. Vrăjmașe voii lui Dumnezeu și atotsfântului bine ce vine de la Dumnezeu sunt înțelegerea și binele firii omenești căzute; ele sunt mustrate și osândite de judecățile lui Dumnezeu, înțelegerea și voia omenească, în orbirea lor, sunt gata să stea și să lucreze împotriva judecăților și hotărârilor dumnezeiești, nepricepând că o astfel de întreprindere este o întreprindere oarbă, este o luptă a făpturii mărginite, nimicnice, cu Dumnezeu Cel Atotputernic și Atotdesăvârșit.

Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus întru a Sa stăpânire (Fapte I, 7), le-a spus Domnul Apostolilor atunci când ei l-au întrebat despre vremea în care trebuia să ia naștere împărăția israilitea-nă. Acest răspuns al Domnului e un răspuns la toate întrebările curiozității și trufiei omenești despre judecățile lui Dumnezeu. *Nu este al vostru, oameni, a ști ceea ce Tatăl a pus întru a Sa stăpânire! Vouă vi se potrivește a înțelege ceea ce este pe măsura minții voastre; nu e al vostru să înțelegeți gândul Minții Celei fără de margini.*

Lucrarea voastră, oamenilor, trebuie să stea doar în plinirea voii lui Dumnezeu. Pilda acestei lucrări este arătată, dreptarul acestei lucrări este predanisit omenirii de către Omul Cel Desăvârșit: Dumnezeu Care a luat asupra Sa omenitatea. Mișcați de puterea credinței neștirbite în Dumnezeu, urmați cu râvnă poruncilor Evangheliei și supuneți-vă cu evlavie judecăților lui Dumnezeu.

Ce duce la călcarea poruncilor lui Dumnezeu, la lucrarea potrivnică judecăților lui Dumnezeu, lucrare înfăptuită cu osârdie prin cârtire, hulă, deznădejde ? - Uitarea veșniciei, uitarea morții, uitarea faptului că suntem pribegi pentru o scurtă vreme pe pământ, lepădarea gândului că pe pământul acesta suntem doar niște surghiuniți, năzuința de a da mulțumire poftelor și patimilor, dorința desfătării cu desfătarea cea trupească și păcătoasă, pierzătoarea înșelare și amăgire de sine, sub vraja cărora omul *abuzează* în chip nebunesc de stăpânirea asupra sa și de voia lui slobodă, aducându-se pe sine jertfă în întregime deșertăciunii pământești, ucigându-se pe sine față de fericirea înapoiată prin nevoința pătimi-toare a Răscumpărătorului, pregătindu-și în iad mormânt veșnic: mormânt atât pentru trup cât și pentru suflet.

Acest gând să fie întru voi, care era și în Hristos Iisus (Fii. II, 5-8), îndeamnă pe creștini Apostolul Pavel, dând ca pildă supunerea lui Dumnezeu-Omul înaintea judecăților lui Dumnezeu, supunerea fără cârtire, întinsă până la primirea asupra Sa a acelei cazne la care erau supuși doar criminalii din popoarele barbare, de care erau slobozi criminalii dintre cetățenii romani. *Lepădând toată trufia și păcatul cel ce lesne înconjură⁶⁶, prin răbdare să alergăm la lupta care este pusă înaintea noastră, căutând la Hsus, începătorul și Plinito-*

⁶⁶ Care ne pune lesne piedică

rul credinței, Care în locul bucuriei ce era pusă înaintea Lui, a răbdat crucea de ocară nebăgând seamă⁶⁷... Luați bine aminte, dar, la Cel Ce a răbdat de la păcătoși asupra Sa împotrivire⁶⁸ ca aceea, ca să nu osteniți, slăbind cu sufletele voastre (Evr. XII, 1-3). Iisus, ca să sfințească pe popor cu sângele Său, afară de poartă a pătimit. Pentru aceasta, dar, să ieșim la Dânsul afară de tabără, ocara Lui purtând (Evr. XIII, 12-13). Ieșire afară de tabără și lepădare a toată trufia este numită lepădarea iubirii de această lume. Apostolul amintește dumnezeiasca mângâiere rostită de Dumnezeu către acei aleși ai Săi pe care El i-a înfiat și pe care, ca dovadă a înfierii, îi cercetează necazurile: Fiul meu! Nu defăima certarea Domnului, nici nu slăbi fiind monstrat de Dânsul: că pe cine iubește Domnul ceartă, și bate pe tot fiul pe care îl primește (Evr. XII, 5,6).

Hristos a pătimit pentru noi, grăiește Sfântul Apostol Petru, lăsându-ne pildă ca să urmăm urmelor Lui (I Pt. II, 21). Dacă bine făcând și pătimind veți răbda, aceasta este, dar, înaintea lui Dumnezeu: că spre aceasta ați și fost chemați (I Pt. II, 20, 21). Așa sunt judecățile lui Dumnezeu! Așa e hotărârea Lui! Așa este chemarea adevăraților creștini pentru toată vremea pribegiei lor pământești! - Creștini iubiți de Dumnezeu și Cer! Nu vă mirați de ispita de foc care vi se trimite spre încercare (I Pt. IV, 12) ca de o întâmplare ciudată, nepotrivită, afară de rânduială. Bucurați-vă la venirea ispitelor! Precum aici, pe pământ, vă faceți părtași ai pătimirilor lui Hristos, așa și în viața ce va să vină vă veți face părtași ai slavei Lui (I Pt. IV, 13). Casa lui Dumnezeu este supusă judecății lui Dumnezeu, are nevoie de această judecată (I Pt. IV, 17). „Casa lui Dumnezeu” este numită atât întreaga Biserică a lui Hristos, cât și fiecare creștin. Are nevoie această casă de cercetarea lui Dumnezeu și de curățire, ca una ce este supusă neîncetat spurcării și vătămării. Și cu marele ajutor ce vine din necazuri, care smeresc duhul cel atât de înclinat spre semeție al omului, este greu, foarte greu să te mântuiești. Dreptul abia se mântuiește! (I Pt. IV, 17) Dacă așa stau lucrurile, ce îi așteaptă pe cei ce se împotrivesc Evangheliei lui Dumnezeu (I Pt. IV, 17) ? Cel necredincios și păcătos unde se va arăta ? (I Pt. IV, 18). Smerita cugetare să agonisiți: fiindcă Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har (I Pt. V, 5). Simțiți venirea harului prin minunata liniște și mângâiere ce se revărsă în inimile voastre atunci când mărturisiți că dreaptă este judecata lui Dumnezeu cu privire la voi și că sunteți vrednici de pedeapsă, că aveți nevoie de ea. La venirea ispitelor nu vă lăsați pradă întristării, deznădejdiei, trândăviei, cârtirii - acestor semne ale trufiei și necredinței: dimpotrivă, însuflețiți și înaripați de credință, smeriți-vă sub mâna tare a lui Dumnezeu, ca să vă înalțe la vremea potrivită, toată întristarea voastră, adică toată grija, aruncând spre Dânsul, că Acela Se îngrijește pentru voi (I Pt. V, 6, 7). Pătimitori-lor! Să știți că după voia lui Dumnezeu pătimiți; să fiți încredințați că fără voia lui Dumnezeu, fără îngăduința lui Dumnezeu, nu s-ar fi atins de voi nici un necaz. Dumnezeu a căutat spre voi cu milostivire, a binevoit întru voi, a socotit inima și viețuirea voastră bineplăcute înaintea Lui - și de aceea a tins către voi mână de ajutor întru judecățile Sale. El v-a trimis ori a îngăduit să vină asupra voastră necazuri ca să vă curățească, să vă păzească, să puteți atinge prin mijlocirea lor desăvârșirea. Voi, cei ce pătimiți după voia lui Dumnezeu! La venirea necazurilor lăsați-vă cu totul în voia și mila lui Dumnezeu, și cu deosebită râvnă sârguiți spre plinirea poruncilor lui Dumnezeu (I Pt. IV, 19). Vremea

67 Neluând aminte la necinstirea adusă Lui.

68 Batjocură.

necazului este acea fericită vreme în care Dumnezeu zidește sufletul celui iubit al Său pe care l-a ales din mijlocul oamenilor.

Este rânduită de Dumnezeu calea strâmtă și necăjită din viața pământească la cer: ne este poruncit să umblăm pe această cale sub cruce; pe calea asta, sub povara crucii Sale, a mers Căpetenia neamului creștinesc, Dumnezeu înomenit. Crucea este răbdarea întru Domnul a tuturor amărăciunilor și necazurilor ce vor fi îngăduite asupra noastră de către Pronia lui Dumnezeu. Așa e judecata lui Dumnezeu. Pe ce e ea întemeiată ? Pe aceea că omul este pe pământ un răufăcător în locul de surghiun. Acestui răufăcător i s-a dat scurtul răstimp al vieții pământești numai și numai ca să vadă starea sa de cădere și lepădare, să își dea seama că are neapărată nevoie să fie mântuit, să dobândească mântuirea prin mijlocirea Răscum-părătorului oamenilor, a Domnului nostru Iisus Hristos. Răufăcătorul care a mărturisit că e răufăcător, care caută milă, trebuie să arate prin însăși viața sa mărturisirea păcătoșeniei sale. Mărturisirea nu poate fi socotită ca nefățarnică atâta vreme cât ea nu este mărturisită de o purtare pe potrivă. Călcătorul de lege este dator să adeverească întoarcerea sa către Dumnezeu prin împlinirea voii Lui și prin supunerea față de această voie: el e dator să aducă înaintea lui Dumnezeu, Cel Drept Judecător și în mila Sa, răbdarea pedepselor îngăduite de Dumnezeu asupra lui spre învățătură, să aducă răbdarea smerită ca pe o tămâie bineînțelesă, ca pe o jertfă bineplăcută, ca pe o mărturie vrednică de crezare a credinței.

Toți sfinții - toți până la unul - s-au împărtășit de calea cea necăjită (Evr. XII, 8). Ei au străbătut cu toții alergarea vieții pământești prin spini, hrănindu-se cu azimele lipsurilor de tot felul, stropindu-se cu isop amar, adăpându-se mereu din paharul feluritelor ispite. Acest lucru a fost neapărat trebuincios pentru mântuirea și desăvârșirea lor: necazurile le-au slujit în același timp și ca mijloc de șlefuire duhovnicească, și ca doctorie, și ca învățătură. Firea vătămată nu a rămas nici într-un singur om fără să aducă, într-o măsură mai mare sau mai mică, roadă sa proprie; firea noastră vătămată are nevoie neîncetat, ca de un leac împotriva otrăvii, de necazuri: prin ele se stinge în ea consimțirea la otrava păcătoasă a patimilor - mai ales a trufiei (2 Cor. XII, 17), patima cea mai otrăvită și pierzătoare între patimi; prin ele este scoasă sluga lui Dumnezeu din încrezuta, rătăcita părere de sine, întru smerita cugetare și înțelegerea duhovnicească, încrezuta părere de sine nu are cum să nu răpească dreptatea și vrednicia unei viețuiri ce se înfățișează ca mulțumitoare⁶⁹. *Priceput-am, Doamne, mărturisește lui Dumnezeu sfântul Lui proroc, că drepte sunt judecățile Tale, și întru adevăr m-ai smerit* (Ps. CXVIII, 75). *Judecățile Tale sunt bune* (Ps. CXVIII, 39), oricât de aspre ar părea la arătare. Urmările lor sunt binefăcătoare, purtător de viață și mângâietor este rodul lor. *Bine este mie că m-ai smerit, ca să mă învăț îndreptările Tale* (Ps. CXVIII, 71). *Calea adevărului am ales și judecățile Tale n-am uitat* (Ps. CXVIII, 30), *de la judecățile Tale nu m-am abătut* (Ps. CXVIII, 102, 52, 43, 175, 165), fiindcă fără supunerea în fața lor a bineplăcea Ție este cu neputință, în grele ispite și necazuri, neaflând ajutor de nicăieri, *adusu-mi-am aminte de judecățile Tale cele din veac, Doamne, și m-am mângâiat* (Ps.

69 Acest lucru se vede cu deosebită limpezime din cartea lui Iov. Dreptul și-a înșirat la început virtuțile, și le-a înfățișat într-un tablou minunat și pitoresc; dar după ce s-a curățit și s-a desăvârșit prin necazuri, atunci s-a schimbat în el felul în care se privea pe sine: el s-a văzut ca o pieritură față de mărirea Dumnezeirii, s-a socotit pe sine pământ și cenușă.

CXVIII, 52). *Intru judecățile Tale am nădăjdut!* (Ps. CXVIII, 43). *Judecățile Tale vor ajuta mie!* (Ps. CXVIII, 175). *De șapte ori în zi, adică neîncetat, Te voi lăuda pentru judecățile dreptății Tale* (Ps. CXVIII, 164): lucrarea omului cea potrivită cu lucrarea pe care o înfăptuiește Dumnezeu în nepătrunsele Sale judecăți este neîncetata sau cât se poate de deasa slavoslovire a lui Dumnezeu. Prin slavoslovirea lui Dumnezeu se gonesc gândurile de necredință, de puținătate de suflet, de cârtire, de hulă, de deznădejde - se aduc gânduri sfinte, dumnezeiești. Spune Apostolul: *Iar judecați fiind de Domnul suntem certați, ca să nu fim osândiți cu lumea* (I Cor. XI, 32). Amin.

Sfatul minții cu inima

Sufletul. - Sufăr de durere nemângâiată, nicăieri nu aflu alinare. Nu aflu alinare și mângâiere nici în *afara*, nici înlăuntrul meu. Nu pot privi la lumea plină de amăgire, înșelăciune, pierzanie de suflet. Contemplarea lipsită de prevedere a lumii, câteva priviri neprevăzătoare aruncate asupra smintelilor ei, neștiința otrăvii ascunse în întipăririle lăsate de către ea, copilărească, lipsita de cercare încredere în ea au atras asupra mea săgețile ei, m-au umplut de răni omorâtoare. De ce să mai privesc la lume ? De ce să o mai iscodesc, să o cercetez în amănunțime ori să mă leg de ea, de vreme ce sunt un pribeag așa vremelnice pe pământ ? Negreșit o voi părăsi, și nu știu când o voi părăsi, în fiecare zi, în fiecare ceas trebuie să fiu gata de chemarea în veșnicie. Oricât s-ar prelungi rătăcirea mea prin pustia acestei lumi, ea e neînsemnată înaintea nemăsuratei veșnicii, înaintea căreia totuna sunt și ceasurile, și zilele, și anii, și veacurile, însăși lumea, cu toată uriașa ei înălțare de turn Babei, trece: *Pământul și lucrurile de pe dânsul vor arde* (2 Pt. III, 10). Vor arde aceste lucruri - roadele căderii și lepădării oamenilor. Rănile pe care mi le-a făcut lumea au făcut lumea nesuferită pentru mine, însă nu m-au ferit de noi răni. Nu vreau să fiu în lume ! Nu vreau să mă supun ei ! Nu vreau să iau parte în nici un fel la slujirea ei ! Nu vreau nici măcar să o văd ! Ea, însă, mă urmărește peste tot: se bagă cu sila în viața mea; mi se înfățișează înveșmântată într-o frumusețe fermecătoare; mă slăbănogeste, mă rănește, mă doboară, mă pierde. Eu însumi, purtând și cuprinzând neîncetat în mine temeiul amăgirii de sine și înșelării pe care le-a înrădăcinat în mine păcatul, nu încetez a mă lăsa amăgit de lume: urând-o, fără voie sunt atras de ea și beau cu sete otrava ei, înfig adânc în mine săgețile pe care ea le trage în mine. Îmi întorc privirea tristă și scrutătoare de la lume spre mine însumi, în mine însumi nu aflu nimic mângâietor, în mine fierb nenumărate patimi păcătoase ! Neîncetat mă spurc cu greșale de multe feluri: ba mă chinuie mânia și ranchiuna; ba simt că ard în focul curviei. Mi se tulbură sângele, mi se aprinde închipuirea din pricina oarecărei lucrări care îmi e străină și dușmănoasă - și văd înfățișându-mi-se chipuri smintitoare, care mă trag spre visarea la păcat, spre îndulcirea de sminteala pierzătoare. N-am putere să fug de chipurile smintitoare: fără de voie, în chip silnic, ochii mei îndurerați se lipesc de ele: și n-am unde să fug ! Am fugit în pustie: în pustie m-au însoțit privescările păcatului (sau mi-au apucat-o înainte, nu știu); în pustie mi s-au înfățișat în chip deosebit de viu și de ucigător. Aceste chipuri, de fapt, nici nu ființează: și chipurile, și ființarea lor, și frumusețea lor sunt amăgire și înșelare; totodată, însă, ele sunt vii, și nimic - nici însuși timpul, nici bătrânețea slăbănogită - nu poate să le omoare. Le spală din închipuire lacrimile de pocăință: lacrimi de pocăință nu am. Le șterge din

închipuire rugăciunea smerită, împreună cu plânsul inimii: n-am asemenea rugăciune. Inima mea e lipsită de străpungere, e lipsită de plânsul mântuitor: ea nu se mișcă în mine, la fel ca o frântură de piatră nesimțitoare, în ciuda cumplitelor mele păcătoșenii, arareori îmi văd păcătoșenia, în ciuda faptului că în mine binele este amestecat cu răul și s-a făcut rău, așa cum o mâncare minunată devine otravă atunci când e amestecată cu otravă, uit starea jalnică a binelui ce mi s-a dat când am fost zidit și care a fost vătămat, schimonosit în mine *de* cădere, încep să văd în mine binele ca fiind întreg și fără de prihană, încep să îl admir: slava mea deșartă mă scoate, din pajiștea roditoare și grasă a pocăinței, într-o țară îndepărtată, în țară pietroasă și stearpă, în țara mărcinilor și neghinelor, în țara minciunii, amăgirii de sine, pierzării. Las împlinirea poruncilor lui Hristos și începe a plini insufările inimii mele, a urma simțirilor ei, voii ei; cu obraznicie numesc „bune” simțirile firii căzute, „virtute” - faptele ei, so-cot acest „bine” și această „virtute” ca vrednice de răsplățile cerești și pământești, omenești și dumnezeiești. Când mă străduiam a plini poruncile lui Hristos, neluând aminte la voia inimii mele și silu-ind-o, mă recunoșteam dator înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, rob necredincios și netrebnic! În urma amăgirii de sine apar în mine întristarea, trândăvia și un anumit întuneric înfricoșat. Tristețea mă lipsește de lucrare morală, trândăvia îmi ia puterea de a mă lupta cu păcatul, iar întunericul - urmare a întristării și trândăviei -, întunericul nepătruns ascunde de mine pe Dumnezeu, judecata Lui cea nemitarnică și cumplită, răsplățile cele făgăduite pentru virtutea creștină, pedepsele făgăduite pentru lepădarea creștinismului și atotsfintelor lui rânduiei, încep să păcătuiesc fără de teamă, conștiința tăcând ca omorâtă sau adormită. Arareori, foarte arareori se întâmplă clipe de străpungere, de lumină și de nădejde. Atunci mă simt schimbat: dar clipa de lumină este scurtă. Cerul meu nu ades se înseninează. Ca niște nori negri se năpustesc în zbor asupra mea patimile și iarăși mă aruncă în întuneric, în tulburare, în nedumerire, în pierzare. - Mintea mea ! Tu ești călăuza sufletului. Povățuiește-mă ! Adu în mine liniștea fericită! Învață-mă cum să zăvorăsc intrarea mea de întipăririle lumii, cum să înfrânez și să înăbuș patimile care scot capul din mine însumi. Lumea și patimile m-au istovit în chinuri, m-au sfâșiat.

Mintea. - Răspunsul meu nu te va mângâia. Și eu, dimpreună cu tine, suflete, sunt doborâtă de păcat. Cele ce-mi spui mi-s cunoscute pe deplin. Cum îți voi ajuta, de vreme ce eu însumi primesc lovituri aducătoare de moarte, de vreme ce mie însumi îmi lipsește puterea de a lucra în chip de sine stăpânitor ? În lucrarea mea neconținută, ce mi-a fost dăruită de Făcător și care este însușirea mea aparte⁷⁰, sunt neîncetat supusă înrâuririi străine, înrâurirea aceasta este cea a păcatului, de care sunt vătămată și adusă în neorânduială. Această înrâurire mă depărtează neîncetat de Dumnezeu, de veșnicie, mă trage în amăgire prin lumea cea deșartă și trecătoare, în amăgire prin mine înșămi, în amăgire prin tine, suflete, în amăgire prin păcat, în amăgire prin îngerii căzuți. Neajunsul meu de temelie stă în împrăștierea care mă siluiește fără conținere. Doborâtă de împrăștiere, plutesc, rătăcesc prin lume fără nevoie și folos, asemenea duhurilor căzute. Aș vrea să mă opresc, dar nu pot: împrăștierea mă răpește, mă duce. Răpită de împrăștiere, nu pot să te privesc cum se cuvine nici pe tine, suflete, nici pe mine înșămi.

⁷⁰ Calist Catafighiotul, cap. 3. Dobrotoliubie, t. 4.

Din pricina împrăstierii nu pot să iau aminte cum se cuvine la Cuvântul lui Dumnezeu: la arătare mă înfățișez cu luare-aminte, însă în vreme ce mă străduiesc să iau aminte, fără de voie mă abat în toate părțile, mă las purtată foarte departe, către lucruri cu totul străine, a căror cercetare nu doar că mi este nefolositoare, ci chiar și cât se poate de vătămătoare. Din pricina ucigătoareii împrăstieri nu pot să îi aduc lui Dumnezeu rugăciune puternică, lucrătoare, și să mă pecetluiesc cu frica Lui, prin care s-ar nimici împrăștierea mea, prin care ți s-ar împărtăși, suflete, frângere și străpungere a inimii. Din pricina împrăstierii mele, tu petreci într-o împietrire; fiind tu împietrit și nesimțit, eu mă împrăștii și mai mult. Împrăștierea este pricina slăbiciunii mele în lupta cu gândurile păcătoase. Din pricina împrăstierii simt întunecare și apăsare: atunci când mi se înfățișează gândul păcătos nu-i recunosc deodată, dacă este ascuns sub un pretext; și chiar când este vădit păcătos, întrarmându-mă împotriva lui nu dau dovadă de ură hotărâtă și neîmpăcată, într-o vorbă cu ucigașul meu, mă îndulcesc de otrava ce aduce moarte, pe care el o strecoară în mine cu viclenie. Rareori sunt biruitor, adesea biruit. Din pricina împrăstierii mă fac uituc: uit de Dumnezeu, uit de veșnicie, uit cât de schimbătoare și amăgitoare este lumea, mă las atras de ea și te trag, suflete, după mine. Uit păcatele mele. Uit căderea mea, uit starea mea cea jalnică: într-o întunecare și amăgire mea de sine, încep să caut în mine și în tine vrednicii, încep să caut, să cer recunoașterea acestor vrednicii din partea lumii mincinoase, care e gata să le recunoască pentru un minut, ca după aceea să-și bată joc cu mai multă răutate. Vrednicii nu-s în noi: vrednicia omului a fost cu totul spurcată de cădere, și omul va gândi cu dreptate despre sine dacă, așa cum sfătuiește oarece mare nevoitor, se va socoti pe sine o urâciune⁷¹. Cum să nu fie urâciune ființa neputincioasă, preanimicnică, ce a fost chemată din neființă la ființă de Atotputernicul Ziditor al tuturor celor văzute și nevăzute și s-a întrarmat împotriva Ziditorului său ? Cum să nu fie urâciune ființa ce n-are nimic care să fie al său, ce a primit de la Dumnezeu totul, și s-a răsculat împotriva Lui ? Cum să nu fie urâciune ființa ce nu s-a rușinat de rai, ce și-a îngăduit în mijlocul fericirii raiului să asculte cu plăcere cumplita clevetire și hulă împotriva lui Dumnezeu, ce a vădit neîntârziată încuviințare la clevetire și hulă prin călcarea cu fapta a poruncii lui Dumnezeu ? Cum să nu fie urâciune mintea - sălaș și născătoare neîncetată de cugete spurcate și rele, cugete vrăjmașe în chip statornic lui Dumnezeu ? Cum să nu fie urâciune sufletul în care colcăie mereu patimi hâde și nebunești ca niște șerpi otrăvitori, vasilisci și scorpii într-o groapă adâncă ? Cum să nu fie urâciune trupul zămislit în fărădelegi, născut într-o păcat, unealtă a păcatului în vremea scurtei vieți pământești, izvor de putoare ucigătoare după sfârșitul acestei vieți ? - Noi, suflete, alcătuim o singură ființă duhovnicească: eu cuget, tu simți; dar noi nu doar că suntem vătămăte de păcat, ci și despărțite de el ca și cum am fi două ființe aparte, ale căror lucrări se bat mai întotdeauna cap în cap. Suntem dezunite, învrăjbite între noi, suntem despărțite de Dumnezeu ! Prin păcatul care viază în noi suntem învrăjbite cu însuși Atotsfântul și Atotdesăvârșitul

71 Un frate l-a rugat pe Preacuviosul Sisoe cel Mare să-i spună cuvânt de folos. Bătrânul i-a răspuns că monahul trebuie să fie mai prejos decât idolii. Când fratele a întrebat ce înseamnă să fii mai prejos decât idolii, bătrânul a grăit: „Scriptura spune despre idoli că *gură au și nu grăiesc, ochi au și nu văd, urechi au și nu aud*: așa trebuie să fie și monahul. Și precum idolii sunt urâciune, așa și monahul să cugete despre sine că e o urâciune”. *Patericul Egiptean*, litera S.

Dumnezeu!

Sufletul. - Întristător este răspunsul tău, însă îndreptățit. Mă mângâie întrucâtva faptul că împărtășim starea noastră jalnică și putem împărți necazul, ne putem ajuta unul pe celălalt. Dă-mi sfat, deci: cum să ieșim din neorânduiala noastră cea de obște ? Eu am băgat de seamă că simțămintele mele se potrivesc întotdeauna cu gândurile tale. Inima nu se poate lupta cu gândul multă vreme: ea i se supune totdeauna, iar de vreodată i se și împotrivește, o face numai pentru scurt timp. Minteă mea ! Fii călăuză spre mântuirea noastră cea de obște.

Minte. - Încuviințez spusa ta, că inima nu se împotrivește multă vreme gândului; dar, ea, după ce-a arătat supunere vreme de un minut, se răscoală din nou împotriva gândului celui mai curat, celui mai plăcut lui Dumnezeu, și o face cu atâta putere și încrâncenare că mai întotdeauna mă doboară și mă trage în urma ei. După ce m-a doborât, ea începe să nască în mine cele mai necuviincioase gânduri, care dau în vileag patimile ascunse. Ce să zic și despre gândurile mele ? Din pricina neorânduiei și vătămării căpătate de mine din pricina păcatului, gândurile mele sunt cu totul nestatornice. Dimineța, de pildă, s-au născut în mine anumite gânduri despre viețuirea noastră duhovnicească, despre mult ostenitoare nevoită nevăzută, despre împrejurările în care ne aflăm pe pământ, despre soarta noastră în veșnicie; aceste gânduri au părut întemeiate. Deodată, pe la prânz sau mai devreme, ele au pierit de la sine în urma nu știu cărei întâlniri neașteptate, au fost înlocuite de către altele, care, la rândul lor, au fost recunoscute ca vrednice de luare-aminte. Spre seară se ivesc noi gânduri, și acestea cu îndreptățirile lor. Noaptea sunt tulburată de alte gânduri, care de-a lungul zilei au fost ascunse undeva, parcă pândindu-mă, ca în vreme liniștii nopții să mi se înfățișeze pe neașteptate, să mă tulbure cu descrierea plină de vrajă și ucigătoare a păcatului, în *zadar*, învățată de Cuvântul lui Dumnezeu, socot ca drepte doar acele gânduri la care tu, suflete, răspunzi printr-o stare de adâncă liniște, smerenie, dragoste de aproapele; în *zadar* sunt încredințată că toate gândurile, nu doar cele ce îți pricinuiesc frământare și neorânduială, ci și cele însoțite de o tulburare, de o învârtosare a ta cât de mică, sunt străine de adevăr, cu totul mincinoase, amăgitoare, pierzătoare, cu orice mască de adevăr n-ar fi acoperite. Zadarnică este această cunoștință! Zadarnic este acest semn nemincinos ce desparte cu hotărâre în lumea duhurilor binele de rău! Ca urmare a unei boli nepătrunse, care viază în mine, pătrunse numai prin cercarea duhovnicească, nu pot să mă rup de gândurile ucigașe născute în mine de păcat. Nu pot nici să le înăbuș, nici să le smulg atunci când ele încep să colcăie în mine ca niște viermi; nu pot nici să le alung, nici să le izgonesc de la mine atunci năvălesc asupra mea dinafară ca niște tâlhari, ca niște fiare cumplite, însetate de sânge. Ele mă țin în robie, în grea robie, mă chinuie, mă muncesc, în fiecare ceas sunt gata să mă sfâșie, să mă doboare cu moarte veșnică. Chinul pricinuit de ele ți-l împărtășesc fără voie ție, suflete - îl împărtășesc însuși trupului nostru, care e suferind și neputincios fiindcă este rănit cu răni nenumărate, pătruns și de săgețile și de săbiile păcatului. Otrăvit cu otrava morții veșnice tu, suflete, suferi tristețe de neîndurat - cauți mângâiere, n-o afli nicăieri. Degeaba socoti să afli în mine această mângâiere: ucisă sunt cu tine împreună; împreună cu tine sunt îngropată în mormântul strâmt și întunecos al nevederii și necunoștinței de Dumnezeu. Faptul că ne purtăm de parcă Dumnezeul Cel Viu nici n-ar fi, de parcă ar fi mort, dă mărturie vrednică de

crezământ despre propria noastră omorâre.

Sufletul. - Călăuza mea ! Ochiul meu ! Cea mai înaltă putere a mea duhovnicească ! Tu mă aduci la deznădejde. Dacă tu, lumina mea fiind, te socoti întuneric, ce să aștept de la celelalte puteri ale mele, care îmi sunt de obște cu dobitoacele necuvântătoare ? Ce să aștept de la voința mea, sau de la puterea doririi, de la râvnă sau de la mânia cea firească - de la acestea, care nu pot lucra altfel decât o fac în dobitoace decât atunci când sunt aflate sub îndrumarea ta ? Mi-ai zis că în ciuda întregii tale neputințe, a întregii tale întunecări, a întregii tale omorâri, Cuvântul lui Dumnezeu încă lucrează asupra ta și ți-a dat, cel puțin, semn pentru a deosebi binele de rău, ceea ce e un lucru foarte greu. Si eu m-am făcut părtaș acestei cunoștințe! Si eu, când încep să simt neorânduială și tulburare, simt totodată că starea mea este greșită, simt față de această stare și neîncredere și ură, mă străduiesc să lepăd de la mine starea ce-mi este nefirească și dușmănoasă. Dimpotrivă, când tu adăstezi, fie și pentru scurtă vreme, ca în brațele părintești, în gânduri culese din Cuvântul lui Dumnezeu, ce mângâiere simt! Ce slavoslovie către Dumnezeu începe să se înalțe din adâncul meu, din adâncul vistieriilor inimii! Ce evlavie mă cuprinde în fața măreției lui Dumnezeu, care mi se descoperă atunci! Cât de nimicnic fir de praf îmi par mie însumi în mijlocul uriașei și mult feluritei zidiri a lumii! Ce tihnă harică, adusă parcă de suflarea vântului din rai, începe să adie în mine și să mă răcorească pe mine, cel istovit de arșiță și neplouare ! Ce lacrimă dulce și tămăduitoare, zămislindu-se în inimă, urcă în cap și curge pe obrazul aprins din ochiul smerit și blând, care privește pe toți și toate cu atâta pace, cu atâta dragoste ! Atunci simt eu tămăduirea firii mele ! Atunci e desființată lupta lăuntrică ! Atunci se unesc puterile mele sfâșiate și destrămate de păcat!

După ce m-am făcut una cu tine și cu celelalte puteri ale mele, după ce am tras în această unire însuși trupul, simt mila Ziditorului către făptura Sa căzută, cunosc în chip lucrător însemnătatea și puterea Răscumpărătorului, Care mă vindecă prin porunca Sa cea atotputernică și de viață făcătoare. Eu îl mărturisesc! Eu văd lucrarea închinatului Atotsfânt Duh, care de la Tatăl purcede și e trimis de Fiul! Eu văd lucrarea lui Dumnezeu-Duhul, Celui adus de Dumnezeu-Cuvântul, Ce arată Dumnezeirea Sa prin puterea Sa ziditoare, prin mijlocirea căreia vasul sfărâmat se arată de parcă niciodată nu ar fost supus sfărâmării, în întregimea și frumusețea sa dintru început. Mintea mea ! întoarce-te către Cuvântul lui Dumnezeu, din care am luat deja nenumărate teunătăți, dar le-am pierdut prin nepăsarea noastră, prin răceala noastră față de darurile lui Dumnezeu. Darurile fără de preț, duhovnicești, le-am dat pe o nălucire amăgitoare de daruri sub a căror înfățișare păcatul și lumea mi-au dat otrava lor. Mintea mea ! întoarce-te către Cuvântul lui Dumnezeu ! Caută acolo mângâiere pentru mine: în clipele de față durerea mea e de neîndurat, și mă tem să nu cad în pierzarea cea de pe urmă: în deznădejde.

Mintea. - Cuvântul lui Dumnezeu, suflete, dezleagă nedumerirea noastră prin răspunsul cel mai mulțumitor cu putință; însă mulți dintre oameni, după ce au auzit Cuvântul Duhului și l-au răstălmăcit sieși cu înțelegerea lor trupească, au zis despre de viață făcătorul Cuvânt al lui Dumnezeu: *Greu este Cuvântul acesta, si cine poate să-l asculte ?* (In. VI, 60). Ascultă, suflete, ce a zis Domnul: *Cel ce și-a aflat sufletul său îl va pierde pe el, iar cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine îl va afla pe el* (Mt. X, 39). *Cel ce-și iubește sufletul său îl va pierde pe el, iar cel își urăște sufletul său în lumea aceasta îl va păzi pe el în viața cea veșnică* (In. XII, 25).

Sufletul. - Gata sunt să mor, de poruncește Dumnezeu; dar cum să mor eu, cel fără de moarte ? Nu știu vreo armă care să fie în stare a mă lipsi de viață.

Mintea. - Să nu crezi, suflete, că porunca lui Hris-tos legiuiește să mori doar tu, că eu aș fi scutită. Nu! Paharul morții dator sunt să-1 împart cu tine și să-1 beau eu cea dintâi, ca vinovată de căpetenie a căderii, lepădării, nenorocirii, morții noastre vremelnice și veșnice care ne sunt de obște. Moartea și pieirea pe care le cere Dumnezeu de la noi nu stau în nimicirea ființei noastre, ci în nimicirea iubirii de sine, ce s-a făcut parcă viața noastră. Iubirea de sine e dragostea schimonosită a omului căzut față de sine însuși. Iubirea de sine divinizează rațiunea sa căzută, cu nume mincinos - se străduie în toate și totdeauna să-și mulțumească voia sa căzută, cu îndreptare mincinoasă. Iubirea de sine se vădește față de aproapele fie prin ură, fie prin dorința de a plăcea oamenilor, adică patimilor omenești; iar față de lucruri, pe care ea le întrebuițează întotdeauna în chip rău, prin împătımire. Precum Sfânta Dragoste este *legătura desăvârșirii* (Col. III, 14) și e alcătuită din plinătatea tuturor virtuților, așa și iubirea de sine este acea patimă păcătoasă ce e alcătuită din plinătatea tuturor celorlalte felurite patimi păcătoase. Pentru nimicirea în noi a iubirii de sine sunt date să lepăd toate cugetările mele, chiar de aș fi foarte bogată în cugetările date de învățătura lumii și după stihiiile acestei lumi (Col. II, 8). Sunt date să mă cufund în sărăcia duhului și, dezbrăcată prin această sărăcie, spălată prin plâns, netezită, înmuiată prin blândețe, curăție și milostenie, să primesc înțelegerea pe care va binevoi s-o însemneze asupra mea dreapta Răscumpărătorului meu. Această dreaptă este Evanghelia. Iar tu, suflete, dator ești să te lepezi de voia ta, oricât de greu ar fi acest lucru pentru inimă, chiar dacă simțămintele și înclinările inimii tale ți s-ar părea cele mai drepte și cele mai alese, în locul voii tale ești dator să împlinești voia lui Hristos, Dumnezeului și Mântuitorului nostru, oricât de neplăcut și de aspru ar fi acest lucru pentru inima iubitoare de sine. Iată moartea pe care o cere Dumnezeu de la noi, ca prin moartea cea de bătănie voie să nimicim moartea care viază în noi în chip silnic și să primim în dar învierea și viața ce izvorăsc din Domnul Iisus.

Sufletul. - M-am hotărât la lepădarea de sine: din singure cuvintele pe care le-ai rostit despre lepădarea de sine, și am început deja să simt mângâiere și nădejde. Să părăsim viața ce naște deznădejdea și să primim viața ce e zălogul mântuirii. Du-mă, mintea mea, în urma poruncilor lui Dumnezeu, iar tu însăși rămâi neabătută întru Acel Cuvânt Care a vestit despre Sine: *Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, acela face roadă multă: că fără Mine nu puteți face nimic* (In. XV, 5). Amin.

Vederea păcatului propriu

Veni-va vremea aceea cumplită, sosi-va acel ceas înfricoșat în care toate păcatele mele vor sta la arătare înaintea lui Dumnezeu-Judecătorul, înaintea îngerilor și a întregii omeniri. Presimțind starea sufletului meu din acel ceas cumplit, mă umplu de spaimă. Sub înrâurirea acestei presimțiri vii și puternice, cu cutremur mă grăbesc a mă afunda în cercetarea de sine, sârguiesc a vedea păcatele însemnate în cartea conștiinței mele, pe care le-am săvârșit cu lucrul, cu cuvântul și cu gândul.

Cărțile ce n-au mai fost demult citite, cărțile învechite în dulapuri sunt

pline de praf, roase de molii. Cel care ia o asemenea carte o citește cu multă osteneală. Așa e și conștiința mea. Necercetată de mult timp, cu greutate s-a lăsat deschisă. Deschizând-o, nu am aflat mulțumirea așteptată. Doar păcatele însemnate se pot citi cu îndeajunsă înlesnire; semnele mărunte, care sunt o mulțime, s-au șters aproape, și nu mai pot desluși acum înțelesul lor.

Dumnezeu, numai Dumnezeu poate să dea iarăși culoare literelor șterse și-l poate izbăvi pe om de conștiința vicleană (Evr. X, 22). Numai Dumnezeu poate dăruia omului vederea păcatelor sale și vederea păcatului său - a căderii sale, în care se află rădăcina, sămânța, vlăstarul, împreunarea tuturor păcatelor omenești.

Chemând în ajutor mila și puterea Dumnezeirii, chemându-le în ajutor prin rugăciunea fierbinte, unită cu postirea cea cu bună înțelegere, unită cu plânsul și tânguirea inimii, deschid iarăși cartea conștiinței, iarăși mă uit la mulțimea și felul păcatelor mele; mă uit - ce mi-au rodit păcatele pe care le-am făcut ?

Văd: *Fărădelegile mele au covârșit capul meu, ca o sarcină grea apăsător peste mine, înmulțitu-s-au mai mult decât perii capului meu* (Ps. XXXVII, 4; XXXIX, 17). Care este urmarea acestei păcătoșenii ? *Ajunsu-m-au fărădelegile mele și n-am putut să văd; inima mea m-a părăsit* (Ps. XXXIX, 16-17). Urmările vieții păcătoase sunt orbirea minții, împietrirea, nesimțirea inimii. Minteă păcătosului înrăit nu vede nici binele, nici răul; inima lui nu mai e în stare de a primi simțiri duhovnicești. Dacă acest om, părăsind viața păcătoasă, se va întoarce spre nevoințele buneii cinstiri, inima lui, de parcă i-ar fi străină, nu-și va alătura simțirea năzuinței lui către Dumnezeu.

Atunci când nevoitorului, prin lucrarea Harului Dumnezeiesc, i se descoperă mulțimea păcatelor lui, este cu neputință ca el să nu cadă în cea mai mare nedumerire, să nu se afunde într-o adâncă tristețe. *Inima mea s-a tulburat de o asemenea priveriște, părăsindu-m-a tăria mea și lumina ochilor mei, și aceasta nu este cu mine; că șalele mele s-au umplut de ocări*, adică lucrarea mea s-a umplut de piedici ridicate de deprinderea păcatului, care atrage în chip silnic spre noi păcate; *înmulțitu-s-au și au putrezit rănilor mele de la fața nebuniei mele*, adică patimile păcătoase s-au învechit și m-au vătămat cumplit din pricina vieții mele împrăștiate; *nu este vindecare în trupul meu*, adică nu este vindecare numai prin propriile mele puteri pentru întreaga mea făptură, biruită și bolnavă de păcat (Ps. XXXVII, 10,7).

Prin recunoașterea păcatelor mele, prin pocăința pentru ele, prin mărturisirea lor, prin părerea de rău pentru ele - arunc toată nenumărata lor mulțime în noianul milostivirii lui Dumnezeu. Ca să mă păzesc de păcat pe viitor, voi lua aminte, însingurându-mă în mine însumi, cum lucrează împotriva mea păcatul, cum se apropie de mine, ce îmi grăiește.

El se apropie de mine ca un fur; fața lui este acoperită; *muiatu-s-au cuvintele lui mai mult decât untdelemnul* (Ps. LIV, 22); îmi grăiește minciuni, mă îmbie la nelegiuiri. Otravă e în gura lui; limba lui este un bold aducător de moarte.

„Desfată-te!” - șoptește el încet și lingușitor, „de ce să-ți fie oprită desfătarea ? Desfată-te! Ce păcat este în asta ?” - și mă îmbie, răufăcătorul, la încălcarea poruncilor Atotsfântului Domn.

N-ar trebui de fel să iau aminte la vorbele lui; eu știu că e un fur și un ucigaș. Dar nu știu ce neputință neînțeleasă, neputință a voinței mă biruie! îmi plec urechea spre cuvintele păcatului, îmi tind privirile spre rodul cel

oprit.

Dacă rodul oprit nu stă înaintea ochilor mei, el apare zugrăvit pe neașteptate în închipuirea mea, în culori vii - zugrăvit ca de o mână de vrăjitor.

Simțirile inimii sunt atrase de către priveliștea cea ispititoare, ce se aseamănă unei desfrânate, înfățișarea ei este fermecătoare; suflă din ea ispita; este împodobită cu veșminte prețioase, strălucitoare; cu grijă e ascunsă lucrarea ei aducătoare de moarte. Păcatul caută jertfă din partea inimii, atunci când nu poate aduce ca jertfă trupul din pricină că lipsește obiectul patimii.

Păcatul lucrează în mine prin gândul păcătos, lucrează prin simțirea păcătoasă a inimii și a trupului; lucrează prin simțurile trupești, lucrează prin închipuire.

La ce învățătură mă duce această cercetare de sine ? La aceea că în mine, în toată ființa mea, trăiește stricăciunea păcatului, care încuviințează și ajută păcatul care mă luptă dinafară. Sunt asemenea unui ocnaș încătușat cu lanțuri grele: oricine are îngăduința să o facă, îl înhață pe ocnaș și îl târăște unde vrea, fiindcă ocnașul, încătușat fiind de lanțuri, nu are putința de a se apăra.

Pătruns-a, cândva, păcatul în raiul cel înalt. Acolo i-a îmbiat pe strămoșii mei cu rodul oprit. Acolo și-a săvârșit amăgirea; acolo i-a lovit cu moartea cea veșnică pe cei amăgiți. Și mie, urmașului lor, îmi înnoiește neîncetat aceeași îmbiere; și pe mine, urmașul lor, se străduiește neîncetat să mă amăgească și să mă piardă.

Adam și Eva au fost, imediat după cădere, izgoniți din rai și aruncați pe tărâmul amărăciunilor (Fac. III, 23,24); eu m-am născut pe acest tărâm al plânsului și al nenorocirilor! Dar asta nu mă îndreptățește: aici mi-a fost adus raiul de către Răscumpărătorul, aici a fost sădit în inima mea. Prin păcat, am gonit raiul din inima mea. Acum, în ea este un amestec de bine și rău, o luptă cumplită între bine și rău, o învălmășeală de nenumărate patimi, un chin - pregustare a veșnicului chin din iad.

În mine însumi văd mărturia faptului că sunt fiu al lui Adam: păstrez aplecarea lui spre rău; mă învoiesc cu îmbierile amăgitorului, chiar dacă știu neîndoielnic că mi se înfățișează o amăgire, mi se gătește moartea.

În zadar i-aș învinui pe strămoși pentru păcatul eăruia m-am făcut părtaș; eu am fost slobozit din robia păcatului de către Răscumpărătorul și de acum cad în păcate nu de silă, ci de bună voie.

Strămoșii au săvârșit în rai, o singură dată, încălcarea unei singure porunci a lui Dumnezeu, iar eu, aflându-mă în sânul Bisericii lui Hristos, calc neîncetat toate dumnezeieștile porunci ale lui Hristos, Dumnezeuul și Mântuitorul meu.

O dată se tulbură sufletul meu de mânie și ranchiună ! În închipuirea mea scapără pumnalul deasupra capului vrăjmașului meu și inima mea se îmbată de satiul răzbunării săvârșite în vis. Altă dată, mi se închipuie grămezi de aur împrăștiate ! În urma lor se zugrăvesc palate mărețe, grădini, toate cele ce țin de răsfăț, de patima dulceții și de trufie, care se dobândesc cu aur și pentru care omul iubitor de păcat se închină idolului său - mijlocul prin care se înfăptuiesc toate dorințele cele stricăcioase. Altă dată mă las înșelat de cinstiri și de putere ! Mă las atras, mă îndeletnicesc cu visuri de cârmuire a oamenilor și a țărilor, de dobândire a unor foloase stricăcioase din acestea și de slavă stricăcioasă pentru sine. Altă dată îmi stau în față, aievea

parcă, mese cu mâncăruri aburinde și bine mirositoare ! Mă îndulcesc în chip caraghios și totodată jalnic cu amăgirile care mi se înfățișează. Altă dată, pe neașteptate, mă văd pe mine însumi drept, sau, mai bine zis, inima mea se făță-rește, silindu-se a se împăuna cu păruta ei dreptate, se lingusește pe sine, se îngrijește cum să atragă lauda oamenilor !

Patimile se luptă care mai de care să pună stăpânire pe mine, neîncetat mă aruncă de la una la cealaltă, mă răscolesc, mă tulbură.

Și nu-mi văd starea mea cea jalnică! Asupra minții mele atârână un vâl nepătruns de întunecime; asupra inimii zace piatra cea grea a nesimțirii.

Oare își va veni în fire mintea mea, oare va vrea să se îndrepte către bine ? I se împotrivesc inima deprinsă cu desfătarea păcătoasă, i se împotrivesc și trupul meu, ce a agonisit dorințe dobitocești. Am ajuns, chiar, să uit că trupul meu, făcut fiind pentru veșnicie, este în stare de doriri și mișcări dumnezeiești, că năzuințele dobitocești sunt pentru el o neputință pe care i-a adus-o căderea.

Felurile părți care alcătuiesc ființa mea - mintea, sufletul și trupul - sunt retezate, despărțite, lucrează alandala, se împotrivesc una celeilalte; și numai când lucrează păcatul se află într-o înțelegere de scurtă vreme, potrivnică lui Dumnezeu.

Aceasta este starea mea! Ea este moartea sufletului în timpul vieții trupului! Iar eu sunt mulțumit cu starea mea! Sunt mulțumit nu din smerenie, ci din pricina orbirii mele, din pricina împietririi mele. Sufletul nu simte că este mort, precum nu o simte nici trupul despărțit de suflet prin moarte.

Dacă mi-aș fi simțit omorârea, aș fi petrecut în pocăință necurmată ! Dacă mi-aș fi simțit omorârea, m-aș fi îngrijit de învierea mea!

Sunt prins cu totul de grijile omenești, puțin îmi pasă de nevoia sufletului meu! Osândesc cu înverșunare cele mai mici greșeli ale aproapelui, fiind eu însumi plin de păcat, orbit de el, prefăcut în stâlp de sare asemenea femeii lui Lot, neîn stare de nici o mișcare duhovnicească.

Nu am moștenit pocăința, pentru că încă nu îmi văd păcatul meu. Păcatul nu pot să mi-l văd atâta vreme cât mă îndulcesc de păcat și îmi îngădui gustarea lui - fie și doar cu gândurile și cu încuviințarea inimii.

Păcatul poate să și-l vadă numai acela care cu voință hotărâtă s-a desfăcut de orice prietenie cu păcatul, care s-a sculat priveghind și păzind porțile sale cu sabia scoasă din teacă - cu cuvântul lui Dumnezeu, cel care gonește și taie cu această sabie păcatul, în orice chip s-ar apropia de el acesta.

Celui care săvârșește această mare faptă, învrăjbindu-se cu păcatul, smulgând de la el cu sila mintea, inima și trupul, aceluia Dumnezeu îi dă un mare dar: **vederea păcatului său.**

Fericit sufletul ce a văzut păcatul încuibat în sine! Fericit sufletul care a văzut în sine căderea protopărinților, învechirea vechiului Adam! Această vedere a păcatului său este o vedere duhovnicească, vedere a minții vindecate de orbire prin Dumnezeiescul har. Sfânta Biserică de Răsărit ne învață să cerem de la Dumnezeu cu post și cu metanii vederea păcatelor noastre.

Fericit sufletul care neîncetat învață Legea lui Dumnezeu ! În aceasta, el poate să vadă chipul și frumusețea Omului Nou; privindu-se în oglinda Acestuia, el poate să-și vadă și să-și îndrepte neajunsurile.

Fericit sufletul care și-a cumpărat țarina pocăinței omorându-se pe sine în ce privește pornirile păcătoase ! În această țarină el va afla comoara fără

preț a mântuirii.

Dacă ai dobândit țarina pocăinței, afundă-te în plânsul de copil înaintea lui Dumnezeu. Dacă poți să nu ceri nimic de la Dumnezeu, nu cere; încredințează-te cu lepădare de sine voii Lui.

Să pricepi, să simți că tu ești zidire, iar Dumnezeu este Ziditorul, încredințează-te fără să stai pe gânduri voii Ziditorului, adu-l doar plânsul copilăresc, adu-i o inimă tăcută, gata a urma voii Lui și a te pecetlui cu voia Lui.

Iar dacă din pricină că ești necopt nu te poți afunda, în tăcere și plâns înaintea lui Dumnezeu - adu înaintea Lui o rugăciune smerită, rugăciune pentru iertarea păcatelor și vindecarea de patimile păcătoase, de aceste cumplite neputințe duhovnicești care iau ființă din păcatele săvârșite de bună voie și repetate vreme îndelungată.

Fericit este sufletul care s-a cunoscut pe sine că este în întregime nevrednic de Dumnezeu, care s-a văzut pe sine sărac, ca unul ce este nenorocit și păcătos ! Acesta e pe calea mântuirii, în el nu se află amăgire de sine.

Dimpotrivă, cel care se socoate pe sine pregătit pentru primirea harului, cel care se socoate pe sine vrednic de Dumnezeu, cel ce așteaptă venirea Lui cea de taină, cel ce spune că este pregătit să-L primească, să-L audă și să-L vadă pe Domnul, acela se amăgește pe sine, acela se lingușește pe sine; acela a atins culmea înaltă a trufiei, din care se cade în prăpastia cea întunecată a pierzaniei⁷². Acolo cad toți cei ce s-au mândrit înaintea lui Dumnezeu, cei ce cutează fără de rușine să se socoată vrednici de Dumnezeu, și din această stare de părere de sine și amăgire de sine grăiesc lui Dumnezeu: „Vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă”.

Auzit-a proorocul cel tânăr, Samuil, pe Domnul care îl chema și, nesocotindu-se pe sine vrednic de împreună-vorbire cu Domnul, s-a înfățișat înaintea bătrânului său îndrumător, cerând povață de la el cum să se poarte. Auzit-a Samuil a doua oară același glas care îl chema și iarăși s-a înfățișat îndrumătorului, îndrumătorul a înțeles că glasul Celui care chema era glasul lui Dumnezeu: i-a poruncit tânărului ca atunci când va auzi aceeași chemare, să răspundă •Celui Care grăia: *Vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă!* (1 împ. III).

Același lucru îndrăznește să-l spună visătorul trufaș și robit de patima desfătării fără a fi chemat de nimeni, îmbătat de părerea cea din slava deaștă, care alcătuiește în sine glasuri și mângâieri, măgulindu-și prin ele inima sa trufașă, amăgindu-se prin ele pe sine dimpreună cu următorii săi cei lesne încrezători⁷³.

⁷² Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul LV

⁷³ „Urmarea lui Hristos”, ed. Moscova, 1834, cartea 3, cap. 2. în locul arătat de noi din cartea scriitorului apusean, înfierbântarea, părerea de sine și amăgirea de sine apar în culori atât de vii și de aprinse, că nu ne pare de prisos a înfățișa cititorului însuși textul cu pricina: „Vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă. Eu sunt robul Tău! Dă-mi pricepere ca să cunosc învățăturile Tale. Pleacă inima mea spre cuvintele gurii Tale și să se pogoare ca rouă cuvântul Tău. Oarecând fiii lui Israil ziceau către Moisi: *Vorbeste-ne și te vom asculta; să nu ne*

vorbească Dumnezeu, ca nu cumva să murim. Nu astfel, Doamne, nu astfel mă rog eu ! Ci mai vârtos, împreună cu Proorocul Samuil cu smerenie și cu râvnă mă rog: *Vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă*. Nu Moise să-mi vorbească și nici altul dintre prooroci: ci dimpotrivă, vorbește-mi Tu, Doamne Dumnezeu meu, Cea Ce dăruiești insuflare și luminare tuturor proorocilor. Tu singur, fără ei, mă poți învăța în chip desăvârșit; iar aceștia, fără Tine, nu pot nimic. Cuvintele lor pot răsună, dar nu împărtășesc Duhul! Ei vorbesc frumos, dar

Fiule al Bisericii de Răsărit, cea Una Sfântă și Adevărată ! în lupta ta cea nevăzută călăuzește-te după povețele Sfinților Părinți ai Bisericii tale: ei poruncesc ca înainte de a te fi înnoit prin lucrarea vădită a Sfântului Duh să te ferești de orice vedenie, de orice glas din afara sau dinlăuntrul tău ca de o pricină vădită pentru amăgirea de sine⁷⁴.

Păzește-ți mintea lipsită de închipuiri; gonește toate visările și părerile care se apropie de ea, prin care căderea a măsluit adevărul, îmbrăcat în pocăință, stai cu frică și evlavie înaintea Marelui Dumnezeu, Care poate să curățească păcatele tale și să te înnoiască prin Prea Sfântul Său Duh. Venind, Duhul te va povățui *la tot adevărul* (In. XVI, 13).

Simțirea plânsului și a pocăinței este singurul lucru de trebuință sufletului care se apropie de Domnul cu hotărârea de a primi de la El iertarea greșelilor sale. Aceasta este partea cea bună! Dacă ai ales-o, să nu se ia de la tine! Nu schimba această comoară pe simțiri deșarte, mincinoase, silite, părute harice; nu te pierde pe tine însuți lingușindu-te.

„Dacă vreunii dintre Părinți”, spune Preacuviosul Isaac Șirul, „au scris despre faptul că este o curăție a sufletului, că este o sănătate a lui, că este despățimi-re, că este vedere duhovnicească: să știi că ei nu au scris despre acestea ca noi să le căutăm mai înainte de vreme și cu așteptare. Se spune în Scriptură: *împărăția Cerurilor nu va veni la arătare* (Luc. XVII, 20). Cei în

când Tu taci, ei nu înflăcărează inima ! Ei înfățișează litera, dar Tu descoperi înțelesul! Ei grăiesc tainele, dar Tu dezvălui cuprinsul lor! Ei vestesc poruncile Tale, însă Tu dai putere spre plinirea lor! Ei arată calea, însă Tu dai puterea de a merge pe ea ! Ei lucrează doar din afară, dar Tu povățuiești și luminezi inimile! Ei udă numai pe deasupra, însă Tu dai puterea de rodire ! Ei cheamă prin cuvinte, dar Tu dai auzului pricepere! Drept aceea, nu Moisi să-mi vorbească, ci Tu, Doamne Dumnezeul Meu, Adevărul Cel Veșnic, ca nu cumva să mor și să rămân fără de roadă, dacă voi fi învățat doar din afară, iar înlăuntru nu voi fi înflăcărat, ca nu cumva să-mi fie mie spre osândire cuvântul auzit, dar neîmplinit, cunoscut, dar neîmbrățișat cu dragoste, crezut, dar nepăzit. Așadar, vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă: Tu ai cuvintele vieții veșnice”. Cutezanța acestui trufaș și a acestei deșarte cuvântări insuflă groază și adâncă tristețe sufletului crescut în învățătura Bisericii Ortodoxe. Aici pocăința este îndepărtată ! Aici este îndepărtată străpungerea duhului! Aici este o năzuință hotărâtă spre cea mai apropiată și mai strânsă unire cu Dumnezeu ! Aceasta este, îndeobște, dispoziția sufletească a scriitorilor ascetici apuseni. Unul dintre aceștia, dându-și pe față greșita înțelegere a vredniciei Maicii lui Dumnezeu, își încheie discursul exaltat în următorul chip: „Ei bine ! Să ne aruncăm în brațele Maicii Domnului!”. Această dispoziție este potrivnică celei pe care o insuflă Biserica de Răsărit fiilor săi! „De n-am avea pe sfinții Tăi rugători”, vorbește într-una din cântările sale, „și bunătatea Ta milostivindu-se spre noi, cum am îndrăzni, Mântuitorule, a te lăuda pe Tine, pre carele Te slavoslovesc neîncetat îngerii ?” (Tropar de la Pavcernița Mare), în altă cântare, ea spune: „Către Născătoarea de Dumnezeu acum cu osârdie să alergăm noi, păcătoșii și smeriții, și să cădem cu pocăință, strigând dintru adâncul sufletului: Stăpână, ajută-ne, milostivindu-Te spre noi, sânguiește că pierim de mulțimea păcatelor, nu întoarce pre robii Tăi deșerți, că pe Tine singură nădejde Te-am câștigat” (Paraclisul Maicii Domnului). Starea de amăgire de sine și înșelare diavolească este de neînțeles pentru cei care nu au fost deprinși cu nevoința duhovnicească potrivit cu predania Bisericii Ortodoxe: ei socotesc această stare nenorocită ca fiind cât se poate de potrivită și plină de har. Cel ce s-a ostenit să traducă „Urmarea lui Hristos” din limba latină în limba rusă, a adăugat la sfârșitul cărții povețele sale către cititor. Arătând în capitolul al 2-lea al celei de-a treia cărți acest tablou al amăgirii de sine și părerii de sine, el îl sfătuiește pe acesta ca înaintea fiecărei dați când citește cu evlavie din carte, să se aducă pe sine în starea înfățișată în acel capitol. Este vădit că printr-o asemenea stare, omului i se dă libertatea de a tâlcui Sfânta Scriptura după bunul său plac, înlăturându-se datoria de a urma tâlcuirii făcute de către Sfinții Părinți și primite de către Biserică. Aceasta e o dogmă a protestantismului.

74 Preacuviosul Grigorie Sinaitul, „Despre înșelare și celelalte”; Sfinții Calist și Ignatie Xanthopoulos, cap. 73.

care trăiește așteptarea, au dobândit trufie și cădere... Căutarea cu așteptare a înaltelor daruri Dumnezeiești nu este primită de către Biserica lui Dumnezeu. Aceasta nu este un semn al iubirii pentru Dumnezeu; aceasta e o boală a sufletului"⁷⁵.

Toți sfinții se socoteau pe sine ca fiind nevrednici de Dumnezeu: prin aceasta și-au arătat vrednicia lor, care stă în smerenie⁷⁶.

Toți cei suferinzi de amăgirea de sine s-au socotit vrednici de Dumnezeu: prin aceasta și-au dat pe față trufia și înșelarea drăcească de care era cuprins sufletul lor. Unii dintre ei i-au primit pe demonii ce li se înfățișau în chip de îngeri și au urmat acestora; altora li s-au arătat demonii în chipul lor adevărat, prefăcându-se biruiți de rugăciunea lor, și prin aceasta i-au adus la cugetare semeață; alții și-au stârnit închipuirea, și-au înfierbântat sângele, au dat naștere în sine unor mișcări ale nervilor, au luat aceasta drept desfătare harică și au căzut în amăgire de sine, în desăvârșită întunecare, s-au adăugat prin duhul lor la ceata duhurilor căzute.

Dacă simți nevoia să vorbești cu tine însuți, adu-ți nu lingușire, ci defăimare de sine. În starea noastră de cădere ne sunt folositoare doctoriile amare. Cei ce se lingușesc pe sine și-au primit deja plata lor aici pe pământ - și această plată este amăgirea de sine, lauda și iubirea lumii celei potrivnice lui Dumnezeu: ei n-au ce aștepta în veșnicie, afară de osândă.

Păcatul meu înaintea mea este pururea (Ps. 50, 5), spune despre sine Sfântul David, care neconținut își cerceta păcatul. *Fărădelegea mea eu o voi vesti și mă voi griji pentru păcatul meu* (Ps. XXXVII, 19).

Sfântul David se îndeletnicea cu osândirea de sine, cu vădirea păcatului său, chiar și atunci când păcatul fusese deja iertat și darul Sfântului Duh îi fusese deja întors. Mai mult: el și-a dat păcatul în vileag, și l-a mărturisit în auzul lumii întregi (Ps. L).

Sfinții Părinți ai Bisericii de Răsărit, și mai cu seamă pustnicii, arunci când atingeau înălțimile nevoin-țelor duhovnicești, toate aceste nevoințe se împreunau în ei în pocăință. Pocăința le cuprindea întreaga viață, întreaga lucrare: ea era urmarea vederii propriilor păcate.

L-au întrebat pe oarecare dintre Părinții cei mari: în ce stă lucrarea monahului însingurat ? El a răspuns: „Sufletul tău stă omorât înaintea privirilor tale, și tu mai întrebi care trebuie să fie lucrarea ta?”⁷⁷. Plânsul este adevărata lucrare a adevăratului nevoitor al lui Hristos; plânsul este lucrarea acestuia de când a pornit la nevointă și până la săvârșirea ei.

Vederea păcatului nostru și pocăința pe care o naște aceasta sunt lucrări care nu au sfârșit pe pământ; vederea păcatului nostru stârnește pocăința; prin pocăință se dobândește curățirea; ochiul minții, curățindu-se treptat, începe să vadă în întreaga fire omenească neajunsuri și vătămări pe care nu le băga nicicum de seamă mai înainte.

Doamne! Dă-ne să ne vedem păcatele noastre, așa încât mintea noastră, atrasă cu desăvârșire de luarea-a-minte față de păcatele noastre, să înceteze a mai vedea greșelile aproapelui și să-i vadă pe totii, într-acest chip, buni. Dă inimii noastre să părăsească grija pierzătoare de neajunsurile aproapelui, să își unească toate grijile numai în grija pentru dobândirea curăției și sfințeniei poruncite și gătite nouă de către Tine. Dă-ne nouă, celor ce ne-am spurcat haina sufletului, să o albim iarăși: ea a fost deja spălată

⁷⁵ Isaac, cuvântul 55.

⁷⁶ Isaac, cuvântul 36.

⁷⁷ Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 21.

prin apele botezului, iar acum, după pângărire, aceste haine au nevoie să fie spălate prin apele lacrimilor. Dă-ne să vedem în lumina harului Tău neputințele cele de multe feluri care trăiesc în noi, înăbușind în inimă mișcările duhovnicești, aducând în ea mișcările sângelui și trupului care sunt potrivnice împărăției lui Dumnezeu. Dă-ne marele dar al pocăinței, înaintea căruia merge și pe care îl naște marele dar al vederii păcatelor noastre. Păzește-te-ne, cu aceste mari daruri, de hăurile amăgirii de sine, care apare în suflet din pricina păcătoșeniei sale neluate în seamă și neînțelese, și se naște din lucrările patimii dulceții și slavei deșarte care trăiesc în el neluate în seamă și neînțelese. Păzește-te-ne pe noi cu aceste mari daruri în calea noastră către Tine, și dă-ne nouă să ajungem la Tine, Căla ce chemi pe cei ce-și recunosc păcătoșenia și lepezi pe cei ce se socot drepti, ca să Te slavoslovim în veci, întru veșnica Ta fericire, a Singurului Dumnezeu Adevărat, Răscumpărătorul celor robiți și Mântuitorul celor pierduți. Amin.

Despre chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om

Să facem om după chipul și asemănarea Noastră (Fac. I, 26), a ținut sfat de taină în Sine însuși și cu Sine însuși Dumnezeu-Treime, înainte de facerea omului.

Omul este chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Dumnezeu, Cel Neajuns întru mărirea Sa, Dumnezeu, Cel mai presus de orice chip, S-a închipuit în om - S-a închipuit cu limpezime și slavă. Așa se închipuie soarele în smerita picătură de apă. Ființa omului, puterea lui cea mai înaltă, prin care se deosebește de toate vietățile pământești, prin care este deopotrivă cu îngerii, adică duhul lui, este chipul ființei lui Dumnezeu; însușirile duhului omenesc sunt, în starea lor de neprihănire, asemănare a însușirilor lui Dumnezeu, Care, însemnând asupra omului, cu dreapta cea atotputernică, asemănarea Sa, rămâne mai presus de orice asemănare și asemuire.

Ce ființă minunată, plină de multfelurite vrednicii, de multfelurită frumusețe, este, dar, omul ? !

Pentru el a zidit Ziditorul toată natura cea văzută; ea are ca menire, în întregimea ei, să-i slujească; ea e, în întregimea ei, minunata lui lume înconjurătoare.

Atunci când Ziditorul a adus la ființă din nimic toate celelate zidiri, s-a mulțumit să rostească porunca Sa cea atotputernică - însă atunci când a voit a împlini lucrarea zidirii lumii prin facerea celei mai alese, celei mai desăvârșite zidiri, El Se sfătuiește mai înainte de a zidi.

Uriașa materie, zidită înaintea omului în necuprinsa și nenumărata ei felurime, era - o spunem cu tărie, fiindcă sunt încredințați că avem dreptate - o zidire pregătitoare.

Așa își orânduiește și împodobește împăratul pământesc o minunată cămară pentru a-și pune chipul zugrăvit în ea.

Împăratul împăraților și Dumnezeu Dumnezeilor pregătește toată natura cea văzută, cu toată podoaba ei, cu toate uimitoarele măreții pe care le vedem. Apoi, în această cămară așază, ca pe o pricină ultimă a toate, chipul Său.

După săvârșirea zidirii lumii, înainte de zidirea omului, Dumnezeu privește cele făcute de Dânsul și le află mulțumitoare: *a văzut Dumnezeu că sunt bune* (Fac. 1,25).

După facerea omului, Dumnezeu privește iar tot ce a făcut, și de acum

află zidirea Sa aleasă, deplină, desăvârșită: *și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut, și iată erau bune foarte* (Fac. 1,31).

Omule! Pricepe vrednicia ta.

Privește poienile și țarinile, râurile întinse, mările nesfârșite, munții înalți, pomii cei preafrumoși, toate fiarele și dobitoacele pământului, toate fiarele și peștii care umblă în întinderile apelor - privește stelele, luna, soarele, cerul: toate acestea sunt pentru tine, totul a fost menit să îți slujească.

Afară de lumea pe care o vedem, mai este și lumea cea nevăzută cu ochii trupești, neasemuit mai minunată ca cea văzută. Și lumea nevăzută este pentru om.

Cum a cinstit Domnul chipul Său! Ce rost înalt i-a venit! Lumea văzută e doar pridvorul pregătitor al unui loca; neasemuit mai măreț și mai larg. Aici, ca într-un pridvor, chipul lui Dumnezeu este dator a se împodobi cu ultimele trăsături și culori, pentru a căpăta ce mai desăvârșită asemănare cu Originalul petrece în chip de nepătruns, mărginindu-și parcă, nemărginirea Sa spre a Se arăta iubitelor Sale făpturi înțeleghătoare.

Chipul Treimii-Dumnezeu este treime-om.

Cele tri fețe în treimea-om sunt cele trei puteri ale duhului său, prin care se arată ființarea duhului.

Gândurile noastre și simțurile cele duhovnicești arată ființarea minții, care vădindu-se cu limpezime, rămâne totodată cu totul nevăzută și neurmată.

În Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți este numit "Duh" fie sufletul îndeobște, fie o putere aparte a sufletului. Părinții numesc această putere a sufletului putere cuvântătoare. Ei o împart în trei părți: minte, gând sau cuvânt, și duh. Ei numesc "minte" însuși izvorul, însuși temeiul atât al gândurilor cât și al simțurilor duhovnicești. "Duh", în înțeles restrâns, se munește puterea de a simți duhovnicește. În scrierile Părinților, puterea cuvântătoare sau duhul este numit nu arareori "minte", nu rareori sunt numite "minți" duhurile yidite. Întregul primește nume de la partea sa de competenție.

Însă ființa sufletului nostru este chipul lui Dumneyeu. Sufletul rămâne chip și după căderea în păcat! Și sufletul păcătos aruncat în flăcările iadului chiar în flăcările iadului, rămâne chip al lui Dumneyeu! Așa învață Sfinții Părinți ⁷⁸.

Cântă Sfânta Biserică în cântările sale: "Chipul slavei Tale celei negrăite sunt, deși port ranele păcatelor" ⁷⁹.

Mintea noastră e chipul Tatălui, cuvântul nostru (cuvântul nerostit obisnuim a-l numi "gand") e chipul Fiului, duhul nostru e chipul Sfântului Duh.

Precum în Treimea - Dumnezeu cele Trei Fețe alcătuiesc, în chip neamestecat și nedesepărțit, o singură Ființă Dumnezeiască, așa și în treimea-om cele trei fețe alcătuiesc o singură ființă, neamestecându- se între ele, necontopindu-se într-o singură față, neampărțindu-se în trei ființe.

Mintea noastră a născut și naște neîncetat gândul, gândul, născându-se, nu încetează a se naște iar, și totodată rămâne născut, ascuns în minte.

Mintea nu poate ființa fără gând, nici gândul fără minte. Temeiul uneia este, neabătut, și temeiul celuilalt, fiintarea mintii este, neabătut, și ființare a gândului.

⁷⁸ Sfântul Dimitrie al Rostovului. *Letopisețul*.

⁷⁹ 79. *Evloghiile morților*, glas 5.

Întocmai la fel duhul iese din minte și împreună lucrează cu gândul. Tocmai de aceea orice gând își are duhul său, orice fel de a gândi își are duhul său aparte, orice carte are duhul său propriu.

Nu poate gândul să ființeze fără duh, fiintarea unuia însoțită, nebatut, și de ființarea celuilalt. În ființarea unuia și a celuilalt se arată ființarea minții.

Ce este duhul omului? Suma simțirilor inimii, proprii sufletului cuvântător și fără moarte, străine sufletelor de dobitoace și de fiare.

Inima omului se deosebește de inima animalelor prin duhul său. Inimile animalelor au simțiri care atârnă de sânge și de nervi, nu au simțire duhovnicească – această trăsătură a chipului lui Dumnezeu, care nu aparține decât omului.

Mintea, cuvântul și duhul nostru sunt, prin faptul că au venit la ființă în același timp și prin legăturile dintre ele, sunt chip al tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, Celor împreună Veșnici, împreună Fără de început, de aceeași cinste și de aceeași fire.

Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl, vestește Fiul: *Eu sunt în Tatăl, și Tatăl este întru Mine* (In. XIV, 9,10). Același lucru se poate spune despre mintea omenească și gândul ei: mintea, nevăzută în sine, se vedește în gând; cel ce a făcut cunoștință cu gândul a făcut cunoștință și cu mintea ce a născut gândul cu pricina.

Domnul a numit pe Duhul Sfânt *Putere de sus* (Le. XXIV, 49), *Duh al Adevărului* (In. XIV, 17); Adevărul e Fiul. Însușirea de a fi putere o are și duhul omenesc; el este și duhul gândurilor omului, fie ele adevărate sau mincinoase. El se vedește și în mișcările tainice ale inimii, și în felul de a gândi, și în toate faptele omului. Prin duhul omului se vădesc și mintea lui, și felul de a gândi; duhul fiecărei fapte vedește gândul ce a călăuzit pe om când a făcut fapta cu pricina.

Domnul Cel Milostiv a înfrumusețat chipul Său și cu asemănarea Sa. Chipul lui Dumnezeu e însăși firea sufletului; asemănarea sunt însușirile sufletești.

Chipul cel nou-zidit al lui Dumnezeu - omul -era, asemenea lui Dumnezeu, nesfârșit, preaînțelept, bun, curat, nestricăcios, sfânt, străin de toată patima păcătoasă, de toată gândirea și simțirea păcătoasă.

Un artist iscusit începe prin a schița forma, trăsăturile feței al cărei portret îl face. După ce a redat întocmai aceste trăsături, el dă feței și chiar hainei culorile originalului - și astfel desăvârșește asemănarea. Dumnezeu, după ce a zidit chipul Său, l-a împodobit cu asemănarea Sa: este propriu pentru chipul lui Dumnezeu să semene întru totul cu El. Altminteri, chipul ar fi nesatisfăcător, nevrednic de Dumnezeu, nu și-ar împlini menirea, nu ar fi pe potrivă ei.

Vai! Vai! Plângeți, ceruri! Plângi, soare, plângeți, toți luminătorii cerești, plângi, pământule, plângeți, toate făpturile cerești și pământești! Plângi, fire, toată ! Plângeți, sfinți îngeri! Tânguiți-vă cu amar nemângâiat! înveșmântați-vă, ca într-o haină, în tristețe adâncă! - S-a săvârșit nenorocirea, nenorocirea pe de-a-ntregul vrednică a se chema nenorocire: chipul lui Dumnezeu a căzut.

Cinstit de Dumnezeu cu voie de sine stăpânitoare ca una din cele mai strălucitoare flori ale asemănării cu Dânsul, amăgit de îngerul deja căzut, el s-a făcut părtaș la gândul și duhul cel întunecat al tatălui minciunii și a toată răutatea. Această împărtășire a pecetluit-o prin faptă: despărțirea de voia lui Dumnezeu. Prin aceasta a gonit de la sine Duhul lui Dumnezeu, a

schimonosit asemănarea cu Dumnezeu, a făcut de nici o treabă însuși chipul.

În chip grăitor și foarte nimerit a zugrăvit Eclesias-tul nenorocirea căderii: *Ce este strâmb nu se va putea îndrepta, și ce lipsește nu se va putea număra* (Ecles. 1,15).

Stricarea chipului și asemănării o poate vedea lesne oricine în sine însuși. Frumusețea asemănării, care este alcătuită din suma tuturor virtuților, este spurcată de patimi întunecate și puturoase. Trăsăturile chipului nu mai sunt drepte, nu mai au armonie: gândul și duhul se luptă între ele, ies din ascultarea față de minte, se scoală împotriva ei. Mintea însăși este pururea în nedumerire, în grozavă întunecare, ce îi ascunde pe Dumnezeu și calea sfântă, nerătăcită către Dumnezeu.

Un chin cumplit însoțește stricarea chipului și asemănării lui Dumnezeu. Dacă omul se va privi pe sine cu luare aminte, întru însingurare, de-a lungul unui însemnat răstimp, se va încredința că acest chin lucrează neîncetat - se descoperă și se ascunde, după cum îl acoperă mai mult sau mai puțin împrăștierea.

Omule ! împrăștierea tale, distracțiile tale dau în vileag chinul ce trăiește în tine. Tu cauți să-1 îneci în plăceri gălăgioase și distracție neconținută. Nefericitule ! îndată ce vine pentru tine o clipă de trezie, te încredințezi iarăși că chinul pe care te sileai să îl nimicești prin distracție e viu în tine. Distracția este pentru el hrană, mijloc de întărire: după ce s-a odihnit la umbra distracției, chinul se trezește cu puteri noi. El e o mărturie care trăiește chiar în om, care mărturisește căderea lui.

Cu pecetea, cu mărturia căderii este pecetluit trupul omului. Chiar de la nașterea lui este întru vrajbă, întru luptă cu tot ce îl înconjoară, și cu însuși sufletul care trăiește în el. Împotriva lui se scoală toate stihiiile; în fine, sleit de luptele dinlăuntru și dinafară, doborât de boli, împovărat de bătrânețe, el cade sub coasa morții, măcar că a fost zidit nemuritor - se destramă în praf.

Și iarăși se arată măreția chipului lui Dumnezeu! Ea se arată chiar în căderea lui, în mijlocul prin care el a fost scos din cădere.

Dumnezeu, printr-una din Fețele⁸⁰ Sale, a luat asupra-Și chipul Său; prin Sine 1-a scos din cădere, 1-a readus în slava dintâi; 1-a ridicat la slavă neasemănat mai mare decât cea dată lui la zidire.

Drept este Domnul întru mila Sa. Răscumpărând chipul Său, El 1-a mărit mai mult decât atunci când 1-a zidit: omul nu a ales singur căderea, așa cum a ales-o îngerul căzut - a fost tras în cădere de zavistia acestuia, a fost amăgit de răutatea lui, ce se ascunde sub obrăzarul binelui.

Toate Fețele Treimii-Dumnezeu iau parte la lucrarea înomenirii, fiecare cu însușirea Sa aparte. Tatăl rămâne născător și născând, Fiul Se naște, Duhul Sfânt lucrează.

Și aici se vede, iarăși, cât de bine e răsfrânt Dumnezeu în chipul Său - omul. Fiul primește omenitatea; prin El, toată Treimea-Dumnezeu intră în împărtășire cu omul. Gândul nostru, ca să aibă împărtășire cu oamenii, se înveșmântează în sunete: nematerială fiind, se împreunează cu ceea ce e material; prin mijlocirea lui intră în împărtășire duhul, se vădește mintea.

Fiul - Cuvântul lui Dumnezeu, Adevărul lui Dumnezeu - S-a înomenit. Mintea noastră a fost îndreptată, curățită prin Adevăr; duhul nostru s-a făcut în stare de împărtășire cu Sfântul Duh. Prin Sfântul Duh e înviat duhul nostru cel omorât cu moartea veșnică. Atunci intră mintea întru cunoașterea

⁸⁰ Vechiul termen duhovnicesc pentru „Persoane” (n. tr.).

și vederea Tatălui.

Treimea-om e vindecată de Treimea-Dumnezeu: prin Cuvântul este vindecat gândul, e strămutat din tărâmul minciunii, din tărâmul amăgirii de sine, în tărâmul Adevărului; prin Duhul Sfânt este înviat duhul, e strămutat din simțirile trupești și sufletești în simțiri duhovnicești; mintii i se arată Tatăl - și mintea se face minte dumnezeiască. *Mintea lui Hristos avem* (1 Cor. II, 16), spune Apostolul.

Înainte de venirea Sfântului Duh, omul, fiind mort cu duhul, cerea: *Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl* (In. XIV, 8). După primirea Duhului înfierii, simțind starea sa de fiu, înviind cu duhul pentru Dumnezeu și mântuire în urma lucrării Sfântului Duh, el vorbește Tatălui ca unui cunoscut, ca unui Părinte: *Avva Părinte !* (Rom. VIII, 15,16).

În scaldătoarea botezului e refăcut chipul căzut, omul se naște în viața veșnică prin apă și prin duh. De acum înainte, Duhul, Care S-a depărtat de om după căderea lui, începe să fie alături de el în vremea vieții lui pământești, tămăduind prin pocăință vătămările aduse omului de păcătuirea după botez și în acest chip făcându-i cu puțință mântuirea, prin mijlocirea pocăinței, până la ultima suflare.

Frumusețea asemănării este refăcută, ca și chipul, de către Duhul la botez. Ea se dezvoltă, se desăvârșește prin împlinirea poruncilor evanghelice.

Modelul acestei frumuseți, deplinătatea acestei frumuseți este Dumnezeu-Omul, Domnul nostru Iisus Hristos.

Următori fiți mie, precum și eu lui Hristos (1 Cor. XI, 1), vestește Apostolul, chemând pe credincioși la refacerea și desăvârșirea în ei a dumnezeieștii asemănări, arătând spre Modelul Cel Prea Sfințit al desăvârșirii noilor oameni, celor rezidiți, înnoiți prin răscumpărare, *îmbrăcați-vă întru Domnul nostru Iisus Hristos* (Rom. XIII, 14).

Dumnezeul-Treime, răscumpărând chipul Său -omul, a dat în asemenea măsură puțința sporirii în ce privește lucrarea de desăvârșire a asemănării, că asemănarea devine unire a chipului cu Chipul Dintâi, a sărmanei făpturi cu Atotdesăvârșitul ei Făcător.

Minunat este chipul lui Dumnezeu, acest chip din care luminează, lucrează Dumnezeu ! Umbra Apostolului Petru săvârșea vindecări! Cel ce a mințit înaintea lui a căzut mort fără de veste, ca și cum ar fi mințit înaintea lui Dumnezeu! Ștergarele și legăturile de cap ale Apostolului Pavel săvârșeau semne ! Oasele Proorocului Elisei au înviat un mort, al cărui trup nebăgarea de seamă a celor ce săvârșiseră îngroparea a îngăduit să se atingă de oasele purtătorului de Duh care de mult se odihneau în acel mormânt!

Cea mai de îndeaproape asemănare este primită și, după primire, este păstrată prin petrecerea întru poruncile evanghelice. *Rămâneți întru Mine, poruncește Mântuitorul ucenicilor Săi, și Eu întru voi. Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el aduce roadă multă* (In. XV, 4,5).

Cea mai desăvârșită unire se dobândește atunci când creștinul, cu conștiință curată, curățită prin îndepărtarea de tot păcatul, prin plinirea întocmai a poruncilor evanghelice, se împărtășește cu Preasfântul Trup al lui Hristos și Preasfântul Lui Sânge, iar în același timp cu Dumnezeirea Lui cea unită cu ele. *Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el* (In. VI, 56).

Chip înțeleghător al lui Dumnezeu! la seama cărei slave, cărei

desăvârșiri, cărei măriri ai fost chemat, ai fost menit de Dumnezeu !

Înțelepciunea cea neurmată a Făcătorului ți-a lăsat libertatea de a face din tine însuși ceea ce vrei.

Chip înțelegător al lui Dumnezeu! Nu cumva nu voiești a rămâne chip vrednic al lui Dumnezeu, nu cumva vrei să te schimonosești, să nimicești asemănarea cu Dumnezeu, să te prefaci în chip al diavolului, să te cobori la vrednicia necuvântătoarelor ?

Nu la întâmplare a revărsat Dumnezeu bunătățile Sale, nu în zadar a săvârșit minunata facere a lumii, nu degeaba a cinstit zidirea chipului Său sfătuindu-Se mai înainte întru Sine, nu în deșert 1-a răscumpărat când a căzut! Pentru toate darurile Sale, El cere socoteală. El va judeca felul în care au fost întrebuințate îndurările Lui, felul în care a fost prețuită înomenirea Lui, felul în care a fost prețuit sângele Lui ce pentru noi a fost vărsat atunci când am fost răscumparați.

Vai, vai fapturilor care au fost nepăsătoare față de binefacerile lui Dumnezeu, ale Ziditorului - Răscumpărătorului !

Focul cel veșnic, adâncul cel de foc, cel aprins de demult, cel nestins, cel gătit diavolului și îngerilor lui, acela așteaptă chipurile lui Dumnezeu ce s-au schimonosit, ce s-au făcut de nici o treabă. Acolo ele vor arde veșnic, fără de a se mistui vreodată!

Fraților ! Cât mai călătorim pe pământ, cât mai suntem în pridvorul veșniciei - în această lume văzută - să ne străduim a îndrepta trăsăturile chipului lui Dumnezeu, celui întipărit de Dumnezeu în sufletele noastre, să dăm culorilor asemănării frumusețe, viață, prospețime - și Dumnezeu, la cercarea cea înfricoșată, ne va cunoaște că suntem buni să intrăm în veșnica, fericita Lui cămară, în ziua Lui cea veșnică, în veșnica Lui prăznuire și sărbătoare.

Cei puțini la suflet, să prindem inimă! Cei leneși, să ne urnim! Un om la fel ca noi, care la început, în întunecarea sa, prigonea Biserica, fost potrivit, vrăjmaș al lui Dumnezeu, până-ntr-atât a îndreptat în sine, după întoarcerea sa la credință, chipul Dumnezeiesc cel dat de Dumnezeu, până-ntr-atât a desăvârșit asemănarea cu Dânsul, că vestește despre sine cu îndrăznire: *Viez de acum nu eu, ci Hristos viază în mine!* (Gal. II, 20).

Nimeni să nu se îndoiască de adevărul acestui glas ! Acest glas a fost așa preaplin de atotsfântul Adevăr, atât de mult împreună-lucra cu el Duhul Sfânt, că la glasul lui Pavel înviau morți, demoni ieșeau din oamenii chinuiți de ei, tăceau oracolele drăcești, vrăjmașii Luminii lui Dumnezeu rămăneau lipsiți de lumina ochilor, păgânii se lepădau de idolii lor, cunoșteau pe Hristos - Adevăratul Dumnezeu, și se închinau Lui. Amin.

Cugetare la prima Epistolă a sfântului Apostol Pavel către Timotei, cugetare legată cu precădere de viața monahală

Cuvântul lui Dumnezeu e o diată: celor ce îl primesc, le aduce moștenirea mântuirii și fericirii.

Dragostea se naște din curăția inimii, conștiința fără pată și credința nefățarnică (I Tim. 1,5).

Lucrează virtuțile acestea, păzind luarea aminte la sine și tăcerea ca să ajungi la dragoste, care e culmea și suma desăvârșirii creștine.

Curăția inimii este stricată prin primirea gândurilor păcătoase și mai ales a celor de curvie; neprihăni-rea conștiinței - prin păcatele cele cu voia; credința slăbește prin nădăduirea în mintea proprie, prin fățarnicie și iubire de sine.

Cel ce voiește să cugete despre adevăr fără să aibă luminare de sus nu face decât să se dedea la împreună-vorbiri și certuri deșarte, să se abată de la calea care duce la dragoste (I Tim. 1,6-7). . Din cugetarea la adevăr făcută înainte de vreme, în lucruri mai presus de știința cugetătorului, cu slavă deșartă, s-au născut eresurile, rătăcirile și hulele împotriva lui Dumnezeu.

Statornicia în mărturisirea ortodoxă a dogmelor de credință este hrănită și păzită prin faptele credinței și neprihănirea conștiinței.

Cei ce nu au drept călăuză credința în faptele lor și strică neprihănirea conștiinței prin abaterea de bună voie în păcat nu vor putea păzi în cuvenita curăție și dreptate știința despre dogme pe care o au: această știință, fiind știință despre Dumnezeu, cere neapărat curăție a minții, care e proprie numai celor cu obiceiuri bune și cu întreagă înțelepciune (I Tim. I,19).

Unul e Dumnezeu și Unul este Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos (I Tim. II, 5). Nimeni nu se poate apropia de Dumnezeu fără acest Mijlocitor. Cel ce leapădă pe Mijlocitor leapădă și pe Dumnezeu. *Cel ce tăgăduiește pe Fiul nici pe Tatăl nu-L are. Cel ce nu crede în Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el* (I In. H, 23; In. HI, 36).

Înțelegerea duhovnicească stă în cunoașterea Adevărului prin credință. Mai întâi este dobândită cunoștința credinței; credința, împrăștiindu-se creștinului, preschimbă înțelegerea lui descoperindu-i Adevărul, care este Hristos.

Cei care au atins vârsta bărbăției întru Hristos primesc rugăciunea neîncetată, pe care o săvârșesc în taina cămării sufletului în tot locul și în toată vremea. Creștinul primește rugăciunea neîncetată atunci când voia lui și lucrarea lui, care atârna de voie, vor fi înghițite de înțelegerea, dorirea și plinirea voii lui Dumnezeu. Prin aceasta se sălășluiește în inimă credința vie, simplitatea evanghelică, pacea lui Dumnezeu cea străină de toată tulburarea.

Un astfel de prunc înțelegător vede neconținut neputința sa, crede neconținut, însetează și flămânzește neconținut de dreptatea lui Dumnezeu, și ca atare se roagă neîncetat (I Tim. II, 8).

Virtuțile deosebit de trebuincioase isihastului sunt: blânda supunere față de Dumnezeu, aplecarea spre tăcere, depărtarea de împreună-vorbiri, chiar și de cele altminteri folositoare, dar care înstrăinează de împreună-vorbirea cu Dumnezeu și strică liniștirea (isihia) inimii. Isihastul poate fi, mai ales la începutul nevoinței sale, atras de întipăririle din afară. El luptă împotriva acestei neputințe rămânând cu răbdare în chilie, fugind de întâlnirile cu cei cunoscuți și de toate felurile împrăștierii (I Tim. II, 11-12).

Monahului tuns de curând nu se cuvine să i se încredințeze răspunderi de însemnătate, fiindcă el poate lesne să se trufească și să fie supus și altor curse ale diavolului (I Tim. III, 6-7).

Știința de taină și simțirea credinței se păstrează prin curăția conștiinței.

Biserica Dumnezeului Celui Viu e stâlpul și întărirea adevărului. Drept aceea, Dumnezeu este numit aici „Viu” fiindcă El lucrează. El lucrează în toți credincioșii prin taine, iar în cei aleși, pe deasupra, și prin daruri harice

vădite, de multe feluri. Aceasta e dovada tăriei și neclintirii în adevăr a Bisericii Ortodoxe. Dimpotrivă, Bisericile heterodoxe, măcar că se împodobesc cu numele de „Biserici ale lui Hristos”, măcar că-L recunosc pe Dumnezeu, Acesta este pentru ei nelucrător, ca și cum ar fi mort (pentru morți și cel viu este mort!), ceea ce dovedește că ele s-au clătinat, n-au dăinuit întru adevăr.

Mare e taina bunei cinstiri (I Tim. III, 16)! Dumnezeu S-a arătat în trup; a arătat că este Dumnezeu prin Duhul Său, adică prin învățătura Sa, care e duh și viață, prin faptele Sale, săvârșite cu degetul lui Dumnezeu, prin dăruirea Duhului Sfânt oamenilor. Îmbrăcându-Se cu trup, El S-a făcut văzut nu numai pentru oameni, ci și pentru îngeri, pentru care e nevăzut după Dumnezeire⁸¹. Păgânii, ce pierau din pricina necunoștinței de Dumnezeu, au auzit propovăduirea mântuirii, învățătura despre Dumnezeu este primită nu de înțelepciunea pământească, nu de cugetarea înaltă, nu de erudiția cuprinzătoare, nu de cele bogate, înalte și slăvite ale lumii, ci de zălogul cel smerit al inimii - credința. Cei care au crezut în Dumnezeu devin ai Lui și, înălțați fiind prin har deasupra a tot ce este vremelnic, dobândesc știința de taină, cea din cercare, că El S-a înălțat la cer și va înălța acolo dimpreună cu Sine pe toti adevărații Săi credincioși.

Cei care nu și-au întărit și dezvoltat credința cea din auzire prin faptele credinței sunt lesne amăgiți de învățătura minciunii, care ia cu fățarnicie chipul adevărului (I Tim. IV, 1).

Nevoințele trupești *spre puțin sunt folositoare* (I Tim. IV, 8), adică ele pot doar împlânzi, nu dezrădăcina, patimile; iar buna cinstire, care stă în nevăzuta îndeletnicire a minții și a inimii, neapărat trebuincioasă fiind credința ortodoxă, *spre toate e folositoare*: numai ea poate face pe om să simtă viața veșnică, pe care sfinții o gustă în parte încă de aici, ca pe o logodnă, și care se descoperă deplin după despărțirea sufletului de trup. Viața veșnică constă în lucrarea cea de multe feluri a harului în suflet, care este simțită după măsura curățirii de patimi. Acest cuvânt, fiind grăit din cercare duhovnicească, e vrednic de crezare; el este vrednic a fi primit (I Tim. IV, 9) ca temei de la care creștinul se poate înălța în zbor la bunătățile cele negrăite, punând sușuri în inima sa.

Credința și luarea aminte duc la cunoașterea crucii lui Hristos, de unde răbdarea cu mărime de suflet a necazurilor, care-i născută și hrănită de nădejdea în Dumnezeu Cel Viu, adică Lucrător prin mângâierea harică în inima celui ce rabdă întru Hristos (I Tim. IV, 10).

Atunci când mângâierea harică lucrează acolo unde se află cunoașterea de taină a lui Hristos și a purtării Lui de grijă, creștinul nu osândește nici pe iudeu, nici pe păgân, nici pe nelegiuitul învederat⁸², ci arde cu dragoste lină, fără de prihană, către toți. El contemplă prin curăția minții sale că de la venirea lui Hristos încoace vrednicia, prețul, lauda și mântuirea fomului sunt alcătuite de Hristos, nu de virtuțile «menești cele după fire. El dorește neîncetat să fie răstignit, fiindcă auzul lui s-a deschis și aude glasul lui Hristos, Dumnezeu său, Care grăiește către dân-SUI: *Cel ce nu ia crucea sa și nu vine după Mine, nu este Mie vrednic. Cei ce și-a aflat sufletul său îl va pierde pe ti, iar cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine îl va afla pe el* (Mt. X, 38-39). El socoate paharul necazurilor pahar al mântuirii, mărturie a alegerii, dar al lui Dum-ftezeu. El nu poate avea ură nici față de vrăjmași,

⁸¹ Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia 4, cap. 9

⁸² Preacuviosul Macarie cel Mare. Omilia 8, cap. 6.

fiindcă cei ce îi fac necazuri sunt în ochii lui nimic 'feltceva decât unelte al proniei dumnezeiești'⁸³; el le află dezvinovățire în neștiința lor; el îi binecuvântează ca pe niște unelte ale facerii de bine dumnezeiești "pot, oare", își spune el, „pot, oare, să-i osândesc pe cei care acum cad, înaintea mea, în nelegiuiri vădite, 4e vreme ce Hristos a răscumpărat deja toate păcatele lor cele trecute, cele de față și cele viitoare, de vre-tne ce ei au deja îndreptarea și mântuirea în Hristos, de care nu pot rămâne lipsiți decât lepădându-l pe Hristos până la sfârșit ?//⁸⁴

Nu trebuie să pricinuim aproapei nici o sminteală prin purtarea noastră (I Tim. IV, 12). Drept aceea, păzește evlavia cu sufletul și cu trupul. Fii modest și •simplu în cuvinte și în mișcările trupului; în viața ta Casnică fii înfrânat, cu întreagă înțelepciune, fără cutezanță; cu sufletul fii blând, către toți iubitor, drept, înțelept, nu îți îngădui nici o viclenie și fățăreală; în locul acestora să ai credință, ce te va învăța că lumea și soarta fiecărui om sunt cârmuite de pronia lui Dumnezeu, nu de tertipurile rațiunii omenești, și că din această pricină trebuie păstrată blânda nevinovăție creștinească în fapte, în cuvinte și în gânduri.

„Câtă vreme nu voi veni la tine”, grăiește harul lui Dumnezeu către nevoitorul Său, „și, sălășluindu-mă în tine, nu voi înlocui prin mine toată poava cea dinafară, îndeletnicește-te cu luare-aminte întru citire, rugăciune, ia îndrumare din învățătura celor sporiți. Nu-ți îngădui nici o nepăsare, ci cu statornicie rămâi întru luare-aminte. Atunci va fi vădită sporirea ta treptată; vei dobândi mântuirea și vei fi de folos pentru aproapele prin cuvântul ziditor și mântuitor” (I Tim. IV, 14-16)..

Cel ce a simțit cu adevărat sărăcia firii lui Adam, cel ce a cunoscut că ea se află în amară cădere și pierzare, acela, firește, a înțeles totodată și s-a încredințat că pentru a se mântui omul are neapărată nevoie de împărtășirea cu Hristos. Această cunoștință este semnul adevăratei văduve. Acesteia i se îngăduie să intre în liniștire ca să petreacă zi și noapte în rugăciuni și postiri, ca Hristos să ia chip în el (I Tim. V, 5).

Precum cârmaciul caută spre stele și după ele îndreptează mergerea corăbiei, așa și cel ce se liniștește este dator să caute neîncetat spre Dumnezeu, să-L vadă cu ochii credinței și nădejzii, ca să se păzească întru statornicie și răbdare. Pe marea liniștirii, unei neobișnuite seninătăți îi premereg furtuni neobișnuite.

Cel ce se liniștește, dar se abate spre răsfățul pân-tecelui, se dedă somnului fără măsură și dezmiardării sau, îndeobște, iubirii de plăceri și iubirii de sine, arată prin aceasta că este mort cu sufletul, chiar dacă este viu cu trupul (I Tim. V, 6). Hristos, Viața Cea Adevărată, sălășluiește doar în cei răstigniți.

Vârsta văduvei, care e bună pentru liniștire, este hotărnicită la șaizeci de ani (I Tim. V, 9), prin care se înțelege duhovnicește măsura mijlocie a sporirii, înfățișate în Evanghelie prin numerele: treizeci, șaizeci, o sută. La această măsură mijlocie se află cei care, deși încă sufletești, au primit putere de rugăciune spre biruință în vremea luptelor, cărora li s-a descoperit taina

83 Preacuviosul Macarie cel Mare. Omilia 37, cap. 2,4.

84 Dovada de fapt a celor- spuse o vedem în cele întâmplare cu Sfântul Mucenic Arrian.

Acesta, pe când era închinător la idoli, ca ighemon și-a împurpurat mâinile cu sângele multor mucenici, după care a crezut în Hristos și a pecetluit credința prin mărturisirea ei solemnă și cu sângele său. Viețile Sfinților, Pătirea Sfântului Mucenic Fili-mon, 14 decembrie, precum și a sfinților mucenici Timotei și Mavra, 3 mai.

crucii, care simt în vremea necazurilor venite dinafară o lucrare harică în sufletele lor, lucrare care pentru inimă este lumină și mângâiere totodată.

Sihastrul, mai înainte de a intra în liniștire, trebuie să aibă mărturie de la faptele bune. Cercetează-te pe tine însuși, tu, cel care dorești să intri în limanul -sau, mai bine zis, în marea liniștirii! Ai urmat toată fapta bună nu după firea vechiului Adam, ci potrivit cu însușirile Celui Nou (I Tim. V, 10) ? Altfel spus: ai luat asupra ta jugul smereniei și al blândeții, ai gustarea faptului că jugul acesta este bun și sarcina aceasta este ușoară ? Altfel spus: ai deprins poruncile evanghelice ? Minte și inima ta s-au făcut table ale acestora, iar purtarea ta a fost chip și urmare a lor ? Nu cauți dreptate în afara crucii ? De cauți, nu ești în stare, nu ești gata de liniștire, în care este nenorocit lucru a intra fără a te fi osândit pe tine, ci petrecând în psândirea apropielui.

Nevoitorilor nevârstnici duhovnicește, chiar de ar fi aceștia chiar bătrâni trupește, chiar dacă s-ar fi lepădat de lume, nu trebuie să li se îngăduie liniștirea (I Tim. V, 11). Nea vând înțelegere duhovnicească îndestulătoare, ei nu pot fi statornici în gândul că pentru mântuire e de neapărată trebuință doar Hristos; ei nu vor răbda omorârea lor, vor pofti să își învie eul în faptele

bune proprii omului sufletesc, lucru prin care leapădă jugul lui Hristos și intră în firea vechiului Adam. Mai bine este pentru ei a se îndeletnici cu virtuțile lucrătoare, mai bine este pentru ei ca, abătându-se de la tot ce este mai prejos de fire, să petreacă întru firea lor, decât să năzuiască mai înainte de vreme și în chip greșit către ceea ce este mai presus de fire.

Nu le este oprită nici năzuința de a se înnoi în Hristos - dar trebuie să năzuiască în chip nerătăcit: să se străduiască a-și îndrepta felul de a fi după felul de a fi al lui Hristos, așa cum este el descris în Evanghelie. O dată cu vindecarea obiceiurilor este vindecată, treptat, și mintea. Primind tămăduire, adică devenind curată, ea vede limpede Adevărul, îl recunoaște și îl mărturisește. După aceasta, dacă va plăcea Adevărului, numai și numai după binevoirea și alegerea Lui, ucenicul suie pe munte și se face văzător al Schimbării la Față. Dacă lucrurile nu stau așa, rămâi sub munte, îndeletnicește-te cu scoaterea dracului din tână. Dracul se scoate prin credință, rugăciune și post. Prin numele de „post” se cuvine să înțelegem înfrânarea nu doar de la mâncarea peste măsură, ci și de la toate gândurile păcătoase. Cel care a pătruns starea sa și a întregului neam omenesc cea molipsită de păcat, supusă duhurilor întunericului, poate pricepe răspunsul tainic dat Mântuitorului de părintele celui îndrăcit cu privire la vremea de la care începuse boala: *a zis: din copilărie* (Mc. IX, 21).

Încercarea de a te liniști mai înainte de vreme atrage după sine urmări vătămătoare cu neputință de ocolit. Nevoitorul nesocotit, încrezător în sine, întunecat și legat de neștiință nu va găsi în liniștire hrană pentru sufletul său, iar din această pricină va cădea negreșit în trândăvie, care în cei ce se liniștesc lucrează în chip deosebit de puternic și de vătămător, dându-i spre atragere feluritelor gânduri și visări păcătoase. Hrana celui care se liniștește e mângâierea harică luminătoare ce are loc prin descoperirea tainei crucii lui Hristos. Ea este dar de sus, nu cunoștință proprie firii căzute. Nu poate fi înlocuit duhovnicescul prin sufletesc - iar dacă cineva va încerca să facă acest lucru, acela își va însuși minciuna în locul adevărului, minciuna acoperită fățarnic cu chipul adevărului. Neorânduiala e roadă a minciunii, ca și a trândăviei: dar neorânduiala din minciună se deosebește de cea născută

din trândăvie. Cea dintâi se vădește în amăgirea de sine, în părerea înaltă despre sine, în îngâmfarea cu păratele virtuți și harisme proprii, în disprețuirea și osândirea aproapelui; sfârșește în trufie, înșelare, ieșire din minți, uneori prin căderea în patimi trupești, alteori prin sinucidere, cel mai adesea prin îndrăcire și vătămare a minții, numită îndeobște ieșire din minți. Cea de-a doua se vădește în nelucrare, lenevie, în părăsirea chiliei proprii, în aplecarea spre împrăștierea cu împreună-vorbiri, ieșiri dese, peregrinări, întoarcerea către înțelepciunea și cărturăria lumească. O dată cu învierea înțelegerii sufletești după firea vechiului Adam este lepădată credința, este ascunsă purtarea de grijă a lui Dumnezeu de la ochii minții; omul, ca și cum ar fi veșnic pe pământ, năzuiește pe de-a-ntregul numai spre cele pământești și cade încetul cu încetul într-o stare mai prejos de fire, pătimașă, trupească, stare ce este față de adevărata viață - Hristos - moarte a sufletului (I Tim. V, 12,13).

Cel care a căzut în neorânduiala de un fel sau de celălalt, dar mai ales în cea dintâi, acela, în cea mai mare parte, se face cu totul neîn stare de viața nevoitoare. Totuși, smerenia vindecă» și neputințe care în sine sunt de nevindecă, a zis Ioan Scărarul⁸⁵.

Cel ce dorește a fi plinitor curat al poruncilor lui Hristos trebuie să se păzească în cea mai mare măsură de împătımire (I Tim. V, 21). Atunci când inima s-a molipsit de împătımire, ea nu poate a împlini voia curată și sfântă a lui Hristos cu cuvenita sfințenie și curăție, împlinind voia proprie în locul voii lui Hristos și încăpățânându-ne să arătăm că facem voia lui Hristos, cădem în fățarnicie. Nu rareori, arătând -poate și gândind - că facem voia lui Hristos, în fapt împlinim voia diavolului.

Cei ce se străduiesc a cunoaște voia lui Hristos nu pentru ea însăși, ci pentru scop străin, pământesc, cu scopul de a dobândi câștig sau cinstire, niciodată nu vor putea primi adevărata înțelegere duhovnicească: fiindcă ea este dar al lui Dumnezeu, dăruit celor smeriți după măsura credinței lor, a curățirii de patimi și a lepădării de sine (I Tim. VI, 4-5).

De vei vedea că cei se numesc pe sine „învățători” și socot a-L cunoaște pe Hristos se dedau certurilor, pizmei, grăirii de rău, bănuielilor, urii și celorlalte patimi: să știi că ei au doar cunoștința cea moartă din auzire, iar mintea și inima lor se află într-un întuneric și boală, căci nu sunt vindecați și curățiți prin lucrarea poruncilor evanghelice (I Tim. VI, 4). Împotriva lor tună spusa Domnului: *Nu vă cunosc pe voi!* (Mt. XXV, 12; VII, 23). - Asta o spune despre Sine Ade-vărul-Hristos celor care socot a-L cunoaște nu din faptele credinței, ci doar din auzire.

Cel ce a cunoscut că neamul omenesc se află în cădere, că pământul este locul surghiunului nostru, temința noastră, unde, după ce am petrecut câțva timp, ieșim spre a primi fie veșnica fericire, fie muncile cele veșnice: acela, firește, a cunoscut și faptul că singura comoară a omului pe pământ este Hristos, Mântuitorul celor pieriți. Prin urmare: singura și neprețuită agonisită a omului pe pământ este cunoașterea lui Hristos și însușirea lui Hristos. Cel care vrea să dobândească această comoară va pofti oare agonisite și desfătări pământești? Dimpotrivă, el va fugi de acestea, temându-se să nu-i împrăștie, abătându-l de la scopul său. El va fi mulțumit nu doar cu cele neapărat trebuincioase, ci chiar în lipsa lor cel mulțumit e mai bogat decât toți bogații! (I Tim. VI, 6)

85 Cuvântul 25.

Fraților, goi am intrat în această lume; ieșind din ea, vom lăsa în ea încă și trupurile noastre. De ce, atunci, să căutăm agonisite stricăcioase ? De ce să căutăm ceea ce va trebui negreșit să părăsim ? Să nu pierdem vremea prețioasă pe stricăciune, ca să nu pierdem singura noastră comoară - pe Hristos. Spre El să năzuim și cu mintea și cu inima; având hrană și veșminte, cu acestea îndestulați să fim; să nu îngăduim la noi lucruri de prisos și poftelumești, ca nu cumva acestea, atrăgând la sine puțin câte puțin dragostea noastră, să ne lipsească de Hristos (I Tim. VI, 7-8).

Cei ce poftesc să se îmbogățească cad în nevoi și curse pe care li le pregătește însăși năzuința lor de îmbogățire. Primul rod al acestei năzuințe este mulțimea grijilor și îndeletnicirilor ce abat mintea și inima de la Dumnezeu. Sufletul, îndeletnicindu-se cu Dumnezeu în chip sărăcăcios, rece, nepăsător, dobândește grosolănie și cade în nesimțire; frica de Dumnezeu se șterge din el; se depărtează de la el pomenirea mortii; mintea se întunecă și încetează a vedea purtarea de grijă a lui Dumnezeu, drept care se pierde credința; nădejdea, în loc să se întărească în Dumnezeu, se întoarce către un idol, aducând la picioarele acestuia și dragostea. Atunci, omul moare pentru virtute, se dedă minciunii, vicleniei, împietririi - într-un cuvânt, tuturor păcatelor, și cade în pierzanie desăvârșită, făcându-se vas al diavolului. *Rădăcina tuturor păcatelor este iubirea de argint*, ca una ce cuprinde în sine pricină și pretext pentru toate păcatele (I Tim. VI, 9,10).

Și cei pe care nu i-a pierdut deplin iubirea de argint, fiindcă nu s-au datat ei cu desăvârșire, ci doar au căutat îmbogățire cu măsură, au suferit multe nenorociri. Ei s-au încurcat cu griji grele, au căzut în necazuri de multe feluri, au fost siliți nu rareori să calce neprihănirea conștiinței, au suferit mare pierdere în sporirea duhovnicească și au văzut în sine o abatere însemnată de la credință și de la înțelegerea duhovnicească. - Pentru creștin, sărăcia evanghelică e mai dorită decât toate vistieriile lumii, ca una ce călăuzește la credință și la roadele ei. Cu cât este mai slobod de lume nevoitorul lui Hristos, cu atât este mai neprimejduit; și cu cât s-a legat mai mult de lume, cu atât a fost biruit deja.

Știința⁸⁶ cea cu nume mincinos (I Tim. VI, 20) este felul de a gândi și de a judeca ce s-a împrăștiat minții după căderea omului. Ca urmare a căderii, el are caracter de amăgire de sine; ca urmare a minciunii și amăgirii, el nu primește Adevărul - pe Hristos; dat fiind că pune mare preț pe tot ce este pământesc, în vreme ce pământul este loc de surghiun pentru cei căzuți, el e vrăjmaș credinței și înțelegerii duhovnicești pe care aceasta o naște, înțelegere ce caută la toate cele pământești cu ochiul unui călător. Obiectul științei cu nume mincinos e doar ceea ce e vremelnic și stricăcios. Atunci când obiectul ei devine ceea ce este veșnic și duhovnicesc, judecățile ei sunt cu totul neîntemeiate și greșite. Ei îi lipsește luminarea de sus, ce tâlcuiește lucrurile duhovnicești; pentru propriile ei puteri, fără descoperire (revelație), aceste lucruri sunt de nepătruns; lumina străină din ea este lumina duhurilor întunecate ale rrxinciunii. Toate cunoștințele îi sunt date de către simțurile trupesti, care sunt vătămate prin cădere. Atunci ajunge la ceea ce este nevăzut ochilor trupesti prin oarecare mijloc, de pildă magnetismul, prin aceasta rlu face decât să-și înmulțească rătăcirile, să-și întărească întunecarea și amăgirea de sine, fiindcă rămâne în tărâmul minciunii, fiindcă a dobândit doar cunoștințe strâmbate. Următorii ei se află în neîncetată

⁸⁶ în greacă gnosis = știință; în rusă razum = rațiune, înțelegere, în general am redat în traducere prin „rațiune”, variantă care este mai fidelă gândirii Sfântului Ignatie - n. tr.

neînțelegere între ei, se împotrivesc unii altora și sieși. Ea nu cere de la om obiceiuri bune: dimpotrivă, ea dă libertatea de a păcătui. Ea se sokoate cârmuitoare a lumii, drept care nu recunoaște pronia lui Dumnezeu - asta dacă nu în cuvinte, cu fapta însă întotdeauna. Ea cuprinde în sine temeiul ateismului, care alcătuiește toată esența oricărei rătăcirii, vădindu-se în ea într-o măsură mai mare sau mai mică. În fine, ea este „bogăția” duhurilor căzute și a acelor oameni ce se află în părtășie cu duhurile căzute.

Să lăsăm înțelepciunea acestei lumi, să lăsăm nădejdea în ea, și să ne apropiem cu credință și smerenie de înțelepciunea și puterea dumnezeiască, de Sfântul Adevăr - Hristos, *Ce a venit în lume ca sase mântuiască lumea prin El* (In. m, 17). El e Lumina pe care întunericul nu o va birui și nu o va primi (In. 1,5). În stare este să O primească doar cel care a îndrăgit dreptatea. *Tot cel ce face rele urăște lumina. Cel ce nu crede întru El a și fost judecat. Aceasta este judecata: că Lumina a venit în lume, și au iubit oamenii întunericul mai mult decât lumina, că erau faptele lor rele* (In. IH, 20,18,19). Amin.

Despre lucrarea de căpetenie a monahului

Lucrarea de căpetenie a monahului e rugăciunea, ca lucrare ce unește pe om cu Dumnezeu. Toate celelalte lucrări sunt mijloace fie pregătitoare, fie ajutătoare pentru rugăciune, fie sunt date celor care, din neputință morală sau din puținătate a puterilor mintii, nu se pot îndeletnici cu rugăciunea în chip întreg. Preacuviosul Marcu Ascetul spune: „Pentru cei ce nu pot să rabde în rugăciune este bine să se afle în slujire (să se îndeletnicească cu osteneli și rucodelie într-o ascultare), ca să nu rămână lipsiți de amândouă; dar pentru cei ce sunt în stare este mai bine să se îngrijească de ceea ce e mai bun”⁸⁷.

Preacuviosul Marcu, tâlcuind cuvintele Domnului: *Lucrați nu pentru mâncarea cea pieritoare, ci pentru aceea care rămâne spre viața cea veșnică* (In. VI, 27), învață că înțelesul lor stă în a căuta prin rugăciune *împărăția Cerurilor*, care e *înălăuntrul* nostru (Le. XVII, 21), precum a grăit Domnul, Care a făgăduit celor ce caută împărăția Cerurilor că le va da toate trebuitoare pe pământ prin Pronia Sa cea Dumnezeiască (Mt. VI, 33).

Tâlcuind spusele Sfântului Apostol Pavel: *Nu vă asemănați chipului veacului acestuia, ci vă schimbați la față întru înnoirea minții voastre, ca să cunoașteți voi care este voia lui Dumnezeu cea bună și plăcută și deplină* (Rom. XII, 2), Preacuviosul Marcu spune: „Apostolul ne povățuiește să plinim voia lui Dumnezeu cea desăvârșită, poftind ca noi să nu mai fim, deloc, nici măcar judecați. Iar știind că rugăciunea împreună-lucrează spre săvârșirea tuturor poruncilor, el nu încetează a porunci cu privire la ea în numeroase rânduri și numeroase chipuri, și spune: *rugându-vă în toată vremea cu duhul, și la însăși aceasta priveghind cu toată răbdarea și rugăciunea* (Ef. VI, 18). Dintru aceasta știm că rugăciune de rugăciune se deosebește: una este a te ruga lui Dumnezeu cu gândul neîmprăștiat, alta - a sta înaintea lui Dumnezeu la rugăciune cu trupul, iar cu gândul a te împrăștia. Iarăși: una este a te ruga la anumite soroace și a purcede la rugăciune după terminarea împreună-vorbirilor și îndeletnicirilor lumești, și alta - a cinsti rugăciunea, pe cât se poate, mai mult decât grijile lumești și a o pune înaintea lor, după povața aceluiași Apostol: *Domnul aproape este: de nimic să nu văgrijiți, ci*

⁸⁷ Cuvântul 4.

întru toate prin rugași rugăciune cu mulțumită cererile voastre să se arate lui Dumnezeu (Fii. IV, 6). În chip asemănător grăiește și fericitul Apostol Petru: *Fiți cu întreagă înțelepciune și privegheați întru rugăciuni, toată grija voastră aruncând spre Dânsul, că Acela Se grijește pentru voi* (I Pt. IV, 7; V, 7). Iar în primul rând însuși Domnul, știind că totul prin rugăciune se întărește, spune: *Nu vă îngrijiți ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca: ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate celelalte se vor adăuga vouă* (Mt. VI, 31, 33). Poate că prin aceasta Domnul ne cheamă și la mai multă credință: că cine este cel care, lepădând grija celor vremelnice și totuși nesuferind lipsă, nu va crede pentru aceasta lui Dumnezeu cu privire la bunătățile cele veșnice ? Tocmai ca să arate acest lucru a grăit Domnul: *Cel ce e credincios întru puțin, și întru mult credincios este* (Le. XVI, 10). Dar și în această privință El ne-a făcut pogorământ ca un iubitor de oameni: știind că este de neocolit grija cea de fiecare zi pentru trup, nu a tăiat grija de fiecare zi - ci, îngăduind grija zilei de față, a poruncit să nu ne îngrijim de cea de mâine. Porunca este foarte potrivită, cuviincioasă și iubitoare de oameni: fiindcă este cu neputință oamenilor, care sunt îmbrăcați în trup, să nu se îngrijească nicidecum pentru ceea ce ține de viața trupului. A scurta la puțin ceea ce este mult, prin mijlocirea rugăciunii și înfrânării, e cu putință; dar a disprețui pe de-a-ntregul tot ce ține de trup este cu neputință: și drept aceea, potrivit Scripturii, cel ce dorește să ajungă *întru bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos* (Ef. IV, 13), nu trebuie să dea întâietate feluritelor slujiri în fața rugăciunii, sau să le ia asupra-și fără să fie trebuință, la nimereală, nici să le lepede, punând pricină rugăciunea, atunci când ele apar din nevoie și din iconomia lui Dumnezeu, ci să cerceteze, să facă deosebire și să slujească iconomiei lui Dumnezeu fără să ispitească. Cel ce cugetă altfel nici nu recunoaște că o poruncă poate fi mai înaltă și mai însemnată decât alta, precum vede din Scriptură, nici nu vrea să se îndrepte spre toate poruncile (Ps. CXVIII, 128) pe care din purtarea de grijă a lui Dumnezeu le întâlnește, cum poruncește Proorocul. De cele trebuincioase, rânduite de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cu care ne întâlnim nu putem scăpa, iar îndeletnicirile care nu sunt la vremea lor trebuie să le lepădăm, dând întâietate în fața lor rugăciunii - și mai ales acele îndeletniciri care ne trag în jos spre multe răspândiri și spre adunarea unor lucruri de prisos. Pe cât le va mărgini pe acestea cineva și va lepăda lucrurile de care acestea sunt legate, pe atât își va înfrâna mintea de la împrăștiere; pe cât își va înfrâna mintea, pe atât va da loc rugăciunii curate și va dovedi credință în Hristos. Iar dacă cineva, din pricina puținătății de credință sau a vreunei alte neputințe, nu va putea să facă astfel, măcar să recunoască adevărul și să se nevoiască după putere, învinuind starea sa pruncească. Mai bine să dai socoteală pentru sărăcie, decât pentru înșelare și semeție: de asta să te încredințeze pilda Domnului, Care înfățișează în prima stare arătată pe vameș, iar în cea de-a doua pe fariseu (Le. XVIII). Să ne străduim a îndepărta de la noi, prin nădejde și rugăciune, toată grija lumească; iar de nu vom putea plini aceasta cum se cuvine, să aducem lui Dumnezeu mărturisirea neajunsurilor noastre; iar de îndeletnicirea cu rugăciunea să nu ne depărtăm. Mai bine să fim supuși muștrării pentru deasa trecere cu vederea, decât pentru desăvârșita părăsire, în toate cele spuse de noi despre rugăciune și slujirea de neînlăturat, de multă înțelepțire avem nevoie de la Dumnezeu spre a deosebi cu dreaptă socotință, ca să știm când și cărei îndeletniciri se cade să-i dăm întâietate în fața rugăciunii: căci fiecare, îndeletnicin-du-se cu

ceea ce îi place, crede că săvârșește slujirea cuvenită, neștiind că slujirea trebuie judecată după felul în care place lui Dumnezeu, nu după felul în care ne place nouă. Dreapta judecată în această privință este cu atât mai anevoioasă cu cât și aceste porunci trebuincioase și de neocolit nu sunt întotdeauna la fel în privința plinirii lor, ci una, la vremea ei, trebuie să aibă întâietate în fața alteia. Nu oricare slujire se săvârșește totdeauna, ci la vremea sa, iar slujirea rugăciunii ne-a fost legiuită ca neîncetată: drept care și suntem datori să-i dăm întâietate în fața îndeletnicirilor de care nu este neapărată nevoie. Toți Apostolii, învățând despre această deosebire poporul pe care voiau să îl atragă la slujire, au zis: *Nu este cu plăcere nouă ca, lăsând cuvântul lui Dumnezeu, să slujim meselor. Socotiți, drept aceea, fraților, dintre voi șapte bărbați mărturișiți, plini de Duhul Sfânt și de înțelepciune, pe care să-i rânduiim la treaba aceasta. Și a plăcut cuvântul acesta înaintea a toată mulțimea* (Fapte VI, 2-5).

Să începem lucrarea: sporind treptat, vom afla că nu numai nădejdea în Dumnezeu, ci și credința neclintită, și dragostea nefățarnică, și nepomenirea răului, și iubirea de frați, și înfrânarea, și răbdarea, și adâncul înțelegerii, și izbăvirea de ispite, și dăruirea darurilor, și mărturisirea inimii, și lacrimile cele cu osârdie, sunt agonisite credincioșilor de către rugăciune: și nu numai aceasta, ci și răbdarea necazurilor care vin asupra-ne, și dragostea curată de aproapele, și cunoașterea legii duhovnicești, și aflarea dreptății lui Dumnezeu, și pogorârea Duhului Sfânt, și dăruirea comorilor duhovnicești - într-un cuvânt, tot ce a făgăduit Dumnezeu să dăruiască credincioșilor în veacul de acum și în cel care va să vină. Nu este cu puțință sufletului să refacă în sine chipul lui Dumnezeu altfel decât prin Harul Dumnezeiesc și prin credința omului, atunci când el petrece cu mintea în rugăciune neîmprăștiată și mare smerită cugetare⁸⁸.

Asemenea Preacuviosului Marcu judecă și Preacuviosul Macarie cel Mare: „Capul a toată osârdia cea bună și culmea faptelor bune este a rămâne pururea în rugăciune, prin care și pe celelalte virtuți le dobândim, împreună-Lucrător fiind Cel Ce dă mână de ajutor, însuși Cel Care ne și cheamă la aceasta: fiindcă împărtășirea puterii celei de taină și adunarea gândurilor hotărâte să se dea pe sine sfințeniei celei întru Dumnezeu, și alipirea de Dumnezeu prin dragoste a sufletului înflăcărat de aceasta se dau în rugăciune, în chip de negrăit, celor vrednici - fiindcă s-a spus: *Dat-ai veselie în inima mea* (Ps. IV, 7). Și Domnul însuși zice: *împărăția Cerurilor înlăuntrul vostru este* (Le. XVII, 21)”⁸⁹.

Sfântul Ioan Scărarul numește rugăciunea maică a tuturor virtuților⁹⁰.

Preacuviosul Simeon Noul Teolog spune despre rugăciunea cu luare-aminte: „Sfinții noștri Părinți, auzind cuvintele Domnului din Sfânta Evanghelie că *din inimă ies gândurile rele, uciderile, preacurviile, curvi-ile, furtișagurile, mărturiile mincinoase, hulele* și că *acestea sunt cele ce spurcă pe om* (Mt. XV, 19,20); și auzind, iarăși, în alt loc al Evangheliei că Domnul ne poruncește să curățim partea cea dinlăuntru a paharului ca să fie și cea dinafară curată (Mt. XXIII, 26), au lăsat orice altă lucrare și s-au nevoit din toate puterile în aceasta - adică în păzirea inimii, știind că o dată cu această lucrare vor dobândi lesne toate celelalte virtuți, că fără această lucrare nu poate fi dobândită sau păstrată nici o altă virtute. Unii dintre Părinți nu-

88 Cuvântul 4.

89 Cuvântul 3, cap. 1.

90 Scara. Titlul Cuvântul 28

meu această lucrare liniștire a inimii, alții - luare-aminte, alții - trezvie și împotrivire „față de gânduri”, alții - pază a minții: fiindcă toți se îndeletniceau cu ea, și prin mijlocirea ei s-au învrednicit de dăruirile Dumnezeuiești. Despre ea vorbește Ecclesiastul: *Veselește-te, tânărule, la tinerelele tale, și umblă în căile inimii tale fără de prihană, și depărtează inima ta de gânduri* (Ecl. XI, 9); despre ea se vorbește și în pilde⁹¹: *De se va sui asupra ta duhul celui puternic* (adică momeala diavolului), *să nu lași locul tău* (Ecl. X, 4), adică nu-i îngădui să intre în locul tău, prin locul tău înțe-legându-se inima; despre ea vorbește și Domnul nostru în Sfânta Evanghelie: *Nu vă înălțați* (Le. XII, 29); iarăși, în alt loc spune: *Fericiți cei săraci cu duhul* (Mt. V, 3), adică fericiți cei care nu au dobândit în inima lor nici un gând al acestei lumi, ci sunt săraci - n-au nici un gând lumesc. Și toți Dumnezeuieștii noștri Părinți au scris mult despre ea. Cel ce va voi să citească scrierile lor va vedea ce a scris Marcu Ascetul, ce au spus Sfântul Ioan Scărarul, și Preacuviosul Isihie, și Pilotei Sinaitul, și Avva Isaia, și Marele Varsanufie, și mulți alții. Pe scurt: cine nu ia aminte la paza inimii sale, acela nu va putea să fie curat cu inima, acela nu se va învrednici să îl vadă pe Dumnezeu. Cel ce nu ia aminte nu poate fi sărac cu duhul, nu poate plânge și nu se poate tângui, nu poate fi blând și smerit, nu poate flămânzi și înseta de dreptate, nu poate fi milostiv și făcător de pace, nu poate fi prigonit pentru dreptate, îndeobște spus: nu este cu puțință a dobândi nici o altă virtute în alt chip decât prin luarea-amin-te - și de aceea ești dator să te îngrijești de ea mai mult decât de orice altceva, ca să dobândești cu lucrul ceea ce-ți spun". După aceea, Preacuviosul îndeamnă la săvârșirea neîncetată a rugăciunii lui Iisus întru unirea minții cu inima, când nevoitorul poate petrece mereu întru trezvie și poate să gonească prin numele lui Iisus orice gând păcătos, de orișunde ar apărea acesta - să îl gonească mai înainte ca el să intre și să prindă chip. Prin mijlocirea acestei lucrări se dobândește cunoașterea prin cercare, cunoașterea adevărată a duhurilor căzute; cunoscându-le, dobândim ură și pomenire a răului față de ele, intrăm în luptă neîncetată cu ele, stărnim împotriva lor ura firească, le alungăm, le lovim, le nimicim⁹².

Fericitul⁹³ Nichifor definește luarea-aminte precum urmează: „Unii din Sfinți numeau luarea-aminte pază a minții, alții - pază a inimii, alții - trezvie, alții - liniștire a gândurilor, alții - altminteri. Prin toate aceste nume se arată unul și același lucru. Gândește și despre acestea așa cum ai gândi când spune Unul: „pâine”, altul: „codru (de pâine)”, altul: „îmbucătură”. Dar ce este luarea-aminte și care sunt însușirile ei, învață acum cu de-amănuntul. Luarea-aminte este semnul pocăinței neștirbite; luarea-aminte este însănătoșirea sufletului, urarea lumii, suirea la Dumnezeu; luarea-aminte este lepădarea păcatului și primirea virtuții; luarea-aminte este încredințarea neîndoielnică a iertării păcatelor; luarea-aminte este începutul vederii (contemplației), sau mai bine zis temeiul vederii: fiindcă Dumnezeu, prin mijlocirea ei, Se pogoară și Se arată minții. Luarea-aminte este netulburarea minții sau, mai bine zis, statornicia ei, dăruită sufletului de milostivirea lui Dumnezeu; luarea-aminte e doborârea gândurilor, biserica aducerii-aminte de Dumnezeu, vistieria răbdării necazurilor ce vin asupra-ne; luarea-aminte e pricinuitoarea credinței, nădejzii, dragostei”⁹⁴. Fericitul Nichifor, asemenea

91 Greșeală; locul citat e tot din Ecclesiast.

92 Despre cele trei chipuri ale rugăciunii. *Dobrotoliu-bie*, tom 1

93 Așa este numit de către Sfinții Xanthopuli. *Dobro-toliubie*, tom 2, cap. 18.

94 Cuvântul lui Nichifor din Singurătate. *Dobrotoliu-bie*, tom 2

Preacuviosului Simeon Noul Teolog și celorlalți Sfinți Părinți, propune ca mijloc de luare-amin-te îndeletnicirea neîncetată cu rugăciunea lui Iisus, întru unirea minții cu inima. - Chemând pe toți monahii care voiesc a dobândi rugăciune adevărată la nevoința luării-aminte și la cea, împreună cu ea, a rugăciunii neîncetate, Nichifor spune: „Voi, cei ce sunteți stăpâniți de dorul de a vă învrednici de mărita, dumnezeiasca și luminoasa arătare a Mântuitorului nostru Iisus Hristos; voi, cei care voiți a primi întru simțirea inimii focul cel mai presus de ceruri; voi, cei ce sârguiți să ajungeți cu cercarea și cu simțirea la împăcarea cu Dumnezeu; voi, cei ați lăsat toate ale lumii ca să aflați și să agonisiți comoara cea ascunsă în țarina inimilor voastre; voi, cei care voiți să vă aprindeți încă de aici cu strălucire candelă sufletelor și ați lepădat toate cele de aici; voi, cei ce întru cunoștință și cercare vreți să cunoașteți și să primiți împărăția Cerurilor aflătoare înlăuntrul vostru! Veniți să vă arăt știința viețuirii veșnice sau cerești - sau, mai bine zis, metoda care duce pe lucrătorul ei, fără osteneală și fără multă sudoare, la limanul nepătimirii, care nu se teme nici de cădere, nici de amăgire din partea dracilor, care cade numai atunci când, din pricina neascultării, petrecem în afara acestei viețuirii, undeva într-o țară îndepărtată, asemenea lui Adam, care, trecând cu vederea porunca lui Dumnezeu și intrând în prietenie cu șarpele și socotindu-l pe acesta vrednic de crezare s-a înfruptat până la saț din rodul înșelării, s-a aruncat jalnic în prăpastia morții, a stricăciunii și a întunericii, și a tras împreună cu sine pe toți urmașii săi. Nu putem ajunge la împăcarea și unirea cu Dumnezeu de nu ne vom întoarce mai întâi, după puțină, la noi înșine, dacă nu vom intra în noi înșine. Minunat este că, desfăcându-ne de împărtășirea cu lumea și de grija deșartă și de frica de șarpe, ne alipim strâns de împărăția Cerurilor aflătoare înlăuntrul nostru. Drept aceea s-a numit viața călugărească „arta artelor” și „știința științelor”: pentru că ea ne aduce nu oarece lucruri din acestea stricăcioase, ca să ne îngropăm în ele mintea noastră, rupând-o de cele mai bune, ci ne făgăduiește bunătăți străine și tainice, *pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit* (I Cor. II, 9). Drept aceea, *lupta noastră nu este împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva domniilor, a stăpânii-lor și a căpeteniilor întunericii veacului acestuia* (Efes. VI, 12). Deci, dacă veacul de acum este întuneric, să fugim de el - să fugim, cugetând că nu avem nimic de obște cu vrăjmașul lui Dumnezeu. Cel ce voiește a se împrieteni cu el se face vrăjmaș al lui Dumnezeu (Iac. IV, 4) - iar celui ce s-a făcut vrăjmaș al lui Dumnezeu cine va putea să-i ajute ? Deci, să urmărim Părinților noștri și, asemenea lor, să ne îndeletnicim cu căutarea comorii ce se află în inimile noastre și, după ce o vom afla, s-o ținem cu tărie, lucrând-o și în același timp păzind-o: căci spre aceasta am fost rânduiți dintru început”⁹⁵.

Preacuviosul Nil Sorski sfătuiește pe cei care doresc a se îndeletnici cu liniștirea inimii să lepede toate gândurile îndeobște și să le înlocuiască prin chemarea numelui Domnului Iisus, adică prin rugăciunea lui Iisus. „Trebuie”, spune Preacuviosul Nil, „să ne silim a tăcea cu gândul și de gândurile ce par drepte, să privim neîncetat în adâncul inimii și să spunem: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă”⁹⁶. Atât de minunată este această lucrare, atât de întinsă și prea-plină de belșug duhovnicesc, încât Sfântul Apostol Pa-vel voia mai bine să petreacă întru ea cu mintea decât să aibă

⁹⁵ Dobrotoliubie, tom 2.

⁹⁶ Cuvântul 2.

orice alt gând și cugetare: *Că nu am judecat a ști ceva întru voi, spune el, fără numai pe Iisus Hristos, și pe Acesta răstignit* (I Cor. II, 2).

Fericitul Stareț Serafim de Sarov grăiește: „Cei ce s-au hotărât cu adevărat a sluji Domnului Dumnezeu sunt datorii a se îndeletnici cu aducerea-aminte de Dumnezeu și neîncetata rugăciune către Iisus Hristos, spunând cu mintea: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul⁹⁷. Darurile harice le primesc numai cei ce au lucrare lăuntrică și priveghează asupra sufletelor lor⁹⁸”.

Preacuviosul Marcu Ascetul, numind rugăciunea, în cel de-al patrulea Cuvânt din scrierile sale, lucrarea cea mai însemnată a monahului, care trebuie să cuprindă toate lucrările sale cele în parte, toată viața lui, în Cuvântul întâi numește drept cea mai însemnată și singura lucrare a monahului pocăința, iar porunca pocăinței o numește cea mai însemnată poruncă, ce cuprinde toate celelalte porunci. Aici nu apare o contradicție decât unei priviri superficiale. Ceea ce spune sfântul înseamnă că lucrarea pocăinței trebuie să fie unită cu într-o singură lucrare cu lucrarea rugăciunii. Domnul le-a unit: omul să nu le despartă. *Dumnezeu, spune Fiul lui Dumnezeu, nu va f ace, oare, dreptate aleșilor Săi ce strigă către El ziua si noaptea si pentru care El îndelung rabdă ?* (Le. XVIII, 7). Aici se are în vedere lucrarea celor aleși, rugăciunea lor neîncetată: ea e numită „strigăt”, ceea ce vrea să însemne „plâns și pocăință”. „Pocăința”, spune Preacuviosul Marcu, „nu este mărginită, cred eu, nici de timp, nici de vreo lucrare oarecare: ea se săvârșește prin împlinirea poruncilor lui Hristos, după măsura acestei împliniri. Dintre porunci, unele sunt mai de obște, cuprinzând în sine multe porunci aparte, și taie dintr-o dată multe părți ale păcătoșeniei. De pildă, în Scriptură se spune: *Tot celui care cere de la tine dă-i, si de la cel ce îți ia ale tale nu cere înapoi* (Le. VI, 30), și: *Celui ce cere de la tine dă-i* (Mt. V, 42): acestea sunt porunci aparte; iar porunca de obște ce le cuprinde în sine este: *Vin-de-ți averile si le dă săracilor* (Mt. XIX, 21) și, *luând crucea ta, vino, urmează Mie* (Mc. X, 21) - prin *cruce* înțe-legându-se răbdarea necazurilor care ne întâmpină. Cel ce a împărțit totul săracilor și a luat crucea sa a împlinit dintr-o dată toate poruncile aparte de mai sus. Iarăși: *Voiesc, dar, sase roage bărbații în tot locul, ri-dicându-și mâinile curate* (I Tim. II, 8); iar porunca de obște este: *Intră în camera ta și roagă-te Tatălui tău Celui într-ascuns* (Mt. VI, 6), și încă: *Neîncetat rugați-vă* (I Tes. V, 17). Cel ce a intrat în camera sa și se roagă neîncetat a cuprins în aceasta aducerea de rugăciuni în tot locul. Iarăși, s-a zis: *Să nu curvești, să nu preacur-vesti, să nu ucizi și celelalte*; iar porunca de obște aceasta este: *Surpând izvodirile minții si toată înălțarea ce se ridică împotriva științei lui Dumnezeu* (2 Cor. X, 4). Cel ce surpă gândurile a pus stavilă tuturor felurilor de păcat sus-pomenite. Din această pricină, cei iubitori de Dumnezeu și credincioși cu adevărat se silesc pe sine spre plinirea poruncilor de obște și nu trec cu vederea împlinirea celor aparte, atunci când ea este cerută de împrejurări. Din toate acestea, trag încheierea că lucrarea pocăinței se săvârșește prin mijlocirea următoarelor trei virtuți: curățirea gândurilor, rugăciunea neîncetată și răbdarea necazurilor ce vin asupra-ne. Aceste trei virtuți trebuie săvârșite nu doar la arătare, ci și prin lucrarea minții, ca cei ajunși neclintiți în ele să se facă nepătimiși. Iar întrucât fără aceste trei virtuți nu poate fi desăvârșită lucrarea pocăinței, eu cred că pocăința e potrivită totdeauna și tuturor celor ce vor să se mântuiască, și

⁹⁷ Povațall.

⁹⁸ Povața 4.

păcătoșilor și dreptilor, fiindcă nu e treaptă a desăvârșirii pe care să nu fie trebuincioasă lucrarea celor trei virtuți mai înainte pomenite. Prin mijlocirea lor, începătorii dobândesc buna cinstire începătoare, cei mijlocii - sporirea, iar cei desăvârșiți - întărirea și rămânerea într-o desăvârșire". La fel ca Preacuviosul Marcu în Cuvântul al patrulea, și ceilalți Părinți pe care i-am citat mai sus dau mărturie că răbdarea tuturor necazurilor ce vin asupra-ne și alungarea reușită a gândurilor se dobândește prin rugăciune; ei numesc rugăciunea „izvor al pocăinței". Ea e și maica pocăinței, și fiica ei. Cele spuse de către Sfântul Ioan Scărarul despre rugăciune și pomenirea morții se pot spune, cu toată îndreptățirea, și despre rugăciune și pocăință: „Laud două firi într-un singur ipostas"⁹⁹. Una este lucrarea pocăinței și cea a rugăciunii - ea, însă, cuprinde în sine două feluri deosebite de virtute.

Alungarea gândurilor și simțămintelor păcătoase se săvârșește prin mijlocirea rugăciunii: ea e lucrare împreună cu rugăciunea, nedespărțită de rugăciune, lucrare ce are trebuință neconținută de împreună-lucrarea și de lucrarea rugăciunii. Preacuviosul Nil Sorski, făcând trimitere la Preacuviosul Grigorie Sinaitul, spune: „Fericitul Grigorie Sinaitul, știind cu încredințare că nouă, pătimișilor, ne e cu neputință să biruim gândurile viclene, a grăit următoarele: nimeni dintre începători nu poate să își țină în frâu mintea și să alunge gândurile de nu va ține Dumnezeu mintea în frâu și nu va goni gândurile. A ține mintea în frâu și a goni gândurile este al celor puternici; dar și aceștia le gonesc nu cu de la sine putere: ei se nevoiesc la război împotriva lor având cu sine pe Dumnezeu, fiind îmbrăcați cu harul și armele Lui. Iar tu, de vei vedea, necurăția duhurilor viclene, adică gândurile care ridică fum în mintea ta, nu te speria, nu te mira; de se vor arăta și cugetări „bune" despre felurite lucruri, nu lua aminte la ele - ci, ținându-ți răsuflarea după putință și închizându-ți mintea în inimă, în loc de armă cheamă pe Domnul Iisus ades și cu osârdie. Gândurile fug, fiind arse în chip nevăzut de Numele Dumnezeiesc; iar atunci când încep să te necăjească foarte, tu, sculându-te, să te rogi împotriva lor, iar apoi apucă-te iarăși cu neclintire de lucrarea dinainte"¹⁰⁰, adică de chemarea numelui Domnului Iisus. Sfântul Ioan Scărarul, în Cuvântul său despre rugăciune, grăiește: „Pe câinele ce vine - gândul păcătos - gonește-l cu această armă - cu arma rugăciunii, și de câte ori ar încerca să năvălească, nu arăta slăbiciune față de el"¹⁰¹. Simeon Noul Teolog: „Satana, dimpreună cu duhurile supuse lui, a dobândit, din vremea când prin mijlocirea neascultării i-a pricinuit omului izgonirea din rai și depărtarea de Dumnezeu, dreptul de a clătina și noaptea și ziua puterea înțelegătoare a fiecărui om: a unuia mult, a altuia puțin, a altuia mai mult, a altuia mai puțin; și nu poate mintea să se îngrădească altfel decât prin pomenirea necurmată a lui Dumnezeu. Atunci când prin puterea crucii se va pecetlui în inimă aducerea-aminte de Dumnezeu, ea îi întărește cugetarea făcându-i-o neclătinată. La asta duce lupta cea gândită cu care s-a îndatorat fiecare creștin să se lupte în stadia credinței lui Hristos; iar de nu va ajunge aici, zadarnică e ne-voința lui. Acestei lupte îi slujesc toată nevoiața felurită a oricui suferă pătimire pentru Dumnezeu, cu scopul de a pleca spre el milostivirea lui Dumnezeu și a mijloci la El întoarcerea la vrednicia dintâi, ca să se pecetluiască Hristos în minte"¹⁰².

99 *Scara*. Cuvântul 28, cap. 48

100 Cuvântul 2.

101 Cuvântul 28, cap. 55.

102 Cuvântul lui Nichifor din Singurătate. *Dobrotoliubie*, tom 2.

Petrecerea statornică în rugăciune, deși alcătuiește lucrarea de căpetenie a monahului, are nevoie de pregătire, precum se vede din Cuvântul Fericitului Nichifor, care, amintindu-și de Preacuviosul Sava, spune că acest povățuitor al unei numeroase obști de monahi, când vedea că monahul a deprins temeinic regulile vieții monahale, că s-a făcut în stare a se lupta cu gândurile potrivnice și a-și păzi mintea, abia atunci lăsa pe unul ca acesta să se liniștească în chilie. Pregătirea pentru rugăciunea neîncetată se săvârșește prin mijlocirea ascultării și îndeletnicirii cu ostenelile mănăstirești, precum a spus Preacuviosul Fili-mon: „Dumnezeu vrea să arătăm osârdia noastră către El mai întâi într-o ostenelă, apoi într-o dragoste și necurmata rugăciune”¹⁰³. Nimic nu ajută rugăciunii atât de mult ca ascultarea, care ne omoară față de lume și față de noi înșine. Marea comoară a rugăciunii vine din ascultare, a spus Preacuviosul Simeon Noul Teolog¹⁰⁴. Cei ce se află într-o ascultare și se îndeletnicesc cu muncile mănăstirești nu trebuie nicidecum să se socoată slobozi de îndeletnicirea cu rugăciune: fără aceasta ostenelile în sine, și chiar ascultarea

vor fi neroditoare; mai mult, vor aduce roadă vătămătoare a slavei deșarte și altor păcate ce se arată negreșit în acel suflet unde apare jalnică pustiire, unde nu trăiesc puterea și buna mireasmă a rugăciunii, îndelemicindu-te cu muncile mănăstirești și cu lucrul de mână, roagă-te des, de nu poți încă să te rogi neîncetat; întoarce-te la rugăciune de câte ori îți amintești de ea: rugăciunea se va preschimba treptat în obicei, și rugăciunea deasă va trece pe nesimțite în rugăciune neîncetată. „Nevoitorii ascultării”, grăiește Sfântul Ioan Scărarul, „nu stau cu picioarele lipite, ci unul din ele se mișcă spre slujire, celălalt rămâne neclintit în rugăciune”¹⁰⁵. Prin cuvântul „picioare” se înțelege întreaga lucrare a omului. „Am văzut pe unii ce străluceau în ascultare și nu se leneveau a pomeni, după putință, pe Dumnezeu cu mintea”, spune același sfânt, „cum, sculându-se la rugăciune, puneau neîntârziat stăpânire pe mintea lor și vărsau șiroaie de lacrimi: ei erau pregătiți prin preacuvioasa ascultare”¹⁰⁶. De aici se vede că vechii nevoitori nu își îngăduiau răspândire deșartă în timpul îndeletnicirii cu muncile mănăstirești, ci, îndelemicindu-și mâinile cu rucodelia, mintea și-o îndeletniceau cu rugăciunea. Din această pricină, când intrau în biserică sau începeau să-și împlinească în chilie pravila de rugăciune, mintea și inima lor tindeau numaidecât către Dumnezeu, fără nici o împiedicare. Dimpotrivă, cel ce în timpul muncilor și rucodeliilor își îngăduie gânduri și împreună-vorbiri deșarte, acela, sculându-se la rugăciune, nicidecum nu poate să se descurce cu mintea sa, ce i se smulge mereu din stăpânire, ce se întoarce mereu către acele lucruri care o atrăgeau înainte de vremea rugăciunii.

Fiule, spune Scriptura, din tinerețile tale alege învățătura, și până la căruntețile tale vei afla înțelepciune. Ca cel ce ară și seamănă apropie-te de ea, și așteaptă rodurile ei cele bune: căci cu lucrarea ei puțin te vei osteni, și curând vei mânca din rodurile ei (Șir. VI, 18-20). Să nu pierdem vremea atât de prețioasă și cu neputință de dat înapoi; să nu o pierdem dedându-ne împrăstierii, grăirii în deșert și celorlalte îndeletniciri vane: încă din clipa când intrăm în mănăstire să facem cunoștință osârdnică cu viața monahală și la tinerețe să lucrăm cu nevoința cea adevărată țarina sufletească, pentru ca

103 *Dobrotoliubie*, tom 4. Despre Avva Filimon.

104 Despre cel de-al treilea fel al luării-aminte și rugăciunii.

105 *Scara*. Cuvântul 4, cap. 2.

106 *Scara*. Cuvântul 28, cap. 36.

la bătrânețe și la mutarea în veșnicie să ne bucure belșug de daruri harice, de chezășii ale mântuirii, de chezășii ale fericirii din rai. Amin.

Duhul rugăciunii începătorului

- o introducere -

Aici i se prezintă cititorului învățătura despre felul de rugăciune care e propriu celui care începe să meargă către Domnul pe calea pocăinței. Ideile cele mai însemnate sunt înfățișate 105. 106.

fiecare aparte, cu scopul de a putea fi citite cu mai multă băgare de seamă și păstrate mai lesne în aducerea-aminte. Citirea lor, hrănind mintea cu adevărul, iar inima cu smerenia, poate da sufletului îndreptarea cuvenită în nevoința rugăciunii sale și îi poate sluji drept îndeletnicire pregătitoare pentru aceasta.

1) Rugăciunea e înălțarea cererilor noastre către Dumnezeu.

2) Temeiul rugăciunii stă în aceea că omul e o ființă căzută. El năzuiește spre primirea fericirii pe care a avut-o, dar a pierdut-o, și drept aceea se roagă.

3) Limanul rugăciunii este în marea milostivire a lui Dumnezeu față de neamul omenesc. Pentru mântuirea noastră, Fiul lui Dumnezeu S-a adus pe Sine Tatălui Său ca jertfă de milostivire și împăcare: pe acest temei, poftind a te îndeletnici cu rugăciunea, lepădă orice îndoială (Iac. 1,6-8). Să nu îți spui în sinea ta: „Sunt păcătos; oare Dumnezeu mă va asculta?”. Dacă ești păcătos, tocmai pentru tine sunt cuvintele de mângâiere ale Mântuitorului: *N-am venit să chem pe cei dreapți, ci pe cei păcătoși* (Mt. IX, 13).

4) Omul se pregătește pentru rugăciune nesăturându-și pântecul, tăind cu sabia credinței grijile deșarte, cerând iertare pentru toate greșelile cu inimă nefățarnică, dând mulțumită lui Dumnezeu pentru toate necazurile vieții, depărtând de la sine împrăști-erea și visarea, nutrind frica evlavioasă, care este atât de cuviincioasă pentru zidire când aceasta este primită, din negrăita bunătate a Ziditorului față de zidire, să stea de vorbă cu Dânsul.

5) Cele dintâi cuvinte ale Mântuitorului către neamul omenesc cel căzut au fost: *Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția Cerurilor* (Mt. IV, 17). Drept aceea, până când vei intra în această împărăție, bate în porțile ei prin pocăință și rugăciune.

6) Adevărata rugăciune e glasul adevăratei pocăințe. Atunci când rugăciunea nu e însuflețită de pocăință, ea nu își împlinește menirea sa, nu binevoiește întru ea Dumnezeu. El nu va urgisi *duhul umilit, inima înfrântă și smerită* (Ps. L, 18).

7) Mântuitorul lumii numește „fericiți” pe cei *săraci cu duhul*, adică pe cei ce au despre sine părerea cea mai smerită, ce se socot pe sine ființe căzute, care se află aici, pe pământ, în surghiun, afară de patria lor cea adevărată, care e cerul. *Fericiți cei săraci cu duhul*, care se roagă având conștiința adâncă a sărăciei lor, *că acelora este împărăția Cerurilor* (Mt. V, 3). *Fericiți cei ce plâng* în rugăciunile lor din pricina simțirii sărăciei lor, *că aceia vor fi mângâiați* (Mt. V, 4) de mângâierea harică a Sfântului Duh, care stă în pacea lui Hristos și în dragostea cea întru Hristos față de tot aproapele. Atunci nici unul din semeni, fie acesta cel mai rău vrăjmaș, nu va fi lăsat afară de îmbrățișarea dragostei celui care se roagă; atunci cel ce se roagă e împăcat cu toate împrejurările grele ale vieții pământești.

8) Domnul, învățându-ne cum să ne rugăm, aseamănă pe rugător cu

sufletul văduvei împilate de potrivnicul ei, care nu înceta a stăruie pe lângă judecător (Le. XVIII, 1-8). Rugându-te, nu te îndepărta prin așezarea sufletului de asemănarea aceasta. Rugăciunea ta să fie o neîncetată jalbă, ca să zic așa, împotriva păcatului care îți face silnicie. Adâncește-te în tine însuși, descoperă-te pe tine însuși prin necurmată rugăciune: vei vedea că ești cu adevărat văduv de Hristos din pricina păcatului care trăiește în tine și îți este vrăjmaș, care pricinuieste în tine luptă necurmată și chin neîncetat, care te face străin de Dumnezeu.

9) *„Toată ziua”,* grăiește despre sine David, *„mâhnindu-mă umblam* (Ps. XXXVII, 6), *toată ziua mi-o petreceam în fericita întristare pentru păcatele și neajunsurile mele: că șalele mele s-au umplut de ocări, și nu este vindecare în trupul meu* (Ps. XXXVII, 7)”. „Șale” este numită călătoria în calea vieții pământești; „trup” e numită starea duhovnicească a omului. Toți pași făcuți de toți oamenii pe această cale sunt preaplinați de poticneli; starea lor duhovnicească nu poate fi tămăduită de nici un mijloc și efortare proprie. Pentru tămăduirea noastră este neapărat trebuincios harul lui Dumnezeu, care tămăduiește doar pe cei care se recunosc bolnavi. Omul dovedește că se recunoaște bolnav petrecând cu osârdie și statornicie în pocăință.

10) *Lucrați Domnului cu frică, și vă bucurați lui cu cutremur* (Ps. II, 9), spune Proorocul, iar alt prooroc grăiește din partea lui Dumnezeu: *Și spre cine voi căuta, fără numai spre cel smerit și blând, și care tremură de cuvintele Mele ?* (Is. LXVI, 2). *Căutat-a spre rugăciunea celor smeriți, și nu a defăimat cererea lor* (Ps. CI, 18). El este Cel Ce dă viață - adică mântuire - celor cu inima zdrobită (Is. LVII, 15).

11) De ar sta cineva și pe cea mai înaltă treaptă a virtuții, dacă nu se roagă simțindu-se păcătos rugăciunea lui este lepădată de Dumnezeu¹⁰⁷.

12) *„în ziua în care nu plâng pentru mine”,* a zis un oarecare fericit lucrător al adevăratei rugăciuni, *„socot că mă aflu în înșelare de sine”*¹⁰⁸.

13) Chiar de am trece prin toate nevoințele - a grăit Sfântul Ioan Scărarul - ele sunt neadevărate și neroditoare dacă nu vor fi însoțite de simțământul dureros al pocăinței¹⁰⁹.

14) Întristarea gândului pentru păcate este un dar de preț al lui Dumnezeu; cel ce o poartă în șanurile sale cu luarea-aminte și evlavie cuvenită poartă un odor sfânt. Ea ține locul tuturor nevoințelor trupesti, atunci când puterile nu ne ajung spre săvârșirea lor¹¹⁰. Dimpotrivă, de la un trup puternic se cere multă osteneală la rugăciune; fără aceasta inima nu se va frânge, rugăciunea va fi neputincioasă și neadevărată¹¹¹.

15) Simțământul pocăinței păzește pe rugător de toate cursele diavolului: acesta fuge de nevoitori atunci când vede în ei buna mireasmă a smereniei, care se naște în sufletul celui ce se pocăiește¹¹².

16) Adu ca prinos Domnului în rugăciunile tale gângureala pruncească, gândul simplu de prunc - nu elocvență, nu rațiune. *De nu vă veți întoarce* - ca din păgânism și mahomedanism, din sofisticăria și schizofrenizarea voastră -

107 Preacuviosul Isaac Șirul. Cuvântul 55.

108 Aceste cuvinte le-a rostit ieromonahul Atanasie, care se liniștea în turnul mănăstirii Svenski din eparhia Orlovului, unui oarecare pelerin care l-a cercetat în anul 1829.

109 . Scara. Cuvântul 7, cap. 64, după ediția Academiei Duhovnicești din Moscova, anul 1829

110 Sfântul Isaac Șirul. Cuvântul 89.

111 Același. Cuvântul 11.

112 Preacuviosul Grigorie Sinaitul. Despre înșelare, precum și despre multe alte lucruri. Dobrotoliubie, t. 1. „Când vede diavolul”, spune Sfântul Grigorie, „pe cineva care trăiește în plângere pentru păcate, nu rămâne acolo, temându-se de smerenia care vine din plâns”.

și nu veți fi ca pruncii, ne-a grăit Domnul, nu veți intra întru împărăția Cerurilor (Mt. XVIII, 3)¹¹³.

17) Pruncul vestește prin plâns toate dorințele sale: și rugăciunea ta să fie totdeauna însoțită de plâns. Nu numai în cuvintele rugăciunii, ci și în tăcerea acesteia să fie vădită prin plâns dorința ta de pocăință și împăcare cu Dumnezeu, nevoia ta nespunsă de mila lui Dumnezeu.

18) Vrednicia rugăciunii stă doar în calitate, nu în cantitate. Cantitatea este de lăudat doar atunci când duce la calitate. Calitatea duce întotdeauna la cantitate; cantitatea duce la calitate atunci când rugătorul se roagă cu osârdie¹¹⁴.

19) Calitatea adevăratei rugăciuni stă în aceea ca mintea să se afle întru luare-aminte la rugăciune, iar inima să fie întru împreună simțire cu mintea.

20) Închide mintea în slovele rugăciunii pe care le rostești, și o vei păzi întru luare-aminte¹¹⁵. Ochii tăi să fie îndreptați spre gură sau închiși¹¹⁶: prin aceasta vei ajuta unirii dintre minte și inimă. Rostește cuvintele cât mai lipsit de grabă: nici un cuvânt al rugăciunii tale să nu fie rostit fără a fi însoțit de luarea-aminte.

21) Mintea, închizându-se în cuvintele rugăciunii, atrage inima spre împreună simțire cu ea. Această împreună simțire a inimii cu mintea se arată prin străpungerea ei, care este un simțământ evlavios ce împreunează în sine întristarea cu o mângâiere lină și blândă¹¹⁷.

22) Pentru rugăciune, o însușire neapărat trebuincioasă e stăruința¹¹⁸. Atunci când simți uscăciune, împietrire, nu părăsi rugăciunea: pentru stăruința ta și nevoința împotriva nesimțirii inimii va pogorî la tine mila lui Dumnezeu, care stă în străpungere. Străpungerea este dar al lui Dumnezeu, trimis de sus celor ce *stăruie în rugăciuni* (Rom. XII, 12; Col. IV, 2), care crește în ei neîncetat și îi călăuzește la desăvârșirea duhovnicească.

23) Mintea care stă prin rugăciune cu luare-aminte înaintea lui Dumnezeu, Cel Nevăzut, trebuie să fie și ea nevăzută, căci este chip al Dumnezeirii Celei Nevăzute - adică mintea nu trebuie să înfățișeze nici în sine, nici din sine, nici înaintea sa, nici un fel de chip - trebuie să fie cu desăvârșire fără chip. Altfel spus: mintea trebuie să fie cu totul străină de închipuire, oricât ar părea de neprihănită și sfântă această închipuire¹¹⁹.

24) În vremea rugăciunii nu căuta extaze, nu-ți pune în mișcare nervii, nu-ți înfierbânta sângele. Dimpotrivă - ține-ți inima în liniștea adâncă în care e adusă ea de către simțământul pocăinței: focul cel material, focul firii căzute, e lepădat de Dumnezeu. Inima ta are nevoie de curățirea prin plânsul pocăinței și rugăciunea pocăinței; iar atunci când se va curați, Dumnezeu

113 Vezi și *Scara*, Cuvântul 28, cap. 9.

114 Preacuviosul Meletie, care s-a nevoit în muntele Galileii. Stihuri despre rugăciune în *Scara*, Cuvântul 28, cap. 21.

115 *Scara*, Cuvântul 28,17.

116 Sfat al starețului ieromonah Serafim de Sarov. Despre folosul pe care îl aduce rugăciunea cu ochii închiși, vezi cele 11 povești ale lui despre rugăciune - ediția 1844, Moscova.

117 Preacuviosul Marcu Ascetul. Despre cei ce socotesc că se îndreptează din fapte, cap. 34. *Dobroto-liubie*, 1.1.

118 Preacuviosul Grigorie Sinaitul, Despre cum se cuvine celui care se liniștește a ședea și a face rugăciune". *Dobrotoliubie*, tom 1.

119 Preacuviosii Calist și Ignatie, „Despre liniștire și rugăciune”, Cuvântul 73. *Dobrotoliubie*, t. 2 și *Scara*, Cuvântul 28, cap. 42.

însuși va trimite în ea focul Său duhovnicesc cel atot**sfânt**¹²⁰.

25) Luarea-aminte la rugăciune liniștește nervii și sângele, ajută inima să se cufunde în pocăință și să rămână în ea. Nu strică liniștea inimii nici focul Dumnezeiesc, dacă el se pogoară în foisorul inimii, atunci când în acesta se vor afla adunați ucenicii lui Hristos -gândurile și simțirile luate din Evanghelie. Acest foc nu arde, nu înfierbântă inima: dimpotrivă, o înrouează, o răcorește, îl împacă pe primitorul lui cu toți oamenii și cu toate împrejurările, trage inima într-o iubire de negrăit față de Dumnezeu și de aproapele¹²¹.

26) Împrăștierea fură rugăciunea. Cel care s-a rugat cu împrăștiere simte în sine o pustietate și uscăciune nelămurită. Cel ce se roagă mereu cu împrăștiere se lipsește de toate roadele duhovnicești care se nasc de obicei din rugăciunea cu luare-aminte, își însușește starea de pustietate și uscăciune. Din starea aceasta se nasc răceala față de Dumnezeu, trândăvia, întunecarea minții, slăbirea credinței, care, la rândul lor, nasc omorârea față de viața veșnică, duhovnicească. Toate acestea, luate împreună, sunt semnul vădit

al faptului că o asemenea rugăciune nu este primită de Dumnezeu.

27) Închipuirea este în rugăciune încă și mai vătămătoare decât împrăștierea. Împrăștierea face rugăciunea neroditoare, iar închipuirea se face pricină roadelor mincinoase: amăgirea de sine și așa-numita de către Sfinții Părinți „înșelare drăcească”. Chipurile lucrurilor lumii văzute și chipurile alcătuite de închipuire ale lumii nevăzute, întipăririndu-se și adăstând în minte, o fac parcă materială, o strămută din tărâmul Duhului lui Dumnezeu în tărâmul materiei și minciunii, în acest tărâm, inima începe să împreună-simtă cu mintea nu prin simțirea duhovnicească a pocăinței și smereniei, ci prin simțirea trupească, simțirea sângelui și nervilor, simțirea la vreme nepotrivită și fără rânduială a unei desfătări -când desfătarea este atât de nefirească pentru păcătoși, simțirea greșită și mincinoasă a unei părute iubiri de Dumnezeu. Iubirea nelegiuită și spurcată le pare sfântă celor neîncercați în experiențele duhovnicești, în vreme ce ea e de fapt doar o simțire tulbure a inimii necurățite de patimi, ce se desfată cu slava deșartă și patima dulceții care sunt puse în mișcare de închipuire. Starea aceasta e o stare de amăgire de sine. Dacă omul întârzie în ea, chipurile care i se înfățișează devin nespuse de vii și atrăgătoare. La ivirea lor, inima începe a se înfierbânta și a se îndulci în chip nelegiuit - sau, după definiția Sfintei Scripturi, a preacurvi (Ps. LXXII, 26). Mintea socoate starea aceasta drept una harică, dumnezeiască: arunci este aproape trecerea la înșelarea drăcească învederată, în care omul pierde stăpânirea de sine, devine jucărie și bătaie de joc a duhului viclean. De la rugăciunea visătoare, ce îl duce pe om în starea aceasta, Dumnezeu Se întoarce cu mânie: și se împlinește asupra celui ce se roagă hotărârea Scripturii: *Rugăciunea lui să fie întru păcat* (Ps. CVIII, 6)¹²².

28) Leapădă gândurile părut bune și cugetările părut sfinte ce vin la tine în vremea rugăciunii, care te trag de la rugăciune¹²³. Ele vin din tărâmul „rațiunii” cu nume mincinos, se așază pe slava deșartă ca niște călăreți pe

120 Cuvântul 28, cap. 45.

121 Preacuviosul Maxim Capsocalivitul. Împreună-vorbire cu Preacuviosul Grigorie Sinaitul. *Dobrotoliubie*, 1.1.

122 Preacuviosul Simeon Noul Teolog. Despre primul fel al rugăciunii. *Dobrotoliubie*, tom 1.

123 *Scara*. Cuvântul 28, cap. 59.

cai. Fețele lor întunecate sunt acoperite, așa încât mintea care se roagă să nu recunoască în ele pe vrăjmașii săi: dar întrucât sunt vrăjmașe rugăciunii, abat de la ea mintea, o duc în robie apăsătoare, despoaie și pustiesc sufletul - tocmai după aceasta se cunoaște că sunt vrăjmași și vin din tărâmul stăpânitorului acestei lumi. Rațiunea duhovnicească, rațiunea dumnezeiască, împreună-lucrează cu rugăciunea, îl adună pe om în el însuși, îl cufundă întru luare-aminte și străpungere, aduc în minte o evlavioasă tăcere, frică și minunare care se nasc din simțirea prezenței și măreției lui Dumnezeu. La vremea potrivită, această simțire se poate întări foarte mult și poate face rugăciunea pentru cel ce se roagă înfricoșata judecată a lui Dumnezeu¹²⁴.

29) Rugăciunea întru luare-aminte, străină de împrăștiere și visare¹²⁵, este vedere a lui Dumnezeu Celui Nevăzut, Care trage la sine vederea minții și dorirea inimii. Atunci mintea vede în chip fără de chip, și îndestulează pe deplin de nevederea cea mai înaltă decât orice vedere. Pricina acestei fericite nevederi e nesfârșita subțirime și neapropiere a Obiectului spre care vederea este îndreptată. Nevăzutul Soare al dreptății - Dumnezeu - trimite raze care tot nu se văd, dar se cunosc după simțirea limpede a sufletului: ele umplu inima de minunată liniște, credință, bărbăție, blândețe, milostivire, iubire de aproapele și de Dumnezeu. După aceste lucrări văzute în cămara lăuntrică a inimii, omul recunoaște în chip neîndoielnic că rugăciunea lui a fost primită de Dumnezeu, începe să creadă cu credință vie și să nădăjduiască cu neclintire în Cel Care-l iubește și e iubit de el.

30) Roadele rugăciunii adevărate: sfânta pace a sufletului, unită cu o bucurie lină, tăcută, străină de visare, de părere de sine, de izbucniri și mișcări înfierbântate; iubirea de aproapele care nu face deosebire între buni și răi, între cei vrednici și cei nevrednici, ci pentru toți solește înaintea lui Dumnezeu ca pentru sine, ca pentru mădularele sale proprii. Din acest fel de dragoste față de aproapele răsare cea mai curată dragoste față de Dumnezeu.

31) Aceste roade sunt dar al lui Dumnezeu. Ele sunt atrase în suflet de luarea-aminte și smerenia lui, sunt păzite de credincioșia lui față de Dumnezeu.

32) Sufletul rămâne credincios lui Dumnezeu atunci când se îndepărtează de orișice cuvânt, faptă și cugetare păcătoasă, atunci când se pocăiește fără întârziere pentru păcatele în care s-a lăsat atras de neputința sa.

33) Că dorim cu adevărat să căpătăm darul rugăciunii o dovedim cu șederea răbdătoare prin rugăciune la ușile rugăciunii. Pentru răbdare și statornicie căpătăm darul rugăciunii. *Domnul*, spune Scriptura, *este Cel Ce dă rugăciunea celui care se roagă* (I Regi II, 9) răbdător doar cu efortul proprie.

34) Pentru începători sunt mai folositoare rugăciunile scurte și dese decât cele îndelungate și îndepărtate una de alta printr-un răstimp mare de vreme¹²⁶.

35) Rugăciunea e pentru minte cea mai înaltă îndeletnicire.

36) Rugăciunea e capul, izvorul, maica tuturor virtuților¹²⁷.

¹²⁴ *Ibidem*, cap. 1.

¹²⁵ Sau fantezie.

¹²⁶ Sfântul Dimitrie al Rostovului, tom 1. *Omul lăuntric*, cap. IV.

¹²⁷ Preacuviosul Macarie cel Mare. Cuvântul 3, cap. 1. *Scara*. Cuvântul 28, titlu. La fel învață și ceilalți Sfinți Părinți.

37) Fii înțelept în rugăciunea ta. Nu te ruga pentru nici un lucru stricăcios și deșert, amintindu-ți de porunca Mântuitorului: *Ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate celelalte*, adică toate cele de trebuință pentru viața vremelnică, *se vor adăuga vouă*. (Mt.VI,33)¹²⁸.

38) Când hotărăști să faci ceva sau dorești ceva, precum și în împrejurările grele ale vieții, aruncă gândul tău la rugăciune înaintea lui Dumnezeu: cere ceea ce socoti de trebuință și de folos, dar împlinirea și neîmplinirea cererii tale las-o în seama voii lui Dumnezeu având credință și nădejde în atotputernicia, înțelepciunea și bunătatea voii lui Dumnezeu. Acest chip preainalt al rugăciunii ni l-a dăruit Cel Care S-a rugat în grădina Ghetsimani *să treacă paharul* rânduit Lui. *Însă nu voia Mea*, Și-a încheiat El rugăciunea către Tatăl: *ci a Ta să fie* (Le. XXII, 42).

39) Adu lui Dumnezeu prinos de rugăciune smerită pentru virtuțile și nevoințele evlavioase săvârșite de către tine: curăță-le, desăvârșește-le prin rugăciune și pocăință. Spune despre ele în rugăciunea ta ceea ce spunea în rugăciunea sa de fiecare zi dreptul Iov despre copiii săi: *Nu cumva să fi gândit feciorii rele împotriva lui Dumnezeu în inimile lor* (Iov I, 5). Vicleană este răutatea: fără de veste se amestecă ea în virtute, o spurcă, o otrăvește.

40) Leapădă-te de toate ca să moștenești rugăciunea - și, ridicat de pe pământ pe crucea lepădării de sine, dă-i lui Dumnezeu duhul, sufletul și trupul tău, și primește de la El sfânta rugăciune, pe care după învățătura Apostolilor și a Bisericii Universale este lucrarea¹²⁹.

Încheiere

Cel care nu se îngrijește de îndeletnicirea cu rugăciunea întru luare-aminte, împreună cu pocăința, acela e străin de sporirea duhovnicească, străin de roadele duhovnicești, se află într-o bezna amăgirii de sine celei de multe, feluri. Smerenia este singurul jertfelnic pe care e îngăduit oamenilor să aducă lui Dumnezeu prinosul jertfelor de rugăciune - singurul jertfelnic de pe care jertfele de rugăciune sunt primite de Dumnezeu¹³⁰; rugăciunea este maica tuturor virtuților adevărate, dumnezeiești. Nu este, nu este cu puțință nici o sporire duhovnicească pentru cel ce a lepădat smerenia, pentru cel care nu s-a îngrijit a intra în sfințita unire cu rugăciunea, îndeletnicirea cu rugăciunea este îndemn al Apostolului: *Neîncetat ru-gați-vă* (I Tes. V, 17), ne grăiește Apostolul, îndeletnicirea cu rugăciunea e poruncă a Domnului însuși, poruncă împreună cu făgăduința: *Cereți, ne poștește Domnul, ne poruncește Domnul, și vi se va da; bateți, și vi se va deschide; căutați, și veți găsi* (Mt. VII, 7). *Nu va dormita, nici nu va adormi* (Ps. CXX, 4) rugăciunea până ce nu va arăta celui iubit al ei, care se îndeletnicește neîncetat cu dânsa, cămara desfătărilor veșnice, până ce nu îl va duce în cer. Acolo ea se va preface în neîncetata jertfă a laudei. Această laudă o vor aduce, o vor striga cu netăcute glasuri aleșii lui Dumnezeu din neconținutul simțământ al fericirii în veșnicie, răsărit aici, pe pământ și în vremelnicie, din semințele pocăinței, semănate prin rugăciunea cu luare-aminte și osârdie. Amin.

¹²⁸ Sfântul Isaac Șirul. Cuvântul 5.

¹²⁹ V. Rom. VIII, 26. Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 21. „Cel ce a atins (rugăciunea neîncetată), acela a atins marginea virtuților și s-a făcut sălaș al Sfântului Duh”, a zis Sfântul Isaac.

¹³⁰ Părerea Preacuviosului Pimen cel Mare. *Patericul egiptean*.

Cuvânt despre pravila de chilie

Intră în camera ta și, încuind ușa ta, roagă-te Tatălui tău Celui într-ascuns, și Tatăl tău Cel Ce vede întru ascuns îți va răsplăti ție la arătare (Mt. VI, 6). Iată instituirea de către Domnul însuși a rugăciunii însingurate de chilie.

Domnul, Care a poruncit rugăciunea însingurată, adeseori petrecea El însuși în dânsa în vremea pribegiei Sale pământești, după cum povestește Evanghelia. El nu avea unde să-Și plece capul - și de aceea pentru El chilia tăcută, liniștită, o înlocuiau adeseori tăcutele înălțimi ale munților și grădinile umbroase.

Înainte de a merge la pătimirile prin care trebuia să fie cumpărată mântuirea neamului omenesc, Domnul S-a rugat în însingurată grădină Ghetsimani de la marginea cetății, în vremea rugăciunii, Dumnezeu-Omul Și-a plecat genunchii; din pricina încordării cu care Se nevoia în rugăciune, sudoarea îmbelșugată curgea în picături de sânge de pe fața Lui pe pământ. Grădina Ghetsimani era alcătuită din măslini seculari. Și ziua, la lumina razelor soarelui, acolo era o umbră deasă - iar atunci era lăsată asupra ei noaptea întunecată a Palestinei. Nimeni nu împărțea cu Domnul rugăciunea Lui: departe de Dânsul se aflau ucenicii adormiți, în jur - firea adormită, într-acolo a venit cu făclii și cu gloată înarmată vânzătorul: vânzătorul știa locul și vremea îndrăgite ale rugăciunilor lui Iisus.

Întunecimea nopții ascunde lucrurile de ochii iscoditori, liniștea tăcerii nu răspândește auzul, în tăcere și în noapte omul se poate ruga mai cu luare-aminte. Domnul alegea pentru a Se ruga mai ales însingurarea și noaptea - le alegea cu scopul ca noi nu doar să ne supunem poruncii lui privitoare la rugăciune, ci să și urmărim pildei Lui. Domnul, pentru El însuși, ar fi avut nevoie de rugăciune ? Rămânând, ca om, cu noi pe pământ, El totodată, ca Dumnezeu, era nedespărțit de Tatăl și de Duhul, avea aceeași dumnezeiască voie și stăpânire ca a lor.

Intră în camera ta și, încuind ușa ta, roagă-te Tatălui Tău Celui într-ascuns. Fie ca de rugăciunea ta să nu știe nici o stângă a ta - nici prietenul tău, nici ruda, nici însăși slava deșartă, ce împreună-viețuiește cu inima ta și te ațâță să povestești cuiva despre nevoia ta în rugăciune, să dai ceva de înțeles cu privire la ea!

Încuie ușa chiliei tale de oamenii ce vin pentru vorbiri deșarte, ca să-ți răpească rugăciunea; închide ușa minții de gândurile străine, care se vor înfățișa ca să te tragă de la rugăciune; închide ușa inimii tale de simțirile păcătoase, care vor încerca să te tulbure și să te pângărească: și *roagă-te*.

Nu îndrăzni să aduci lui Dumnezeu rugăciuni stufoase și măiestrite, alcătuite de tine, oricât de puternice și mișcătoare ți s-ar părea: ele sunt odraslă a rațiunii căzute și, fiind jertfă spurcată, nu pot fi primite pe jertfelnicul duhovnicesc al lui Dumnezeu -iar tu, admirând expresiile alese ale rugăciunilor alcătuite de către tine și luând lucrarea subțire a slavei deșarte și patimii dulceții drept mângâiere a conștiinței și chiar a harului, te vei abate departe de rugăciune. Te vei abate departe de rugăciune chiar în timp ce ți se va părea că te rogi cu îmbelșugare și că de acuma ai înaintat întrucâtva în a plăcea lui Dumnezeu.

Sufletul ce se află la începutul căii lui Dumnezeu e cufundat într-o adâncă neștiință a tot .ce e dumnezeiesc și duhovnicesc, chiar de ar fi bogat în înțelepciunea acestei lumi. Din pricina acestei neștiințe, el nu știe cum și

cât trebuie să se roage. Pentru a ajuta sufletul aflat în starea de pruncie, Sfânta Biserică a rânduit pravile de rugăciune. Pravila de rugăciune este o culegere de câteva rugăciuni alcătuite de Sfinții Părinți, cei de Dumnezeu insuflați, adaptată pentru anumite împrejurări și o anumită vreme.

Scopul pravilei este de a aduce sufletului cantitatea de gânduri și simțiri de rugăciune care îi e de trebuință - gânduri și simțiri nerătăcite, sfinte, cu adevărat plăcute lui Dumnezeu. De asemenea gânduri și simțiri sunt pline haricele rugăciuni ale Sfinților Părinți.

Pentru îndeletnicirea cu rugăciunea dimineța este o anumită culegere de rugăciuni care se cheamă rugăciuni de dimineță sau pravilă de dimineță; pentru rugăciunea de noapte, înainte de a merge spre somn - o altă culegere de rugăciuni, numită rugăciuni pentru cei ce merg spre somn sau pravilă de seară. O culegere aparte de rugăciuni este citită de către cei care se pregătesc pentru împărtășirea cu Sfintele lui Hristos Taine, și se numește pravila Sfintei împărtășiri. Cei ce au închinat o parte mare din timpul lor îndeletnicirilor evlavioase citesc în jurul ceasului al treilea după masă o culegere aparte de rugăciuni, care se cheamă pravilă zilnică sau monahală. Alții citesc în fiecare zi câteva catisme, câteva capitole din Noul Legământ, fac câteva metanii: toate acestea se cheamă pravilă.

Pravilă! Ce nume potrivit, luat din însăși lucrarea pricinuită în om de rugăciunile numite „pravilă” !¹³¹ Pravila de rugăciune dă dreaptă și sfântă îndreptare sufletului, îl învață să se închine lui Dumnezeu în Duh și Adevăr (In. IV, 23), în timp ce sufletul ce e lăsat de capul său n-ar putea să meargă drept pe calea rugăciunii. Din pricina vătămării și întunecării sale de către păcat, el s-ar abate negreșit pe alături, nu rareori și în prăpastie: ba în împrăștiere, ba în visare, ba în felurite năluci deșarte și amăgitoare de stări înalte de rugăciune, alcătuite în el de slava deșartă și iubirea de sine.

Pravilele de rugăciune îl țin pe rugător într-o așezare sufletească mântuitoare, de smerenie și pocăință, învățându-l a se osândi neîncetat pe sine, hrănin-du-l cu străpungerea, întărindu-l cu nădejdea în Atotbunul și Atotmilostivul Dumnezeu, veselindu-l cu pacea lui Hristos, cu dragostea de Dumnezeu și de aproapele.

Cât de înalte și de adânci sunt **rugăciunile dinainte de Sfânta Împărtășanie** ! Ce preaînaltă pregătire dau ele celui care se apropie de Sfintele lui Hristos Taine ! Ele curăță și împodobesc casa sufletului cu minunate gânduri și simțiri, atât de bineplăcute lui Dumnezeu. Măreață zugrăvire și tâlcuire își află în aceste rugăciuni cea mai mare dintre tainele creștinești; dimpotrivă față de această măreție, în chip viu și foarte potrivit sunt înșirate neajunsurile omului, sunt arătate neputința și nevrednicia lui. Din aceste rugăciuni strălucește, ca soarele de pe cer, neurmata bunătate dumnezeiască, din pricina căreia El a binevoit a se uni atât de strâns cu omul, neluând seama la nimicnia lui.

Rugăciunile de dimineță respiră vioiciunea, prospețimea dimineții: cel care a văzut lumina soarelui și lumina pământescă a zilei se deprinde să dorească vederea Luminii celei înalte, duhovnicești, și a idilei fără de sfârșit cărora le dă naștere Soarele dreptății: Hristos.

Scurta odihnă a somnului din vremea nopții e o închipuire a somnului îndelungat din întunericul mormântului: și rugăciunile celor ce merg spre somn ne amintesc de trecerea noastră în veșnicie, ne fac să cercetăm tot ce

¹³¹ Pravilo derivă în rusă din rădăcina prav - „drept”.

am lucrat de-a lungul zilei, ne învață să aducem lui Dumnezeu prinosul mărturisirii păcatelor săvârșite și al pocăinței pentru ele.

Citirea Acatistului Preadulcelui Iisus, în afară de valoarea sa proprie, slujește ca minunată pregătire pentru îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus, care se spune în acest fel: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-mă pe mine, păcătosul*. Această rugăciune alcătuiește aproape singura îndeletnicire a nevoitorilor foarte sporiți, ce au ajuns la simplitatea și curăția pentru care orice multă gândire și multă grăire sunt o împrăștiere împovăraătoare. Acatistul arată ce gânduri trebuie să însoțească rugăciunea lui Iisus, ce pare foarte uscată începătorilor. El, pe toată întinderea sa, înfățișează doar cererea păcătosului pentru miluire de către Domnul Iisus Hristos; însă această cerere capătă felurite înfățișări, potrivit cu mintea pruncească a începătorilor - pruncilor li se dă mâncare înmuiată mai înainte.

În Acatistul Maicii Domnului este cântată înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul și măreția Maicii lui Dumnezeu, pe Care pentru nașterea din Ea a lui Dumnezeu înomenit o fericesc *toate neamurile* (Le. I, 48). Ca într-un mare tablou, în Acatist e zugrăvită cu nenumărate și minunate trăsături, culori și nuanțe marea Taină a înomenirii lui Dumnezeu-Cuvântul. Orice tablou capătă viață când lumina e reușită: și Acatistul Maicii lui Dumnezeu e luminat de o neobișnuită lumină harică. Această lumină are lucrare îndoită: mintea o luminează, umple inima de bucurie și credință. Nepătrunsule primit ca și cum ar fi pe deplin pătruns, prin minunata lucrare pricinuită asupra minții și inimii.

Mulți creștini evlavioși, mai ales călugări, săvârșesc o pravilă de seară mult prelungită, folosindu-se de liniștea și întunericul nopții. La rugăciunile celor ce merg spre somn ei adaugă citirea unor catisme, citirea Evangheliei, Apostolului, citirea acatistelor și metaniile dimpreună cu rugăciunea lui Iisus. În ceasurile când lumea oarbă se dedă veseliiilor nebunești și gălăgioase, robii lui Hristos plâng în liniștea chiliei lor, revărsând rugăciuni pline de osârdie spre Domnul. După ce au petrecut noaptea în priveghere nebunească, fiii lumii întâmpină ziua care vine cu duh întunecat și trândav; cu duh vesel și priveghetor, cu conștiința și simțirea unei neobișnuite ușurințe de a cugeta la Dumnezeu și de a săvârși toată fapta bună -așa întâmpină robii lui Dumnezeu ziua a cărei noapte dinainte au petrecut-o în nevoința rugăciunii.

Domnul S-a pus în genunchi în vremea rugăciunii Sale: nici tu nu trebuie să treci cu vederea plecările genunchilor, dacă ai putere îndeajuns ca să le săvârșești. Prin închinăciunea până la pământ, după tâlcuirea Părinților, este închipuită căderea noastră, iar prin scularea de la pământ - răscumpărarea noastră¹³², înainte de începerea pravilei de seară este deosebit de folositor a face metanii după putere: ele oboresc și încălzesc întrucâtva trupul, iar inimii îi împărtășesc un simțământ de întristare evlavioasă; atât o lucrare cât și cealaltă pregătesc citirea cu osârdie și luare-aminte a pravilei.

În timpul săvârșirii pravilei și a metaniilor nu trebuie deloc grabă; atât pravila cât și metaniile trebuie săvârșite cu cât mai multă negrabă și luare-aminte. Mai bine să citești mai puține rugăciuni și să faci mai puține metanii, însă cu luare-aminte, decât multe fără luare-aminte.

Alege-ți pravilă pe măsura puterilor tale. Ceea ce a spus Domnul despre sâmbătă - că ea e pentru om, nu omul pentru ea (Mc. II, 27) - poate și trebuie să înțelegem cu privire la toate nevoințele evlavioase, printre care și

132 Cuvântul Sfântului Teolipt. *Dobrotoliubie*, t. 2.

pravila de rugăciune. Pravila de rugăciune *e* pentru om, nu omul pentru pravilă: ea trebuie să îl ajute pe om la atingerea sporirii duhovnicești, nu să-i fie o povară anevoie de purtat, care strivește puterile trupești și tulbură sufletul. Cu atât mai mult ea nu trebuie să fie pricină trufașei și pierzătoarei păreri de sine, pierzătoarei osândiri și înjosiri a aproapelui.

Pravila de rugăciune aleasă cu înțelepciune, potrivit cu puterile și felul de viață al omului, este un mare ajutor celui care se nevoiește pentru mântuirea sa. Săvârșirea ei la ceasurile rânduite devine obicei, nevoie firească neapărat trebuincioasă. Cel ce a dobândit aceste fericit obicei abia se apropie de locul unde obișnuiește să-și săvârșască pravila, că sufletul deja i se umple cu o așezare de rugăciune: nici nu a reușit să rostească vreun cuvânt din rugăciunile pe care le citește, că inima i se și umple de străpungere, iar mintea s-a adâncit cu totul în cămara lăuntrică.

„Mai bine”, a zis un mare Părinte¹³³, „o pravilă scurtă, dar împlinită în chip statornic, decât una lungă, dar părăsită după scurtă vreme” - iar această soartă o au întotdeauna pravilele de rugăciune nepotrivite cu puterile omului: în primul avânt al înfier-bântării, nevoitorul le împlinește câțeva vreme -luând, firește, aminte mai mult la cantitate decât la calitate; după care istovirea pricinuită de nevoința peste puteri îl silește treptat să o scurteze și să scurteze pravila.

Și adeseori nevoitorii care fără dreaptă socotință își iau asupra-le o pravilă împovărată trec de la pravila multostenicioasă drept la părăsirea oricărei pravile. După lăsarea pravilei, și chiar numai după scurtarea ei, asupra nevoitorului se abate negreșit tulburarea. Din pricina tulburării, el începe să simtă o neorânduială sufletească. Din neorânduiala sufletească se naște trândăvia (akedia). Crescând în tărie, aceasta pricinuieste slăbănogire și zăpăceală - iar din lucrarea acestora nevoitorul lipsit de dreaptă socotință se dedă vieții nelucrătoare, împrăștiată, cade cu nepăsare în păcatele cele mai grosolane.

După ce ți-ai ales o pravilă de rugăciune pe potriva puterilor și trebuinței tale sufletești, străduiește-te cu osârdie și fără de abatere s-o împlinești: acest lucru este de trebuință pentru păstrarea puterilor morale ale sufletului tău, așa cum e de trebuință pentru păstrarea puterilor trupești întrebuințarea îndestulătoare de fiecare zi, la anumite ceasuri, a unei hrane sănătoase.

„Nu pentru părăsirea psalmilor ne va osândi Dumnezeu în ziua judecății Sale”, grăiește Sfântul Isaac Șirul, „nu pentru părăsirea rugăciunii, ci pentru intrarea dracilor în noi, care urmează părăsirii lor. Dracii, când află loc, intră și zăvorăsc ușile ochilor noștri: atunci plinesc cu voi, ca și cu niște unelte ale lor, în chip silnic și necurat, cu cea mai cruntă răzbunare, tot ce-i oprit de Dumnezeu. Și din pricina părăsirii a ceea ce este mic (a pravilei), pentru care omul se învrednicește de ocrotirea lui Hristos, ne facem supuși (dracilor), precum a scris un oarecare înțelept: „Cel ce nu își supune voia sa lui Dumnezeu, și-o va supune potrivnicului său”. Acestea (pravilele), care ți se par mici, se fac pentru tine ziduri împotriva celor ce caută să ne robească. Săvârșirea acestora (pravilelor) înlăuntrul chiliei a fost rânduită în chip prea-înțelept de așezătorii tipicului bisericesc, din descoperire de Sus, pentru păstrarea vieții noastre”¹³⁴.

Marii Părinți, care din îmbelșugarea harului Dumnezeiesc în ei

¹³³ Preacuviosul Mătoș. *Patericul egiptean*, litera M.

¹³⁴ Cuvântul 17.

petreceau în necurmată rugăciune, nu părăseau nici pravilele lor, pe care obișnuiau a le săvârși în anumite ceasuri ale privegherii de noapte. Multe dovezi ale acestui fapt le vedem în viețile lor: Antonie cel Mare, săvârșind pravila ceasului al nouălea - ceasul al nouălea bisericesc corespunde ceasului al treilea al amiezii - s-a învrednicit de dumnezeiască descoperire; când Preacuviosul Serghie de Radonej se îndeletnicea cu citirea Acatistului Maicii lui Dumnezeu i s-a arătat Preasfânta Fecioară însoțită de Apostolii Petru și Ioan.

Preaiubite frate! Supune-ți libertatea ta pravilei: ea, lipsindu-te de libertatea cea pierzătoare, te va lega numai ca să-ți aducă libertatea duhovnicească, libertatea cea în Hristos. La început, legăturile vor părea împovărătoare; mai apoi, se vor face de mare preț pentru cel legat cu ele. Toți sfinții lui Dumnezeu au primit asupra-le și au purtat jugul cel bun al pravilei de rugăciune: urmând lor, și tu urmezi în această privință Domnului nostru Iisus Hristos, Care după ce S-a înomenit ne arăta în ce chip trebuie să ne purtăm, lucrând așa cum lucra Tatăl Lui (In. V, 19), spunea ceea ce îi porunca Tatăl (In. XII, 49), avea drept țel plinirea întru totul a voinței Tatălui (In. V, 30). Voia Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh e una singură. Cu privire la om, ea stă în mântuirea oamenilor. Atotsfântă Treime, Dumnezeu nostru, Slavă Ție! Amin.

Cuvânt despre rugăciunea din biserică

Fără nici o urmă de îndoială, cea mai înaltă prin vrednicia sa dintre toate clădirile pământești este biserica sau casa lui Dumnezeu: cuvintele acestea au același înțeles. Chiar dacă Dumnezeu este pretutindeni, în biserică prezenta Lui se vădește într-un chip deosebit - în chipul cel mai simțit și mai folositor pentru oameni. Arătarea lui Dumnezeu e încă și mai folositoare, încă și mai simțită pentru om, atunci când omul însuși se face biserică a lui Dumnezeu făcându-se sălaș al Sfântului Duh asemenea apostolilor și celorlalți mari sfinți. Starea aceasta, însă, este atinsă doar de puțini creștini - și de aceea, lăsând pe altă dată împreună-vorbirea despre biserica cea nefăcută de mână, de Dumnezeu zidită, cuvântătoare a lui Dumnezeu - omul, și despre slujba care trebuie să se desfășoare în ea, vom vorbi acum despre biserica cea materială a lui Dumnezeu, zidită de mâinile omenești, despre rugăciunile care se fac în ea, despre îndatorirea creștinului de a cerceta cu osârdie biserica lui Dumnezeu, despre folosul acestei cercetări.

Biserica lui Dumnezeu este cer pământesc: „în biserica slavei Tale stând, Doamne, în cer a sta ni se pare”, cântă Sfânta Biserică¹³⁵. Biserica e locul părtășiei lui Dumnezeu cu oamenii: în ea se săvârșesc toate tainele creștinești. Dumnezeiasca Liturghie și hirotonia nu pot fi săvârșite nicăieri altundeva decât în biserică. Si celelalte taine trebuie săvârșite în Biserică: la mare nevoie se îngăduie săvârșirea lor, mai ales spovedania și Maslul, în case. Biserica lui Dumnezeu răsună de slavoslovirea lui Dumnezeu; pentru cuvintele acestei lumi nu este loc în ea. Totul e sfânt în biserica lui Dumnezeu: chiar și pereții, și podeaua, și văzduhul. Ea e păzită fără încetare de îngerul lui Dumnezeu; îngerii lui Dumnezeu și sfinții Bisericii triumfătoare se pogoară în ea. A te afla într-o astfel de clădire sfințită e cea mai mare

¹³⁵ Slujba Utreniei, troparul de după Slavoslovie

fericire pentru om, care este pribeag pe pământ. Sfântul Prooroc David, cu toate că era împărat, cu toate că avea palate largi și mărețe, cu toate că stăpânea toate mijloacele pământești de veselire și desfătare, a grăit, cercetând și prețuind toate așa cum se cuvine: *Una am cerut de la Domnul, aceasta voi căuta: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele, ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez biserica Lui cea sfântă* (Ps. XXVI, 7, 8). Aceasta a rostit-o prin gura lui David Sfântul Duh. Cel ce în vremea vieții pământești va merge cât poate de des la biserica lui Dumnezeu e ca și cum ar locui în ea: acesta, după despărțirea de trup, va trece foarte lesne spre veșnică prăznuire în biserica cerească, cea nefăcută de mână, al cărei ziditor e Dumnezeu, în biserică ne și rugăm, ne și zidim, ne și curățim de păcate, ne și împărtășim cu Dumnezeu.

Pildă de mers la biserica lui Dumnezeu ne-a arăta Mântuitorul (In. VII, 14), ne-au arătat și Sfinții Apostoli (Fapte III, 1). Creștinii din toate timpurile au socotit ca datorie a lor de neînlăturat mersul cu osârdie la biserica lui Dumnezeu. Sfântul Dimitrie al Rostovului aseamănă mersul la Biserică, în vremea tuturor rugăciunilor care se fac acolo, cu o dajdie convenită împăratului pe care toți trebuie s-o plătească în fiecare zi¹³⁶. Dacă a fi de față la fiecare Liturghie săvârșită în Biserică se sokoate de către sfântul păstor drept o datorie de neînlăturat a oricărui creștin, cu atât mai mult este acest lucru o datorie de neînlăturat a monahului. Săracii sunt scutiți de dajdie pentru sărăcia lor: și de mersul în chip statornic la biserică sunt scutiți bolnavii pe care boala îi ține în chilia lor. De dajdie sunt scutiți dregătorii împăratului: și de mersul în chip statornic la biserică sunt scutiți monahii foarte sporiți, care se îndeletnicesc cu nevoița rugăciunii mintii și seceră din ele roadă îmbelșugată, care trebuie ascunsă de ochii oamenilor. De dajdie sunt scutiți ostașii, dimpreună cu toți cei aflați în slujba împăratului: și de mersul în chip statornic la biserică sunt scutiți monahii care în vremea slujbelor sunt prinși cu ascultările. Ia seama ca nu cumva sub pretextul ascultării, sau al îndeletnicirii la chilie cu rugăciunea mintii, sau chiar al unei părute boli, să lucreze în chip tainic o cursă a diavolului, care urăște rugăciunea fiindcă ea e maica virtuților și sabie ce strivește duhurile viclene, care întrebuintează toate eforturile și toate mijloacele ca să dea acestor curse înfățișarea cea mai bună cu putință, pentru a îl abate pe om de la rugăciune, să-1 lipsească de arme și apoi să-1 piardă ori să-1 rănească¹³⁷.

Laude bisericesti sunt în număr de șapte, însă împărțite în trei despărțăminte. Ele sunt: 1) Vecernia, 2) Pavecernița, 3) Utrenia cu ceasul întâi, 4) ceasul al treilea, 5) ceasul al șaselea, 6) ceasul al nouălea. Vecernia, cu care încep slujbele zilei bisericesti, se săvârșește împreună cu pavecernița și ceasul al nouălea; ceasul al nouălea se citește înainte de vecernie. Utrenia se săvârșește împreună cu ceasul întâi și cu miezonoptica; miezonoptica se citește înainte de utrenie, ceasul întâi - după utrenie. Ceasul al treilea și ceasul al șaselea se citesc împreună cu tipicalele, care se citesc după ceasuri. Când utrenia este împreună cu vecernia sau cu pavecernița mare, slujba se cheamă priveghere de toată noaptea. Ea se săvârșește înaintea marilor praznice, în cinstea praznicelor. Lucrarea privegherii de toată noaptea asupra nevoitorului stă în aceea că cel ce a petrecut în rugăciune o parte însemnată a nopții cu evlavia și luarea-aminte convenite simte în ziua următoare o deosebită ușurime, prospețime, curăție a minții, înlesnire în

¹³⁶ Scrierile Ierarhului. Tom I - *Omul lăuntric*.

¹³⁷ Preacuviosul Macarie cel Mare. Cuvântul I, cap. 3 și Cuvântul 3, cap. 2 și 3.

cugetarea la Dumnezeu. Tocmai de aceea a grăit Sfântul Isaac Şirul: „Dulceaţa dăruită nevoitorilor în timpul zilei se revarsă din lumina rugăciunilor de noapte (lucrării de noapte) asupra minţii curate”¹³⁸. Dumnezeiasca Liturghie nu se numără laolaltă cu cele şapte laude; ea este în afara numărului lor, ca slujbă aparte, cea mai sfântă dintre toate, prin care a fost orânduită Dumnezeiasca Jertfă cea fără de sânge.

O pildă mântuitoare a mersului la biserica lui Dumnezeu vedem în mersul la templu al vameşului, pe care ni-l înfăţişează Evanghelia (Le. XVIII, 10). Vameşul sta în fundul templului, socotea că nu are dreptul nici să-şi ridice ochii către cer, ci se bătea în piept, zicând: *Doamne, milostiv fii mie, păcătosului*. Vameşul a ieşit din templu după ce a reuşit să îşi atragă bunăvoinţa lui Dumnezeu. Şi tu, venind în biserică, dacă nu ai vreo ascultare în ea, stai în fund, într-un colţ

umil sau după un stâlp, ca să nu te îm-prăştii şi ca evlavia ta să nu se arunce în ochii altora; tinde-ţi ochiul minţii către inimă, iar ochiul trupului spre pământ, şi roagă-te lui Dumnezeu întru frângerea duhului, fără a socoti că ai vreo vrednicie, vreo virtute, socotindu-te vinovat pentru o mulţime fără număr de păcate ştiute şi neştiute de către tine. Păcătuim foarte mult şi întru neştiinţă, şi din pricina mărginirii noastre, şi din pricina vătămării firii noastre de către păcat. Dumnezeiasca Scriptură spune: *Inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18). Şi pe tine, dacă te vei ruga având conştiinţa păcătoşeniei şi sărăciei tale, Dumnezeu te va auzi *din Biserica cea sfântă a Sa glasul tău, şi strigarea ta cea de rugăciune înaintea Lui va intra întru urechile Lui* (Ps. XVII, 8): El va vărsa asupra ta mila Sa cea bogată. - Dacă ai vreo îndatorire pe lângă biserică, plineşte-o cu cea mai mare evlavie şi băgare de seamă, ca unul ce slujeşte lui Dumnezeu, nu oamenilor.

Dimpreună cu pomenitul vameş, ne povesteşte Evanghelia, a intrat în templu pentru rugăciune şi un fariseu. Ca om cu greutate, fariseul s-a aşezat în văzul tuturor. Pesemne, nutrea gândul - de obşte tuturor fariseilor - că zideşte norodul de faţă prin felul său cucernic de a sta şi a se ruga. El socotea că nu-i pândeşte primejdie din partea slavei deşarte, fiind sporit în virtute, şi că oarecare făţarnicie are dezvinovăţire, avându-se în vedere folosul cel de obşte. Dar în ce sta rugăciunea lui ? În primul rând, îl proslăvea pe Dumnezeu, începutul e bun: dar mai apoi, fariseul s-a apucat să înşire nu binefacerile lui Dumnezeu, ci meritele şi deosebitele sale însuşiri, aşa încât la astfel de înşiruire s-ar fi căzut alt început. Fariseul ar fi început în chip mai potrivit proslăvindu-se pe sine, iar nu pe Dumnezeu. El proslăveşte pe Dumnezeu numai de formă, ca să-şi acopere întrucâtva trufia. Trufia aceasta s-a vădit în osândirea şi defăimarea aproapelui/a cărui conştiinţă era necunoscută fariseului, a cărui mărturisire a păcatelor atrăsese mila lui Dumnezeu. Fariseul, care în chip făţarnic proslăvea pe Dumnezeu, a zis: *Nu sunt ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepti, preacurvari, sau ca si acest vameş. Postesc de două ori în săptămână, dau zeciuială din toate câte câştig*. Aici sunt învederate: nerecunoaşterea păcătoşeniei proprii, conştiinţa propriei vrednicii, trufia ce decurge din acestea, ce se arată prin osândirea şi defăimarea aproapelui. Rugăciunea fariseului nu a fost primită de Dumnezeu, Care ca încheiere a acestei pilde a zis: *Tot cel ce se înalţă va fi smerit, iar cel ce se smereşte va fi înălţat*. Din aceasta se vede că oricine voieşte ca rugăciunea lui să fie primită de către Dumnezeu trebuie s-o aducă întru

138 Cuvântul 40.

recunoașterea păcătoșeniei sale și a neajunsului său cât se poate de mare în privința virtuții; trebuie s-o aducă după ce a lepădat conștiința vredniciei sale, care sunt cu totul de nimic față de vrednicia cea nemăsurată a lui Dumnezeu; trebuie s-o aducă din inimă ce s-a smerit înaintea oricărui aproape, din inimă care a îndrăgit pe fiecare aproape, din inimă ce a iertat aproapelui toate jignirile și necazurile. *Iar eu, grăiește Proorocul către Dumnezeu rugându-se, întru mulțimea milei Tale voi intra în casa Ta, închina-mă-voi spre Sfântă Biserica Ta, întru frica Ta* (Ps. V, 7).

Mare milă a lui Dumnezeu față de om este așezământul (instituția) slujbelor de obște în sfintele lui Dumnezeu biserici. Aceste slujbe sunt așezământ al apostolilor, al sfinților lor ucenici și al Sfinților Părinți ai primelor veacuri ale creștinismului, orânduit prin descoperire de Sus¹³⁹ La aceste slujbe fiecare creștin poate lua parte, și cel necărturar își însușește cunoștința, elocvența, poezia duhovniceștilor, sfinților ritori și cărturari ai creștinismului. Luând parte la aceste slujbe, cel ce dorește poate deprinde lesne rugăciunea minții: cantitatea rugăciunii duce la calitate, au spus Părinții, și ca atare lungile slujbe mănăstirești ajută foarte mult nevoitorului să treacă de la rugăciunea cu gura la cea cu mintea și cu inima. Slujbele bisericești au în sine o cuprinzătoare Teologie dogmatică și morală creștinească: cel ce merge în chip statornic la biserică și ia aminte cu osârdie la cele ce se citesc și se cântă acolo poate foarte bine să învețe tot ce este de trebuință creștinului în stadia credinței.

Fericit monahul care trăiește totdeauna lângă biserica lui Dumnezeu ! El trăiește aproape de cer, aproape de rai, aproape de mântuire. Să nu lepădăm mântuirea care prin milostivirea lui Dumnezeu ne-a fost dată, ca să zic așa, în traistă. Mai ales monahul începător este dator să meargă în chip statornic la biserică, în anii bătrâneții și istovirii, când atât vârsta cât și boala închid pe monah aproape cu totul în chilie, el se va hrăni cu merindea duhovnicească pe care a strâns-o în vremea tinereții și tăriei sale, mergând cu osârdie în casa lui Dumnezeu. „Merinde” numesc rugăciunea minții și inimii. Domnul Cel Milostiv să ne învrednicească pe noi toți a ne folosi așa cum se cuvine de călugăria noastră, și mai înainte de plecarea din viața pământească să ne mutăm cu mintea și cu inima la cer. Acolo poate să ne înalțe rugăciunea atunci când o adumbrește harul lui Dumnezeu, și rugăciunea în om se face deja nu rugăciune a omului, ci rugăciune a Sfântului Duh, ce mijlocește pentru om *cu suspinuri negrăite* (Rom. VIII, 27). Amin.

Cuvânt despre rugăciunea cu gura și cu glasul

Nimeni din cei ce vor să sporească în rugăciune să nu cuteze a cugeta și a judeca în chip ușuratic cu privire la rugăciunea cea rostită cu gura și cu glasul întru luarea-aminte a minții, socotind-o lucrare de puțină însemnătate, care nu merită cinstire. Dacă Sfinții Părinți vorbesc de sterpiciunea rugăciunii cu gura și cu glasul care nu e împreună cu luarea-aminte, de aici nu trebuie trasă încheierea că ei ar fi lepădat sau ar fi defăimat această rugăciune în sine. Nu! Ei doar cer luare-aminte în timpul acestei rugăciuni. Rugăciunea cu gura și cu glasul săvârșită întru luare-aminte e temeiul și pricina rugăciunii minții. Rugăciunea cu gura și cu glasul săvârșită întru luare-aminte e, totodată, și rugăciune a minții. Să ne deprindem mai întâi a

¹³⁹ Vezi viața Sfântului Ignatie Teoforul. 20 decembrie. Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 71.

ne ruga întru luare-aminte cu rugăciunea gurii și glasului: atunci vom deprinde cu înlesnire a ne ruga doar cu mintea întru liniștea cămării lăuntrice.

Rugăciunea cu gura și cu glasul ne este arătată de Sfânta Scriptură; pildă atât a ei cât și a cântării cu glas tare ne-a dat însuși Mântuitorul, ne-au dat și Sfinții Apostoli, urmând predaniei Domnului. *Și cântând*, după terminarea Cinei celei de Taină, ne povestește Sfântul Evanghelist Matei despre Domnul și Apostolii Lui, *au ieșit în muntele Măslinilor* (Mt. XXVI, 30). Domnul S-a rugat în auzul tuturor înainte de a-l învia pe Lazăr cel mort de a patra zi (In. XI, 41-42).

Sfântul Apostol Pavel și tovarășul său Sila, închiși fiind în temniță, se rugau lui Dumnezeu și-i înălțau cântare în miez de noapte: ceilalți întemnițați luau aminte la ei. Fără de veste, la auzul cântării lor, *s-a făcut cutremur mare, de s-au clătit temeliile temniței: și numaidecât s-au deschis toate ușile, și legăturile tuturor s-au dezlegat* (Fapte XVI, 26). Rugăciunea Sfintei Ana, maica proorocului Samuil, adeseori dată de Sfinții Părinți ca pildă a rugăciunii, nu era doar rugăciune a minții. *Ea*, spune Scriptura, *grăia întru inima sa: doar buzele ei se mișcau, iar glasul nu se auzea* (I îmțx 1,13). Rugăciunea aceasta, cu toate că nu era făcută cu glas tare, era rugăciune a inimii și totodată a gurii. Sfântul Apostolul Pavel a numit rugăciunea cu gura *roadă buzelor* - îndeamnă pe creștini să aducă *jertfă de lauda pururea lui Dumnezeu, adică roadă buzelor ce se mărturisesc numelui Lui* (Evr. XIII, 15); le poruncește să vorbească între ei *în psalmi și laude și cântări duhovnicești, lăudând și cântând în inimile lor Domnului* (Ef. V, 19), rugăciunea și cântarea avându-le totodată și în gură. El dojenește neluarea-aminte în rugăciunea cu gura și cu glasul. *Trâmbița de va da glas fără de semn* (necunoscut, neînțeles), spune el, *cine se va găti la război ? Așa și voi: prin limbă de nu veți da cuvânt cu bună înțelegere, cum se va cunoaște ceea ce veți grăi !* (I Cor. XIV, 8, 9). Deși Apostolul a zis cuvintele acestea pentru cei ce se roagă și vestesc insuflările Sfântului Duh în limbi străine, Sfinții Părinți pe bună dreptate le aplică și celor ce se roagă fără luare-aminte. Cel ce se roagă fără luare-aminte, și ca atare nu înțelege cuvintele pe care le rostește, ce este altceva față de sine însuși decât un vorbitor de limbă străină ?

Întemeindu-se pe acest fapt, Preacuviosul Nil Sorski spune că cel care se roagă fără luare-aminte cu glasul și cu gura se roagă văzduhului, iar nu lui Dumnezeu¹⁴⁰. „Ciudată e dorința ta ca Dumnezeu să te audă atunci când tu singur nu te auzi!” - grăiește Sfântul Dimitrie al Rostovului, împrumutând aceste spuse de la Sfințitul Mucenic Ciprian al Cartaginei¹⁴¹ - și tocmai asta se întâmplă cu cei care se roagă fără luare-aminte cu gura și cu glasul: ei nu se aud pe sine până-ntr-atât, își îngăduie a se împrăștia până-ntr-atât, se depărtează cu gândurile de la rugăciune spre felurite lucruri până-ntr-atât că nu arareori li se întâmplă să se oprească dintr-odată, nemaștiind ce citeau; sau încep să spună în locul cuvintelor din rugăciunea citită cuvinte dintr-o altă rugăciune, chiar dacă au cartea deschisă în fața ochilor. Cum să nu prihănească Sfinții Părinți astfel de rugăciune fără luare-aminte, vătămată, nimicită de răspândire! „Luarea-aminte”, grăiește sfântul Simeon Noul Teolog, „trebuie să fie așa legată și nedespărțită de rugăciune cum sunt legate trupul și sufletul, care nu pot fi despărțite, nu pot fi unul fără celălalt.

140 Predoslovie din scrierile Sfinților Părinți despre lucrarea cea gândită, despre păzirea minții și a inimii și celelalte.

141 Omul lăuntric, cap. 3

Luarea-aminte trebuie să apuce înaintea vrăjmașilor și să-i pândească precum un străjer; ea, cea dintâi, să lupte împotriva păcatului, să se împotrivească gândurilor viclene ce se apropie de inimă; iar luării-aminte să îi urmeze rugăciunea, ce nimicește și omoară neîntârziat toate gândurile viclene cu care luarea-aminte a început lupta, fiindcă aceasta singură nu le poate omorî. De această luptă dusă de luare-aminte și rugăciune atârna viața și moartea sufletului. Dacă vom păstra rugăciunea curată prin mijlocirea luării-aminte, vom izbuti; iar de nu ne vom strădui a o păstra curată, ci o vom lăsa nepăzită, ne vom face de nici o treabă, vom fi lipsiți de sporire".

Rugăciunii cu gura, cu glasul, ca și oricărei alteia, trebuie să-i fie tovarășă luarea-aminte. Cu aceasta trebuie să înceapă nevoitorul. Pe aceasta o predanisește în primul rând Sfânta Biserică fiilor ei. „Rădăcina viețuirii călugărești este cântarea psalmilor", a grăit Sfântul Isaac Șirul¹⁴². „Biserica", spune Sfântul Petru Damaschinul, „cu scop bun și plăcut lui Dumnezeu a primit cântările și feluritele tropare din pricina neputinței minții noastre, pentru ca noi, neînțelegătorii, atrași de dulceața cântării psalmilor, să lăudăm pe Dumnezeu chiar împotriva voii noastre. Cei care pot pricepe și pătrunde cuvintele rostite de către ei vin la străpungere și în acest chip, ca pe o scară, urcăm în gândurile cele bune. După măsura sporirii noastre în deprinderea gândurilor dumnezeiești apare în noi dorirea cea dumnezeiască și ne trage să ajungem la înțelegerea închinării Tatălui în Duh și Adevăr, după porunca Domnului"¹⁴³. Gura și limba care se îndeletnicesc adesea cu rugăciunea și citirea Cuvântului lui Dumnezeu dobândesc sfințire, se fac neînstare a grăi în deșert, a râde, a rosti vorbe glumețe, rușinoase și putrede. Vrei să sporești în rugăciunea minții și inimii ? Învață-te să fii cu luare-aminte în cea cu gura și cu glasul: rugăciunea cu gura întru luare-aminte trece de la sine în rugăciunea minții și inimii. Vrei să te înveți a alunga degrabă și cu putere gândurile semănate de vrăjmașul cel de obște al omenirii ? Gonește-le atunci când ești singur în chilie prin rugăciunea cu glasul întru luare-aminte, rostind cuvintele ei fără grabă, cu străpungere. Răsună în văzduh rugăciunea întru luare-aminte, cu gura și cu glasul - și îi prinde cutremurul pe stăpânitorii văzduhului, slăbănogesc puterile lor, putrezesc și se strică cursele lor ! Răsună în văzduh rugăciunea întru luare-aminte, cu gura și cu glasul - și se apropie sfinții îngeri de cei care se roagă și cântă, se alătură lor, iau parte la cântările lor duhovnicești, precum s-au învrednicit a vedea oarecare bineplăcuți ai lui Dumnezeu, și printre alții contemporanul nostru, fericitul stareț Serafim de Sarov. Mulți Părinți mari s-au îndeletnicit toată viața lor cu rugăciunea săvârșită cu glasul și cu gura, și aveau din belșug darurile Duhului. Pricina acestei sporiri a lor era faptul că la ei cu glasul și cu gura erau unite mintea, inima, întregul suflet și întregul trup; ei rosteau rugăciunea din tot sufletul, din toată vârtutea lor, din toată ființa lor, din tot omul. Astfel, Preacuviosul Simeon cel din Muntele

Minunat citea de-a lungul nopții toată Psaltirea¹⁴⁴. Sfântul Isaac Șirul pomenește de oarecare fericit bătrân care se îndeletnicea cu citirea psalmilor și căruia i se îngăduia a simți că citește numai de-a lungul unei singure „slave", după care dumnezeiasca mângâiere a pus stăpânire pe el cu asemenea putere încât rămânea cu zilele în stare de extaz sfânt, nesimțind

¹⁴² Cuvântul 40.

¹⁴³ Sfântul Petru Damaschin. Despre cea de-a treia vedere. Dobrotoliubie, tom. 3.

¹⁴⁴ Sfântul Petru Damaschin. Despre cea de-a treia vedere. Dobrotoliubie, tom 3.

nici scurgerea timpului, nici pe sine însuși¹⁴⁵. Preacuviosul Serghie de Radonej în vremea citirii Acatistului a fost cercetat de către Maica Domnului însoțită de Apostolii Petru și Ioan¹⁴⁶. Se povestește de Preacuviosul Ilarion de Suzdal că atunci când citea în Biserică Acatistul cuvintele zburau din gura lui ca și cum ar fi fost de foc, cu o netâlcuită putere și lucrare asupra celor de față¹⁴⁷. Rugăciunea săvârșită cu gura a sfinților era înșuflețită de luare-aminte și de Harul Dumnezeiesc, care unea puterile omului cele despărțite de păcat: de aceea respira asemenea putere suprafirească și avea o asemenea înrâurire asupra ascultătorilor. Sfinții „cântau” lui Dumnezeu „întru mărturisirea inimii”¹⁴⁸; ei „cântau” și „se mărturiseau” lui Dumnezeu „întru liniște”¹⁴⁹, adică fără împrăstiere: ei cântau lui Dumnezeu *cu înțelegere* (Ps. XLVI, 7)

Trebuie să băgăm de seamă că preacuvioșii monahi ai primelor timpuri și toți cei care au dorit a spori în rugăciune nu se îndeletniceau nicidecum (ori o făceau foarte puțin) cu cântarea propriu-zisă, ci prin numele „cântare de psalmi” care se află pomenit în Viețile și scrierile lor trebuie să înțelegem citirea lipsită de grabă, foarte rară a psalmilor și altor rugăciuni. Citirea rară este neapărat trebuincioasă pentru păstrarea unei luări-aminte neștirbite și pentru a scăpa de împrăstiere. Din pricina ritmului său rar și a asemănării cu cântarea acest fel de citire se numea „cântare de psalmi”. Ea era săvârșită pe dinafară; monahii acelor vremuri aveau ca pravilă să învețe Psaltirea pe dinafară: rostirea psalmilor pe dinafară ajută foarte mult luării-aminte. Acest fel de citire - care deja nu mai este citire, fiindcă se săvârșește nu după carte, ci prin „cântare de psalmi” în înțelesul propriu al cuvântului - poate fi săvârșită în întunericul chiliei, cu ochii închiși (ceea ce păzește de împrăstiere, în vreme ce lumina care este neapărat trebuincioasă pentru citirea după carte și însăși privitul la carte împrăstie și smulg mintea de la inimă către cele dinafară). „Aceștia cântă”, grăiește Sfântul Simeon Noul Teolog, „adică se roagă cu gura”¹⁵⁰. „Cei ce deloc nu cântă”, spune Sfântul Grigorie Sinaitul, „de asemenea bine fac, dacă sunt în sporire: fiindcă aceștia nu au trebuință de rostirea psalmilor, ci de tăcere și necurmată rugăciune”¹⁵¹. „Citire” în înțelesul propriu Părinții numesc citirea Sfintei Scripturi și a scrierilor Sfinților Părinți, iar „rugăciune” ei numesc prin excelență rugăciunea lui Iisus - de asemenea, rugăciunea vameșului și alte rugăciuni foarte scurte, care înlocuiesc din plin cântarea de psalmi: ceea ce pentru începători e de neînțeles și nu li se poate tâlculi în chip mulțumitor, fiind mai presus de înțelegerea sufletească și cu puțință de tâlcuit doar prin cercarea cea fericită.

Fraților ! Să fim cu luare-aminte în rugăciunile noastre cele cu gura și cu glasul, pe care le rostim la slujbele bisericesti și în singurătatea chiliei. Să nu facem ostenelele noastre și viața noastră în mănăstire neroditoare prin neluarea-aminte și nepăsarea în lucrul lui Dumnezeu. Pierzătoare e nepăsarea în rugăciune ! *Blestemat*, spune Sfânta Scriptură, *cel ce face lucrul Domnului cu nebăgare de seamă* (Ier. 48,10). E limpede lucrarea blestemului

¹⁴⁵ Viețile Sfinților, 24 mai.

¹⁴⁶ Cuvântul 31.

¹⁴⁷ . Vezi viața acestui preacuvios.

¹⁴⁸ Viața manuscrisă a Preacuviosului Ilarion de Suzdal.

¹⁴⁹ Vezi rugăciunile de dimineață: „Din somn scu-lându-mă, mulțumesc Ție, Preasfântă Treime...”.

¹⁵⁰ Vezi rugăciunile de dimineață: „Pe Tine Te binecuvântăm, înalte Dumnezeule și al milelor Doamne...”.

¹⁵¹ 15 capete despre liniștire, cap. 8. Dobrotoliubie, tom. 1.

acestui: desăvârșita nerodire și neizbândă, în ciuda petrecerii îndelungate în monahism. Să punem la temelia nevoinței rugăciunii, care-i cea mai de căpetenie și mai trebuincioasă între nevoințele călugărești, pentru care sunt toate celelalte nevoințe, să punem la temelia ei rugăciunea cu gura și cu glasul, pentru care Milostivul Dumnezeu dăruiește la vremea potrivită nevoitorului statornic, răbdător, smerit rugăciunea minții, a inimii, harică. Amin.

Note

Cuprins

Fericit bărbatul	5
Iosif.....	17
Epistolă către frașimea sihăstriei Serghiev, trimisă din mănăstirea Babaevski	
...60 Cuvânt despre frica de Dumnezeu	
și dragostea de Dumnezeu	65
Judecățile lui Dumnezeu	97
Sfatul minții cu inima.....	138
Vederea păcatului propriu.....	150
Despre chipul și asemănarea	
lui Dumnezeu în om	162
Cugetare la prima Epistolă a sfântului Apostol Pavel către Timotei, cugetare legată	
cu precădere de viața monahală.....	173
Despre lucrarea de căpetenie a monahului.....	186
Duhul rugăciunii începătorului.....	202
Cuvânt despre pravila de chilie.....	213
Cuvânt despre rugăciunea din biserică.....	223
Cuvânt despre rugăciunea cu gura și cu glasul ..	230

Note

237